

กระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรเพื่อการพัฒนาตนเองและสวนยางพารา

แบบวนเกษตร: กรณีศึกษาเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตร

ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

The Learning Process of Core-Team Farmers for Development of
Themselves and Their Para Rubber Agro-forestry: A Case Study
of Thung Yai Subdistrict Network of Para Rubber Agro-forestry
Farmers, Hat Yai District, Songkhla Province

ผกามาศ ทองคำ

Pakamart Tongkam

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Degree of Master of Science in Agricultural Development

Prince of Songkla University

2560

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์ ภาระบวกรเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรเพื่อการพัฒนาตนเองและสวน
 ยางพาราแบบวนเกษตร: กรณีศึกษาเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบ
 วนเกษตร ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอนาทม จังหวัดสงขลา

ผู้เขียน นางสาวผกามาศ ทองคำ

สาขาวิชา พัฒนาการเกษตร

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก**คณะกรรมการสอบ**

.....
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทันทแพทย์ ประภาศ สว่างโชติ)

.....ประธานกรรมการ
 (ศาสตราจารย์ ดร. บัญชา สมบูรณ์สุข)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

.....
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เยาวนิจ กิตติธรรกุล)

.....กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี)

.....กรรมการ
 (ดร. อุไรวรรณ ทองแกมแก้ว)

.....กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทันทแพทย์ ประภาศ สว่างโชติ)

.....กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เยาวนิจ กิตติธรรกุล)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็น
 ส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร

.....
 (รองศาสตราจารย์ ดร. ชีระพล ศรีชนะ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มีส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทันตแพทย์ ประภาศ สว่างโชติ)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ลงชื่อ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เยาวนิจ กิตติธรรกุล)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ลงชื่อ

(นางสาวพกามาศ ทองคำ)

นักศึกษา

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน และ
ไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ

(นางสาวพกามาศ ทองคำ)

นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์	กระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรเพื่อการพัฒนาตนเองและสวน ยางพาราแบบวนเกษตร: กรณีศึกษาเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวน เกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอลำดวน จังหวัดสงขลา
ผู้เขียน	นางสาวผกามาศ ทองคำ
สาขาวิชา	พัฒนาการเกษตร
ปีการศึกษา	2559

บทคัดย่อ

งานวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของการเรียนรู้ ผลลัพธ์ของกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร ภายใต้โครงการถ่ายทอดเทคโนโลยี เรื่อง “การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ เพื่อสร้างเสริมการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในอำเภอลำดวน จังหวัดสงขลา” ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research – PAR) ในช่วงพ.ศ. 2555 – 2558 กลุ่มเป้าหมายคือแกนนำเกษตรกรเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ จำนวน 10 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอื่นๆ จำนวน 19 คน วิธีการวิจัยได้แก่ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบกึ่งโครงสร้าง และแบบไม่มีโครงสร้าง การลงพื้นที่สำรวจจำนวน ชนิดและขนาดของพันธุ์ไม้ และการสนทนากลุ่ม จัดประเภทแกนนำเกษตรกรเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน คือ กลุ่มที่ทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรก่อนเข้าร่วมโครงการ และกลุ่มที่ทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรหลังเข้าร่วมโครงการ พบว่า กลุ่มแรกได้สั่งสมความรู้จากการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และมีความใฝ่ฝันที่ต้องการปลูกต้นไม้อยู่แล้ว และได้เปลี่ยนสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตรก่อนแล้ว มีแนวทางการเรียนรู้ 2 แนวทาง คือ การเรียนรู้ที่มุ่งสู่การเปลี่ยนสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตร และการสร้างแกนนำ/กลุ่ม/เครือข่ายเกษตรกร ผลลัพธ์คือ แกนนำเกษตรกรได้เพิ่มความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร รวมทั้งเกิดแรงบันดาลใจและทัศนคติที่ดีในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร มีการเรียนรู้การบริหารจัดการเครือข่าย จนสามารถจัดตั้งกลุ่มอาชีพ และถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้สนใจ ตลอดจนได้พัฒนาสวนยางพาราแบบวนเกษตร ซึ่งจัดประเภทตามจำนวนพันธุ์ไม้ได้ 3 แบบ ได้แก่ แบบไม่ซับซ้อน แบบกึ่งซับซ้อน และแบบซับซ้อน ปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) ปัจจัยจำเป็น

(6)

ของแกนนำเกษตรกร ได้แก่ แกนนำเกษตรกรมีเจินิยมชมชอบการปลูกต้นไม้ มีความสนใจในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรเป็นทุนเดิมอยู่บ้างแล้ว และได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกในครอบครัว และ 2) ปัจจัยที่เป็นแรงสนับสนุน ซึ่งแบ่งเป็น 2 ระดับ (ก) ระดับครอบครัว ได้แก่ แรงกดดันทางเศรษฐกิจของครอบครัว และความพร้อมของแรงงาน และ (ข) ระดับภายนอก ได้แก่ การสนับสนุนพันธุ์กล้าไม้ฟรี ความสามารถของผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้ การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน และนโยบายของภาครัฐที่เอื้อต่อการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร สำหรับปัจจัยที่เป็นอุปสรรค คือ เงื่อนไขเวลาของแกนนำเกษตรกร

Thesis Title	The Learning Process of Core-Team Farmers for Development of Themselves and Their Para Rubber Agro-forestry: A Case Study of Thung Yai Subdistrict Network of Para Rubber Agro-forestry Farmers, Hat Yai District, Songkhla Province
Author	Miss Pakamart Tongkam
Major Program	Agricultural Development
Academic Year	2016

ABSTRACT

The objectives of this qualitative research are to study the development and outcomes of learning processes, as well as factors facilitating and obstructing the learning processes of core-team farmers in developing themselves and their rubber agroforestry plots, which was implemented in the technological transferring project of “strengthening networks of rubber agroforestry farmers in Thung Yai Subdistrict to promote rubber agroforestry planting in Hat Yai District, Songkhla Province” during 2012 - 2016. The target group includes ten core-team farmers in the project and the other nineteen informants who were involved in the project. . The research methodology are as follows: participant and non-participant observations; unstructured, semi-structured and structured interviews; surveys of number, species and sizes of plants in the farmers’ rubber agroforestry plots; and a focus group discussion. The farmers were classified into two groups, five in each group: One group is comprised of farmers with experiences in rubber agroforestry before taking part in the project, while the other group began to develop their rubber agroforestry plots after the project participation. It is found that the first group accumulated their own knowledge from solving environmental problems, as well as having their dream of planting trees. They already changed their mono-cropping rubber plots into rubber agro-forestry ones. The learning are categorized into two approaches: one was for transforming mono-cropping rubber plots into rubber agro-forestry ones, and the other aimed to develop core-team members/groups/networks of farmers. The outcomes are as follows: The farmers

increased their knowledge, motivation and positive attitudes towards rubber agroforestry. They learned about network administration so that they could set up occupation groups, as well as transferring their knowledge to people interested in the issues. They also developed their plots into rubber agro-forestry ones, which could be classified into three patterns: simple, semi-complex and complex systems. Factors facilitating their learning are as follows: 1) Necessary factors: their own previous interest in rubber agro-forestry and support from family members; 2) sufficient factors can be divided into two levels: (a) family level-economic pressures in their families and labor availability; (b) external level-free provisions of seedling, capabilities of learning process providers, support from private/governmental agencies, and the governmental policies for promoting rubber agro-forestry. The obstructive factor includes time constraints of the famers.

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ที่สนับสนุนงบประมาณในการศึกษาครั้งนี้

ขอขอบคุณ ผศ.ดร.ทพ. ประกาศ สว่างโชติ อาจารย์ที่ปรึกษาหลักวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร. เยาวนิจ กิตติธรรกุล อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ให้คำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จได้ด้วยดี

ขอขอบคุณ ศ.ดร. บัญชา สมบูรณ์สุข ผศ.ดร. ปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี และดร. อุไรวรรณ ทองแกมแก้ว คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ช่วยให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์

ขอขอบคุณ เครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืนแบบวนเกษตร ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่เอ็นดู และให้กำลังใจ ช่วยเหลือในการทำวิจัยเรื่องนี้

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบิดามารดา และครอบครัว ซึ่งเปิดโอกาสให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนคอยช่วยเหลือและให้กำลังใจผู้วิจัยเสมอมาจนสำเร็จการศึกษา

ผกามาศ ทองคำ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(5)
Abstract	(7)
กิตติกรรมประกาศ	(9)
สารบัญ	(10)
รายการตาราง	(13)
รายการภาพประกอบ	(14)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของการวิจัย	1
1.2 คำถามการวิจัย	3
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	3
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	4
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	4
1.6 กรอบแนวคิดการวิจัย	7
บทที่ 2 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
2.1 ยางพารา	8
2.2 วงเกษตร	9
2.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	24
2.4 เครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	36
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	40
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	43
3.1 พื้นที่ทำการวิจัย	43
3.2 กลุ่มเป้าหมายและวิธีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย	45
3.3 การรวบรวมข้อมูลการวิจัย	47
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย	51

สารบัญ (ต่อ)

		หน้า
บทที่ 4	ผลและการอภิปรายผลการวิจัย	55
	4.1 พัฒนาการของการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนา ตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร	55
	4.2 ผลลัพธ์ของกระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการ พัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร	86
	4.3 ปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้ของแกนนำ เกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร	102
บทที่ 5	สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	107
	5.1 สรุปผลการวิจัย	107
	5.2 ปัญหาและอุปสรรคในการวิจัย	111
	5.3 ข้อเสนอแนะ	111
บรรณานุกรม		113
ภาคผนวก		118
	ก แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง	119
	ข แบบสำรวจสวนยางพาราแบบวนเกษตร เพื่อจัดระบบสวนยางพารา แบบวนเกษตร (Para rubber agroforestry systems) ของ เกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอลำดวน จังหวัดสงขลา	128
	ค แบบประเมินตนเองของแกนนำเกษตรกร	130
	ง แบบประเมินผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	133
	จ ภาพบรรยากาศการจัดการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion)	139
	ฉ ข้อมูลพื้นฐานของแกนนำเกษตรกรเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพารา แบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอลำดวน จังหวัดสงขลา	141
	ช ลักษณะสวนยางพาราแบบวนเกษตร รวมทั้งช่วงเวลา จำนวน ชนิด สภาพภาพและการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ของแกนนำเกษตรกร	217
	ซ รายชื่อแกนนำเกษตรกร	249

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ณ ภาพกิจกรรมการเรียนรู้ในโครงการถ่ายทอดเทคโนโลยี เรื่อง “การ สร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวน เกษตรตำบลทุ่งใหญ่ เพื่อสร้างเสริมการทำสวนยางพาราแบบวน เกษตรในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา”	251
ประวัติผู้เขียน	256

รายการตาราง

ตารางที่		หน้า
4.1	ข้อมูลพื้นฐานและภูมิหลังของการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร	56
4.2	กิจกรรมการเรียนรู้ของโครงการถ่ายทอดเทคโนโลยี เรื่อง “การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ เพื่อสร้างเสริมการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา”	62
4.3	การจัดประเภทของแนวทางการเรียนรู้ ระดับการเรียนรู้และผลของการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรจากการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการของแกนนำเกษตรกร	72
4.4	จำนวนและช่วงเวลาที่มีการปลูกและหรือเว้นไม้ทิ้งเองในสวนยางพาราของแกนนำเกษตรกร	83
4.5	จำนวนพื้นที่สวนยางพาราแบบวนเกษตร อายุยางพารา รวมทั้งชนิดสภาพ และการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ไม้ ที่มีผลต่อการจัดระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร	84
4.6	ผลลัพธ์ของการพัฒนาสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร	89

รายการภาพประกอบ

ภาพประกอบที่		หน้า
2.1	สวนรูปแบบป่ายาง	15
2.2	สวนที่มีการปลูกไม้ป่าเป็นพืชร่วมยาง	16
2.3	สวนที่มีการปลูกไม้ป่าและไม้ผลเป็นพืชร่วมยาง	16
2.4	สวนที่มีการปลูกไม้ผลเป็นพืชร่วมยาง	17
2.5	สวนที่มีการปลูกไม้เนื้อแข็งประสมค์ (ไผ่) เป็นพืชร่วมยาง	17
3.1	แผนที่ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอลำดวน จังหวัดสงขลา	44
5.1	สรุปกระบวนการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำ เกษตรกรเพื่อการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร	108

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของการวิจัย

ยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย มีการนำยางพาราเข้ามาปลูกครั้งแรกในอำเภอกันตัง จังหวัดตรัง โดยพระยารัษฎานุประดิษฐ์ ในปี 2442 และมีการขยายพื้นที่เพาะปลูกจากภาคใต้ ภาคตะวันออก ต่อเนื่องไปสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือของประเทศตามลำดับ (สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง [สกย], 2553) ซึ่งจากการสำรวจของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2557) พบว่า ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกยางพารา 14.34 ล้านไร่ ในปี 2549 และสูงขึ้นเป็น 22.18 ล้านไร่ในปี 2556 ซึ่งปลูกมากที่สุดในภาคใต้ 11.91 ล้านไร่ แต่เนื่องจากปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ตั้งแต่ปี 2555 เป็นต้นมา ทำให้เกษตรกรชาวสวนยางต้องเผชิญกับวิกฤติราคายางพาราที่ตกต่ำ (สมบุญ เจริญจิระตระกูล, 2557) นอกจากนี้ยังพบว่า การจัดการสวนยางพาราเชิงเดี่ยว ก็ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศ รวมทั้งขาดภูมิคุ้มกันด้านอาหารอีกด้วย (ปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี, 2555)

จากสภาวะการณดังกล่าวข้างต้น นักวิชาการหลายท่านได้ศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหา เพื่อนำเสนอข้อมูลเชิงนโยบายต่อรัฐบาลและต่อเกษตรกรชาวสวนยาง ซึ่งแนวทางหนึ่งที่น่าไปสู่การพึ่งพาตนเองของเกษตรกรชาวสวนยาง คือ การปลูกพืชร่วมยาง ซึ่งมีเกษตรกรที่ทำได้สำเร็จให้เห็นเป็นต้นแบบจำนวนมาก มีตั้งแต่การปลูกไม้ผล หรือไม้ป่า หรือไม้เศรษฐกิจ ร่วมกับยางพารา เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างรายได้เสริมจากผลผลิตยางพาราที่เป็นรายได้ประจำ (สมบุญ เจริญจิระตระกูล, 2557) นอกจากนี้ข้อค้นพบจากการจัดการความรู้เรื่องการจัดการสวนยางพาราแบบวนเกษตรเพื่อความยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อมภาคใต้ของโครงการร่วมอนุรักษ์เขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในปี 2555 พบว่า มีเกษตรกรจำนวนหนึ่งได้ส่งสมประสบการณ์ที่หลากหลายในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร จนสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการ และมีข้อสังเกตเกี่ยวกับผลลัพธ์ด้านบวกของการทำสวนยางดังกล่าวอยู่ไม่น้อย (โครงการร่วมอนุรักษ์เขาคอหงส์ และหน่วยวิจัยสังคมศาสตร์เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม, 2555) ขณะที่การศึกษาเปรียบเทียบมิติความยั่งยืนเชิงบูรณาการระหว่างสวนยางพาราแบบวนเกษตรกับสวนยางพาราเชิงเดี่ยวในพื้นที่จังหวัดสงขลา พัทลุง และตรัง พบว่า สวนยางพาราแบบวนเกษตร มีรายรับเฉลี่ยจากผลผลิตยางพารา (เศษยาง น้ำยางสด และยางแผ่น) มากกว่าสวนยางพาราเชิงเดี่ยว 341.69 บาท (ต่อไร่ต่อวัน) คิดเป็น 22.28 เปอร์เซ็นต์ (ราคาเฉลี่ยของน้ำยางสดในช่วง

เดือนพฤศจิกายน 2555 – ตุลาคม 2556 กิโลกรัมละ 73.43 บาท) นอกจากนี้ยังพบว่า สวนยางพาราแบบวนเกษตร 1 ไร่ มีความหลากหลายของชนิดและจำนวนพันธุ์ไม้ทั้งที่ปลูกและงอกเอง (ที่มีเส้นผ่านศูนย์กลาง 1 เซนติเมตรขึ้นไปที่สูงระดับอก) 6 - 20 ชนิด และมีความหนาแน่นของกล้าไม้และลูกไม้ 158 - 319 ต้น เป็นผลให้น้ำไหลผ่านหน้าดินน้อยกว่าสวนยางพาราเชิงเดี่ยว 0.3 - 5 เท่า (บางจุดอาจถึง 10 เท่า) และดูดซับน้ำได้มากกว่าสวนยางพาราเชิงเดี่ยว 2 - 3 เท่า ซึ่งหากพิจารณาผลผลิตทั้งหมดที่เกิดขึ้นในสวนยางพาราแบบวนเกษตร ทั้งผลผลิตจากยางพาราและพืชร่วมยางที่มีการเก็บผลผลิตในระยะสั้นและระยะยาว คาดว่าจะมีมูลค่ามากกว่าสวนยางพาราเชิงเดี่ยว (เยาวนิจ กิตติธรรกุล, สารระ บำรุงศรี, ปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี และผกาภาศ ทองคำ, 2557) ขณะที่สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (สกย.) ก็มีนโยบายสนับสนุนให้การสงเคราะห์ปลูกแทนแบบเกษตรผสมผสาน (แบบที่ 5) กับเกษตรกรชาวสวนยาง เพื่อลดความเสี่ยงในการปลูกพืชเชิงเดี่ยว โดยการให้ปลูกยางพันธุ์ดีไม่น้อยกว่า 40 ต้นต่อไร่ และมีระยะปลูกที่สม่ำเสมอ ควบคู่กับการปลูกไม้ยืนต้นที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ ปศุสัตว์ และประมง เพิ่มศักยภาพในการใช้ทรัพยากรในสวนให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสร้างความหลากหลายทางชีวภาพให้ระบบนิเวศ (สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง [สกย], 2557) ซึ่งเอื้อประโยชน์ให้กับเกษตรกรชาวสวนยางที่ต้องการเปลี่ยนสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตรมากขึ้น

ปี 2555 - 2557 โครงการร่วมอนุรักษ์เขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ศึกษา รูปแบบและการจัดการสวนยางพาราแบบวนเกษตร รวมทั้งการเปรียบเทียบผลลัพธ์ทางด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม และความมั่นคงทางอาหาร แล้วนำผลการศึกษาดังกล่าวไปถ่ายทอดให้กับเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเจ้าของสวนยางที่มีพื้นที่อยู่บนเขาคอหงส์ ให้เกิดความตระหนักและมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูระบบนิเวศสวนยางพาราในพื้นที่โดยรอบเขาคอหงส์ โดยสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทุกขั้นตอน และมุ่งเน้นการใช้สอยพื้นที่สวนยางพาราที่เกษตรกรมีเอกสารสิทธิ์ที่ถูกต้องให้เกิดความคุ้มค่า และสามารถตอบสนองความต้องการของเกษตรกรได้ เพื่อเป็นพื้นที่กันชนทางนิเวศวิทยา (Ecological buffer zone) ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกและการฟื้นฟูป่าเขาคอหงส์อย่างยั่งยืน กระทั่งในปี 2556 เกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกรชาวสวนยางในหมู่ที่ 1 - 6 ตำบลทุ่งใหญ่ จำนวน 55 ครัวเรือน ภายใต้ชื่อ “เครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่” เพื่อเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรให้กับเกษตรกรในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และเกษตรกรในพื้นที่อื่นๆ ที่สนใจ (ประกาศ สว่างโชติ, เยาวนิจ กิตติธรรกุล, สารระ บำรุงศรี และผกาภาศ ทองคำ, 2556) แต่เนื่องจากแกนนำและสมาชิกเครือข่ายฯ ยังขาดทักษะในการบริหารจัดการเครือข่าย และการเป็นวิทยากรกระบวนการ ดังนั้นในปี 2558 แกนนำและสมาชิกเครือข่ายฯ จำนวน

20 คน ที่มีการพัฒนาความรู้และสวณยางพาราแบบวนเกษตรมาอย่างต่อเนื่อง จึงเข้าร่วมโครงการถ่ายทอดเทคโนโลยีเรื่อง “การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรกรสวณยางพาราแบบวนเกษตร: กรณีศึกษาตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอลำดวน จังหวัดสงขลา เพื่อสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรกรสวณยางพาราแบบวนเกษตร” ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research – PAR) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำสวณยางพาราแบบวนเกษตร สร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายฯ รวมทั้งทักษะต่างๆ ในการถ่ายทอดความรู้ (เยาวนิจ กิตติธรรกุล, ประกาศ สว่างโชติ, สาระ บำรุงศรี และผกาภาศ ทองคำ, 2558)

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษารูปแบบและขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องของแกนนำเกษตรกร ตั้งแต่ปี 2555 - 2558 ที่มีผลต่อการพัฒนาตนเองในด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำสวณยางพาราแบบวนเกษตร และวิธีการทำสวณยางพาราแบบวนเกษตรที่สามารถตอบสนองความต้องการของแกนนำเกษตรกร สำหรับใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การทำสวณยางพาราแบบวนเกษตรให้กับเกษตรกรที่กำลังเผชิญปัญหาวิกฤติราคายางพาราที่ตกต่ำและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

1.2 คำถามวิจัย

1.2.1 พัฒนาการของการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวณยางพาราแบบวนเกษตรเป็นอย่างไร

1.2.2 ผลลัพธ์ของกระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวณยางพาราแบบวนเกษตรเป็นอย่างไร

1.2.3 ปัจจัยใดบ้างที่เอื้อและเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวณยางพาราแบบวนเกษตร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาพัฒนาการของการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวณยางพาราแบบวนเกษตร

1.3.2 เพื่อศึกษาผลลัพธ์ของกระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวณยางพาราแบบวนเกษตร

1.3.3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวณยางพาราแบบวนเกษตร

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ได้รูปแบบและขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร สำหรับนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรให้กับเกษตรกรและหน่วยงานอื่นๆ ต่อไป

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง รูปแบบและขั้นตอนของการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร ที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาตนเองของแกนนำเกษตรกร ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และวิธีการจัดการสวนยางพาราแบบวนเกษตร ให้มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์ไม้ที่สามารถตอบสนองความต้องการทั้งด้านเศรษฐกิจของครอบครัว สิ่งแวดล้อม สังคม และความมั่นคงทางอาหาร

1.5.2 พัฒนาการของการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกร หมายถึง การเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร ที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และวิธีการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรที่ดีขึ้น

1.5.3 ผลลัพธ์ของกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง ผลประโยชน์ที่ได้จากการพัฒนาตนเองในด้านความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และวิธีการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร ทั้งในด้านเศรษฐกิจของครอบครัว สิ่งแวดล้อม สังคม และความมั่นคงทางอาหาร

1.5.4 ปัจจัยที่เอื้อ หมายถึง เงื่อนไขที่จำเป็นหรือผลักดันให้แกนนำเกษตรกรเกิดการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ เปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร และลงมือทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรจนประสบความสำเร็จ

1.5.5 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค หมายถึง เงื่อนไขที่เป็นข้อจำกัดของแกนนำเกษตรกร ที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ การเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร และการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร

1.5.6 สวนยางพาราแบบวนเกษตร หมายถึง สวนยางพาราที่มีความหลากหลายของชนิดพรรณพืช มีการปลูกพืชแซมยวงที่ให้ผลผลิตในระยะสั้น และพืชร่วมยวงที่ให้ผลผลิตในระยะยาว ทั้งที่เป็นผัก สมุนไพร ไม้ผล และไม้ป่า รวมทั้งการเว้นพันธุ์ไม้ที่ออกขึ้นเองตามธรรมชาติไว้ ซึ่งการเลือกปลูกพืชแต่ละชนิดขึ้นอยู่กับความเหมาะสมกับแต่ละช่วงอายุของต้นยางพารา สภาพภูมิประเทศ ดินฟ้าอากาศ และความต้องการของเกษตรกรเป็นสำคัญ โดยเป็นการปลูกแบบมีระยะหรือไม่มีระยะก็ได้

1.5.7 แขนงนำเกษตรกรเครือข่ายเกษตรกรรมสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา หมายถึง ตัวแทนเกษตรกรในเครือข่ายฯ ซึ่งเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในเครือข่ายฯ ให้ทำหน้าที่ในการประสานงานในด้านต่างๆ โดยแกนนำเกษตรกรมีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตรอย่างต่อเนื่อง และมีการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ ตั้งแต่ปี 2555 - 2558

1.5.8 เครือข่ายเกษตรกรรมสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ หมายถึง กลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางในหมู่ที่ 1 - 6 ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่มีเป้าหมายในการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรร่วมกัน และมีความสัมพันธ์ทางสังคมเนื่องจากการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2555 - 2558

1.5.9 บทบาทของผู้วิจัย หมายถึง การลงพื้นที่ศึกษากระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกร ในการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตรของผู้วิจัย ซึ่งมีการดำเนินงานใน 2 บทบาท ดังนี้

1) บทบาทของผู้ช่วยวิจัยในโครงการถ่ายทอดเทคโนโลยีเรื่อง “การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรกรรมสวนยางพาราแบบวนเกษตร: กรณีศึกษาตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างคณะผู้วิจัยและเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ รวมทั้งเป็นผู้ร่วมจัดกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมต่างๆ ของโครงการฯ ดังนั้นผู้ช่วยวิจัยจึงมีส่วนในการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมติดตามการดำเนินงานในทุกขั้นตอนของแกนนำเกษตรกรเครือข่ายฯ ที่เข้าร่วมโครงการฯ

2) บทบาทของผู้วิจัย ทำหน้าที่ในการรวบรวมข้อมูล และติดตามผลการดำเนินงานของแกนนำเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรที่มีผลต่อการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร

1.5.10 ระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตร เป็นการดัดแปลงแนวคิดจากผลงานวิจัย (Foresta, Michon, and Kusworo, 2000; Gouyou, 2003; Pye-Smith, 2011) ซึ่งมีการจัดแบ่งเพียง 2 ระบบ คือ แบบไม่ซับซ้อน และแบบซับซ้อน แต่เพื่อให้สอดคล้องกับระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร ในงานวิจัยนี้จึงจัดแบ่งระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตร ตามความหลากหลายของชนิดพันธุ์ไม้ เป็น 3 ระบบ คือ แบบไม่ซับซ้อน แบบกึ่งซับซ้อน และแบบซับซ้อน โดยแต่ละระบบมีรายละเอียดดังนี้

1) ระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตรแบบไม่ซับซ้อน (Simple para rubber agroforestry system, SPA) มีชนิดของไม้ยืนต้นไม่เกิน 5 ชนิด ซึ่งปลูกหรือขึ้นเองก็ได้ และมีชั้นเรือนยอดไม่เกิน 2 ชั้น

2) ระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตรแบบกึ่งซับซ้อน (Semi complex para rubber agroforestry system, SCPA) มีชนิดของไม้ยืนต้น 6 - 10 ชนิด ซึ่งปลูกหรือขึ้นเองก็ได้ และมีชั้นเรือนยอดไม่เกิน 3 ชั้น

3) ระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตรแบบซับซ้อน (Complex para rubber agroforestry system, CPA) มีชนิดของไม้ยืนต้น 11 ชนิดขึ้นไป ซึ่งปลูกหรือขึ้นเองก็ได้ และมีชั้นเรือนยอดมากกว่า 3 ชั้น

ลักษณะของชั้นเรือนยอด มีดังนี้

ชั้นที่ 1 ไม้ยืนต้นที่มีชั้นเรือนยอดสูงกว่ายางพารา เป็นไม้ที่ต้องการแสงมาก และมีเส้นผ่านศูนย์กลางมากกว่าหรือเท่ากับ 30 เซนติเมตร ($\varnothing \geq 30$ ซม.) ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่า 3 ต้น/ไร่ เช่น สะตอ จิกนม ตะเคียนทอง เป็นต้น

ชั้นที่ 2 ไม้ยืนต้นที่มีชั้นเรือนยอดไม่เกินยางพารา เป็นไม้ที่ต้องการแสงน้อยกว่าชั้นที่ 1 สูงเกิน 1.3 เมตร และมีเส้นผ่านศูนย์กลางมากกว่า 4 เซนติเมตร แต่น้อยกว่า 30 เซนติเมตร ($4 < \varnothing < 30$ ซม.) เช่น ไม้บางชนิด เต่าร้าง เป็นต้น

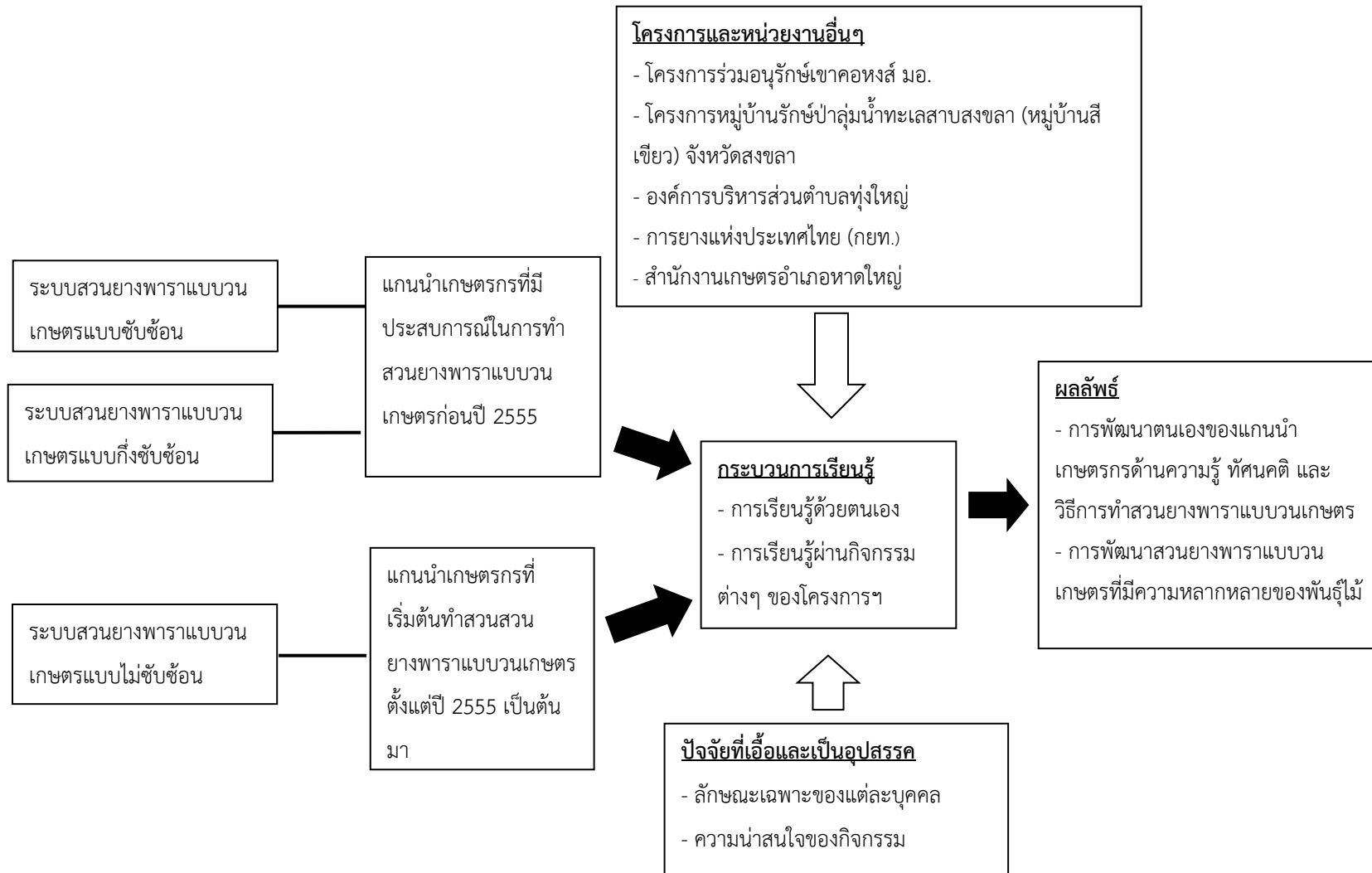
ชั้นที่ 3 ไม้พุ่ม หรือ ไม้กอ หรือไม้หนุมของไม้ยืนต้น ที่สูงตั้งแต่ 1.3 เมตรและมีเส้นผ่านศูนย์กลางน้อยกว่าหรือเท่ากับ 4 เซนติเมตร ($\varnothing \leq 4$ ซม.) เช่น กะพ้อ สละอินโด เป็นต้น

ชั้นที่ 4 ไม้ล้มลุก หรือ ไม้พื้นล่าง หรือ ก้ามไม้ของไม้ยืนต้นที่สูงน้อยกว่า 1.3 เมตร เป็นไม้ที่ต้องการแสงน้อย เช่น เปราะ กระเทียม กล้าไม้ตะเคียนทอง เป็นต้น

1.5.11 พืชแซมยาง หมายถึง พืชอายุสั้นที่ปลูกในช่วงที่ยางพาราอายุไม่เกิน 3 ปี เช่น ข้าวโพด ข้าวไร่ ถั่วลิสง ถั่วเขียว ถั่วหรั่ง ถั่วเหลือง สับปะรด เป็นต้น

1.5.12 พืชร่วมยาง หมายถึง พืชที่ปลูกแล้วสามารถเจริญเติบโตควบคู่ไปกับยางพาราได้ เช่น ตะเคียนทอง พะยอม มังคุด ลองกอง เป็นต้น ซึ่งการเลือกชนิดพืชที่ปลูก พิจารณาตามความเหมาะสมของยางพาราในแต่ละช่วงอายุ เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายต่อยางพาราและพืชร่วมยาง

1.6 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้มีการศึกษาค้นคว้าข้อมูล แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยสามารถสรุป และจัดลำดับเนื้อหาตามประเด็นต่างๆ ดังนี้

- 2.1 ยางพารา
- 2.2 วงเกษตร
- 2.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
- 2.4 เครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืนแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ยางพารา

จากการทบทวนความเป็นมาของพัฒนาการของยางพารา และสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของผลผลิตและราคายางพาราในประเทศไทย ผู้วิจัยจึงนำเสนอข้อมูลต่างๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1.1 พัฒนาการของยางพาราในประเทศไทย

ยางพารา (*Hevea brasiliensis* Mull-Arg.) นำเข้ามาปลูกในประเทศไทยครั้งแรกที่ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ในปี พ.ศ. 2442 - 2444 โดยพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) ซึ่งชาวบ้านเรียกต้นยางชุดแรกนี้ว่า “ต้นยางเทศา” พร้อมทั้งขยายพันธุ์ยางเพื่อปลูกใน บริเวณจังหวัดตรังและนราธิวาส ต่อมาในปี 2454 หลวงราชไมตรีก็นำพันธุ์ยางไปปลูกในจังหวัด จันทบุรี ซึ่งเป็นภาคตะวันออกของประเทศไทย นับจากนั้นเป็นต้นมาได้มีการขยายพันธุ์ยางและปลูก ยางพาราไปทั่วทั้ง 14 จังหวัด ในภาคใต้ รวมทั้งภาคตะวันออก ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ จนกระทั่งยางพารากลายเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย ซึ่งมีการส่งออก ยางธรรมชาติมากเป็นอันดับหนึ่งของโลกมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 (สกย., 2553)

2.1.2 สถานการณ์ยางพาราในประเทศไทย

แม้ว่าประเทศไทยจะเป็นประเทศที่ผลิตยางพารามากที่สุดในโลกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 เป็นต้นมา แต่ราคายางพาราส่วนใหญ่จะแกว่งตัวขึ้นลงอยู่ตลอดเวลาตามอุปสงค์และอุปทานยางพารา ของโลก (สมบุญ ณ เจริญจิระตระกูล, พลากร สัตย์เชื้อ และอริศรา ร่มเย็น, 2558) ซึ่งจากการสำรวจ

ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2557) พบว่า ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกยางพารา 14.34 ล้านไร่ ในปี 2549 และสูงขึ้นเป็น 22.18 ล้านไร่ในปี 2556 ซึ่งปลูกมากที่สุดในภาคใต้ 11.91 ล้านไร่ ทั้งนี้ เนื่องจากในช่วงปี 2545 – 2554 ที่ผ่านมาราคายางแผ่นดิบชั้น 3 และราคาน้ำยางสด ณ ตลาดกลางยางพาราสงขลา จากที่เคยอยู่ที่ 29.15 และ 30.49 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2545 สูงขึ้นเป็นลำดับจนอยู่ในระดับสูงสุดที่ 127.76 และ 124.96 บาทต่อกิโลกรัม ส่งผลให้ผู้ปลูกยางรายเดิมและรายใหม่ รวมทั้งรัฐบาลหันมาขยายพื้นที่ปลูกยางพาราในประเทศอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามความผันผวนทางเศรษฐกิจก็ส่งผลให้ราคายางแผ่นดิบชั้น 3 และราคาน้ำยางสดลดต่ำลงมาอย่างต่อเนื่อง จาก 90.57 และ 90.08 บาทต่อกิโลกรัม ลงมาเหลือ 45.76 และ 45.05 บาทต่อกิโลกรัมในปี 2558 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557) ในขณะที่เกษตรกรชาวสวนยางมีต้นทุนการผลิตยางแผ่นดิบเฉลี่ย 65.74 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งสูงกว่าราคาผลผลิตที่ได้ (บัญชา สมบูรณ์สุข, ประวัติ เวทย์ประสิทธิ์, ทวีศักดิ์ นิยมบัณฑิต, อาชีชัน แกสมาน และพีระพงศ์ ทีฆะสกุล, 2556) ดังนั้น เกษตรกรชาวสวนยางจึงต้องเผชิญกับวิกฤติราคายางพาราที่ตกต่ำ (สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล, 2557)

2.2 วนเกษตร

2.2.1 ความหมายของ “วนเกษตร”

หน่วยงาน องค์กรต่างๆ รวมทั้งนักวิชาการ ได้ให้นิยามคำว่า “วนเกษตร” ไว้ดังนี้ คำว่า “วนเกษตร” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Agroforestry” โดยนายจอห์น เบเน (Mr. John Bene) ชาวแคนาดา ซึ่งเป็นผู้ที่ศึกษาวิเคราะห์เรื่องป่าไม้และการเกษตรของสภาวิจัยวนเกษตรนานาชาติ (The International Council for Research in Agroforestry, ICRAF) ได้ให้คำจำกัดความไว้เมื่อปี 2518 ว่า วนเกษตร หมายถึง ระบบการจัดการที่ทำให้ที่ดินมีความยั่งยืน ให้ผลผลิตรวมเพิ่มขึ้น และมีการปลูกพืชผล ไม้ผลยืนต้น และไม้ป่า ตลอดจนเลี้ยงสัตว์พร้อมกันไปหรือตามลำดับ โดยประยุกต์ดัดแปลงให้เข้ากับวิธีการของราษฎรในท้องถิ่น แนวคิดของนายจอห์น เบเน ในระยะนั้นเน้นว่า วนเกษตรเป็นระบบการจัดการแบบยั่งยืนที่นำมาช่วยให้ประชาชนที่ยากจนในชนบทได้ใช้ประโยชน์ที่ดินถาวร เพื่อผลิตอาหารให้เพียงพอต่อการบริโภค (เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์, 2536)

ต่อมาในปี 2527 สภาวิจัยวนเกษตรนานาชาติ (ICRAF) โดยนายแนร์ (ผู้อำนวยการคนแรกของ ICRAF) อธิบายว่า วนเกษตร คือระบบการใช้ที่ดินซึ่งเกี่ยวข้องกับบูรณาการทางสังคมและเศรษฐกิจของไม้ยืนต้น ไม้ผล และสัตว์เลี้ยงพร้อมกันไป หรือเป็นลำดับต่อกัน เพื่อให้ผลผลิตรวมเพิ่มขึ้นทั้งพืชและสัตว์อย่างถาวรในหน่วยพื้นที่เพาะปลูกใดๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่เสื่อมโทรม โดยการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม (เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์, 2536)

ปี 2530 สภาวิจัยวนเกษตรนานาชาติ (ICRAF) โดยนายปี ลุนด์แกนด์ และนายเจปี เรนทรี กำหนดไว้ ความหมายว่า “วนเกษตร” คือ การรวมเทคโนโลยีและระบบการใช้ที่ดินอันมีองค์ประกอบของไม้ยืนต้น (ต้นไม้ใหญ่ ต้นไม้พุ่ม ไม้ไผ่ ไม้ตระกูลปาล์ม เช่น มะพร้าว ตาล และอื่นๆ) ไว้ในหน่วยของการจัดการอันเดียวกันกับพืชผลและสัตว์เลี้ยงในช่วงเวลาเดียวกัน หรือหมุนเวียนกันไปในพื้นที่เดียวกัน องค์ประกอบต่างๆ ในระบบวนเกษตรนั้นจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ทั้งด้านสภาพแวดล้อมและด้านเศรษฐกิจ (เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์, 2536)

ปี 2539 สะอาด บุญเกิด กล่าวว่า Agroforestry มาจากภาษาลาติน คือ Agricultura รวมกับภาษาอังกฤษ คือ Forestry ซึ่งคณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เรียกรวมกันเป็นภาษาไทยว่า “วนเกษตร” ให้ความหมายตรงกับคำว่า Agroforestry แต่สำนักงานราชบัณฑิตยสภายังมิได้ให้คำบัญญัติที่เป็นภาษาไทย ปัจจุบันนี้มีการพูดถึงวนเกษตรกันมากขึ้นในกลุ่มนักวิชาการต่างๆ แพล เช่น การทำเกษตรป่าไม้ การทำเกษตรแบบป่า การทำเกษตรทางเลือก การทำไร่นาส่วนผสม การทำเกษตรผสมผสาน เป็นต้น (ปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี และสุชาติ เพชรแก้ว, 2558)

ปี ค.ศ. 1991 ICRAF อธิบายว่า “วนเกษตร” คือแนวทางการใช้ที่ดินที่มีการผสมผสานอย่างเหมาะสมระหว่างไม้ยืนต้นและไม้พุ่ม กับการผลิตพืชและเลี้ยงสัตว์ เป็นวิธีที่มีศักยภาพในการให้อาหารสัตว์ เชื้อเพลิง และผลผลิตอื่นๆ แก่ครอบครัว ในขณะที่เดียวกันวนเกษตรจะทำให้ผลผลิตยั่งยืน (Sustained Productivity) จากทรัพยากรธรรมชาติพื้นฐาน โดยการเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน ป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน และปรับปรุงสภาพแวดล้อมของพื้นที่ปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ (ปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี, 2551)

ปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี (2548) กล่าวว่า วนเกษตร คือระบบการกสิกรรมที่มีโครงสร้างซับซ้อนและมีความหลากหลายภายในระบบซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาความยากจนและพื้นฟูดินไปด้วยในเวลาเดียวกัน เพราะพันธุ์พืชที่ปลูกร่วมกันอยู่แบบพึ่งพาอาศัยกันทำให้มีความยั่งยืนในระบบซึ่งอาจจะปลูกเป็นแถวหรือไม่ก็ได้ และอาจจะเป็นการปลูกไม้ยืนต้นร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่เดียวกัน ไม้ยืนต้นอาจเป็นไม้ป่าหรือไม้ผลเพื่อการเกษตรก็ได้ นอกจากนั้นอาจมีพืชล้มลุกปีเดียวหรือข้ามปีรวมอยู่ด้วย แต่จะเลือกพืชยืนต้นหรือพืชล้มลุกหรือสัตว์ชนิดใดบ้างนั้นขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศ ดินฟ้าอากาศ และความต้องการของเกษตรกรเป็นสำคัญ

โครงการร่วมอนุรักษ์เขาคอหงส์ และหน่วยวิจัยสังคมศาสตร์เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม(2555) ได้ศึกษางานของปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี (2551) สะอาด บุญเกิด (2529) Combe (1982) และ Nair (2004) แล้วสรุปได้ว่า วนเกษตร (Agroforestry) คือ เทคนิคในการใช้ที่ดินชนิดหนึ่งที่มีไปถึงการรวมกันของไม้ยืนต้นกับพืชทางการเกษตร (Agrosilvicultural) หรือเป็นการรวมกันของไม้ยืนต้นกับการเลี้ยงสัตว์ (Silvopastoral) หรือเป็นการรวมเอาทั้งสามประเภทเข้าด้วยกัน (Agro-silvopastoral) บนพื้นที่ผืนเดียวกันในช่วงระยะเวลาที่ต่างกัน หรือคนละพื้นที่แต่อยู่

ในช่วงระยะเวลาเดียวกัน โดยมุ่งเน้นให้เกิดผลผลิตโดยส่วนรวมสูงสุดเท่าที่ศักยภาพของพื้นที่นั้นจะให้ โดยผลผลิตที่เกิดขึ้นยังยืนตลอดไป และเนื่องจากระบบวนเกษตรเป็นการใช้ที่ดินร่วมกันระหว่าง องค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ ไม้ยืนต้น พืชเกษตร และอาจมีปศุสัตว์ร่วมอยู่ด้วยกันในพื้นที่เดียวกัน โดย องค์ประกอบของไม้ยืนต้นในระบบวนเกษตร ไม้ยืนต้นทำหน้าที่สำคัญ 2 ประการ คือ หน้าที่ด้านการ ผลิต และการบริการ โดยหน้าที่การผลิตได้แก่ การผลิตอาหาร ไม้ใช้สอย ไม้เชื้อเพลิง และวัตถุดิบ ต่างๆ ส่วนในด้านบริการ ได้แก่ การปรับปรุงดิน ป้องกันการกัดเซาะพังทลาย ป้องกันการระเหยของ น้ำหน้าดิน ควบคุมวัชพืช เป็นแนวกันลม และเป็นแนวรั้วขอบเขต วนเกษตรเป็นระบบเกษตรกรรมที่ นำเอาหลักการความยั่งยืนของระบบป่ามาเป็นแนวทางในการทำเกษตร โดยให้ความสำคัญเป็นอย่าง สูงกับการปลูกไม้ยืนต้น ไม้ผล และไม้ใช้สอยต่างๆ ให้เป็นองค์ประกอบหลักของไร่นาผสมผสานกับ การปลูกไม้ชั้นล่างที่ไม่ต้องการแสงแดดมาก หรือได้ร่มเงา และความชื้นจากการที่มีพืชชั้นบนขึ้นปก คลุม รวมทั้งมีการจัดองค์ประกอบการผลิตทางการเกษตรให้มีความหลากหลายชนิดของพืชและสัตว์

โดยสรุป “วนเกษตร” เป็นการทำการเกษตรแบบยั่งยืนที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดิน อย่างต่อเนื่องและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ให้มวลชีวภาพมาก ซึ่งการเลือก องค์ประกอบต่างๆ ทั้งพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ ในหน่วยพื้นที่นั้นๆ จะต้องคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศ ดิน ฟ้าอากาศ และความต้องการของเกษตรกรเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อสร้างความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม และความมั่นคงทางอาหาร

2.2.2 วัตถุประสงค์ของระบบวนเกษตร

นักวิชาการ องค์กร และหน่วยงานต่างๆ ได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์ของระบบวน เกษตรไว้อย่างหลากหลาย ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยขอนำเสนอแนวคิดของบางท่านและบางหน่วยงาน ดังนี้

ศูนย์วิจัยป่าไม้ (2532) อธิบายว่าวัตถุประสงค์ของระบบวนเกษตรเป็นการช่วยแก้ไข ปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดิน 2 ประการ คือ

1) ปัญหาของคน คือ ปัญหาการขาดแคลน ได้แก่ ขาดแคลนอาหาร ขาดแคลน ไม้ใช้สอยที่ใช้ก่อสร้างหรือเป็นรั้วบ้าน ขาดแคลนไม้เชื้อเพลิงหุงต้ม ขาดแคลนไม้ที่ใช้เป็นวัตถุดิบ สำหรับอุตสาหกรรมในครัวเรือน สัตว์เลี้ยงที่ไม่มีอาหารกิน เป็นต้น

2) ปัญหาที่ดิน ได้แก่ ปัญหาคุณภาพที่ดินที่เสื่อมโทรม เช่น ดินพังทลาย ดินขาด ความอุดมสมบูรณ์ พืชหญ้าเลี้ยงสัตว์เสื่อมโทรม ป่าเสื่อมโทรมหรือปัญหาพื้นที่ป่าไม้ถูกบุกรุกแผ้วถาง ลำน้ำเสื่อมโทรม เช่น ตะลิ่งพัง ตะกอนทับถมขาดแคลนน้ำ วัชพืชแก่งแย่ง มีโรคและแมลงระบาด เป็นต้น

ซุบ เข็มนาค (2536) อธิบายว่า วัตถุประสงค์ของระบบวนเกษตร คือ เป็นการใช้ที่ดินที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้จัดการที่ดิน โดยไม่มีผลกระทบที่ยอมรับไม่ได้ในด้านการเสื่อมโทรมของที่ดิน ซึ่งมีข้อพิจารณา 3 ประการ คือ

1) เป็นความต้องการที่ขาดไม่ได้ของเจ้าของที่ดิน เช่น ความต้องการของระบบวนเกษตรเพื่อการยังชีพ อันดับแรกคือ อาหาร รองลงมา คือ ไม้ทำเชื้อเพลิงและไม้ใช้สอยขนาดเล็ก

2) ความตระหนักของเจ้าของที่ดิน เช่น ในพื้นที่ลาดเขา ไม้ยืนต้นจะมีบทบาทต่อการอนุรักษ์ธาตุอาหารในดิน และช่วยปรับปรุงผลผลิตของพืชอาหารให้สูงขึ้น

3) ช่วงเวลาในวัตถุประสงค์ของเจ้าของที่ดิน คือ เกษตรกรมักจะมีเป้าหมายต่อผลตอบแทนเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน ดังนั้น การเลือกปลูกต้นไม้จึงเป็นไปตามความพอใจต่อผลตอบแทนของเจ้าของที่ดินที่ต้องการในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน

วัตถุประสงค์ในด้านอื่นๆ เช่น ความร่มรื่นของทิวทัศน์ ความยืดหยุ่นในการจัดการ หรือการอนุรักษ์สัตว์ป่า ดิน และน้ำ เป็นต้น

ในขณะที่ปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี (2551) อธิบายว่า การที่องค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ต้องการให้มีการศึกษาวิจัย และสนับสนุนให้นำเอาวิธีการของวนเกษตรออกมาใช้ก็เพื่อวัตถุประสงค์หลักต่อไปนี้

1) เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาค่าความยากจนของเกษตรกรและประชาชน ในระดับความต้องการพื้นฐานได้ เช่น อาหารและพืชประกอบอาหารต่างๆ ที่สามารถผลิตได้เอง ลดค่าใช้จ่ายจากการซื้อหาของไม่จำเป็น และลดความเสี่ยงจากการบริโภคพืชผักและอาหารที่มีพิษ ซึ่งเป็นต้นเหตุของโรคภัยและการเสียชีวิตในการรักษา

2) เพื่อช่วยให้ราษฎรที่มีที่ดินน้อยมีผลผลิตที่หลากหลาย และมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายผลผลิตหรือบริโภคในครัวเรือน เป็นภูมิคุ้มกันคุณภาพชีวิต

3) เพื่อช่วยแก้ปัญหาความเสื่อมโทรมของที่ดินทำกิน ให้อุดมสมบูรณ์ขึ้นด้วยลักษณะโครงสร้างและความหลากหลายในระบบวนเกษตร เพราะความเสื่อมโทรมของที่ดินทำกินคือต้นเหตุของความยากจน ที่ชักนำไปสู่ปัญหาสังคม สุขภาพ และเศรษฐกิจ

4) เพื่อช่วยแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยใช้วิธีการปฏิบัติของระบบวนเกษตรในการช่วยอนุรักษ์และแบ่งเบาภัยพิบัติจากสภาพสิ่งแวดล้อม เพราะความซับซ้อนของเรือนยอดและระบบรากที่แตกต่างกัน มีผลต่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ

5) เพื่อช่วยแก้ปัญหาขาดแคลนไม้เชื้อเพลิง ซึ่งวัตถุประสงค์นี้จะเน้นที่ไม้พืชนอกจากระบบวนเกษตรมีพืชยืนต้นร่วมด้วย ดังนั้นกิ่งก้านสาขาที่แห้งหรือเกิดจากการตัดแต่งพืชที่ปลูก สามารถนำไปเป็นเชื้อเพลิงได้

6) เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาคาราคาชอนไม่ใช้สอย เช่น เพื่อการซ่อมแซมต่อเติมที่อยู่อาศัย โรงเรือนเลี้ยงสัตว์ เครื่องมือการเกษตร เป็นต้น ในระบบวนเกษตรจะได้ไม่ใช้สอยเหล่านี้จากพืชยืนต้น ที่มีอายุมากให้ผลผลิตน้อย หรือเมื่อต้องการตัดสางเอาพืชที่ไม่ต้องการออก เป็นต้น

โดยสรุป วัตถุประสงค์ของระบบวนเกษตร เป็นการแก้ไขปัญหาลึกๆ 2 ประการ ดังนี้

ประการแรก เป็นการแก้ไขปัญหาคาชาคชอนปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญของคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหาร ไม้เชื้อเพลิงและไม่ใช้สอย

ประการที่สอง เป็นการแก้ไขปัญหาคาชาคชอนของที่ดิน เช่น ดินพังทลาย ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ เป็นต้น ซึ่งเมื่อปัญหาคาชาคชอนของดินถูกแก้ไข ก็นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนจากการขาดแคลนปัจจัยพื้นฐาน และแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วยเช่นเดียวกัน

จากวัตถุประสงค์ที่กล่าวมาข้างต้น ระบบวนเกษตรเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งได้มีการอัญเชิญแนว “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 เป็นต้นมา สำหรับปี 2555 – 2559 เป็นการดำเนินงานในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 มียุทธศาสตร์ 3 ยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วย

- ยุทธศาสตร์ที่ 1 ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกษตรกรมีความสามารถพึ่งพาตนเองได้ รวมทั้งเป็นผู้มีความสามารถในการผลิตและการตลาด ก้าวสู่ผู้จัดการฟาร์มที่เป็นมืออาชีพ (Smart Farmer) ตลอดจนส่งเสริมให้องค์กรเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

- ยุทธศาสตร์ที่ 2 ได้แก่ การพัฒนาขีดความสามารถในการผลิต การจัดการสินค้าเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างฐานการผลิตภาคการเกษตรให้เข้มแข็ง พัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรและอาหารให้มีความสามารถในการแข่งขัน ให้ประชาชนมีความมั่นคงทางอาหาร รวมทั้งพัฒนาส่งเสริมพืชพลังงานทดแทน ตลอดจนส่งเสริมให้มีและนำผลการวิจัยพัฒนาด้านการเกษตรไปใช้ประโยชน์มากขึ้น

- ยุทธศาสตร์ที่ 3 ได้แก่ การพัฒนาทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สมดุลและยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและพัฒนการใช้ทรัพยากรการเกษตรและโครงสร้างพื้นฐานการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเป็นการฟื้นฟูทรัพยากรการเกษตรให้มีความเหมาะสมต่อการผลิตทางการเกษตรอย่างยั่งยืน ตลอดจนเป็นการสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อม

ทั้งนี้ ทั้ง 3 ยุทธศาสตร์นี้ ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการเกษตรที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ท้องถิ่น และชุมชน โดยใช้แนวคิดและทิศทางการพัฒนาประเทศสู่ความยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.2.3 การจำแนกระบบวนเกษตรในสวนยางพาราของภาคใต้

ในการจำแนกระบบวนเกษตรในสวนยางพาราของภาคใต้ มีนักวิชาการได้จำแนกไว้หลากหลายรูปแบบ ดังนี้

บัญชา สมบูรณ์สุข, ปริญญา เฉิดโฉม, ปรีตถ พรหมมี และรจเรข หนูสังข์ (2547) ศึกษาการปรับตัวทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรชาวสวนยางในระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็ก เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจครัวเรือนในภาคใต้ประเทศไทย โดยศึกษาสวนยางพารา 3 พื้นที่ใน 3 อำเภอของจังหวัดสงขลา คือ ตำบลเขาพระ อำเภอรัตภูมิ ตำบลพิจิตร อำเภอนาหม่อม และตำบลคลองเปรี๊ยะ อำเภอจะนะ พบว่า รูปแบบของระบบการทำฟาร์มสวนยางขนาดเล็กมีความหลากหลายทางชีวภาพมากขึ้น เกษตรกรได้พยายามปรับเปลี่ยนระบบการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นการทำสวนยางพาราร่วมกับกิจกรรมการเกษตรอื่นๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มรายได้ให้ครัวเรือนนอกเหนือจากรายได้จากยางพารา ซึ่งสามารถจำแนกรูปแบบของระบบการทำฟาร์มสวนยางขนาดเล็กที่พบในภาคใต้ โดยอาศัยเกณฑ์ในการจำแนก ได้แก่ เขตนิเวศยางพารา ประเภทกิจกรรมการผลิต และสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนได้ 6 รูปแบบ คือ

- 1) ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราเชิงเดี่ยว (ร้อยละ 21.1)
- 2) ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกพืชแซม (ร้อยละ 26.4)
- 3) ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำนา (ร้อยละ 33.7)
- 4) ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล (ร้อยละ 11.1)
- 5) ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 1.9)
- 6) ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับกิจกรรมการเกษตรผสมผสาน (ร้อยละ 5.8)

เมื่อดูสัดส่วนร้อยละของระบบที่พบในพื้นที่ปลูกยางพารา พบว่า ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำนาเป็นระบบที่พบมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าสวนยางพาราและการปลูกข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางขนาดเล็กในภาคใต้

ในขณะที่โครงการร่วมอนุรักษ์เขาคอหงส์ และหน่วยวิจัยสังคมศาสตร์เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม (2555) วิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจสวนยางพาราแบบวนเกษตรใน 16 พื้นที่ 7 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดสงขลา พัทลุง สตูล ตรัง นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี และชุมพร โดยได้จำแนกสวนยางพาราแบบวนเกษตรตามลักษณะชนิดพืชร่วมยางที่ปลูกเป็น 5 รูปแบบ ดังนี้

1) การปล่อยไม้ธรรมชาติให้เติบโตแบบป่ายาง เป็นการเลียนแบบป่าธรรมชาติ โดยปล่อยให้ต้นไม้ที่งอกเองได้เติบโตตามธรรมชาติ เว้นพื้นที่ว่างเฉพาะทางเดินกรีดยาง โดยใช้วิธีการวางต้นไม้เพื่อไม่ให้สวนรกจนเกินไป ไม่มีการใส่ปุ๋ยเพื่อเพิ่มธาตุอาหาร มีการปลูกพืชเสริมบ้างเพื่อประโยชน์ทางด้านอาหารและการใช้สอย ทำให้มีความหลากหลายทั้งพืชและสัตว์ เป็นทั้งแหล่งอาหารไม้ใช้สอย และแหล่งสมุนไพร รวมทั้งเป็นแหล่งรายได้เสริมจากการขายผลผลิตในป่ายาง และลดค่าใช้จ่ายในการบำรุงดูแลสวนได้ เพราะไม่มีค่าปุ๋ยและค่ากำจัดวัชพืช ดังแสดงในภาพประกอบ 2.1

ภาพประกอบ 2.1 สวนรูปแบบป่ายาง จาก รายงานการศึกษาเปรียบเทียบมิติความยั่งยืนเชิงบูรณาการระหว่างสวนยางพาราแบบวนเกษตรกับสวนยางพาราเชิงเดี่ยว (น. 107), โดย เขาวนิจ กิตติธรรกุล และคณะ, 2557.

2) การปลูกไม้ป่าเป็นพืชร่วมยาง เป็นการปลูกไม้ป่า เช่น ตะเคียนทอง จำปาทอง กฤษณา ยางนา ฯลฯ ในสวนยางพารา โดยปลูกพืชผัก ไม้ผล และ/หรือ ปล่อยให้พืชผักพื้นบ้านงอกเองตามธรรมชาติ เพื่อเป็นแหล่งอาหาร แหล่งไม้ใช้สอย และแหล่งรายได้เสริมจากการจำหน่ายเนื้อไม้ในอนาคต ดังแสดงในภาพประกอบ 2.2

ภาพประกอบ 2.2 สวนที่มีการปลูกไม้ป่าเป็นพืชร่วมยาง จาก รายงานการศึกษาเปรียบเทียบมิติความยั่งยืนเชิงบูรณาการระหว่างสวนยางพาราแบบวนเกษตรกับสวนยางพาราเชิงเดี่ยว (น. 35), โดย เยาวนิจ กิตติธรรกุล และคณะ, 2557.

3) การปลูกไม้ป่าและไม้ผลเป็นพืชร่วมยาง เน้นการปลูกไม้ป่าและไม้ผลที่หลากหลาย มีการปลูกพืชผัก ไม้ผล และ/หรือ ปล่อยให้พืชผักพื้นบ้านงอกเองตามธรรมชาติ โดยต้องวางแผนไม่ให้สวนรกจนเกินไป เพื่อสร้างรายได้ระยะสั้นจากพืชผักและไม้ผล และรายได้ระยะยาวจากไม้ป่า ดังแสดงในภาพประกอบ 2.3

ภาพประกอบ 2.3 สวนที่มีการปลูกไม้ป่าและไม้ผลเป็นพืชร่วมยาง จาก รายงานการศึกษาเปรียบเทียบมิติความยั่งยืนเชิงบูรณาการระหว่างสวนยางพาราแบบวนเกษตรกับสวนยางพาราเชิงเดี่ยว (น. 64), โดย เยาวนิจ กิตติธรรกุล และคณะ, 2557.

4) การปลูกไม้ผลเป็นพืชร่วมยาง เลือกไม้ผลที่เหมาะสมกับลักษณะพื้นที่ ปลูกพืชผัก ไม้ผล และ/หรือ ปล่อยให้พืชผักพื้นบ้านงอกเองตามธรรมชาติ เพื่อเป็นแหล่งอาหาร และสร้างรายได้เสริมจากจำหน่ายไม้ผล ดังแสดงในภาพประกอบ 2.4

ภาพประกอบ 2.4 สวนที่มีการปลูกไม้ผลเป็นพืชร่วมยาง จาก รายงานการศึกษาเปรียบเทียบมิติความยั่งยืนเชิงบูรณาการระหว่างสวนยางพาราแบบวนเกษตรกับสวนยางพาราเชิงเดี่ยว (น. 126), โดย เยาวนิจ กิตติธรรกุล และคณะ, 2557.

5) การปลูกไม้เเนกประสงค์ (ไม้) เป็นพืชร่วมยาง เหมาะกับเกษตรกรที่ไม่ค่อยมีเวลาในการดูแลเอาใจใส่ เพราะไม่ต้องอาศัยการดูแลมากนัก แต่ต้องเลือกชนิดของไม้ที่มีความเหมาะสมกับการปลูกเป็นพืชร่วมยาง ซึ่งเป็นทั้งแหล่งอาหาร (หน่อไม้) สำหรับบริโภค และแหล่งรายได้จากการขายหน่อ ลำไม้ และกล้าไม้ได้ตลอดทั้งปี ดังแสดงในภาพประกอบ 2.5

ภาพประกอบ 2.5 สวนที่มีการปลูกไม้เเนกประสงค์ (ไม้) เป็นพืชร่วมยาง จาก การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “กระบวนการสร้างเครือข่ายวนเกษตรยางพารา” โดย โครงการร่วมอนุรักษ์เขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2556.

Somboonsuke, Wetayaprasit, Chernchom, and Pacheerat (2011) ศึกษาความหลากหลายของระบบเกษตรยางพาราขนาดเล็ก จากการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลสวนยางที่มีความหลากหลาย ในพื้นที่ภาคใต้ ภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 300 แห่ง พบว่า การทำสวนยางพาราในประเทศไทยมี 21 ระบบ จำแนกเป็น 3 ประเภท คือ 1) การทำสวนยางพาราร่วมกับพืชอาหารแซม 2) การทำสวนยางพาราร่วมกับไม้ผล และ 3) การทำสวนยางพาราร่วมกับไม้ยืนต้น

พงศา ชูแถม (2556) ศึกษารูปแบบและแรงจูงใจในการปลูกต้นไม้ในสวนยางพารา ในภาคใต้ จำนวน 25 พื้นที่ ครอบคลุม 9 จังหวัด คือ จังหวัดชุมพร ระนอง สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช พังงา กระบี่ พัทลุง ตรัง และสงขลา พบว่า รูปแบบการปลูกต้นไม้ในสวนยาง สามารถแยกได้ 3 ด้าน ดังนี้

1) ด้านช่วงเวลาการปลูก มี 3 รูปแบบ คือ ปลูกก่อนยางพารา ปลูกพร้อมกับยางพารา และปลูกหลังยางพารา แต่รูปแบบที่นิยม ส่วนใหญ่จะปลูกหลังยางพารา 2-5 ปี และค้นพบว่าสามารถปลูกต้นไม้ในสวนยางพาราได้โดยแทบไม่มีข้อจำกัด

2) ด้านระยะการปลูกและพื้นที่ปลูก ข้อค้นพบ คือ ระยะการปลูกยางพารา 3.5x3.5, 3x7.5, 2.5x5, 2.5x6.5, 3x7, 2.5x8, 3x8, 4x8 และ 2.5x9 ระยะการปลูกต้นไม้ 3x8, 3x7, 3x9, 12x8, 4x8, 4x9 และ 4x6 พื้นที่ปลูก/ตำแหน่งที่ปลูก ส่วนใหญ่ปลูกระหว่างแถวต้นยางพารา เรียกภาษาปักษ์ใต้ว่า “ปลูกในอกยาง ระหว่างอกยาง ระหว่างแถว ฯลฯ” และมีบางส่วนปลูกระหว่างเขตแดน กับปลูกแทนระหว่างต้นยางพาราที่ตาย

3) ด้านชนิดของต้นไม้ที่ปลูก ต้นไม้ที่นิยมปลูกมีหลากหลายชนิด รวมถึงต้นไม้ที่ปล่อยให้เองตามธรรมชาติแล้วดูแลรักษา พบว่า มี 1 - 20 ชนิด ซึ่งต้นไม้ที่นิยมปลูก ได้แก่ กระจิน เทพา จำปาทอง ตะเคียนทอง มะฮอกกานี ยางนา ฯลฯ สำหรับต้นไม้ที่ปลูกร่วมกับยางพาราเพียงชนิดเดียว ได้แก่ ตะเคียนทอง

ข้อน่าสังเกตจากการศึกษา พบว่า เกษตรกรมีการเรียนรู้ที่นำไปสู่การพัฒนาและจัดองค์ประกอบการปลูกต้นไม้ว่าควรปลูกต้นไม้ชนิดใด จำนวนเท่าไร และช่วงเวลาใดที่ควรปลูกร่วมกับต้นยางพาราได้อย่างเหมาะสม

ส่วน Jongrungsrot, Thungwa, and Snoeck (2014) ได้จำแนกรูปแบบวนเกษตรในสวนยางตามพัฒนาการของการเปลี่ยนสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นวนเกษตรในสวนยางของเกษตรกรในภาคใต้ พบว่า สามารถแบ่งเป็น 4 รูปแบบหลักๆ ที่แตกต่างกัน คือ 1) ปลูกไม้ผลแบบผสมผสานกันหลายชนิดแล้วค่อยเปลี่ยนเป็นแปลงพืชร่วมยาง 2) ปลูกพืชร่วมยางหลังจากยางเชิงเดี่ยวให้ผลผลิตแล้ว 3) ปลูกพืชร่วมยางก่อนยางเชิงเดี่ยวให้ผลผลิต และ 4) ปลูกยางร่วมในแปลงไม้ใช้สอย ซึ่งเมื่อจำแนกประเภทพืชร่วมยางที่ปลูกตามลักษณะการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ พบว่า แบ่งเป็น 7 ประเภท คือ 1) ระบบการปลูกยางร่วมกับไม้ใช้สอยและไม้ผล 2) ระบบการปลูกยางร่วมกับไม้ใช้สอย 3) ระบบการปลูกยางร่วมกับไม้ผล 4) ระบบการปลูกยางร่วมกับไม้ใช้สอย ไม้ผล และไม้อื่นๆ 5) ระบบการปลูกยางร่วมกับไม้ใช้สอย และไม้อื่นๆ 6) ระบบการปลูกยางร่วมกับไม้ผล และไม้อื่นๆ และ 7) ระบบการปลูกยางร่วมกับไม้อื่นๆ

ในขณะที่สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล และคณะ (2558) ทำการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ ทัศนคติและบทเรียนกับการขับเคลื่อนเชิงนโยบายเพื่อเพิ่มพื้นที่การปลูกพืชร่วมยาง พื้นที่ศึกษา คือ ตำบลเขาพระ อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา และตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง โดย สัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลผู้ให้ข้อมูลหลัก 23 ราย จัดเวทีการนำเสนอผลการศึกษา 2 ครั้ง และเวที สัมมนาทางวิชาการ 1 ครั้ง ผลการศึกษา พบว่า ทั้ง 2 พื้นที่มีพืชร่วมยางอย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด ของภาคใต้ ซึ่งส่วนใหญ่ทำสวนยางพาราเชิงเดี่ยว และเกษตรกรที่ปลูกพืชร่วมยางเกิดจากการ ขับเคลื่อนของภาคประชาชนเองเป็นหลัก ประเด็นความรู้ทัศนคติปลูกพืชร่วมยาง พบว่า ไม่ป่าทุกชนิด ปลูกเป็นพืชร่วมยางได้ เช่น ตะเคียนทอง จำปาทอง กฤษณา พะยอม สักทอง เป็นต้น ไม้เศรษฐกิจโต เร็ว เช่น สะเดาเทียมและมะฮอกกานี ไม่ควรปลูกจำนวนมาก ส่วนไม้ผลที่เป็นพืชร่วมยางได้ผลดี ได้แก่ ทุเรียน จำปาตะ กระจับปี่ มะไฟ รวมทั้งสะตอ เหยียง โดยควรปลูกพืชร่วมยางระหว่างร่องยาง ด้วยความหนาแน่น 30 - 40 ต้นต่อไร่ บทเรียนพืชร่วมยาง พบว่า ไม้เศรษฐกิจโตเร็วส่งผลกระทบต่อ ผลผลิตยาง ไม้ผลที่ไม่เหมาะสม ได้แก่ ส้มโอ ลองกอง มังคุด (ในสภาพดินที่แห้ง) มะม่วง และเงาะ

จากข้อมูลงานวิจัยข้างต้น สามารถสรุปได้ว่ารูปแบบสวนยางพาราแบบวนเกษตรใน ภาคใต้มีรูปแบบที่มีความหลากหลาย เช่น สวนยางพาราร่วมกับการทำนา สวนยางพาราร่วมกับการ เลี้ยงสัตว์ ป่ายาง การปลูกไม้ผลเป็นพืชร่วมยาง การปลูกไม้ป่าเป็นพืชร่วมยาง การปลูกไม้ป่ากับไม้ ผลเป็นพืชร่วมยาง การปลูกไม้เนกประสงค์ (ไม้) เป็นพืชร่วมยาง เป็นต้น อาจจะปลูกก่อนยางพารา ปลูกพร้อมยางพารา และปลูกหลังยางพาราก็ได้ ซึ่งแต่ละรูปแบบก็มีข้อดีและข้อด้อยแตกต่างกัน ออกไป ดังนั้นเกษตรกรจึงต้องพิจารณาเลือกรูปแบบตามความต้องการของตนเอง โดยคำนึงถึงทั้ง ความเหมาะสมของพื้นที่ และความพร้อมในการบริหารจัดการสวนของตนเอง เพื่อเป็นการลดความ เสี่ยงทางด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และความมั่นคงทางอาหารไปพร้อมๆ กัน

2.2.4 ผลลัพธ์ของการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร

การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ในด้านต่างๆ ดังนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ

จากงานวิจัยของ Somboonsuke et al. (2011) ที่ศึกษาความหลากหลายของ ระบบเกษตรยางพาราขนาดเล็ก จากการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลสวนยางที่มีความหลากหลายใน พื้นที่ภาคใต้ ภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 300 แห่ง พบว่า ระบบการทำสวน ยางพาราร่วมกับไม้ยืนต้น ให้ผลตอบแทนสุทธิที่สูงกว่าระบบการทำสวนยางพาราปลูกพืชอาหารแซม และระบบการทำสวนยางพาราร่วมกับไม้ผล เนื่องจากมูลค่าของไม้ยืนต้นค่อนข้างสูง

ในขณะที่ เยาวนิจ กิตติธรรกุล และคณะ (2557) ศึกษาเปรียบเทียบมิติความยั่งยืนเชิงบูรณาการระหว่างสวนยางพาราแบบวนเกษตรกับสวนยางพาราเชิงเดี่ยว ใน 12 พื้นที่ 3 จังหวัดของภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัดสงขลา พัทลุง และตรัง พบว่า การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร มีรายรับเฉลี่ยจากผลผลิตยางพารา (เศษยาง น้ำยางสด และยางแผ่น) มากกว่าสวนยางพาราเชิงเดี่ยว 341.69 บาท (ต่อไร่ต่อวัน) คิดเป็น 22.28 เปอร์เซ็นต์ (ราคาเฉลี่ยของน้ำยางสดในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2555 – ตุลาคม 2556 กิโลกรัมละ 73.43 บาท) ซึ่งหากพิจารณาผลผลิตทั้งหมดที่เกิดขึ้นในสวนยางพาราแบบวนเกษตร ทั้งผลผลิตจากยางพาราและพืชร่วมยางที่มีการเก็บผลผลิตในระยะสั้นและระยะยาวคาดว่าจะมีมูลค่ามากกว่าสวนยางพาราเชิงเดี่ยว

อนึ่ง ผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นนี้สอดคล้องกันกับงานวิจัยของ Jongrungrot and Thungwa (2014) ซึ่งได้ศึกษาความสามารถในการกลับคืนสู่สภาพปกติ (Resilience) ของระบบการปลูกพืชร่วมยางในภาคใต้ โดยการคัดเลือกเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่ปลูกพืชร่วมยางในจังหวัดสงขลาและพัทลุง จำนวน 5 ราย รายละ 1 แปลง ทุกแปลงมีการปลูกไม้ใช้สอย เช่น ตะเคียนทอง พะยอม มะฮอกกานี ไม้ เป็นต้น รวมทั้งไม้ผล เช่น ทูเรียน ลองกอง เงาะ เป็นต้น และหรือพืชชนิดอื่นเป็นพืชร่วมยาง ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในปี 2012 แล้วนำมาวิเคราะห์ความสามารถในการกลับคืนสู่สภาพปกติ ภายใน 10 ปี (2012 – 2021) ด้วยโปรแกรม Olympe โดยการสร้างสถานการณ์จำลองแปลงปลูกพืชร่วมยาง 5 แปลง เมื่อเผชิญกับความเสียด้านราคา 2 กรณี คือ ราคาน้ำยางสดระหว่างปี 2017 – 2021 ลดลงร้อยละ 40 จากราคาคงที่ ซึ่งใช้ราคาเฉลี่ยน้ำยางสดปี 2012 ณ ตลาดกลางยางพาราหาดใหญ่ และค่าจ้างแรงงานเกษตรระหว่างปี 2013 – 2018 และ ปี 2019 – 2021 เพิ่มขึ้นร้อยละ 30 และ 50 ตามลำดับ จากค่าจ้างคงที่ที่เกษตรกรแต่ละรายจ่ายในปี 2012 จากนั้นกำหนดสถานการณ์จำลองแนวทางลดผลกระทบความเสี่ยงด้านราคาทั้ง 2 กรณี โดยการตัดไม้ใช้สอยหรือการนำผลผลิตจากพืชร่วมยางออกจำหน่ายตามช่วงเวลาที่กำหนด พบว่า ไม้ใช้สอยที่ปลูกร่วมยาง มีการดูแลและค่าใช้จ่ายการดำเนินงานต่ำ แต่ส่วนใหญ่มีมูลค่าสูงและเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญ สามารถชดเชยรายได้ที่ลดลงในช่วงที่ราคายางพาราตกต่ำหรือค่าแรงภาคเกษตรสูงขึ้น ข้อมูลนี้ชี้ให้เห็นความสามารถในการกลับคืนสู่สภาพปกติในมิติเศรษฐศาสตร์ของระบบการปลูกพืชร่วมยางที่มีไม้ใช้สอยเป็นพืชร่วมยางหลักเมื่อเกิดภัยคุกคามภายนอก โดยระดับความสามารถในการกลับคืนสู่สภาพปกติ ดังกล่าว ขึ้นอยู่กับปริมาณและคุณภาพของไม้ใช้สอย ช่วงเวลาที่เหมาะสมในการตัดโค่น รวมถึงการปรับเปลี่ยนประเภท/ลักษณะของผลผลิตพืชร่วมยางอื่นๆ เพื่อเพิ่มรายได้ความชุ่มชื้นและประสิทธิภาพในการจัดการแปลงของเกษตรกรเพื่อเพิ่มผลผลิตไม้ผลร่วมยาง อีกทั้งยังมีคุณค่าและมูลค่าด้านสิ่งแวดล้อมที่ได้จากระบบการปลูกพืชร่วมยางซึ่งคาดว่าจะมีอยู่อย่างมหาศาล ซึ่งเกษตรกรจำนวนมากเข้าใจและมีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับความยืดหยุ่นในระบบการปลูกพืชร่วมยาง ภายใต้อันตรายและความไม่แน่นอนของเศรษฐกิจโลกและนโยบายของรัฐ ทั้งนี้การศึกษานี้ได้ค้นพบมูลค่า

ของความสามารถในการกลับคืนสู่สภาพปกติทางเศรษฐกิจที่ซ่อนอยู่ในระบบการปลูกพืชร่วมยาง ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนาการเกษตรในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลดผลกระทบจากราคายางที่ตกต่ำ และค่าจ้างแรงงานที่สูงขึ้น

2) ด้านสิ่งแวดล้อม

ศูนย์วิจัยป่าไม้ (2532) ซึ่งรวบรวมเอกสารประกอบการบรรยายของวิทยากรสำหรับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมป่าไม้ กล่าวถึงระบบวนเกษตรว่า ต้นไม้และพืชกสิกรรมที่ปลูกควบคู่กันจะมีปฏิสัมพันธ์ทางนิเวศวิทยา (Ecological interaction) ใน 2 ลักษณะ คือ ปฏิสัมพันธ์ในทางลบ (Negative interaction) เช่น มีการแย่งแย่งน้ำ และแสงสว่างระหว่างต้นไม้กับพืชกสิกรรม เป็นต้น และปฏิสัมพันธ์ทางบวก (Positive interaction) เช่น ต้นไม้ช่วยทำให้ดินดีขึ้น ใบไม้ที่ร่วงหล่นเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดิน รากต้นไม้ที่ซ่อนไขลงลึกไปในดินช่วยดูดธาตุอาหารในดินชั้นล่างกลับมาสู่ผิวดิน ต้นไม้ช่วยกักเก็บธาตุอาหารไว้ไม่ให้ถูกชะล้างไปกับน้ำ เกิดการหมุนเวียนของธาตุอาหาร และลดความเร็วลม เป็นต้น ดังนั้น การออกแบบวนเกษตรที่ดีก็คือ การพยายามลดปฏิสัมพันธ์ด้านลบให้เหลือน้อยที่สุด แล้วเพิ่มปฏิสัมพันธ์ด้านบวกให้มากที่สุด ซึ่งจากการศึกษาของปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี (2551) กล่าวว่า พืชพรรณที่มีหลายชั้นเรือนยอด หลายชั้นอายุ หลายชั้นเรือนราก หลายลักษณะเปลือกและใบ ฯลฯ จะช่วยอนุรักษ์ดินและน้ำ ช่วยฟื้นฟูลุ่มน้ำ ช่วยแก้ปัญหาสภาพภูมิอากาศ ช่วยมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ สอดคล้องกับที่โครงการร่วมอนุรักษ์เขาคอหงส์ และหน่วยวิจัยสังคมศาสตร์เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม (2555) บ่งชี้ถึงผลลัพธ์ของการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรว่า ในช่วงฤดูฝนสามารถลดความเสี่ยงในการถูกพายุลมโค่นล้มต้นยางพาราได้ในระดับหนึ่ง เพราะมีพืชร่วมยางช่วยลดแรงปะทะของลม ลดความแรงตกกระทบของเม็ดฝนต่อผิวดินทำให้ผิวดินไม่ถูกอัดแน่น และรากของพืชร่วมยางชนิดต่างๆ ก็ทำให้โครงสร้างของดินดีขึ้นหรือโปร่งขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ดินสามารถดูดซับน้ำฝนได้ดี ช่วยลดปริมาณและความแรงของน้ำที่ไหลสู่ลำธาร อีกทั้งปริมาณตะกอนดินที่มากับน้ำก็จะลดลง ทำให้ลดการตื้นเขินของแหล่งน้ำ จึงลดความเสี่ยงในการเกิดอุทกภัย ในทางกลับกันจากการศึกษาของชนิษฐา ภักดีภัทรพงศ์ (2557) พบว่า หากมีการเปลี่ยนแปลงป่าต้นน้ำเป็นพื้นที่เกษตรกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่เกษตรกรรมเชิงเดี่ยว ซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์ที่ไม่เหมาะสม ก็จะส่งผลโดยตรงต่อปริมาณน้ำท่า ตะกอนแขวนลอย และปริมาณธาตุอาหารหลัก เพราะทำให้ผิวดินเปิดโล่งกว่าตอนเป็นพื้นที่ป่า การตกกระทบของเม็ดฝน ความสามารถในการดูดซับน้ำฝน และกระบวนการที่น้ำซึมลงดินน้อยลง เมื่อดินดูดซับน้ำได้น้อย ส่งผลให้น้ำฝนที่ตกลงมาสู่ที่ต่ำอย่างรวดเร็วเกิดการกร่อนของดิน และพัดพาธาตุอาหารตามไปด้วย

3) ด้านสังคม

สังคมไทยเกิดกระแสแนวคิดในการเปลี่ยนสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตรมาหลายทศวรรษ ดังปรากฏในงานวิจัยของอยุทธิ์ นิสสภา, อิบรอเฮม ยีดำ และสมยศ พุ่มหว่า (2537) ที่มีการสำรวจเพื่อจำแนกรูปแบบของการปลูกพืชร่วมยางของเกษตรกร ซึ่งครอบคลุม 11 จังหวัด ในภาคใต้ว่า เกษตรกรจำนวนหนึ่งเริ่มต่อต้านกระแสการทำสวนยางพาราเชิงเดี่ยว โดยการปลูกพืชร่วมยาง เนื่องจากเห็นว่าการทำสวนยางพาราเชิงเดี่ยวทำให้เสียต้นทุนทางนิเวศ ทางสังคม และทางเศรษฐกิจที่สูง อีกทั้งรายได้ก็ไม่คุ้มกับการลงทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ถือครองที่จำกัด การต่อต้านกระแสความทันสมัยในระบบสวนยางโดยส่วนใหญ่แล้วเกิดขึ้นจากการริเริ่มของชาวบ้านเอง ที่ต้องการปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม กระทั่งในศตวรรษที่ 21 แนวคิดดังกล่าวยังคงมีการพูดถึงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในงานวิจัยของเยาวนิจ กิตติธรรกุล และคณะ (2557) พบว่า ผลจากการดำเนินงาน เกษตรกรมีการจัดตั้งกลุ่ม การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรร่วมกัน รวมไปถึงการขยายผลไปสู่กิจกรรมอื่นๆ ที่เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของคนในชุมชน ในขณะเดียวกันมีกลุ่มบุคคลต่างๆ ที่สนใจเข้ามาศึกษาดูงาน ทำให้เกษตรกรเกิดแรงบันดาลใจที่จะนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงสวนยางพาราของตนเองให้เป็นระบบวนเกษตรในสวนยาง

ส่วนด้านแรงจูงใจในการปลูกพืชร่วมยางของเกษตรกร จากการศึกษาของพงศา ชูแนม (2556) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่พิจารณาเลือกโดยคำนึงถึงประโยชน์ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจไปพร้อมๆ กัน บ้างก็ต้องการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสวนยางพาราด้วยมูลค่าต้นไม้ และต้องการสร้างตัวแบบที่แปลกและแตกต่างด้วยความชอบส่วนตัว เพื่อเป็นมรดกแก่ทายาทรุ่นต่อไป โดยมีการปรับปรุงให้ดีขึ้นอย่างยั่งยืน และมุ่งเน้นการรวมพลังผลักดันนโยบายธนาคารต้นไม้ให้รัฐรับรองมูลค่าต้นไม้ที่มีชีวิตให้เป็นทรัพย์สิน ตลอดจนการอนุรักษ์สร้างคุณค่าความหลากหลายในสวนยางพาราให้มีสภาพนิเวศคล้ายป่า ป้องกันความเสี่ยงด้านต่างๆ ได้แก่ การซื้อ-ขายที่ดิน การสูญหายในด้านอาชีพที่จะถ่ายทอดต่อลูกหลาน และปัญหาด้านอื่นๆ เช่น การเกิดโรคระบาดลูกกลมจากพืชเกษตรเคมีเชิงเดี่ยว เป็นต้น

4) ด้านความมั่นคงทางอาหาร

จากการศึกษาโครงสร้างสังคมพืชในด้านองค์ประกอบ ความหลากหลายทางชีวภาพและการใช้ประโยชน์พันธุ์พืชของสวนยางพาราแบบวนเกษตรในพื้นที่ 3 จังหวัดของภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัดสงขลา พัทลุง และตรัง ของเยาวนิจ กิตติธรรกุล และคณะ (2557) พบว่า สวนยางพาราแบบวนเกษตรมีพืชร่วมยางหลายชนิดที่สามารถนำมาใช้ปรุงเป็นอาหารได้ เช่น เตาร้าง หมากหมก เข็มม่วง ผักหวาน ข่าลิง มะหูลุย สะตอ ผักเหลียง จิกเขา จิกนา แซะ ราม จวงหอม หวาย

ไผ่ มะพร้าว เป็นต้น ซึ่งการเข้ามาของพันธุ์พืชดังกล่าวในสวนเกิดได้ทั้งทางตรง คือ เจ้าของสวนนำมาปลูก และทางอ้อม คือ สัตว์และพาหะอื่นๆ นำพาเข้ามาตามธรรมชาติ พันธุ์พืชเหล่านี้เป็นความมั่นคงหรือภูมิคุ้มกันด้านอาหารตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และตามนโยบายการสนับสนุนความมั่นคงทางอาหารของ Food and Agriculture Organization (FAO) เนื่องจากสามารถนำมาใช้ประโยชน์ ทั้งเพื่อเป็นอาหาร หรือขาย หรือแจกจ่ายให้แก่เครือญาติ หรือแลกเปลี่ยนเป็นวัตถุดิบอาหารชนิดอื่นๆ ในชุมชนได้ นอกจากนี้ ยังพบว่า มีพันธุ์พืชหลายชนิดผูกพันอยู่กับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และความเชื่อ ซึ่งปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี (2551) สรุปไว้ว่า ในระบบวนเกษตรในสวนยางหรือป่ายางและสวนสมรมในอดีต สามารถพบพันธุ์พืชที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมหลากหลายชนิด เช่น อ้อย มะพร้าว ไผ่ พ้อ สะตอ เนียง ขนุน ยอ ทองหลาง ตำเสา เป็นต้น ซึ่งสมาชิกในชุมชนนิยมนำมาใช้ในงานเทศกาลทางศาสนาหรือพิธีกรรมและประเพณีต่างๆ ตามหลักความเชื่อที่สืบทอดกันมา เช่น หากในเทศกาลเดือนสิบชาวบ้านไม่ได้ทำแกงกะทิไปวัด เพื่อประกอบพิธีกรรมอุทิศบุญกุศลให้บรรพบุรุษ จะเกิดความไม่สบายใจ นอกจากนี้ยังพบพืชยั้งชีพและพืชวัฒนธรรมหลายชนิดที่คนรุ่นใหม่ในปัจจุบันไม่รู้จัก เช่น ต้นขวัญข้าว ทองหลางน้ำ ลูกนาง ยอดจอกทอก ปุดสิงห์ ไฟสามกอง ขรี เป็นต้น ซึ่งบางชนิดต้องอาศัยความรู้ตามภูมิปัญญาชาวบ้าน จึงจะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ พันธุ์พืชดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของความเป็นไทยที่ต้องอนุรักษ์และสืบสานไว้ เพื่อเป็นความมั่นคงทางด้านอาหารสำหรับชุมชนในอนาคต

โดยสรุป ระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตรในสังคมไทย ได้มีการดำเนินการมาแล้วตั้งแต่อดีต โดยเรียกว่า “ป่ายาง” เกษตรกรมีไม้ใช้สอย พืชอาหาร และสมุนไพร ในสวนยางของตนเองซึ่งเพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือน ช่วยลดค่าใช้จ่ายต่างๆ แต่ภายหลังการทำสวนยางก็เปลี่ยนไปเป็นสวนยางพาราเชิงเดี่ยว ส่งผลให้วิถีชีวิตของเกษตรกรเปลี่ยนไป รายได้ขึ้นอยู่กับความไม่แน่นอนของราคายางพารา ทำให้เกษตรกรต้องแบกรับภาระหนี้สิน เนื่องจากรายได้ไม่เพียงพอจากรายจ่าย ในขณะที่เกษตรกรบางคนต่อต้านกระแสดังกล่าว เนื่องจากเห็นความสำคัญของการทำสวนยางในอดีต จึงมีการสั่งสมประสบการณ์ความรู้ และพัฒนาสวนในรูปแบบต่างๆ เพื่อตอบสนองต่อเงื่อนไขและความต้องการที่หลากหลายของแต่ละครัวเรือน ซึ่งหลักสำคัญของการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร คือ การรู้ลักษณะพื้นที่ ลักษณะดิน สภาพภูมิอากาศ ของสวนว่าเป็นอย่างไร เพื่อให้สามารถเลือกพันธุ์พืชที่เหมาะสมกับพื้นที่ ซึ่งในการเลือกพันธุ์พืชจะต้องคำนึงถึงความต้องการของเกษตรกรเป็นสำคัญด้วย เพื่อให้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรเป็นการแก้ไขปัญหาที่แท้จริง

2.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

จากการสืบค้นแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรเพื่อการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร พบว่า มีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.3.1 ทฤษฎีการแพร่กระจายและยอมรับแนวความคิดใหม่

กรมส่งเสริมการเกษตรและมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2555) อธิบายว่า การแพร่กระจายแนวความคิดหรือวิธีการใหม่ ที่เป็นประโยชน์ไปยังเกษตรกร เป็นกระบวนการสำคัญของการส่งเสริมการเกษตร เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกับการยอมรับการแพร่กระจาย ซึ่งดำเนินการโดยหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ส่วนกระบวนการยอมรับเกิดขึ้นในตัวของเกษตรกร ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1) กระบวนการแพร่กระจายแนวความคิดใหม่ (Diffusion process)

- เป็นกระบวนการที่แนวความคิดใหม่แพร่จากแหล่งเกิด หรือแหล่งที่มาแห่งความคิดไปยังผู้รับ หรือแหล่งที่รับความคิดนั้นไป

- แนวคิดใหม่หรือบางคนเรียกว่า “นวัตกรรม” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Innovation” หมายถึง ความคิด การกระทำ หรือสิ่งต่างๆ ที่บุคคลรู้สึกว่าเป็นเรื่องใหม่สำหรับเขา คือ ไม่เคยรู้ไม่เคยเห็น ไม่เคยได้ยิน หรือไม่เคยปฏิบัติมาก่อน

- การแพร่กระจายแนวความคิดใหม่ เป็นกระบวนการที่เป็นไปตามขั้นตอน ซึ่งแนวความคิดใหม่จะถูกแพร่จากแหล่งเกิด หรือแหล่งที่มาไปยังผู้รับ จุดสำคัญของกระบวนการนี้ คือ มีการสื่อสารระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารหรือแนวความคิดใหม่ ผู้ส่งสารหรือผู้ถ่ายทอดความรู้ได้แก่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ซึ่งมีความรู้เกี่ยวกับสาร (Message หรือ Innovation) ที่จะส่งไป และผู้รับสาร ที่อาจจะเป็นเกษตรกร ซึ่งเป็นบุคคลเป้าหมาย นอกจากนี้ก็มีสื่อหรือช่องทางที่จะช่วยในการนำสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ เป็นต้น

- การแพร่กระจายแนวความคิดใหม่ เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกับกระบวนการยอมรับ (Adoption Process) ซึ่งเกิดขึ้นในตัวบุคคลที่รับสาร

2) กระบวนการยอมรับแนวความคิดใหม่ไปปฏิบัติตาม หรือเรียกสั้นๆ ว่า กระบวนการยอมรับ (Adoption process)

- เป็นกระบวนการทางจิตใจของบุคคล ซึ่งเริ่มต้นด้วยการเริ่มรู้หรือได้ยินเกี่ยวกับแนวความคิดใหม่ แล้วสิ้นสุดด้วยการตัดสินใจยอมรับไปปฏิบัติ

- กระบวนการยอมรับแตกต่างจากกระบวนการแพร่กระจายแนวความคิดใหม่ กล่าวคือ กระบวนการแพร่กระจายนั้น เป็นการแพร่แนวคิดระหว่างบุคคลต่อบุคคล หรือระหว่างแหล่งที่มาของความคิดกับบุคคลที่จะรับแนวความคิดนั้น ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่วนของกระบวนการยอมรับนั้น แต่ละขั้นตอนของกระบวนการเกิดขึ้นในตัวบุคคลเดียว

- กระบวนการยอมรับ เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และการตัดสินใจ พบว่า การที่บุคคลจะรับแนวความคิดใหม่ไปปฏิบัติ จะผ่านขั้นตอน 5 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเริ่มรู้หรือขั้นรับรู้ ขั้นนี้เป็นขั้นแรกที่บุคคลเริ่มรู้เกี่ยวกับเรื่องใหม่หรือความคิดใหม่ แต่ขาดรายละเอียด คือรู้ว่าเรื่องนั้นเรื่องนี้เกิดขึ้นแล้ว หรือทำได้แล้ว แต่เป็นเรื่องใหม่สำหรับตน เพราะไม่เคยได้ยินหรือได้เห็นมาก่อน การรับรู้อาจเกิดขึ้นโดยบังเอิญด้วยการพบเห็นด้วยตนเอง หรือโดยการเผยแพร่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลหรือเอกชน

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นสู่ความสนใจ ถ้าในขั้นแรกบุคคลเพียงแต่รับรู้ในแนวความคิดใหม่ แต่ไม่สนใจหรือไม่ถูกกระตุ้นให้เกิดความสนใจ ขั้นตอนที่ 2 และขั้นตอนต่อไป ก็จะไม่เกิดขึ้น ขั้นตอนที่ 3 ขั้นไตร่ตรอง ในขั้นตอนนี้บุคคลศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับ

แนวความคิดใหม่มาปฏิบัติ จะเกิดผลดีหรือไม่ดีอย่างไรบ้างในขณะนี้และในอนาคต ควรหรือไม่ที่จะทดลองดูก่อน ถ้าเขาตั้งใจไตร่ตรองดูแล้ว รู้สึกว่าผลดีมากว่าผลเสีย เขาก็จะต้องตัดสินใจทดลองดู

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นทดลองทำ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่บุคคลทดลองทำตามแนวความคิดใหม่ โดยการทดลองแต่เพียงเล็กน้อย เพื่อดูว่าจะเข้ากันหรือไม่กับสภาพการณ์ในปัจจุบันของตน และผลจะออกมาตามที่คาดคิดไว้หรือไม่

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นนำไปปฏิบัติ หรือขั้นยอมรับ เป็นขั้นตอนที่บุคคลตัดสินใจรับแนวความคิดใหม่ไปปฏิบัติหลังจากที่ได้ทดลองปฏิบัติดู และทราบผลเป็นที่พอใจแล้ว จุดสำคัญของขั้นตอนนี้คือ เป็นการพิจารณาผลการทดลองในขั้นตอนที่ 4 และตัดสินใจแน่วแน่ที่จะปฏิบัติต่อไปเต็มรูปแบบตามแนวความคิดใหม่

จะเห็นได้ว่า กระบวนการยอมรับแนวคิดใหม่ไปปฏิบัติตามนั้น เกิดขึ้นเป็นขั้นตอนในตัวบุคคล ตั้งแต่ขั้นตอนแรกคือขั้นเริ่มรู้ไปสู่ความสนใจ ไตร่ตรอง ทดลองทำ และขั้นตอนสุดท้ายคือการยอมรับและนำไปปฏิบัติ แม้ว่าขั้นตอนตามกระบวนการจะเกิดขึ้นเป็นลูกโซ่ แต่ในความเป็นจริงแล้ว แต่ละขั้นตอนอาจทั้งช่วงและบุคคลอาจปฏิเสธแนวความคิดใหม่ได้ทุกขั้นตอน หากแต่แต่ละขั้นตอนไม่ได้สร้างความประทับใจหรือความมั่นใจให้เกิดขึ้นในตัวเขา

2.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process)

1) ความหมายของกระบวนการเรียนรู้

คิมเบล (1954, อ้างถึงใน วัลลภา สบายยิ่ง, ม.ป.ป) กล่าวว่า การเรียนรู้คือการเปลี่ยนแปลงศักยภาพแห่งพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร ซึ่งเป็นผลมาจากการฝึกหรือการปฏิบัติที่ได้รับการเสริมแรง ซึ่งสามารถแยกเป็นประเด็นสำคัญได้ 5 ประการ คือ

(1) การเรียนรู้ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ดังนั้นผลที่เกิดจากการเรียนรู้จะต้องอยู่ในรูปของพฤติกรรมที่สังเกตได้ นั่นคือหลังจากเกิดการเรียนรู้แล้ว ผู้เรียนสามารถทำสิ่งหรือเรื่องที่ไม่เคยทำมาก่อนการเรียนรู้

(2) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างถาวร นั่นคือ พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปนั้น จะไม่เป็นพฤติกรรมในช่วงสั้น หรือเพียงชั่วคราว และในขณะเดียวกันก็ไม่ใช่พฤติกรรมที่คงที่ที่ไม่เปลี่ยนแปลงอีกต่อไป

(3) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนไปอย่างทันทีทันใด แต่มันอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงศักยภาพ (Potential) ที่จะกระทำสิ่งต่างๆ ต่อไปในอนาคต การเปลี่ยนแปลงศักยภาพนี้อาจแฝงอยู่ในตัวผู้เรียน ซึ่งอาจจะยังไม่ได้แสดงออกมา เป็นพฤติกรรมอย่างทันทีทันใดก็ได้

(4) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือการเปลี่ยนแปลงศักยภาพในตัวผู้เรียนนั้นจะเป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือศักยภาพอันเนื่องมาจากสาเหตุอื่นไม่ถือเป็นการเรียนรู้

(5) ประสบการณ์หรือการฝึกต้องเป็นการฝึกหรือปฏิบัติที่ได้รับการเสริมแรง (Reinforced practice)

ทิสนา แคมมณี, พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และชนาธิป พรกุล (2545) ให้ความหมายของกระบวนการเรียนรู้ ว่าหมายถึง การดำเนินการอย่างเป็นขั้นเป็นตอนในการเรียนรู้ โดยกระบวนการเรียนรู้หรือวิธีการเรียนรู้กับสาระการเรียนรู้จะต้องอยู่ควบคู่ไปด้วยกันเสมอ ผลที่ตามมาคือ ผู้เรียนเกิดความเข้าใจหรือไม่เข้าใจในสิ่งที่เรียน

สุพัตรา ขาดิบัญญัติ (2548) กล่าวถึง การเรียนรู้ว่าเป็นกระบวนการ ที่นักวิชาการหลายๆ ท่าน ใช้คำว่า “กระบวนการเรียนรู้” ซึ่งหมายถึง การเรียนและปฏิบัติให้รู้ แทนคำว่า “การเรียนรู้” โดยการเรียนรู้มีนัยและความหมายที่หลากหลาย ดังนี้

(1) เป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง มีการเปลี่ยนแปลงได้ทั้งด้านบวกและด้านลบ อาจรู้น้อยลงหรือรู้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนสามารถลบล้างความรู้เดิม หรือเปลี่ยนเป็นความรู้ชุดใหม่ ผลลัพธ์ของความรู้เรื่องใด ก็คือ ความรู้ (Knowledge) ในเรื่องนั้น

(2) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งทางด้านสมอง การกระทำและประสบการณ์ โดยเกี่ยวข้องกับความจำ ความเข้าใจ การนึกคิด การรับรู้ การวิเคราะห์ และการแก้ปัญหา การเรียนรู้เรื่องใดสามารถเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ

(3) ผู้รู้ หรือผู้ที่มีความรู้ การเรียนรู้ของบุคคลใดที่มีผลต่อระบบคิด มีความเข้าใจ สามารถประมวล และสรุปผลเป็นหลักการได้ บุคคลนั้น ก็คือ ผู้รู้ ซึ่งในความเป็นจริงอาจจะรู้เฉพาะในเรื่องที่ได้เรียนรู้และเกิดจากประสบการณ์ในชีวิตจริง ดังนั้น ผู้รู้ในเรื่องหนึ่งๆ ก็ อาจไม่รู้ในเรื่องอื่นๆ อีกมากมาย

(4) การเรียนรู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ที่ดี ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการทำความเข้าใจแล้วนำไปปฏิบัติ จนเกิดความรู้ ความเข้าใจในระบบคิดของตนเอง แต่ถ้าเป็นการฟังแล้วไม่นำไปปฏิบัติก็เป็นเพียงการรับรู้ เพราะการฟังแล้วเข้าใจ และสามารถตอบคำถามได้ เป็นความเข้าใจของการเรียนรู้ที่ “ผิวเผิน” เพราะการที่คนพูดเก่ง ตอบถูก ความจำดี อ่านมาก หรือเห็นมามากอาจเป็นเพียงผู้ที่รู้ข้อมูลข่าวสาร หรือเป็นผู้รับการถ่ายทอดเก่ง ในความเป็นจริงเขาอาจจะไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

ออร์ศรี งามวิทยาพงศ์ (2549) ให้ความหมายของกระบวนการเรียนรู้ว่า เป็นกลไกที่สำคัญที่สุด ซึ่งมนุษย์ใช้ในการปรับตัวเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและสังคมระดับต่างๆ ได้แก่ ครอบครัว กลุ่มองค์กร ชุมชน ประเทศ และระบบนิเวศ รวมทั้งกระตุ้นและส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่นำไปสู่การประสานอย่างยั่งยืนกับสิ่งแวดล้อมในทุกระดับที่มนุษย์เกี่ยวข้อง ได้แก่ มนุษย์กับมนุษย์ (ครอบครัว กลุ่มองค์กร ชุมชน สังคม ประเทศ ฯลฯ) และมนุษย์กับธรรมชาติเพื่อให้บุคคลมีความสามารถที่จะดำรงชีวิตได้อย่างสมดุล มีสุขภาพที่ดีในทุกมิติขององค์ประกอบแห่งตน (กาย จิต สังคม จิตวิญญาณ)

โดยสรุป กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การเรียนรู้อย่างเป็นขั้นเป็นตอนที่มีความต่อเนื่อง จนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือการเปลี่ยนแปลงศักยภาพในตัวของผู้เรียน ทั้งทางด้านสมอง การกระทำ และประสบการณ์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความจำ ความเข้าใจ การฝึกคิด การรับรู้ การวิเคราะห์ และการแก้ไขปัญหา สำหรับใช้ในการปรับตัว เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว

2) ลักษณะของกระบวนการเรียนรู้

วรลักษณ์ ไชยทัต (2544) ได้กล่าวถึง ลักษณะของกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมว่าควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

(1) การเรียนรู้ที่สร้างจิตสำนึกทางอุดมการณ์ สำนึกของคุณค่า ศักดิ์ศรีของมนุษย์และพลังของการรวมกลุ่มพลังชุมชน

(2) การเรียนรู้แบบองค์รวมเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เป็นการเรียนรู้ที่ไม่แยกส่วนระหว่างความเป็นชุมชน กับโครงสร้างอำนาจภายนอกชุมชน

(3) การเรียนรู้ที่ประสานระหว่งการเรียนรู้เชิงประจักษ์ร่วมกับทฤษฎี เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และสรุปทฤษฎีจากการปฏิบัติ โดยวิเคราะห์สรุปผล รวมทั้งปรับเปลี่ยนแนวทางให้มีความเหมาะสม แล้วนำไปปฏิบัติจริงอีกครั้ง และกลับมาสู่กระบวนการเดิมอีก

(4) การเรียนรู้จากการเห็นของจริงหรือการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ตรง

(5) การให้ผู้เข้าร่วมการเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้เป็นผู้ค้นหาข้อมูล ประเมินปัญหา ความต้องการของตนเอง

(6) การใช้กระบวนการกลุ่มที่เน้นความร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การสร้างความร่วมมือในลักษณะการทำงานเป็นทีม เพื่อร่วมกันคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหาจะช่วยเสริมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

(7) การเน้นกระบวนการมากกว่าเนื้อหา โดยเน้นให้เกิดการเรียนรู้จากการค้นคว้า ชักถาม อภิปราย ตรวจสอบ และลงมือปฏิบัติ

(8) กระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง กระบวนการเรียนรู้ที่ดีควรมีความต่อเนื่อง และมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งผลในระยะยาว

(9) การสร้างบรรยากาศเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ บรรยากาศที่เป็นกันเองจะช่วยให้เกิดความไว้วางใจ และเกิดความสามัคคีช่วยเหลือกัน

(10) ความสัมพันธ์ที่เสมอภาคเท่าเทียมกัน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้จัดและผู้เข้าร่วมกระบวนการ ควรมีความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกัน ก่อให้เกิดการสื่อสารโต้ตอบ โดยผู้เข้าร่วมเสนอความคิดเห็น และสะท้อนกลับ ผู้จัดกระบวนการมีบทบาทเป็นผู้เอื้ออำนวย ส่งเสริมให้มีการชักถาม

กรมการพัฒนาชุมชน (2551) กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ ว่าควรมีลักษณะ 3 ด้าน ดังนี้

(1) ด้านการเรียนรู้ การเรียนรู้เพื่อทำ เรียนรู้เพื่อเป็น และเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน ควรมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ การเรียนรู้เพื่อตัวเอง การเรียนรู้เพื่อสิ่งนอกตัวเองที่สัมพันธ์กับตัวเองทั้งใกล้และไกล และการเรียนรู้เพื่อปฏิบัติสัมพันธ์กับสิ่งนอกตัว

(2) ด้านการปฏิบัติ เมื่อมีการเรียนรู้แล้ว เกิดความรู้แก่ผู้เรียน โดยนำความรู้ปฏิบัติผ่านช่องทางต่างๆ มีการเรียนรู้และปฏิบัติเป็นเนื้อเดียวกัน และมีกระบวนการแลกเปลี่ยนกับผู้อื่นที่มีมุมมองต่างกัน

(3) การนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ค่อนข้างถาวร ในเรื่องความรู้ ทักษะ และทัศนคติ

3) ขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้

กาญจนา แก้วเทพ, กำจร หลุยยะพงศ์, รุจิรา สุภาษา และวีรพงศ์ พลนิกรกิจ (2543) ได้เสนอขั้นตอนของการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ตามกระบวนการทศน์ใหม่ ดังต่อไปนี้

(1) การเยี่ยมชมเยียนกัน เดิมเป็นการเยี่ยมชมเยียนกันระดับบุคคลต่อบุคคล หรือระหว่างเครือข่าย/คนรู้จักและมีการพัฒนาเป็นการเยี่ยมชมเยียนระหว่างกลุ่มต่อกัน

(2) การจัดเวทีการเรียนรู้ การจัดเวทีการเรียนรู้เดิมจัดในรูปแบบของกลุ่มย่อย ผู้ที่เข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นผู้ที่เป็นทางการ แต่มีจุดอ่อน คือ ผู้เข้าร่วมจำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มบุคคล การไหลเวียนข่าวสารเป็นแบบทางเดียว คือ มีผู้นำแจ้งข่าวสาร และเป็นการสื่อสารที่เน้นตัวผู้ส่งสารเป็นหลัก จากรูปแบบการสื่อสารดังกล่าวได้มีการปรับเปลี่ยนให้เป็นรูปแบบใหม่ เช่น การจัดเวทีการเรียนรู้ต่อยอด โดยผู้ที่เข้าร่วมจะมีทั้งผู้นำ กรรมการ และสมาชิก การไหลเวียนข่าวสารเป็นแบบสองทาง และเป็นการสื่อสารที่เน้นการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการระดมสมองจากทุกคน

(3) การศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้การศึกษาดูงานมีประสิทธิภาพ จึงควรมีการกำหนดขั้นตอนของการศึกษาดูงานออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมตัวก่อนไป มีการกำหนดเป้าหมายของการไปดูงานและศึกษาข้อมูลของพื้นที่ที่จะไปดูงาน ขั้นระหว่างการเดินทาง มีการซักถามข้อมูล แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อนำมาปรับใช้ในงานของตน มีการประเมินผลการไปดูงานว่า บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ และควรนำเอาการเรียนรู้ที่ได้รับมาปรับปรุงงานของตน

(4) การถอดประสบการณ์และสรุปบทเรียน หลังจากมีการไปศึกษาดูงานโดยทั่วไป มีการนำประเด็นมาพูดคุยแบบไม่เป็นทางการเพื่อให้การสื่อสารมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น จึงควรแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างสมาชิกที่ได้ไปดูงานกับสมาชิกที่ไม่ได้ไป เนื้อหาการสื่อสารจำกัดเฉพาะเรื่องที่จะถอดประสบการณ์หรือสรุปบทเรียน มีหัวข้อประเด็นคำถามที่จะคุยกันอย่างแน่นอน และมีการกำหนดวาระหรือโอกาสที่จะทำอย่างเป็นระบบ เป็นต้น

(5) การสร้างเครือข่าย ในแต่ละชุมชนมีการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนต่อชุมชนอยู่ก่อนแล้ว เช่น เครือข่ายของเครือข่ายและมิตรสหาย เป็นต้น ดังนั้น เครือข่ายในทศน์ใหม่คือ เครือข่ายที่มีเนื้อหาและเป้าหมายเดียวกัน โดยเริ่มตั้งแต่การสร้างเครือข่ายในระดับผู้นำกลุ่ม ไปจนถึงสมาชิกของกลุ่ม เพื่อมาเป็นญาติกัน แต่กลุ่มเครือข่ายของชุมชนเมืองมักจะมีปัญหาเรื่องการขาดโครงสร้างสายสัมพันธ์แบบชนบท

อรศรี งามวิทยาพงศ์ (2549) กล่าวถึง กระบวนการหรือขั้นตอนของการประมวลข้อมูล ความรู้ของบุคคล มีดังนี้

(1) การรับรู้ (Reception) หมายถึง ขั้นตอนพื้นฐานที่บุคคล “รับ” เอาข้อมูล ข่าวสารและองค์ความรู้ต่างๆ จากแหล่งความรู้ที่หลากหลายผ่านประสาทสัมผัส (ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ) เข้ามาสัมผัสไว้เป็นประสบการณ์ของตนเอง

(2) การเข้าใจ (Comprehension) หมายถึง การที่บุคคลสามารถมองเห็นถึงความหมายและความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันของข้อมูลหรือความรู้ต่างๆ ที่ตนรับรู้หรือมีประสบการณ์มาในระดับที่สามารถอธิบายเชิงเหตุเชิงผลได้ ซึ่งหากอธิบายเชิงเหตุผลไม่ได้ถือว่าเป็นเพียงกระบวนการ “รับรู้”

(3) การปรับเปลี่ยน (Transformation) เป็นระดับของการเรียนรู้ที่แท้จริง การเรียนรู้ที่แท้จริงจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในตัวบุคคล ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงวิถีคิด และ/หรือ การเปลี่ยนแปลงระบบคุณค่า การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในสิ่งที่รับรู้และมีความเข้าใจแล้วเป็นอย่างดี เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและตระหนักรู้จากภายในบุคคลเอง จึงเพิ่มพูนศักยภาพและความสามารถของบุคคลให้มีพลังในการคิดและกระทำได้มากขึ้นด้วย ถ้าหากไม่มีการปรับเปลี่ยนในด้านดังกล่าว แสดงว่าการเรียนรู้อย่างไม่เกิดหรือเกิดน้อย และยังคงอยู่เพียงระดับการรับรู้ที่มากขึ้นหรือความเข้าใจที่ชัดเจนเพิ่มขึ้น

มุลลีย์ (1973, อ้างถึงใน วัลลภา สบายยิ่ง, ม.ป.ป) กำหนดลำดับขั้นตอนในกระบวนการเรียนรู้ไว้ 7 ขั้นตอน ดังนี้

(1) เกิดแรงจูงใจ (Motivation) เมื่อใดก็ตามที่บุคคลเกิดความต้องการหรืออยู่ในภาวะที่ขาดสมดุลก็จะมีแรงขับ (Drive) หรือแรงจูงใจ (Motive) เกิดขึ้น แรงจูงใจมีผลให้แต่ละคนไวต่อการสัมผัสสิ่งเร้าที่แตกต่างกัน รวมทั้งเป็นสิ่งที่กำหนดทิศทางและความเข้มของพฤติกรรม ซึ่งแรงจูงใจนี้เป็นสิ่งจำเป็นเบื้องต้น สำหรับการเรียนรู้

(2) กำหนดเป้าประสงค์ (Goal) เมื่อมีแรงจูงใจเกิดขึ้นแต่ละบุคคลก็จะกำหนดเป้าประสงค์ที่จะก่อให้เกิดความพึงพอใจ เป้าประสงค์จึงเป็นผลบั้นปลายที่บุคคลแสวงหา ซึ่งบางครั้งอาจจะชัดเจน บางครั้งอาจจะเลือนลอย บางครั้งอาจกำหนดขึ้น

(3) เกิดความพร้อม (Readiness) คนแต่ละคนมีขีดความสามารถที่จะรับ หรือหาสิ่งที่จะสนองความต้องการได้จำกัดและแตกต่างกันไปตามสภาพความพร้อมของแต่ละบุคคล โดยสภาพความพร้อมในการเรียนของบุคคลนั้นจะต้องขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่นๆ หลายประการ อาทิ ความเจริญเติบโตของโครงสร้างทางร่างกาย แรงจูงใจ ประสบการณ์ เป็นต้น เรื่องของความพร้อมนี้ นับว่า เป็นสิ่งจำเป็นมากที่จะต้องดีก่อนที่จะเกิดการเรียนรู้

(4) มีอุปสรรค (Obstacle) อุปสรรคจะเป็นสิ่งขวางกั้นระหว่างพฤติกรรมที่เกิดจากแรงจูงใจกับเป้าประสงค์ ถ้าหากไม่มีอุปสรรค หรือสิ่งกีดขวางเราก็จะไปถึงเป้าประสงค์ได้โดยง่าย ซึ่งเราก็ถือว่าสภาพการณ์เช่นนี้ ไม่ได้ช่วยให้เกิดความต้องการที่จะแก้ปัญหาและเรียนรู้ ตรงกันข้าม

การที่เราไม่สามารถไปถึงเป้าหมายได้จะก่อให้เกิดความเครียดและจะเกิดความพยายามที่จะหาวิธีการแก้ปัญหา ซึ่งจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ขึ้น

(5) การตอบสนอง (Response) เมื่อบุคคลมีแรงจูงใจ มีเป้าประสงค์ เกิดความพร้อม และเผชิญกับอุปสรรคเข้า ก็จะมีพฤติกรรมต่างๆ เกิดขึ้น พฤติกรรมนั้นอาจเริ่มด้วยการตัดสินใจ เกิดอาการตอบสนองที่เหมาะสม ทดลองทำ แล้วปรับปรุงแก้ไขการตอบสนองนั้นให้แก้ปัญหาได้ในที่สุด ซึ่งแนวทางของการตอบสนองอาจมุ่งสู่เป้าประสงค์โดยตรงหรือโดยทางอ้อมอย่างใดอย่างหนึ่ง

(6) การเสริมแรง (Reinforcement) หมายถึง การได้รางวัลหรือให้สิ่งเร้าที่ก่อให้เกิดความพอใจ ซึ่งปกติผู้เรียนจะได้รับหลังจากที่ตอบสนองแล้ว ตัวเสริมแรงไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งของหรือวัตถุที่มองเห็นได้เสมอไป เพราะความสำเร็จ ความรู้ ความก้าวหน้า ฯลฯ ก็เป็นตัวเสริมแรงได้เช่นเดียวกัน

(7) การสรุปความเหมือน (Generalization) หลังจากที่คุณเรียนสามารถตอบสนองหรือหาวิธีการที่จะมุ่งสู่เป้าประสงค์ได้แล้ว เขาก็อาจจะประยุกต์ใช้กับปัญหา หรือสถานการณ์ที่จะพบในอนาคตได้ นั่นก็แสดงว่า ผู้เรียนเกิดความสามารถที่จะสรุปความเหมือนระหว่างสถานการณ์การเรียนรู้ที่มีมาก่อน กับปัญหาหรือสถานการณ์ที่เพิ่งจะพบใหม่ ซึ่งเป็นการขยายขอบเขตของพฤติกรรม

4 ปัจจัยของกระบวนการเรียนรู้ของบุคคล

สุพัตรา ขาดิปัญญาชัย (2548) กล่าวว่า การรับรู้เป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยหลัก ดังนี้

(1) คุณสมบัติของสิ่งเร้า ในที่นี้คือ สิ่งที่สามารถมากระตุ้นให้เกิดความสนใจ และเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้ สิ่งใดที่สามารถทำให้รับรู้ถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการที่ได้รับความรู้ได้มาก ความสนใจที่จะเรียนรู้ก็จะมากตามด้วย

(2) ลักษณะของแต่ละบุคคล บางคนมีกรอบคิดที่กว้างและช่างสังเกตก็จะเก็บข้อมูลได้มาก แต่บางคนที่มีความสนใจที่จำกัดเฉพาะบางเรื่อง เรื่องใหม่ๆ ไม่สนใจ หรือเรื่องไกลตัวก็ไม่ใส่ใจ จะนำไปสู่วิสัยทัศน์ที่คับแคบ

(3) ศักยภาพของผู้ถ่ายทอด ผู้ถ่ายทอดต้องมีความเข้าใจในประเด็นที่จะถ่ายทอดอย่างแจ่มชัด คือ มีความรู้จริง รวมกับความตั้งใจที่ดี ที่จะทำให้ผู้เรียนได้บรรลุตามจุดประสงค์ ความสำเร็จของการถ่ายทอด

(4) ภูมิหลังหรือศักยภาพของผู้เรียน/ปัจเจกบุคคล ความพร้อมและพื้นฐานของผู้เรียนแต่ละบุคคลมากน้อยต่างกัน

2.3.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning)

Reed et al. (2010) กล่าวว่า การเรียนรู้ทางสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงจากกระบวนการทางสังคม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากบรรทัดฐานทางสังคม การเรียนรู้เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับกลุ่ม องค์กร หรือเครือข่าย ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความรู้ความเข้าใจ ความไว้วางใจ และการปฏิบัติ การเรียนรู้ทางสังคมไม่ได้เกิดในระดับปัจเจกบุคคล แต่เกิดในหน่วยทางสังคมหรืออาจจะเป็นชุมชนแห่งการปฏิบัติ ซึ่งมีการปฏิสัมพันธ์ต่อกัน หรือการรับรู้ข้อมูลจากแหล่งอื่นๆ เช่น เว็บไซต์ โทททัศน์ เป็นต้น

2.3.4 องค์กรที่เป็นสะพานเชื่อม (Bridging organization)

Berkes (2009, อ้างถึงใน เยาวนิจ กิตติธรรกุล, วิจิตรา อุดมมะณี และศิริมาศ ภูวเจริญพงศ์, 2556) กล่าวว่า ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา สังคมโลกได้ให้การยอมรับแนวคิดเรื่อง “การจัดการร่วม (Co-management)” สำหรับทรัพยากรที่สังคมใช้ร่วมกัน เช่น น้ำ ป่า ประมง ฯลฯ ซึ่งเป็นการแบ่งอำนาจและความรับผิดชอบระหว่างรัฐบาลกับผู้ใช้ทรัพยากรระดับท้องถิ่น เนื่องจากต่างยอมรับความล้มเหลวของแนวทางการบังคับใช้อำนาจแบบจากบนลงล่างโดยหน่วยงานเดียว องค์กรประกอบสำคัญส่วนหนึ่งของแนวคิดนี้ คือ การร่วมกันสร้างความรู้ (Co-production of knowledge) ซึ่งเชื่อมโยงกับบทบาทขององค์กรที่เป็นสะพานเชื่อม ในฐานะผู้มีบทบาทเชื่อมโยงความรู้ทางวิทยาศาสตร์กับท้องถิ่นเข้าด้วยกัน โดยการจัดสรรพื้นที่เพื่อการร่วมกันสร้างความรู้ สร้างความไว้วางใจ การให้เหตุผล การเรียนรู้ การประสานความร่วมมือในระดับแนวนอนและแนวตั้ง และการคลี่คลายความขัดแย้ง โดยองค์กรที่เป็นสะพานเชื่อมเป็นตัวเร่ง (Catalyst) และผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ระหว่างหน่วยบริหารจัดการ (Governance) ที่แตกต่างกัน และระหว่างระบบความรู้ และทรัพยากรที่แตกต่างกัน

Yaffee, Wondolleck, and Lippman (1997, อ้างถึงใน เยาวนิจ กิตติธรรกุล และคณะ, 2556) กล่าวถึงปัจจัยที่เอื้อของบทบาทองค์กรที่เป็นสะพานเชื่อมว่า สามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ (Situation specific factors)

(1) การที่ผู้มีส่วนได้เสียมาร่วมมือกัน ต้องมองเห็นถึงการพึ่งพากัน โอกาสที่จะร่วมมือกันในการแก้ปัญหาจะมากขึ้น

(2) ถ้าผู้มีส่วนได้เสียมีเป้าหมายร่วมกัน การร่วมมือกันจะเกิดได้ ถ้ากลุ่มสามารถก้าวข้ามความขัดแย้ง โดยหาวัตถุประสงค์ร่วม

(3) มีความรู้สึกถึงวิกฤต ว่าต้องร่วมมือในการแก้ไขปัญหา

(4) คนอยู่ในพื้นที่เดียวกัน เกิดโอกาสที่จะร่วมงานกันง่าย ภาษา ค่านิยม ความตระหนัก การพึ่งพากันมากกว่าคนที่อยู่ห่างไกลกัน

(5) การสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวสำคัญมาก ในการแก้ไขปัญหาตั้งแต่ขั้นตอนแรก การที่คนมีความสัมพันธ์ที่ดีตั้งแต่ต้น ทำให้การสานสัมพันธ์ เจริญงอกงามดีตั้งแต่ต้น แม้จะมีการรวมกันแล้วก็ยังคงสัมพันธ์ดีอยู่

(6) ความไว้วางใจกับการประสานความร่วมมือ

(7) ความสนใจและแรงสนับสนุนทางสังคม

2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการของการพัฒนาความสัมพันธ์ (Process related factors)

(1) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาร่วมตั้งแต่ต้น และรู้สึกเป็นเจ้าของ เห็นพ้องต้องกันถึงประเด็น ปัญหา และหัวข้อที่ทำไปด้วยกัน โดยมีเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ร่วมกัน มีกระบวนการทำงานร่วมกัน ต้องเริ่มตั้งแต่การกำหนดปัญหา กำหนดทิศทาง และการดำเนินงานร่วมกัน

(2) มีการแบ่งปันข้อมูลกัน และแสวงหาข้อเท็จจริงร่วมกัน กระบวนการนี้ทำให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

(3) การจัดการเรื่องกระบวนการและทักษะการทำกระบวนการ ต้องมีคนที่ทำกระบวนการ จัดเวที และสร้างการมีส่วนร่วมได้

(4) ความเป็นผู้นำของแต่ละบุคคลกับการอุทิศตนและเสียสละ ทำหน้าที่โดยใช้บุคลิกภาพและพลังงานของตนเอง เพื่อให้เกิดการประสานงานความร่วมมือได้ และมีความเป็นผู้นำ

(5) มีความสำเร็จเล็กๆ ก่อนล่วงหน้า

(6) ผู้มีส่วนได้เสียรู้สึกว่าหน่วยงานที่ทำกระบวนการไม่อคติ มีความชอบธรรม เป็นกลาง

3) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบริบทของสถาบัน (Institutional context)

(1) มีโอกาสให้คนได้ปฏิสัมพันธ์กัน

(2) มีการสร้างแรงจูงใจ

(3) มีทรัพยากร

(4) มีความก้าวหน้าของการสื่อสารทำให้เกิดการแบ่งปันข้อมูล

2.3.5 เครือข่ายทางสังคม (Social network)

1) ความหมายของเครือข่ายทางสังคม

เครือข่ายทางสังคม (Social network) หมายถึง ความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่าย โดยเป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ เช่น กิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ฯลฯ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย (พระมหาสุทิตย์ อากาศโร, 2548)

2) องค์ประกอบของเครือข่ายทางสังคม

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543, อ้างถึงใน พระมหาสุทิตย์ อากาศโร, 2548) ระบุองค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่ายว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญ 7 ประการ ได้แก่

(1) การรับรู้มุมมองร่วมกัน (Common perception) หมายถึง การที่สมาชิกที่เข้ามาอยู่ในเครือข่าย ต้องมีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้ร่วมกันถึงเหตุผลการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกเครือข่ายเกิดความรู้สึกผูกพันในการดำเนินกิจกรรมบางอย่างเพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น

(2) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common vision) หมายถึง การมองเห็นจุดมุ่งหมายในอนาคตร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม การรับรู้เข้าใจถึงทิศทางเดียวกัน และการมีเป้าหมายที่จะดำเนินไปด้วยกัน จะช่วยทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวของเครือข่ายมีพลัง เกิดเอกภาพ และช่วยบรรเทาความขัดแย้งอันเกิดจากมุมมองที่แตกต่างลงไป

(3) การมีผลประโยชน์และความสนใจร่วม (Mutual interests/benefits) หมายถึง การที่สมาชิกแต่ละคนมาร่วมกันเพื่อประสานผลประโยชน์และความต้องการ ซึ่งผลประโยชน์และความต้องการนั้นจะไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้หากสมาชิกต่างคนต่างอยู่ ดังนั้น จึงมีการรวมตัวกันบนฐานของผลประโยชน์ร่วมที่มากเพียงพอที่จะดึงดูดให้รวมเป็นเครือข่าย

(4) การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง (All stakeholders participation) การมีส่วนร่วมของสมาชิกมีความสำคัญต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างแท้จริง ดังนั้น สมาชิกในเครือข่ายจึงควรเสริมสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะความเท่าเทียมและในฐานะหุ้นส่วนของเครือข่าย และควรสานต่อความสัมพันธ์ในแนวราบ

(5) ภาวะเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (Complementary relationship) หมายถึง การที่สมาชิกในเครือข่ายต่างก็ต้องเสริมกระบวนการทำงานของกันและกัน โดยที่ผู้จุดแข็งของฝ่ายหนึ่ง ไปช่วยเหลืออีกฝ่ายหนึ่งที่มีจุดอ่อน ซึ่งจะทำให้เกิดการประสานผลประโยชน์ร่วมกัน การเสริมสร้างต่อกันนั้น เกิดขึ้นจากการรวมตัวเป็นเครือข่ายซึ่งมีผลดีมากกว่าการไม่รวมเป็นเครือข่าย

(6) การพึ่งพิงร่วมกัน (Interdependence) คือ การเติมเต็มในส่วนที่ขาดของแต่ละฝ่าย เนื่องจากทุกฝ่ายต่างก็มีข้อจำกัดในกระบวนการทำงานและมีความรู้ ประสบการณ์ที่แตกต่าง ดังนั้น จึงมีการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย

(7) การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (Interaction) หมายถึง การที่สมาชิกในเครือข่ายมีการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก และผลการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างกันนั้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายตามด้วย

นอกจากนี้ ผลสรุปจากการสัมมนาองค์ความรู้และการจัดการเครือข่ายตามโครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (2546, อ้างถึงใน พระมหาสุทิตย์ อากาศโร, 2548) กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่ายไว้ 4 ประการ ดังนี้

(1) การมีกิจกรรมร่วมกันของสมาชิก กิจกรรมเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะช่วยให้สมาชิกทั้งในและนอกเครือข่าย มีโอกาสในการพบปะหารือและมีการเรียนรู้ร่วมกัน การมีกิจกรรมต่อกัน เช่น การร่วมแสดงความคิดเห็นการทำงานร่วมกันและการติดตามประเมินผล จะช่วยให้เครือข่ายนั้นมีความต่อเนื่องที่สำคัญ คือ เป็นการผลักดันให้ภารกิจ/กิจกรรมนั้นบรรลุความสำเร็จ

(2) การสื่อสารเพื่อสร้างความรู้ ความหมายและโลกทัศน์ร่วมกัน ได้แก่ การที่เครือข่ายการติดต่อสื่อสารภายในเครือข่าย เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในทิศทางและความหมายร่วมของเครือข่ายที่ช่วยทำให้เกิดกระบวนการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน เช่น เครือข่ายสิ่งแวดล้อมร่วมกัน สร้างความรู้ ความเข้าใจ เพื่อให้เกิดการกำหนดมาตรฐานในการจัดการสิ่งแวดล้อมในประเทศ เป็นต้น โดยการสื่อสารที่สร้างความหมายร่วมกันนั้น จะนำไปสู่การขยายแนวคิดอุดมการณ์ของเครือข่ายให้กว้างขวางออกไป

(3) ความเท่าเทียมของฝ่ายต่างๆ ได้แก่ บุคคลและกลุ่มบุคคลที่เข้ามาร่วมกันเป็นเครือข่ายจะต้องยึดหลักการทำงานบนความเท่าเทียมของทุกฝ่าย โดยการให้โอกาสในการเรียนรู้ การสร้างพื้นที่ทางสังคมให้เกิดความภูมิใจในสิ่งที่ทำร่วมกัน และพยายามหลีกเลี่ยงการครอบงำ จากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจะมีผลให้เครือข่ายนั้นมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด

(4) การให้ผลประโยชน์ต่างตอบแทน ได้แก่ การแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกัน โดยการให้ผลประโยชน์ต่างตอบแทนนั้น อาจมิได้หมายถึงการให้เงิน หรือทุนเท่านั้น แต่หมายถึง ความร่วมมือและความเอื้ออาทรต่อกัน และในบางครั้งอาจปรับเปลี่ยนการให้

รางวัลและผลตอบแทนเป็นความรู้สึกพึงพอใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่มีการพบปะเสวนากัน ภายใต้ความสัมพันธ์ของความเป็นพี่น้องและการพึ่งพาอาศัย

สำหรับในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีการแพร่กระจายและยอมรับแนวความคิดใหม่ เพื่อวิเคราะห์จุดเริ่มต้นของการแพร่กระจายของแนวความคิดการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ซึ่งถือเป็น “นวัตกรรม” ใหม่ที่สามารถนำไปสู่การยอมรับของเกษตรกรชาวสวนยางตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในขณะเดียวกัน เมื่อเกษตรกรเกิดการยอมรับแนวความคิดดังกล่าวแล้ว เกษตรกรมีกระบวนการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรอย่างไร โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) สำหรับการวิเคราะห์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากตัวบุคคล ส่วนการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่ม หน่วยงาน องค์กร เครือข่าย ฯลฯ ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning) และเครือข่ายทางสังคม (Social network) รวมทั้งใช้แนวคิดองค์กรที่เป็นสะพานเชื่อม (Bridging organization) นำมาอธิบายปัจจัยที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของเกษตรกร หากมีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงาน/องค์กรต่างๆ รับผิดชอบต่อเป็นองค์กรที่เป็นสะพานเชื่อมในการส่งเสริมการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรให้กับเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

2.4 เครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ประกาศ สว่างโชติ, เยาวนิจ กิตติธรรกุล, สาระ บำรุงศรี และผกา มาศ ทองคำ (2556) อธิบายถึงที่มาของเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาว่า เกิดจากการเข้ามาส่งเสริมการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในพื้นที่ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ตั้งแต่ปี 2555 – 2557 ของกลุ่มอาสาสมัครที่เป็นนักวิชาการจากหลากหลายคณะของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ภายใต้ชื่อ “โครงการร่วมอนุรักษ์เขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์” ที่ร่วมกันขับเคลื่อนการอนุรักษ์เขาคอหงส์ ซึ่งเป็นป่าผืนสุดท้ายในเมืองหาดใหญ่ และเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและควมหลากหลายทางชีวภาพ โดยมุ่งเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติบนเขาคอหงส์ ซึ่งมีการกำหนด 4 ยุทธศาสตร์หลักในการดำเนินงาน ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างเครือข่ายเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟู

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การรณรงค์สร้างความรู้ความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟู

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างแผนปฏิบัติเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูเขาคองส์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อบริการทางนิเวศที่ยั่งยืน

สำหรับยุทธศาสตร์ที่ 4 มีการกำหนดยุทธศาสตร์ย่อยเพื่อการอนุรักษ์ที่ยั่งยืนจากการมีส่วนร่วมไว้ อีก 3 ยุทธศาสตร์ย่อย คือ

ยุทธศาสตร์ย่อยที่ 1 สร้างนโยบายสาธารณะและโครงสร้างการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ย่อยที่ 2 สร้างเครือข่ายและรูปแบบการฟื้นฟูระบบนิเวศสวนยางพาราในพื้นที่โดยรอบเขาคองส์ เพื่อเป็นพื้นที่กันชนทางนิเวศวิทยา (ecological buffer zone)

ยุทธศาสตร์ย่อยที่ 3 สร้างเครือข่ายโรงเรียนเพื่อพัฒนาและใช้หลักสูตรสาระท้องถิ่นเรื่อง “เขาคองส์”

จากยุทธศาสตร์ย่อยที่ 2 ผนวกกับงานวิจัยของน้ำฝน พลอยนิลเพชร (2555) ที่ศึกษาการประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ของเนื้อไม้ ไม้หนุ่ม ลูกไม้และกล้าไม้บนเขาคองส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า 36.39 % ของพื้นที่ทั้งหมดบนเขาคองส์ ถูกเปลี่ยนเป็นสวนยางพาราโดยเจ้าของพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรชาวสวนยางในตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และจากการศึกษาของประกาศ สว่างโชติ และคณะ (2556) พบว่า เขาคองส์อยู่ภายใต้การคุ้มครองของรัฐ ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ซึ่งหากมีการดำเนินการควบคุมและบังคับใช้กฎหมาย เพื่อไม่ให้เกิดการบุกรุกป่า ป่าก็จะสามารถฟื้นตัวได้ตามธรรมชาติ แต่กระนั้นการสร้างแนวคิดและความตระหนักในการดูแลรักษาป่าเขาคองส์ก็ยังคงเป็นสิ่งที่สำคัญ ดังนั้น คณะทำงานโครงการร่วมอนุรักษ์เขาคองส์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จึงร่วมกันหาแนวทางการทำสวนยางพาราที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยาง โดยเน้นการใช้สอยพื้นที่สวนยางพาราที่เกษตรกรมีเอกสารสิทธิ์ที่ถูกต้องอย่างคุ้มค่า และสามารถตอบสนองความต้องการของเกษตรกรได้ เพื่อเป็นพื้นที่กันชนทางนิเวศวิทยา จากการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าบนเขาคองส์

คณะทำงานโครงการฯ จึงมีการศึกษาวิจัยการทำสวนยางพาราในรูปแบบต่างๆ จำนวน 16 พื้นที่ ใน 7 จังหวัดของภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัดสงขลา พัทลุง ตรัง สตูล นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี และชุมพร พบว่า การทำสวนยางพารา ที่เรียกว่า “สวนยางพาราแบบวนเกษตร” ซึ่งมีรูปแบบการจัดการสวนที่หลากหลายตามความต้องการและเงื่อนไขของเกษตรกร เป็นแนวทางที่สามารถตอบสนองความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่ดังกล่าว ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการสร้างความรู้และความตระหนักในการอนุรักษ์เขาคองส์ให้กับเกษตรกรอีกทางหนึ่ง ดังนั้น คณะทำงานโครงการฯ จึงนำความรู้ดังกล่าวไปถ่ายทอดให้กับเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่โดยรอบเขาคองส์ของตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (ประกาศ สว่างโชติ และคณะ, 2556)

ในปี 2555 คณะทำงานโครงการฯ ส่งบัณฑิตอาสาสมัครประจำพื้นที่หมู่ที่ 4 บ้านพุเตาะนอก ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสงขลา เพื่อเป็นสื่อกลางในการสร้างสายสัมพันธ์กับเกษตรกรชาวสวนยางร่วมกับการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรจากงานวิจัย ที่ดำเนินงานในรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย ภายใต้ชื่อ “โครงการพัฒนาดวนเกษตรยางพาราเพื่อความยั่งยืนของชุมชนบ้านพุเตาะนอก” จนเกิดกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางที่สนใจปรับปรุงพื้นที่สวนยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตร จำนวน 50 ครัวเรือน ซึ่งสามารถดำเนินการเปลี่ยนสวนพาราเชิงเดี่ยวเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตรได้ 25 ครัวเรือน ส่วนอีก 15 ครัวเรือน ยังไม่พร้อมที่จะดำเนินการในปีเดียวกัน ด้วยเหตุผลที่ต่างกัน คือ อายุของต้นยางพาราใกล้ถึงกำหนดโค่น ความเห็นที่ต่างกันของสมาชิกในครอบครัว และขาดแรงงานในการปลูกต้นไม้ในสวนยาง ส่วนเกษตรกรชาวสวนยางที่ได้ดำเนินการทำสวนยางแบบวนเกษตรไปแล้ว ให้เหตุผลว่าทำไปเพราะชอบการปลูกต้นไม้ เห็นถึงผลตอบแทนที่ได้ทั้งเงิน อาหารและความสบายใจ เป็นการสร้างความมั่นคงทางอาหาร เป็นการสร้างแหล่งรายได้และช่วยให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้น และปลูกต้นไม้ไว้ให้ลูกหลานในอนาคต โดยพันธุ์ไม้ที่ปลูกมีทั้งสิ้น 18 ชนิด ปลูกมากที่สุดคือ ต้นพะยอม 771 ต้น รองลงมาคือ ต้นตะเคียนทอง 428 ต้น และผักเหลียง 229 ต้น รวมทั้งสิ้น 1,696 ต้น คิดเป็นพื้นที่สวนยาง 56.53 ไร่ สำหรับลักษณะการปลูกพืชร่วมยาง แบ่งได้เป็น 4 แบบ คือ ปลูกต้นไม้ระหว่างกอพารา 17 ราย ปลูกต้นไม้แทนต้นพาราที่ตายแล้ว 4 ราย ปลูกต้นไม้รอบสวนพารา 2 ราย และปลูกผสมกันทั้งสามแบบ 2 ราย และเมื่อพิจารณารูปแบบการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร พบว่า แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ คือ การปลูกไม้ป่าเป็นพืชร่วมยาง การปลูกไม้ป่าและไม้ผลเป็นพืชร่วมยาง และการปลูกไม้เอนกประสงค์เป็นพืชร่วมยางพารา (สุกัลยา หมวดทอง, 2556)

ต่อมาในปี 2556 - 2557 กลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางในหมู่ที่ 4 บ้านพุเตาะนอก ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสงขลา ที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาดวนเกษตรยางพาราเพื่อความยั่งยืนของชุมชนบ้านพุเตาะนอกในปี 2555 ได้หารือร่วมกันกับคณะทำงานโครงการฯ เห็นว่าควรมีการขยายแนวคิดการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรไปยังหมู่บ้านอื่นๆ ของตำบลทุ่งใหญ่ ดังนั้นจึงได้ร่วมกันประสานงานกับผู้นำชุมชน ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งใหญ่ กำนันผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ เพื่อพูดคุยและสอบถามความคิดเห็น พบว่า ทุกคนเห็นด้วยกับการขยายแนวคิดการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร โดยนายกองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งใหญ่มอบหมายให้กรรมการศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ของแต่ละหมู่บ้าน นำแนวคิดดังกล่าวไปประชาสัมพันธ์กับสมาชิกในหมู่บ้านของตนเอง จากนั้นจึงมีการเปิดรับสมัครเกษตรกรชาวสวนยางตำบลทุ่งใหญ่ที่สนใจการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร จึงเกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกรชาวสวนยางใน 6 หมู่บ้านของตำบลทุ่งใหญ่ที่สนใจการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร โดยร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่างๆ แบบมีส่วนร่วมกับคณะทำงานโครงการฯ

ภายใต้โครงการถ่ายทอดเทคโนโลยีเรื่อง “การสร้างและพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอลำดวน จังหวัดสงขลา” พบว่า เกษตรกรชาวสวนยางบางคนมีการเปลี่ยนพื้นที่สวนยางพาราเชิงเดี่ยวของตนเองเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตรบ้างแล้ว จากการเรียนรู้ด้วยตัวเอง โดยที่ไม่รู้ว่าสิ่งที่ตนเองทำอยู่เรียกว่าการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ซึ่งในการดำเนินงานของโครงการฯ นี้ มีเกษตรกรชาวสวนยางในหมู่ที่ 1 – 6 ตำบลทุ่งใหญ่ เข้าร่วมจำนวน 55 ครัวเรือน โดยแบ่งเกษตรกรในหมู่ที่ 4 ที่ลงชื่อเข้าร่วมโครงการพัฒนาวนเกษตรยางพาราเพื่อความยั่งยืนของชุมชนบ้านพรุเตาะนอก ในปี 2555 จำนวน 14 ครัวเรือน และเกษตรกรในหมู่ที่ 1 - 6 ตำบลทุ่งใหญ่ ที่เข้าร่วมในปี 2556 จำนวน 41 ครัวเรือน

ผลจากการดำเนินงานพบว่า มีเกษตรกรที่ปลูกเป็นพื้นที่นำร่องแล้ว จำนวน 32 ครัวเรือน รวมพื้นที่สวนยางพาราแบบวนเกษตร จำนวน 151.9 ไร่ มีพันธุ์ไม้ที่ปลูกทั้งสิ้น 39 ชนิด รวมทั้งสิ้น 6,658 ต้น ชนิดที่ปลูกมากที่สุด คือ ตะเคียนทอง จำนวน 2,840 ต้น รองลงมา คือ สะเดาเทียม จำนวน 681 ต้น พะยอม จำนวน 569 ต้น โดยทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรใน 4 รูปแบบ คือ ปล่อยไม้ธรรมชาติให้เติบโตแบบป่ายาง ปลูกไม้ป่าเป็นพืชร่วมยาง ปลูกไม้ป่าและไม้ผลเป็นพืชร่วมยาง และปลูกไม้ผลเป็นพืชร่วมยาง นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมกลุ่มกันภายใต้ชื่อ “เครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่” และจัดตั้ง “ศูนย์ประสานงานเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตร (ตำบลทุ่งใหญ่)” เพื่อผลักดันให้เกิดการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร สร้างความมั่นคงทางอาหารและเศรษฐกิจ และเพื่อเป็นศูนย์กลางในการกระจายความรู้เรื่องการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่มาจากสวนยางพาราแบบวนเกษตรของสมาชิก ซึ่งการดำเนินงานในระยะนี้ ได้รับความร่วมมือจากโครงการหมู่บ้านรักษ่าป่าลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (หมู่บ้านสีเขียว) จังหวัดสงขลา สังกัดสำนักโครงการพระราชดำริและกิจการ กรมป่าไม้ ในการสนับสนุนกล้าไม้ สำนักงานสงเคราะห์การทำสวนยางอำเภอลำดวนใหญ่ (สภย.อ.หาดใหญ่) สนับสนุนงบประมาณในการศึกษาดูงาน และสำนักงานเกษตรอำเภอลำดวนใหญ่ สนับสนุนความรู้ทางการเกษตรต่างๆ (ประกาศ สว่างโชติ และคณะ, 2556)

ต่อมาในปี 2558 เกษตรกรในเครือข่ายฯ จำนวน 20 คน เห็นว่าควรสานต่อแนวคิดในการสร้างและพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายฯ เพื่อยกระดับความสามารถของเครือข่ายฯ ให้พัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายฯ ในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร การจัดการเรื่องความรู้ของเครือข่ายฯ โครงสร้างการบริหารจัดการเครือข่ายฯ ทักษะการเป็นวิทยากร กระบวนการ และการขับเคลื่อนงานในระดับต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาความสามารถของเกษตรกรในเครือข่ายฯ ในการเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวให้กับเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่อำเภอลำดวนใหญ่ จังหวัดสงขลา และพื้นที่อื่นๆ ต่อไป จึงร่วมกับกลุ่มนักวิชาการ ซึ่งเคยเป็น

คณะกรรมการร่วมอนุรักษ์เขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่ภายหลังมีการยุติบทบาทการดำเนินงานของโครงการฯ ในช่วงเดือนมีนาคม 2557 เนื่องจากสามารถส่งต่อภารกิจที่สำคัญให้กับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องดำเนินการต่อไปได้ โดยจัดทำโครงการร่วมกันภายใต้ชื่อโครงการถ่ายทอดเทคโนโลยีเรื่อง “การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ เพื่อสร้างเสริมการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” (เยาวนิจ กิตติธรรกุล และคณะ, 2558)

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มีนักวิชาการหลากหลายท่านที่ทำการศึกษาระบบการเรียนรู้ของเกษตรกรสำหรับงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอแนะนำงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

รัชดา บุญแก้ว (2551) ศึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของแกนนำชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนแบบบูรณาการ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของแกนนำชุมชนในการขับเคลื่อนการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนแบบบูรณาการ ศึกษาผลเบื้องต้นในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของแกนนำชุมชน และศึกษาปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของแกนนำชุมชน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของแกนนำชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนสามารถเสริมสร้างการเรียนรู้แก่กลุ่มเป้าหมาย ทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและการเป็นผู้ประกอบการด้านสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ มีการจัดกิจกรรมและโครงการด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ปัจจัยที่เอื้อต่อการดำเนินงาน คือ 1) ปัจจัยด้านชุมชน ได้แก่ ทูทางสังคม การได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง การดำเนินการเชิงรุกโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชุมชน 2) ปัจจัยด้านกลไกของรัฐ ได้แก่ ผู้บริหารเทศบาล นโยบายของเทศบาล การประสานงาน 3) ปัจจัยสนับสนุนจากองค์กรภายนอก ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของแกนนำชุมชน ได้แก่ ความขัดแย้งในชุมชนอันเนื่องมาจากการเลือกตั้ง และภาระหน้าที่ของแกนนำที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้

ในขณะที่รัชดา เพชรรัตน์ (2557) ศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองของเกษตรกร ภายใต้โครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ปี 2554 ในพื้นที่ตำบลทุ่งคา อำเภอละแม จังหวัดชุมพร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ให้เกษตรกรมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และวางแผนการพึ่งตนเอง ศึกษาและพัฒนารูปแบบกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของการอบรมหลักสูตรการพัฒนาเกษตรกรอย่างยั่งยืน โดยใช้การเก็บข้อมูลแบบ PAR (Participatory Rapid Appraisal) พบว่า การมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้มี 5 ขั้นตอน

คือ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา/เสนอปัญหา การกำหนดทิศทาง/วิธีการ การลงมือปฏิบัติจริง การได้รับผลจากการลงมือปฏิบัติ และการวิเคราะห์และการประเมินผลด้วยตัวเอง ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมได้แก่ 1) วิธีการสร้างความรู้ 2) การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ 3) ภาษา 4) เครื่องมือที่เหมาะสม 5) วิทยากรและวิธีการถ่ายทอด 6) เวลาในการจัดการเรียนรู้ 7) กิจกรรมการเรียนรู้ และ 8) ปัญหาของเกษตรกร นอกจากนี้ยังพบว่า กระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกรมี 3 ลักษณะ คือ กระบวนการสกัดความรู้แฝง กระบวนการพัฒนาความรู้ และกระบวนการสร้างองค์ความรู้ใหม่ สามารถสรุปการเรียนรู้ได้ 3 รูปแบบ คือ รูปแบบการเรียนรู้รายบุคคลแบบมีส่วนร่วม รูปแบบการเรียนรู้กลุ่มแบบร่วมมือ และรูปแบบการเรียนรู้แบบพึ่งพา ซึ่งจากการศึกษาสรุปได้ว่า เกษตรกรมีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูล นำประสบการณ์ที่ได้รับ มาพัฒนาเป็นแผนพึ่งตนเอง ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงได้

ฐปณี รัตนถาวร และพรชัย จิตวิสุรัตน์ (2557) ศึกษาผลกระทบของการขับเคลื่อนเครือข่ายสังคมเศรษฐกิจของชาวสวนยางพารา: กรณีศึกษา กลุ่มยางทวิผล อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา เพื่อค้นหาผลกระทบของเครือข่ายสังคมเศรษฐกิจของชาวสวนยางพารา กลุ่มชาวสวนยางพาราทวิผล อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา ซึ่งประสบความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายเพื่อดำเนินธุรกิจรับซื้อน้ำยางสด ส่งผลต่อเนื้อใจให้สมาชิกมีความมั่นใจในการดำรงชีพมากขึ้น พบว่า การขับเคลื่อนเครือข่ายทางสังคมเศรษฐกิจของชาวสวนยางกลุ่มนี้ ประกอบด้วยกลไกสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) กลไกหลักเชิงพื้นที่ โดยเฉพาะลักษณะโครงข่ายการสัญจรที่เชื่อมโยงกันอย่างทั่วถึงทั้งในระยะใกล้ไกลระหว่างบ้าน - สวนยาง - ที่ทำการกลุ่มยาง ช่วยให้เดินทางและขนส่งผลผลิตได้สะดวกรวดเร็ว 2) กลไกหลักทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางสังคมเศรษฐกิจและเครือข่ายสนับสนุนต่างๆ ได้ช่วยยึดโยงการรวมกลุ่มของชาวสวนเหล่านี้ไว้ และ 3) กลไกเสริมจากปัจจัยภายนอก นโยบายภาครัฐราคาผลผลิตและเทคโนโลยีต่างๆ ที่ช่วยให้ชาวสวนมีความสะดวกสบายมากขึ้น

นรินทร์ ยิ่งยวด, ประสงค์ ตันพิชัย, สันติ ศรีสวนแดง และวีรฉัตร สุปัญญา (2559) ศึกษากระบวนการปรับใช้ความรู้การทำเกษตรผสมผสานของชุมชนและเกษตรกร กรณีศึกษาบ้านหนองกระโดนมน อำเภอนาทองร้อยเอ็ด จังหวัดสุพรรณบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการปรับใช้ความรู้การทำเกษตรผสมผสานของชุมชนและเกษตรกร เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงในระดับชุมชน จากกลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเฉพาะรายจากเกษตรกรผู้ปฏิบัติจริง โดยการสุ่มจากกรณีศึกษาทั่วไป และสุ่มตัวแบบการทำเกษตรแบบผสมผสาน จำนวน 7 คน พบว่า กระบวนการปรับใช้ความรู้ในการทำเกษตรผสมผสานในระดับชุมชน เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหา และแสวงหาทางออกที่เหมาะสมในการเกษตร ผู้นำชุมชนมีบทบาทหลักในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ผ่านเวทีประชาคม ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เพื่อพัฒนารูปแบบการเกษตรผสมผสานที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน ใน

ขณะเดียวกันเกษตรกรอาศัยกระบวนการเรียนรู้แบบปฏิบัติจริง เพื่อปรับใช้และต่อยอดองค์ความรู้ในการทำการเกษตรผสมผสาน กระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกรก่อให้เกิดความรอบรู้และความรอบคอบในวิถีปฏิบัติที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ และนำไปสู่ความยั่งยืนทางเกษตรกรรม

ธานินทร์ คงศิลา และณัฐ สมณคุปต์ (ม.ป.ป.) ศึกษากระบวนการเรียนรู้การทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้การทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี โดยใช้แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 8 ราย โดยเลือกเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จจากการทำเกษตรอินทรีย์ ผลจากวิจัยพบว่า กระบวนการเรียนรู้เกษตรกรในจังหวัดลพบุรี เริ่มต้นจากความตระหนักและการค้นพบปัญหาจากการทำการเกษตรที่ใช้สารเคมี เช่น ด้านสุขภาพ สภาพแวดล้อม และมีการทำความเข้าใจโดยแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ด้วยการศึกษาค้นคว้าความรู้ เรียนรู้และเริ่มลงมือปฏิบัติตามแนวทางที่ค้นพบ จนเกิดการเรียนรู้ทักษะ ทำการปรับปรุงแก้ไข จนประสบความสำเร็จ จึงตัดสินใจทำการเกษตรอินทรีย์ต่อเนื่อง สามารถสรุปผลกระบวนการเรียนรู้เกษตรกรอินทรีย์ของเกษตรกรในจังหวัดลพบุรีได้ 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ตระหนักรู้ปัญหา 2) หาแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหา 3) เรียนรู้ 4) ลงมือปฏิบัติ 5) ปรับปรุง และ 6) การยืนยัน

จากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า กระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกรที่นำไปสู่การพัฒนาเกษตรกรที่ยั่งยืน ทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและการปฏิบัติ นั้น รูปแบบการเรียนรู้จะต้องเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม กล่าวคือ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา/เสนอปัญหา การกำหนดทิศทาง/วิธีการ การลงมือปฏิบัติจริง การได้รับผลจากการลงมือปฏิบัติ และการวิเคราะห์และการประเมินผลด้วยตัวเอง ซึ่งการเรียนรู้เกิดได้ 3 รูปแบบ คือ รูปแบบการเรียนรู้รายบุคคลแบบมีส่วนร่วม การเรียนรู้กลุ่มแบบร่วมมือ และการเรียนรู้แบบพึ่งพา ในขณะเดียวกันผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้ อาทิเช่น ผู้นำชุมชนควรมีบทบาทหลักในการสร้างกระบวนการที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อให้เกษตรกรในชุมชนสามารถปรับใช้และต่อยอดองค์ความรู้ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ได้ สำหรับปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านชุมชน ได้แก่ ทูตทางสังคม และการได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง 2) ปัจจัยด้านกลไกของรัฐ ได้แก่ นโยบายของภาครัฐ และ 3) ปัจจัยสนับสนุนจากองค์กรภายนอก ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกร ได้แก่ ภาระหน้าที่ของเกษตรกร

โดยสรุป สาระสำคัญในบทนี้เป็นการนำเสนอข้อมูล แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในมิติต่างๆ ซึ่งใช้เป็นแนวคิดพื้นฐานในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการวิจัยในบทที่ 4 และ 5

บทที่ 3 วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งศึกษาพัฒนาการของการเรียนรู้ ผลลัพธ์ของกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร ในบทนี้ผู้วิจัยจึงนำเสนอวิธีการวิจัย โดยมีหัวข้อหลักๆ ดังนี้

- 3.1 พื้นที่ทำการวิจัย
- 3.2 กลุ่มเป้าหมายและวิธีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย
- 3.3 การรวบรวมข้อมูลการวิจัย
- 3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

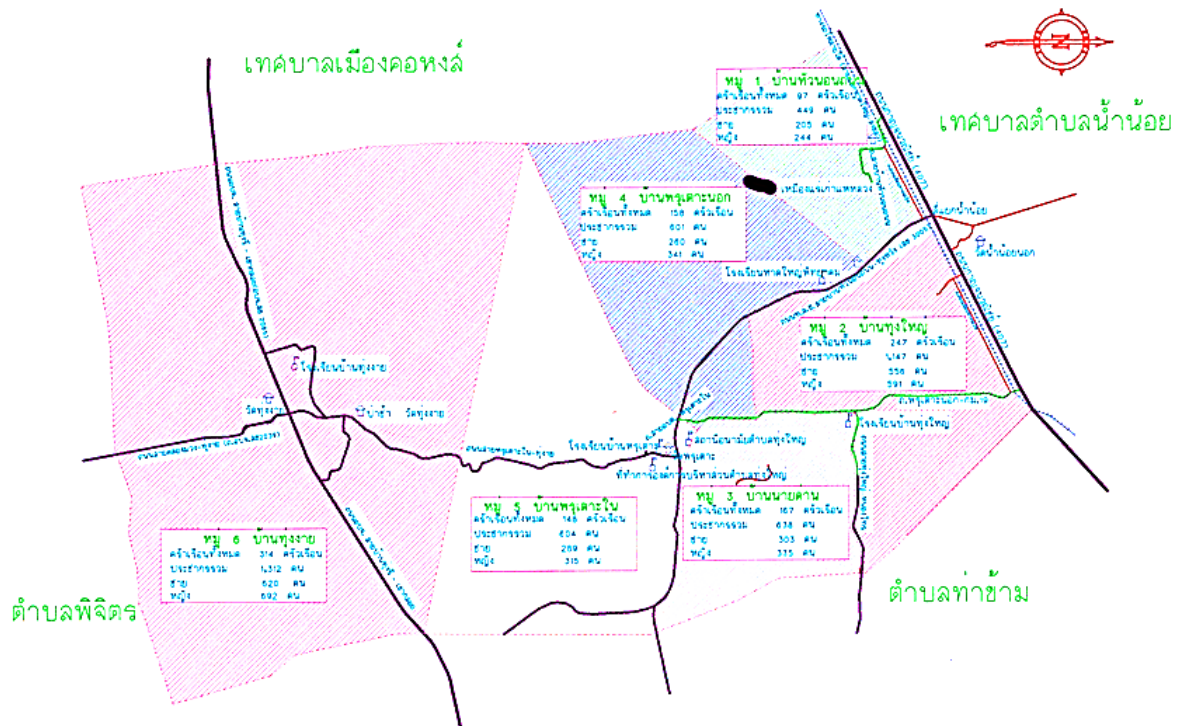
3.1 พื้นที่ทำการวิจัย

3.1.1 ที่ตั้ง

ตำบลทุ่งใหญ่ เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย 6 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านห้วยอนถนน หมู่ที่ 2 บ้านทุ่งใหญ่ หมู่ที่ 3 บ้านนายด่าน หมู่ที่ 4 บ้านพรุเตาะนอก หมู่ที่ 5 บ้านพรุเตาะใน และหมู่ที่ 6 บ้านทุ่งงาย มีพื้นที่ประมาณ 38.71 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 24,193 ไร่ (องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งใหญ่, 2557)

โดย ทิศเหนือ	ติดกับ	ถนนกาญจนวนณิชย์ เทศบาลตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
ทิศใต้	ติดกับ	องค์การบริหารส่วนตำบลพิจิตร อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา
ทิศตะวันออก	ติดกับ	องค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
ทิศตะวันตก	ติดกับ	เทศบาลเมืองคอหงส์ และเทศบาลนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ดังแสดงในภาพประกอบ 3.1

ภาพประกอบ 3.1 แผนที่ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จาก เอกสารแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2558 – 2560) (น. 10), โดย องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา, 2557.

3.1.2 ภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ลาดเชิงเขา พื้นที่บางส่วนเป็นภูเขา มีภูเขาที่สำคัญคือ ภูเขาคองหงส์ พื้นที่ที่มีความลาดเอียงไปทางทิศเหนือ ลำคลองที่สำคัญคือ คลองน้ำน้อย ดินมีลักษณะเป็นดินปนทราย บางพื้นที่จะเป็นทรายเพียงอย่างเดียว (องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งใหญ่, 2557)

3.1.3 ประชากร

ข้อมูลจากสำนักทะเบียนอำเภอหาดใหญ่ กรมการปกครอง ณ วันที่ 12 พฤษภาคม 2557 โดยองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งใหญ่ (2557) พบว่า ประชากรทะเบียนราษฎรมีจำนวนทั้งสิ้น 5,160 คน แยกเป็น ชาย 2,455 คน หญิง 2,705 คน มีครัวเรือนทั้งหมด 2,311 ครัวเรือน

3.1.4 การประกอบอาชีพ

ประชากรร้อยละ 45.46 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (การทำสวนยางพารา การปลูกข้าว (บริโภคในครัวเรือน) การทำสวนมะพร้าว การปลูกพืชล้มลุก เช่น มันเทศ แตงกวา แตงโม ผักต่างๆ และเลี้ยงสัตว์ เช่น โค สุกร เป็นต้น) รองลงมา คือ รับจ้างทั่วไป รัฐบาล/เจ้าหน้าที่ของรัฐ อาชีพอื่นๆ ค่าขายและธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 30.62, 8.34, 5.83, 5.29 และ 4.46 ตามลำดับ (องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งใหญ่, 2557)

3.2 กลุ่มเป้าหมายและวิธีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย

3.2.1 กลุ่มเป้าหมาย

แกนนำเกษตรกรเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่เข้าร่วมโครงการถ่ายทอดเทคโนโลยีเรื่อง “การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตร: กรณีศึกษาตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” จำนวน 10 คน

3.2.2 วิธีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย

การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาค้างนี้ ใช้วิธีการแบบยึดจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นหลัก (Purposive selection) โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกแกนนำเกษตรกรเครือข่ายฯ จากสมาชิกเครือข่ายฯ จำนวน 20 คน ที่เข้าร่วมโครงการถ่ายทอดเทคโนโลยี เรื่อง “การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ เพื่อสร้างเสริมการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” ดังนี้

- 1) มีการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในโครงการฯ อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ โดยตรวจสอบจากใบเซ็นชื่อการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการฯ
- 2) เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร สามารถนำความรู้ไปปรับปรุงและพัฒนาสวนยางพาราแบบวนเกษตรของตนเองให้มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์ไม้ โดยสังเกตจากการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกิจกรรมต่างๆ และการลงพื้นที่เยี่ยมเยียนสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกรเครือข่ายฯ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากการสอบถามสมาชิกเครือข่ายฯ และคณะผู้วิจัยโครงการฯ ด้วยเช่นกัน

3) เป็นที่ยอมรับของสมาชิกในเครือข่ายฯ โดยการได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ประสานงานกลุ่มหมู่บ้าน/เครือข่าย และการจัดกิจกรรมต่างๆ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากการสอบถามสมาชิกเครือข่ายฯ และคณะผู้วิจัยโครงการฯ

4) สามารถถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรให้กับสมาชิกในเครือข่ายฯ และเกษตรกรอื่นๆ ที่สนใจได้ โดยสังเกตจากการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการฯ ผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากการสอบถามสมาชิกเครือข่ายฯ และคณะผู้วิจัยโครงการฯ ด้วยเช่นกัน

จากเกณฑ์การคัดเลือกดังกล่าวข้างต้น พบว่า จากสมาชิกเครือข่ายฯ ที่เข้าร่วมโครงการฯ จำนวน 20 คน มีผู้ผ่านเกณฑ์การคัดเลือก จำนวน 10 คน

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอื่นๆ จำนวน 19 คน ประกอบด้วย

- 1) สมาชิกเครือข่ายฯ ที่เข้าร่วมโครงการฯ จำนวน 10 คน
- 2) เจ้าหน้าที่จากองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 1 คน ซึ่งสนับสนุนสถานที่ในการจัดกิจกรรม และการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของเครือข่ายฯ
- 3) เจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 1 คน ซึ่งสนับสนุนความรู้เกี่ยวกับการเกษตร และความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ
- 4) เจ้าหน้าที่จากการยางแห่งประเทศไทย (กยท.) อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 1 คน ซึ่งสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมศึกษาดูงานและการจัดประชุมประจำเดือน รวมทั้งสนับสนุนสถานที่ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของเครือข่ายฯ
- 5) เจ้าหน้าที่จากโครงการหมู่บ้านรักษ่าป่าลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (หมู่บ้านสีเขียว) อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 2 คน ซึ่งสนับสนุนกล้าไม้ให้กับเครือข่ายฯ
- 6) เจ้าหน้าที่จากการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 2 คน ซึ่งให้การสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมของกลุ่มปุยหมักชีวภาพ การสนับสนุนให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมปลูกต้นไม้ในสวนยางพาราร่วมกับเครือข่ายฯ และสนับสนุนสถานที่ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของเครือข่ายฯ
- 7) เจ้าหน้าที่จากบริษัท พาเนลพลัส จำกัด จำนวน 2 คน (ซึ่งมีนโยบายส่งเสริมให้เกษตรกรชาวสวนยางจำกัดการใช้สารเคมีทำลายระบบนิเวศในสวนยางพารา) ซึ่งให้การสนับสนุนงบประมาณในการศึกษาดูงานให้กับเครือข่ายฯ

3.3 การรวบรวมข้อมูลการวิจัย

ในการรวบรวมข้อมูลการวิจัย ผู้วิจัยใช้เครื่องมือวิจัยและวิธีการรวบรวมข้อมูลต่างๆ ดังนี้

3.3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 1) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (ภาคผนวก ก)
- 2) แบบสำรวจสวนยางพาราแบบวนเกษตร เพื่อจัดระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตร (Para rubber agroforestry systems) ของเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอลำดวน จังหวัดสงขลา (ภาคผนวก ข)
- 3) แบบประเมินตนเองของแกนนำเกษตรกร (ภาคผนวก ค)

3.3.2 วิธีการรวบรวมข้อมูลการวิจัย

1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) ผู้วิจัยร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับแกนนำเกษตรกร จำนวน 10 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอื่นๆ เช่น กิจกรรมการเสวนา เรื่อง “การสร้างความหลากหลายในสวนยางพาราแบบวนเกษตร” กิจกรรมการฝึกอบรมทักษะการเป็นวิทยากรกระบวนการ เป็นต้น โดยในขณะที่ทำกิจกรรมร่วมกัน ผู้วิจัยได้สังเกตสีหน้า ท่าทาง ความร่วมมือ ความสนใจในการทำกิจกรรม รวมทั้งการปฏิสัมพันธ์ต่างๆ ระหว่างแกนนำเกษตรกรกับสมาชิกเครือข่ายฯ และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ ที่เข้าร่วมทำกิจกรรม พร้อมทั้งบันทึกภาพในแต่ละกิจกรรม และหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมทุกครั้ง ก็ได้ร่วมแลกเปลี่ยนกับคณะผู้วิจัยในโครงการถ่ายทอดเทคโนโลยี เรื่อง “การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ เพื่อสร้างเสริมการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในอำเภอลำดวน จังหวัดสงขลา” เพื่อร่วมกันสรุปบทเรียนการดำเนินงาน และกำหนดแนวทางในการพัฒนางานขั้นต่อไป จากนั้นบันทึกข้อมูลที่ได้

2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) ในการจัดกิจกรรมบางกิจกรรม เช่น การประชุมเพื่อวางแผนการดำเนินงานของกลุ่มผู้หมักชีวภาพ และกลุ่มแปรรูปผลผลิตจากสวนยางพาราแบบวนเกษตร เป็นต้น ผู้วิจัยไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม แต่ทำหน้าที่เป็นผู้สังเกตการณ์ โดยมีการสังเกตสีหน้า ท่าทาง ความร่วมมือ ความสนใจในการทำกิจกรรม รวมทั้งการปฏิสัมพันธ์ต่างๆ ระหว่างแกนนำเกษตรกรกับสมาชิกเครือข่ายฯ และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ ที่เข้าร่วมทำกิจกรรม พร้อมทั้งบันทึกภาพ และหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมทุก

ครั้ง ก็มาร่วมแลกเปลี่ยนกับคณะผู้วิจัยในโครงการฯ เพื่อร่วมกันสรุปบทเรียนการดำเนินงาน และกำหนดแนวทางในการพัฒนางานขั้นต่อไป จากนั้นบันทึกข้อมูลที่ได้

3) การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non -structured interview) กับแกนนำเกษตรกร จำนวน 10 คน เกี่ยวกับการพัฒนาความรู้และการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอื่นๆ จำนวน 19 คน เกี่ยวกับการพัฒนาการของความรู้และการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกรที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลอื่นๆ สังเกตเห็นตลอดระยะเวลาที่ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เพื่อเป็นการเพิ่มเติมข้อมูลต่างๆ ให้มีความถูกต้องและชัดเจนมากยิ่งขึ้น

4) การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างกับแกนนำเกษตรกรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอื่นๆ รวมทั้งการทบทวนแนวคิดกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) มาประมวลเป็นข้อคำถามที่มีความครอบคลุมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ข้อ คือ การศึกษาพัฒนาการของการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ผลลัพธ์ของการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร รวมทั้งปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสมของข้อคำถาม พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปใช้ (ภาคผนวก ง)

สำหรับการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผู้วิจัยได้ดำเนินการโทรศัพท์นัดหมายแกนนำเกษตรกรตามวัน เวลา และสถานที่ที่แกนนำเกษตรกรสะดวก โดยระบุที่มาและวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยใช้เวลาในการสัมภาษณ์อย่างน้อย 1 ชั่วโมง ในการสัมภาษณ์ เมื่อมีประเด็นที่มีความน่าสนใจนอกเหนือจากข้อคำถาม แต่มีความเกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ในประเด็นดังกล่าวเพิ่มเติมด้วย

5) การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) ผู้วิจัยสัมภาษณ์แกนนำเกษตรกร จำนวน 10 คน โดยใช้แบบประเมินตนเองของแกนนำเกษตรกร ซึ่งพัฒนามาจากแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมของข้อคำถามจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว โดยในแบบประเมินตนเองของแกนนำเกษตรกร เป็นการให้แกนนำเกษตรกรได้ทบทวนตัวเองและยืนยันคำตอบว่าก่อนที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการต่างๆ แกนนำเกษตรกรมีพื้นฐานความรู้จากเดิมกี่คะแนน และหลังจากผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการต่างๆ แล้ว แกนนำเกษตรกรมีความรู้เพิ่มขึ้นเป็นกี่คะแนน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดคะแนนในช่วง 1 - 10 โดยให้ความหมายของคะแนนในแต่ละช่วง ดังนี้

10 - 9	หมายถึง	มากที่สุด
8 - 7	หมายถึง	มาก
6 - 5	หมายถึง	ปานกลาง
4 - 3	หมายถึง	น้อย
2 - 1	หมายถึง	น้อยที่สุด

สำหรับการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้วิจัยได้ดำเนินการโทรศัพท์นัดหมายแก่นำเกษตรกรตามวัน เวลา และสถานที่ที่แก่นำเกษตรกรสะดวก โดยระบุที่มาและวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยใช้เวลาในการสัมภาษณ์อย่างน้อย 1 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยเป็นคนถามคำถามและให้แก่นำเกษตรกรตอบคำถามดังกล่าว รวมทั้งมีการพูดคุยกันในรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นคำถามด้วย

6) การลงพื้นที่สำรวจจำนวน ชนิดและขนาดของพันธุ์ไม้ ทั้งที่ปลูกและหรือ วนไม้ที่ต้องการให้เจริญเติบโตตามธรรมชาติในสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแก่นำเกษตรกรทั้ง 10 คน พร้อมทั้งระบุปีที่ปลูก เพื่อคำนวณอายุและช่วงเวลาในการปลูกและหรือ วนไม้แต่ละชนิด รวมทั้งจำแนกสถานภาพของพันธุ์ไม้ (ภาคผนวก ข) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

(1) ลูกไม้ (sapling) ในงานวิจัยนี้ หมายถึง ต้นไม้ทุกต้นที่มีความสูงน้อยกว่า 1.3 เมตร

(2) ไม้หนุม (pole) ในงานวิจัยนี้ หมายถึง ต้นไม้ทุกต้นที่สูงตั้งแต่ 1.3 เมตร และมีเส้นผ่านศูนย์กลางน้อยกว่าหรือเท่ากับ 4 เซนติเมตร ($\varnothing \leq 4$ ซม.)

(3) ไม้ใหญ่ (tree) ในงานวิจัยนี้ หมายถึง ต้นไม้ทุกต้นที่สูงเกิน 1.3 เมตร และมีเส้นผ่านศูนย์กลางมากกว่า 4 เซนติเมตรขึ้นไป

มีการแบ่งประเภทของการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้แต่ละชนิดออกเป็น 3 ประเภท คือ ไม้ใช้สอย พืชอาหาร และสมุนไพร

จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแก่นำเกษตรกรแต่ละคน มาจัดแบ่งระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตรตามเกณฑ์ที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 โดยใช้แบบสำรวจสวนยางพาราแบบวนเกษตร เพื่อจัดระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตร (Para rubber agroforestry systems) ของเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอลำพูน จังหวัดสงขลา ดังแสดงในภาคผนวก ข ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระบบ คือ ระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตรแบบไม่ซับซ้อน แบบกึ่งซับซ้อน และแบบซับซ้อน

สำหรับขั้นตอนในการลงพื้นที่สำรวจสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกรทั้ง 10 คน นั้น ผู้วิจัยมีการโทรศัพท์นัดหมายแกนนำเกษตรกรตามวันและเวลาที่แกนนำเกษตรกรสะดวก มีการบันทึกภาพและสอบถามประวัติความเป็นมาตั้งแต่เริ่มเปลี่ยนสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตร ลักษณะสวน จำนวนชนิดและพันธุ์ไม้ที่ปลูกก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ ซึ่งการลงพื้นที่สำรวจสวนยางพาราแบบวนเกษตรใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง

7) การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เป็นการระดมข้อมูลจากแกนนำเกษตรกรเกี่ยวกับพัฒนาการของการเรียนรู้ ผลลัพธ์ รวมทั้งปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร โดยผู้วิจัยโทรศัพท์นัดหมายวัน เวลา และสถานที่ที่คิดว่าแกนนำเกษตรกรส่วนใหญ่สามารถเดินทางมาได้สะดวก ซึ่งมีผู้เข้าร่วม 15 คน แบ่งเป็น แกนนำเกษตรกร ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 7 คน (มารวมไม่ได้ 3 คน เนื่องจากติดภารกิจส่วนตัว แต่ได้มีการฝากความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ไว้) และสมาชิกเครือข่ายฯ อีกจำนวน 8 คน ในการจัดสนทนากลุ่มมีการตั้งประเด็นคำถาม เรื่องเป้าหมายในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ประโยชน์ของการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ในด้านต่างๆ ทั้งด้านความรู้ เศรษฐกิจของครอบครัว สิ่งแวดล้อม สังคม และความมั่นคงทางอาหาร รวมทั้งปัญหาและแนวทางแก้ไขจากการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ซึ่งผู้เข้าร่วมทุกคนมีความกระตือรือร้นในการร่วมกันแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ บรรยากาศการสนทนากลุ่มจึงมีความเป็นกันเอง และสลับไหลเป็นอย่างดี (ภาคผนวก จ)

8) การศึกษาเอกสารรายงานวิจัยของโครงการที่เข้ามาส่งเสริมการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย 3 โครงการ คือ โครงการ “การพัฒนานวนเกษตรสวนยางพาราเพื่อความยั่งยืนของชุมชนบ้านพรุเตาจะนอก” โครงการถ่ายทอดเทคโนโลยีเรื่อง “การสร้างและพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” และโครงการถ่ายทอดเทคโนโลยี เรื่อง “การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ เพื่อส่งเสริมการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา”

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบคุณภาพข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยใช้วิธีการที่หลากหลายดังกล่าวข้างต้น และใช้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่หลากหลาย

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

ผู้วิจัยได้มีการรวบรวมข้อมูลจากแกนนำเกษตรกร ทั้ง 10 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอื่นๆ จำนวน 19 คน โดยการใช้เครื่องมือการวิจัยและวิธีการรวบรวมข้อมูลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ดังแสดงในข้อมูลพื้นฐานของแกนนำเกษตรกรเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (ภาคผนวก ฉ) และลักษณะสวนยางพาราแบบวนเกษตรรวมทั้งช่วงเวลา จำนวน ชนิด สภาพภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้ของแกนนำเกษตรกร (ภาคผนวก ช) จากนั้นจัดกลุ่มและสรุปข้อมูลดังกล่าวตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.4.1 วัตถุประสงค์ 1 เพื่อศึกษาพัฒนาการของการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร

นำข้อมูลพื้นฐานของแกนนำเกษตรกรเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (ภาคผนวก ฉ) และลักษณะสวนยางพาราแบบวนเกษตร รวมทั้งช่วงเวลา จำนวน ชนิด สภาพภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้ของแกนนำเกษตรกร (ภาคผนวก ช) มาจัดกลุ่ม ใน 3 ประเด็น ดังนี้

1) ข้อมูลพื้นฐานของแกนนำเกษตรกร

ผู้วิจัยได้สรุปข้อมูลพื้นฐานของแกนนำเกษตรกรแต่ละคนในรูปแบบตาราง เพื่ออธิบายความแตกต่างของเพศ อายุ ระดับการศึกษา บทบาท/ตำแหน่งในชุมชน และภูมิหลังของการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกรทั้ง 10 คน จากนั้นจัดกลุ่มแกนนำเกษตรกรตามภูมิหลังของการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรออกเป็น 2 กลุ่ม คือ แกนนำเกษตรกรที่ทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรก่อนเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ (คนที่ 1 -5) เรียกว่า “แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1” และแกนนำเกษตรกรที่ทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรหลังเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ (คนที่ 6 -10) เรียกว่า “แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 2”

2) กระบวนการและผลของการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร

มีการจัดประเภทของกิจกรรมการเรียนรู้ของโครงการที่เข้ามาส่งเสริมการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรให้กับแกนนำเกษตรกร ตั้งแต่ ปี 2555 – 2558 ในรูปแบบของตาราง ซึ่งมีแนวทางการเรียนรู้ 2 แนวทาง คือ การสร้างการเรียนรู้ที่มุ่งสู่การเปลี่ยนสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตร และการสร้างแกนนำ/กลุ่ม/เครือข่ายที่มุ่งสู่การพึ่งตนเองที่ยั่งยืน โดยแต่ละแนวทาง มีองค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้ 3 ระดับ ประกอบด้วย การสร้างความรู้ความเข้าใจ

เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร การสร้างแรงบันดาลใจและทัศนคติที่ดีในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร และการลงมือทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร

3) พัฒนาการในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร

นำข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่สำรวจจำนวนและชนิดพันธุ์ไม้ที่ปลูกและหรือเว้นไม้ที่ออกเองให้เจริญเติบโตตามธรรมชาติ พร้อมทั้งจัดระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตร โดยการใช้แบบสำรวจสวนยางพาราแบบวนเกษตร เพื่อจัดระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตร (Para rubber agroforestry systems) ร่วมกับแกนนำเกษตรกร ทั้ง 10 คน จากนั้นรวบรวมจำนวนของพันธุ์ไม้ของแกนนำเกษตรกรแต่ละคน คิดคำนวณเป็นร้อยละ เปรียบเทียบกับช่วงเวลาในการปลูกและหรือเว้นไม้ที่ต้องการให้ออกเองตามธรรมชาติในสวนยางพารา ทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการของแกนนำเกษตรกร โดยนำเสนอในรูปแบบของตาราง ในขณะเดียวกันก็มีการรวบรวมข้อมูลจำนวนพื้นที่สวนยางพาราแบบวนเกษตร อายุยางพารา รวมทั้งชนิด สถานภาพของพันธุ์ไม้ ซึ่งแบ่งออกเป็น ลูกไม้ ไม้หนุ่ม และไม้ใหญ่ รวมทั้งการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้ที่แบ่งเป็น ไม้ใช้สอย พืชอาหาร และสมุนไพร ซึ่งมีผลต่อการจัดระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร ซึ่งได้นำข้อมูลมาจัดระบบในรูปแบบตาราง จากนั้นได้นำข้อมูลทั้ง 2 ตารางมาอธิบายพัฒนาการในด้านการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรที่มีผลต่อการพัฒนาสวนยางพาราแบบวนเกษตรให้มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์ไม้

ผู้วิจัยได้เชื่อมโยงการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของแกนนำเกษตรกรกับแนวคิดการแพร่กระจายความรู้และการยอมรับแนวความคิดใหม่ และแนวคิดกระบวนการเรียนรู้ ส่วนการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่ม หน่วยงาน องค์กร เครือข่าย ฯลฯ ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning) และเครือข่ายทางสังคม

ผลลัพธ์ คือ ได้รูปแบบและขั้นตอนของการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร ทั้งที่เกิดจากการเรียนรู้ด้วยตัวเอง และการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการต่างๆ ที่นำไปสู่การพัฒนาความรู้ การเปลี่ยนทัศนคติ กระทั่งเกิดการเปลี่ยนสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตร

3.4.2 วัตถุประสงค์ 2 เพื่อศึกษาผลลัพธ์ของกระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร

นำข้อมูลพื้นฐานของแกนนำเกษตรกรเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (ภาคผนวก ฉ) มาจัดกลุ่มของผลลัพธ์ที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกร แบ่งออกเป็น 2 ผลลัพธ์ ดังนี้

1) ผลลัพธ์ที่เกิดจากการพัฒนาตนเองของแกนนำเกษตรกร แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร การสร้างแรงบันดาลใจและทัศนคติที่ดีในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร และการลงมือทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์กับแนวคิดกระบวนการเรียนรู้

2) ผลลัพธ์ที่เกิดจากการพัฒนาสวนยางพาราแบบวนเกษตร แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจครอบครัว สิ่งแวดล้อม สังคม และความมั่นคงทางอาหาร โดยได้มีการสรุปข้อมูลและนำเสนอในรูปแบบตาราง เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับแกนนำเกษตรกรแต่ละคน ในแต่ละด้าน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ร่วมกันกับแนวคิดกระบวนการเรียนรู้ และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลของการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรทั้งด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม และความมั่นคงทางอาหาร

ผลลัพธ์ คือ ได้ผลลัพธ์ที่เกิดจากการพัฒนาตนเองของแกนนำเกษตรกรในด้านความรู้ความเข้าใจ แรงบันดาลใจ ทัศนคติ และการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร รวมทั้งผลลัพธ์ที่เกิดจากการพัฒนาสวนยางพาราแบบวนเกษตรในด้านเศรษฐกิจของครอบครัว สิ่งแวดล้อม สังคม และความมั่นคงทางอาหาร

สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 2 มีการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกัน เนื่องการพัฒนาความรู้และสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร มีผลต่อผลลัพธ์ในการเรียนรู้และการพัฒนาสวนยางพาราแบบวนเกษตร ในขณะที่เดียวกันผลลัพธ์ที่แกนนำเกษตรกรคาดหวังก็เกิดจากการพัฒนาตนเองของแกนนำเกษตรกรด้วยเช่นกัน

3.4.3 วัตถุประสงค์ 3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกร ในการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร

จากข้อมูลพื้นฐานของแกนนำเกษตรกรเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (ภาคผนวก ฉ) นำมาพิจารณาถึงปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรคในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกรได้ โดยแบ่งได้เป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1) ปัจจัยที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร โดยแบ่งออกเป็น 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยจำเป็นของแกนนำเกษตรกรและปัจจัยที่เป็นแรงสนับสนุน

2) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร

สำหรับปัจจัยที่เกิดขึ้นมีทั้งที่เกิดจากตัวของแกนนำเกษตรกร และปัจจัยอื่นๆ
ดังนั้นผู้วิจัยใช้แนวคิดองค์กรที่เป็นสะพานเชื่อม (Bridging organization) นำมาอธิบายปัจจัยที่เอื้อ
ต่อกระบวนการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร

ผลลัพธ์ คือ ได้ปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรคในการเรียนรู้การทำสวนยางพารา
แบบวนเกษตรที่มีผลต่อการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร

โดยสรุป สาระสำคัญในบทนี้เป็นการนำเสนอพื้นที่ทำการวิจัย กลุ่มเป้าหมาย วิธีการ
คัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ซึ่งเป็นแนวทางที่สำคัญที่
ทำให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินงานได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทที่ 4

ผลและการอภิปรายผลการวิจัย

บทนี้นำเสนอผลและการอภิปรายผลการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกร ที่มีผลต่อการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

4.1 พัฒนาการของการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร

4.2 ผลลัพธ์ของกระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร

4.3 ปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร

4.1 พัฒนาการของการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร

จากการรวบรวมข้อมูลการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบกึ่งโครงสร้าง และแบบไม่มีโครงสร้าง และการสนทนากลุ่มของแกนนำเกษตรกร และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอื่นๆ รวมทั้งการศึกษาเอกสารรายงานวิจัยของโครงการที่เข้ามาส่งเสริมการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรให้กับแกนนำเกษตรกรในตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ทำให้ผู้วิจัยสามารถจำแนกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกรได้ 3 ประเด็น คือ 1) ข้อมูลพื้นฐานของแกนนำเกษตรกรแต่ละคน ซึ่งมีผลต่อการยอมรับแนวความคิดการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร 2) กระบวนการและผลของการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร ที่ส่งต่อการพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร กล่าวคือ ทำให้เกิดแรงบันดาลใจและเปลี่ยนทัศนคติจากการทำสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตร กระทั่งมีการปลูกและหรือเว้นไม้ที่ต้องการให้เจริญเติบโตตามธรรมชาติ และ 3) พัฒนาการในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร โดยการเปรียบเทียบช่วงเวลาในการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรควบคู่กับการปลูกและหรือเว้นไม้ในสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกรในแต่ละช่วงปี เพื่ออธิบายเชื่อมโยงถึงผลของการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรที่นำไปสู่การพัฒนาสวนยางพาราแบบวนเกษตรให้มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์ไม้ ซึ่งแต่ละประเด็นมีรายละเอียด ดังนี้

4.1.1 ข้อมูลพื้นฐานของแกนนำเกษตรกร

จากการรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบกึ่งโครงสร้าง และแบบไม่มีโครงสร้างของแกนนำเกษตรกร ทั้ง 10 คน ผู้วิจัยนำข้อมูลพื้นฐานของแกนนำเกษตรกรเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตร ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอลำดวน จังหวัดสงขลา (ภาคผนวก ฉ) มาสรุปและจัดกลุ่มข้อมูลพื้นฐานของแกนนำเกษตรกรเพื่ออธิบายความแตกต่างของเพศ อายุ ระดับการศึกษา บทบาท/ตำแหน่งในชุมชน และภูมิหลังของการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกรแต่ละคนในรูปแบบตาราง ดังแสดงในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลพื้นฐานและภูมิหลังของการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร

แกนนำ เกษตรกร	ข้อมูลพื้นฐาน				ภูมิหลังของการเรียนรู้การทำสวน ยางพาราแบบวนเกษตร
	เพศ	อายุ (ปี)	ระดับ การศึกษา	บทบาท/ ตำแหน่งในชุมชน	
คนที่ 1	ชาย	45	ม.6	กรรมการศูนย์ ถ่ายทอดเทคโนโลยี ประจำหมู่บ้าน	- ชอบการปลูกต้นไม้ - ก่อนปี 2538 สังเกตเห็นต้นมะพร้าว ที่ปลูกร่วมกับยางพารารุ่นแรก สามารถเจริญเติบโตได้ในสวนยาง ดังนั้นในปี 2538 เมื่อทำสวนยางพารา รุ่นที่สองจึงเว้นต้นมะพร้าวดังกล่าวไว้ ควบคู่กับการปลูกและเว้นไม้ใช้สอย ตามความต้องการ - ปี 2555 เริ่มเข้าร่วมกิจกรรมของ โครงการ
คนที่ 2	ชาย	48	ป.ตรี	กรรมการศูนย์ ถ่ายทอดเทคโนโลยี ประจำหมู่บ้าน	- ชอบการปลูกต้นไม้ตั้งแต่วัยเด็ก - มีความตั้งใจตั้งแต่วัยเด็กว่า หากมี พื้นที่เป็นของตนเองจะปลูกต้น ตะเคียนทอง ดังนั้น เมื่อมีสวน ยางพาราจึงเริ่มปลูกต้นตะเคียนทอง ในปี 2551 ควบคู่กับการปลูกและเว้น ไม้อื่นๆ ตามความต้องการ

แกนนำ เกษตรกร	ข้อมูลพื้นฐาน				ภูมิหลังของการเรียนรู้การทำสวน ยางพาราแบบวนเกษตร
	เพศ	อายุ (ปี)	ระดับ การศึกษา	บทบาท/ ตำแหน่งในชุมชน	
					- ปี 2556 เริ่มเข้าร่วมกิจกรรมของ โครงการ
คนที่ 3	ชาย	55	ป.6	กรรมการศูนย์ ถ่ายทอดเทคโนโลยี ประจำหมู่บ้าน	- ชอบการปลูกต้นไม้ตั้งแต่วัยเด็ก - มีความตั้งใจตั้งแต่วัยเด็กว่า หากมี พื้นที่เป็นของตนเองจะปลูกทุกอย่างที่ อยากปลูกและอยากกิน ดังนั้น เมื่อมี สวนยางพาราจึงเริ่มปลูกต้นสะเดา เทียมในปี 2538 และเว้นพันธุ์ไม้ต่างๆ ที่ต้องการไว้ - ปี 2556 เริ่มเข้าร่วมกิจกรรมของ โครงการ
คนที่ 4	ชาย	42	ป.6	- กรรมการศูนย์ ถ่ายทอดเทคโนโลยี ประจำหมู่บ้าน - ครูยาง - หมอдин	- ชอบและสนใจการเพาะพันธุ์ไม้ยืน ต้นชนิดต่างๆ - สังเกตว่าสวนยางพารามีความแห้ง แล้ง ดังนั้นในปี พ.ศ. 2547 จึงหา แนวทางในการสร้างความชุ่มชื้นใน สวนยางพารา โดยการนำพันธุ์ไม้ชนิด ต่างๆ มาปลูก - ปี 2556 เริ่มเข้าร่วมกิจกรรมของ โครงการ
คนที่ 5	หญิง	48	ป.6	-	- ชอบการปลูกต้นไม้ โดยเฉพาะอย่าง ยิ่งพันธุ์ไม้ที่สามารถนำมาบริโภคได้ - ปี 2543 สังเกตเห็นรากยางพาราใน สวนโผล่ขึ้นเหนือพื้นดิน จึงเกิดความ วิตกกังวลว่าในช่วงที่ฝนตกหนัก อาจ เกิดการชะล้างพังทลายของหน้าดิน และทำให้ต้นยางพาราอาจจะโคนล้ม ได้ จึงปล่อยให้สับปรอดที่ปลูกเป็น พืชแซมยางกลายเป็นพืชร่วมยาง

แกนนำ เกษตรกร	ข้อมูลพื้นฐาน				ภูมิหลังของการเรียนรู้การทำสวน ยางพาราแบบวนเกษตร
	เพศ	อายุ (ปี)	ระดับ การศึกษา	บทบาท/ ตำแหน่งในชุมชน	
					ควบคู่กับการเพิ่มจำนวนสับปะรด และเว้นไม้ท้องถิ่นที่ออกเองตาม ธรรมชาติไว้ - ปี 2556 เริ่มเข้าร่วมกิจกรรมของ โครงการ
คนที่ 6	ชาย	60	ป.4	กรรมการศูนย์ ถ่ายทอดเทคโนโลยี ประจำหมู่บ้าน	- ขอบการปลูกต้นไม้ - ปี 2556 เริ่มเข้าร่วมกิจกรรมของ โครงการ จึงมีการปลูกและเว้นไม้ที่ ต้องการในสวน
คนที่ 7	หญิง	57	ป.4	อาสาสมัคร สาธารณสุขประจำ หมู่บ้าน (อสม.)	- ขอบการปลูกต้นไม้ - ปี 2555 เริ่มเข้าร่วมกิจกรรมของ โครงการ แต่ดำเนินการปลูกและเว้น ไม้ที่ต้องการไว้ในปี 2556 เนื่องจาก ขาดแรงงาน
คนที่ 8	หญิง	63	ป.4	กรรมการชมรม ผู้สูงอายุประจำตำบล ทุ่งใหญ่	- ขอบการปลูกต้นไม้ - ปี 2556 เริ่มเข้าร่วมกิจกรรมของ โครงการ จึงมีการปลูกและเว้นไม้ที่ ต้องการในสวน
คนที่ 9	หญิง	53	ป.4	สมาชิกกลุ่ม เครื่องแกงตำมือ	- ขอบการปลูกต้นไม้ - ปี 2555 เริ่มเข้าร่วมกิจกรรมของ โครงการ จึงมีการปลูกและเว้นไม้ที่ ต้องการในสวน
คนที่ 10	หญิง	61	ป.4	อาสาสมัคร สาธารณสุขประจำ หมู่บ้าน (อสม.)	- ขอบการปลูกต้นไม้ - ปี 2555 เริ่มเข้าร่วมกิจกรรมของ โครงการ จึงมีการปลูกและเว้นไม้ที่ ต้องการในสวน

จากตารางที่ 4.1 ผู้วิจัยสามารถจำแนกกลุ่มของแกนนำเกษตรกรได้เป็น 2 กลุ่ม ตาม ภูมิหลังของการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร คือ แกนนำเกษตรกรที่ทำสวนยางพารา แบบวนเกษตรก่อนเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ (คนที่ 1 -5) โดยผู้วิจัยใช้คำแทนทั้งการวิจัยว่า “แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1” และแกนนำเกษตรกรที่ทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรหลังเข้าร่วม กิจกรรมของโครงการ (คนที่ 6 -10) ใช้คำแทนทั้งการวิจัยว่า “แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 2” ซึ่งผลจาก การพิจารณาข้อมูลพื้นฐานของแกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม พบว่า มีลักษณะที่เหมือนและแตกต่างกัน ดังนี้

1) ลักษณะที่เหมือนกัน คือ แกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม ชอบการปลูกต้นไม้ เหมือนกัน

2) ลักษณะที่แตกต่างกัน มีดังนี้

(1) เพศ

แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 ส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ในขณะที่แกน นำเกษตรกรกลุ่มที่ 2 ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ทั้งนี้เมื่อพิจารณาแรงงานหลักในการ จัดการสวนยางของแกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม พบว่า การบริหารจัดการสวนยางของครอบครัว เพศ ชายทำหน้าที่เป็นแรงงานหลัก ในขณะที่เดียวกันเพศหญิงทำหน้าที่เป็นแรงงานเสริม ยกเว้นแกนนำ เกษตรกรคนที่ 7 ซึ่งเป็นเพศหญิงที่ต้องทำหน้าที่เป็นแรงงานหลัก เนื่องจากขาดแรงงานหลักของ ครอบครัว

(2) อายุ

แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 มีอายุอยู่ในช่วง 42 – 55 ปี คิดเป็นอายุเฉลี่ย 47.6 ปี ซึ่ง น้อยกว่าแกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 2 ที่มีอายุอยู่ในช่วง 53 – 63 ปี คิดเป็นอายุเฉลี่ย 58.8 ปี มีผลให้แกน นำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 มีกำลังของแรงงานหลักในการปลูกพืชร่วมอย่างมากกว่า รวมทั้งมีความพร้อมที่จะ เปลี่ยนแปลงการทำสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตรเร็วกว่าแกนนำเกษตรกรกลุ่ม ที่ 2

(3) ระดับการศึกษา

แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 มีระดับการศึกษาต่ำสุด คือ ประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับ สูงสุด คือ ปริญญาตรี ซึ่งสูงกว่าแกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 2 ที่มีระดับการศึกษาสูงสุดเพียงประถมศึกษา ปีที่ 4 ดังนั้นโอกาสในการแสวงหาความรู้จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ของแกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 จึงมี มากกว่ากลุ่มที่ 2

(4) บทบาท/ตำแหน่งในชุมชน

ร้อยละ 80 ของแกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 มีบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการ พัฒนาความรู้ด้านการทำเกษตร และมีหน้าที่ในการนำความรู้ดังกล่าวไปถ่ายทอดให้กับเกษตรกรอื่นๆ

ในชุมชน ทำให้มีโอกาสนในการรับรู้ข่าวสารต่างๆ และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่มากกว่าแกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 2

(5) ภูมิหลังของการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร

แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 มีการสั่งสมความรู้จากการสังเกตด้วยตนเอง การได้รับแรงบันดาลใจหรือความใฝ่ฝันในวัยเด็ก หลังจากนั้นได้ทดลองปลูกและหรือเว้นไม้ที่ออกเองให้เจริญเติบโตตามธรรมชาติ เกิดการสั่งสมเป็นบทเรียนจากประสบการณ์ในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของตนเอง ในขณะที่แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 2 เริ่มปลูกและหรือเว้นไม้ที่ออกเองตามธรรมชาติไว้หลังจากที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ

จากลักษณะพื้นฐานของแกนนำเกษตรกรข้างต้น จะเห็นได้ว่า แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 มีการยอมรับแนวคิดการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรก่อนที่โครงการจะเข้ามาส่งเสริม เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นเพศชายที่มีกำลังแรงงาน ทำหน้าที่เป็นแรงงานหลักในการบริหารจัดการสวนยางของครอบครัว มีระดับการศึกษาที่เอื้อต่อการแสวงหาความรู้ มีบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตร และมีความใฝ่ฝันที่เกี่ยวข้องกับการปลูกต้นไม้ตั้งแต่วัยเด็ก ในขณะที่แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 2 มีลักษณะที่แตกต่างไปจากกลุ่มที่ 1 แต่เนื่องจากมีความนิยมชมชอบในการปลูกต้นไม้เป็นทุนเดิม ดังนั้น เมื่อมีโครงการเข้ามาส่งเสริมการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ทำให้เกิดความสนใจเข้าร่วมและยอมรับแนวคิดดังกล่าว

4.1.2 กระบวนการและผลของการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร

จากการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบกึ่งโครงสร้าง และแบบไม่มีโครงสร้างของแกนนำเกษตรกร ทั้ง 10 คน และการศึกษาเอกสารรายงานวิจัยของโครงการที่เข้ามาส่งเสริมการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 มีการสั่งสมความรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรโดยการลองผิดลองถูกด้วยตนเองก่อน กระทั่งปี 2555 เริ่มมีโครงการเข้ามาส่งเสริมการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ทำให้แกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม เกิดความสนใจและเข้าร่วมโครงการต่างๆ เรื่อยมาจนถึงปี 2558 ซึ่งมีทั้งหมด 3 โครงการ ดังนี้

1) โครงการ “การพัฒนานวนเกษตรสวนยางพาราเพื่อความยั่งยืนของชุมชนบ้านพรุเตาะนอก” ดำเนินการระหว่างเดือนพฤษภาคม 2555 ถึง เดือนเมษายน 2556 มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรให้แก่ชุมชนบ้านพรุเตาะนอก สนับสนุนตัวแทนเกษตรกรบ้านพรุเตาะนอกที่มีความประสงค์ในการพัฒนาพื้นที่สวนยางพาราให้เป็นพื้นที่นำร่องของการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร และเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนกับ

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยการเชื่อมโยงและพัฒนาโจทย์วิจัยจากชุมชนกับนักวิชาการ ซึ่งกิจกรรมที่ดำเนินการ ได้แก่ กิจกรรมเวทีประชาคมหมู่บ้าน การศึกษาดูงานสวนยางพาราแบบวนเกษตรในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จ การจัดหาพันธุ์ไม้ การเยี่ยมเยียนสวนยางพาราแบบวนเกษตร และการติดตามและประเมินผลการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร

2) โครงการถ่ายทอดเทคโนโลยี เรื่อง “การสร้างและพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” เป็นโครงการที่ดำเนินการระหว่างเดือนมกราคม 2556 ถึง เดือนมีนาคม 2557 จากผลสำเร็จของโครงการแรก จากเดิมซึ่งมีการส่งเสริมเฉพาะเกษตรกรชาวสวนยางหมู่ที่ 4 บ้านพรุเตาะนอก ได้ดำเนินงานต่อโดยขยายแนวคิดการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรให้ครอบคลุมทั้ง 6 หมู่บ้านของตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรให้แก่ชุมชนบ้านพรุเตาะนอกและชุมชนใกล้เคียงในตำบลทุ่งใหญ่ มีการสนับสนุนตัวแทนเกษตรกรบ้านพรุเตาะนอกและชุมชนใกล้เคียงในตำบลทุ่งใหญ่ที่มีความประสงค์ในการพัฒนาพื้นที่สวนยางพาราให้เป็นพื้นที่นำร่องของการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร และสร้างเครือข่ายและรูปแบบการฟื้นฟูระบบนิเวศสวนยางพาราในพื้นที่โดยรอบเขาคอหงส์ เพื่อเป็นพื้นที่กันชนทางนิเวศวิทยา (ecological buffer zone) ซึ่งกิจกรรมที่ดำเนินการ ได้แก่ กิจกรรมการจัดอบรมการให้ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบและประโยชน์ของการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “กระบวนการสร้างเครือข่ายวนเกษตรยางพารา” การศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร การแจกกล้าไม้จากโครงการหมู่บ้านรักษาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (หมู่บ้านสีเขียว) จังหวัดสงขลา สังกัดสำนักโครงการพระราชดำริและกิจการ กรมป่าไม้ การเยี่ยมเยียนสวนยางพาราแบบวนเกษตร และการจัดประชุมติดตามและประเมินผลเครือข่ายฯ

3) โครงการถ่ายทอดเทคโนโลยี เรื่อง “การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ เพื่อสร้างเสริมการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” เป็นโครงการที่ต่อเนื่องจากโครงการที่ 2 ดำเนินการระหว่างเดือนมีนาคม ถึง เดือนตุลาคม 2558 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรให้แก่เครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา รวมทั้งส่งเสริมให้เครือข่ายฯ มีความพร้อมที่จะเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรให้กับเกษตรกรในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และเกษตรกรในพื้นที่อื่นๆ ได้

สำหรับงานวิจัยนี้เน้นศึกษาแนวทางของการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของโครงการที่ 3 เป็นหลัก ซึ่งเป็นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้ของโครงการกับเกษตรกรในเครือข่ายฯ ซึ่งได้นำเสนอผลการดำเนินงานในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 กิจกรรมการเรียนรู้ของโครงการถ่ายทอดเทคโนโลยี เรื่อง “การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ เพื่อสร้างเสริมการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา”

แนวทางการเรียนรู้	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินกิจกรรม	ผลการดำเนินกิจกรรม	ผู้เข้าร่วม
1. การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรให้แก่เครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา รวมถึงเกษตรกรในพื้นที่ตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และพื้นที่อื่นๆ ที่สนใจ	1. การให้ความรู้เรื่อง “รูปแบบและประโยชน์ของสวนยางพาราแบบวนเกษตร”	เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและประโยชน์ของสวนยางพาราแบบวนเกษตร	1. ผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้ประเมินความรู้ของเกษตรกรก่อนการให้ความรู้ โดยการตั้งคำถาม ให้เกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมตอบ 2. นำสื่อการเรียนรู้เรื่อง “ประโยชน์ของสวนยางพาราแบบวนเกษตร” ที่ได้จัดทำในรูปแบบไวเนลมาใช้สำหรับอธิบายให้เกษตรกรได้เห็นถึงรูปแบบและประโยชน์	เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและประโยชน์ของการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร (ภาคผนวก ฅ)	1. เกษตรกรเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตร 2. ผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้ 3. เจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรอำเภอหาดใหญ่

แนวทางการเรียนรู้	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินกิจกรรม	ผลการดำเนินกิจกรรม	ผู้เข้าร่วม
			<p>ของการสวน ยางพาราแบบ วนเกษตร 3. ประเมิน ความรู้ของ ผู้เข้าร่วม กิจกรรมหลัง การให้ความรู้ ด้วยการให้ เกษตรกร กิจกรรมสรุป ความรู้ที่ได้รับ</p>		
	<p>2. การเสวนา เรื่อง “การสร้างควม หลากหลายในสวน ยางพาราแบบวน เกษตร</p>	<p>เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการ สร้างควม หลากหลายของ ชนิดพันธุ์ไม้ใน สวนยางพารา แบบวนเกษตร</p>	<p>1. ผู้สร้าง กระบวนการ เรียนรู้ร่วมกับ ผู้เข้าร่วม กำหนดวัน เวลา และ สถานที่ในการ จัดกิจกรรม ร่วมกับ เกษตรกร 2. ผู้สร้าง กระบวนการ เรียนรู้ติดต่อ ประสานกับ วิทยากร ผู้เชี่ยวชาญ และเป็น เกษตรกรที่มี ประสบการณ์ ในการสร้าง</p>	<p>เกษตรกร เครือข่ายฯ เกิดแรง บันดาลใจ และมีความ สนใจในการ เพิ่มชนิดและ ปริมาณของ พันธุ์ไม้ใน สวน ยางพารา แบบวน เกษตร เนื่องจาก มองว่าเป็น การสร้าง ความยั่งยืน ทาง เศรษฐกิจ คราวเรือน</p>	<p>1. เกษตรกร เครือข่าย เกษตรกร สวน ยางพารา แบบวน เกษตร 2. ผู้สร้าง กระบวนการ เรียนรู้</p>

แนวทางการเรียนรู้	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินกิจกรรม	ผลการดำเนินกิจกรรม	ผู้เข้าร่วม
			<p>ความหลากหลายของพันธุ์ไม้ในสวนยางพาราแบบวน 2 ท่าน คือ อาจารย์สุชาติ ณ สงขลา และนายหมัดฉา หนูหมาน พร้อมทั้งนัดหมายตามวันเวลาและสถานที่ที่กำหนด</p> <p>3. จัดกิจกรรมตามกำหนดการที่ได้กำหนดไว้</p> <p>4. ติดตามและประเมินผลหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรม</p>	<p>สิ่งแวดล้อมและความมั่นคงทางอาหาร (ภาคผนวก ฅ)</p>	
<p>2. การพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอลาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในการถ่ายทอดความรู้</p>	<p>1. การประชุมติดตามผลการดำเนินงานระดับหมู่บ้านเดือนละ 1 ครั้ง รวมทั้งหมด 6 ครั้งต่อเดือน (จำนวน 6 หมู่บ้าน) จำนวน 48 ครั้ง</p>	<p>เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของเกษตรกรเครือข่ายฯ โดยเปิดโอกาสให้เกษตรกรทุกคนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับทิศทางและวิธีการ</p>	<p>1. ผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้โทรศัพท์นัดหมาย วัน เวลา สถานที่ และกำหนดการในการจัดประชุมกับแกนนำของเกษตรกร</p>	<p>เกษตรกรได้มาพบปะแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรร่วมกัน</p>	<p>1. เกษตรกรเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตร</p> <p>2. ผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้</p>

แนวทางการเรียนรู้	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินกิจกรรม	ผลการดำเนินกิจกรรม	ผู้เข้าร่วม
<p>เกี่ยวกับการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตร ให้กับ เกษตรกรในพื้นที่ ตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และ พื้นที่อื่นๆ ที่สนใจ</p>		<p>ดำเนินงานของ กลุ่มที่ตนเอง ต้องการให้เกิด เป็นการสร้าง บทบาทและ พื้นที่ทาง ความคิดให้กับ เกษตรกรได้มี ความเป็น เจ้าของ เครือข่าย ร่วมกัน</p>	<p>เครือข่ายฯ ใน แต่ละหมู่บ้าน จากนั้นให้แกน นำแต่ละ หมู่บ้าน ประสานงาน กับสมาชิกของ แต่ละหมู่บ้าน 2. เกษตรกร เครือข่ายฯ ใน แต่ละหมู่บ้าน ร่วมกันกำหนด เป้าหมายและ แผนการ ดำเนินงานเพื่อ การสร้างความ เข้มแข็งของ เครือข่ายฯ โดยมีการ ประชุมติดตาม แผนการ ดำเนินงานทุก เดือน เดือนละ 1 ครั้ง 3. ประเมิน และสรุปผล การดำเนินงาน ในแต่ละครั้ง เพื่อนำไป ปรับแก้ไขใน การดำเนินงาน ครั้งต่อไป</p>	<p>รวมทั้งมีการ จัดกิจกรรม ตามความ สนใจร่วมกัน เกิดกลุ่มตาม ความสนใจ ทั้งกลุ่มปุ๋ย และกลุ่ม แปรรูป เกิด ความ กระตือรือร้น ในการ ดำเนินงาน ด้วยความ ต้องการของ กลุ่มเอง มี การศึกษาหา ความรู้ แลกเปลี่ยน ความรู้ พัฒนา ความรู้และ สามารถ ถ่ายทอด ความรู้ ภายในกลุ่ม ได้เอง โดยที่ ผู้สร้าง กระบวนการ เรียนรู้ทำ หน้าที่แค่ สังเกตการณ์ เท่านั้น</p>	

แนวทางการเรียนรู้	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินกิจกรรม	ผลการดำเนินกิจกรรม	ผู้เข้าร่วม
			<p>ในทุกขั้นตอนของการจัดกิจกรรม แก่นนำของแต่ละเครือข่ายฯ เป็นผู้ดำเนินการหลัก โดยผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้ทำหน้าที่สังเกตการณ์และหนุนเสริมในบางครั้ง</p>	(ภาคผนวก ฅ)	
	<p>2. การศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในเรื่องการสร้างและพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองที่ยั่งยืน จำนวน 1 ครั้ง</p>	<p>1. เพื่อเปิดโอกาสให้แก่นำของเครือข่ายฯ และเกษตรกรอื่นๆ ที่สนใจได้เรียนรู้ประสบการณ์ บทเรียน และแนวทางในการสร้างและพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายสินธุ์แพรทอง ตำบลลำสินธุ์ อำเภอสรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง</p>	<p>1. คณะผู้วิจัยร่วมกับเกษตรกรเครือข่ายฯ กำหนดวัน เวลา และสถานที่ศึกษาดูงานให้สอดคล้องความต้องการและเป้าหมายของเกษตรกรเครือข่ายฯ</p> <p>2. ผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้โทรศัพท์ติดต่อประสานงาน</p>	<p>เกษตรกรเครือข่ายฯ มีแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเองพัฒนาครอบครัวและพัฒนาเครือข่ายฯ ให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น (ภาคผนวก ฅ)</p>	<p>1. เกษตรกรในเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่</p> <p>2. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งใหญ่</p> <p>3. รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม</p>

แนวทางการเรียนรู้	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินกิจกรรม	ผลการดำเนินกิจกรรม	ผู้เข้าร่วม
		<p>2. เพื่อส่งเสริมให้แก่นำของเครือข่ายฯ และเกษตรกรอื่นๆ ที่สนใจ ได้นำความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างและพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายสินธุ์แพรทงไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเครือข่ายฯ</p>	<p>กับผู้ประสานงานเครือข่ายสินธุ์แพรทง ตำบลลำสินธุ์ อำเภอสรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณลักษณะดีเด่นหลายประการ สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายฯ โดยศึกษาดูงานพร้อมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเป็นเวลา 2 วัน 1 คืน</p> <p>3. ประเมินความรู้ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมก่อนการศึกษาดูงาน</p> <p>4. เกษตรกรเครือข่ายฯ เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ตาม</p>		<p>4. เจ้าหน้าที่จากบริษัท พาเนลพลัส จำกัด</p> <p>5. เจ้าหน้าที่จากสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางอำเภอหาดใหญ่</p> <p>6. เกษตรกรเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรบ้านควนเสม็ดอำเภอสะเดา</p>

แนวทางการเรียนรู้	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินกิจกรรม	ผลการดำเนินกิจกรรม	ผู้เข้าร่วม
			<p>กำหนดการที่ได้กำหนดไว้</p> <p>5. ประเมินความรู้และความพึงพอใจของเกษตรกรเครือข่ายฯ หลังการศึกษาดูงาน</p>		
	<p>3. การฝึกอบรมทักษะการเป็นวิทยากร จำนวน 2 ครั้ง</p>	<p>เพื่อพัฒนาทักษะเบื้องต้นในการเป็นวิทยากร</p> <p>กระบวนการแก้ไขเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอลำปาง จังหวัดสงขลา และเกษตรกรในพื้นที่อื่นๆ ที่สนใจให้สามารถถ่ายทอดความรู้สู่เกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป</p>	<p>1. ผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับเกษตรกรเครือข่ายฯ กำหนดวันเวลา และสถานที่ตามความพร้อมของเกษตรกรเครือข่ายฯ</p> <p>2. ผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้ติดต่อบริษัทวิทยากรผู้เชี่ยวชาญเรื่องการอบรมการเป็นวิทยากร</p> <p>กระบวนการคือ นายเสรี จุ้ยพริก</p>	<p>เกษตรกรเครือข่ายฯ มีทักษะในการพูดสามารถเป็นวิทยากรให้ความรู้กับสมาชิกภายในและภายนอกเครือข่ายฯ รวมทั้งนักศึกษาที่สนใจได้ (ภาคผนวก ๘)</p>	<p>1. เกษตรกรเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรในอำเภอหาดใหญ่ อำเภอรัตนภูมิ และอำเภอสะเดา</p> <p>2. ผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้</p>

แนวทางการเรียนรู้	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินกิจกรรม	ผลการดำเนินกิจกรรม	ผู้เข้าร่วม
			3. ประเมินความรู้ของเกษตรกรเครือข่ายฯ ที่เข้าร่วมกิจกรรมก่อนการอบรม 4. ฝึกอบรมการเป็นวิทยากรกระบวนการให้แก่เกษตรกรเครือข่ายฯ ตามกำหนดการที่ได้วางไว้ 5. ประเมินความรู้ของเกษตรกรเครือข่ายฯ ที่เข้าร่วมกิจกรรมหลังการอบรม		
	4. การจัดประชุมติดตามผลการดำเนินงานระดับตำบล จำนวน 8 ครั้ง	เพื่อรายงานความก้าวหน้าการดำเนินงานในการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายฯ ในแต่ละหมู่บ้าน	1. ผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้โทรศัพท์นัดหมาย วัน เวลา สถานที่ และกำหนดการในการจัดประชุมร่วมกับแกนนำ	สมาชิกเครือข่ายฯ ในแต่ละหมู่บ้านได้รับรู้ข่าวสารต่างๆ ได้แลกเปลี่ยนความรู้ได้แสดงความ	1. เกษตรกรเครือข่ายสวนยางพาราแบบวนเกษตร

แนวทางการเรียนรู้	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินกิจกรรม	ผลการดำเนินกิจกรรม	ผู้เข้าร่วม
			<p>ของเกษตรกร เครือข่ายฯ ใน แต่ละหมู่บ้าน จากนั้นให้แกน นำแต่ละ หมู่บ้าน ประสานงาน กับสมาชิกของ แต่ละหมู่</p> <p>2. เกษตรกร เครือข่ายฯ ทั้ง 6 หมู่บ้าน ร่วมกันกำหนด เป้าหมายและ แผนการ ดำเนินงานเพื่อ การสร้าง ความ เข้มแข็งของ เครือข่ายฯ ใน ระดับตำบล โดยมีการ ประชุมติดตาม แผนการ ดำเนินงานทุก เดือน เดือนละ 1 ครั้ง</p> <p>3. ประเมิน และสรุปผล การดำเนินงาน ในแต่ละครั้ง เพื่อนำไป ปรับแก้ไขใน</p>	<p>คิดเห็นการ จัดกิจกรรม ต่างๆ ที่ สำคัญของ เครือข่ายฯ ได้รู้ ความ เคลื่อนไหว ของการ ดำเนิน กิจกรรม ต่างๆ ของ แต่ละ หมู่บ้าน ใน ขณะเดียวกัน ก็เป็นการ เปิดโอกาส ให้สมาชิก เครือข่ายฯ ต่างหมู่บ้าน ได้เข้าร่วม กิจกรรมที่ ตนเองสนใจ (ภาคผนวก ฉ)</p>	<p>2. ผู้สร้าง กระบวนการ เรียนรู้</p>

แนวทางการเรียนรู้	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินกิจกรรม	ผลการดำเนินกิจกรรม	ผู้เข้าร่วม
			การดำเนินงานครั้งต่อไปในทุกขั้นตอนของการจัดกิจกรรม แกนนำของแต่ละเครือข่ายฯ เป็นผู้ดำเนินการหลัก โดยผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้ทำหน้าที่สังเกตการณ์และหนุนเสริมในบางครั้ง		

หมายเหตุ. จาก รายงานกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย เรื่อง การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรกรรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่เพื่อสร้างเสริมการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (น. 18-95), โดย เยาวนิจ กิตติธรรกุล, ประกาศ สว่างโชติ, สารระ บำรุงศรี และ ผกามาศ ทองคำ, 2558.

จากตารางที่ 4.2 จะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละกิจกรรม มีผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้ทำหน้าที่เชื่อมร้อยระหว่างแกนนำเกษตรกรกับเครือข่ายและหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 1) การสร้างการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในระดับปัจเจกบุคคล โดยส่งเสริมให้แกนนำเกษตรกรเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร และสามารถพัฒนาสวนยางพาราแบบวนเกษตรให้ตอบสนองความต้องการของแกนนำเกษตรกรได้
- 2) การสร้างการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในระดับเครือข่าย โดยส่งเสริมให้แกนนำเกษตรกรได้เรียนรู้ประสบการณ์ บทเรียน และแนวทางในการสร้างและพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายร่วมกับเครือข่ายและหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

รวมทั้งพัฒนาทักษะเบื้องต้นในการเป็นวิทยากรกระบวนการ เพื่อให้แกนนำเกษตรกรสามารถถ่ายทอดความรู้สู่เกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่อื่นๆ ต่อไปได้

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลผลการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรแต่ละกลุ่มจากภาคผนวก ฉ มาจัดประเภทของแนวทางการเรียนรู้ ระดับการเรียนรู้และผลของการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรจากการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการของแกนนำเกษตรกร ดังแสดงในตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 การจัดประเภทของแนวทางการเรียนรู้ ระดับการเรียนรู้และผลของการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรจากการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการของแกนนำเกษตรกร

แนวทางการเรียนรู้	ระดับการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	ผลของการเรียนรู้	จำนวนแกนนำเกษตรกรที่เกิดการเรียนรู้ (คน)	
				กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2
1. การสร้างการเรียนรู้ที่มุ่งสู่การเปลี่ยนแปลงสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตร	1. การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร	1. การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและประโยชน์ของการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ในด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม เป็นต้น	- เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งประโยชน์ของสวนยางพาราแบบวนเกษตรในด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม เป็นต้น	5	5
		สิ่งแวดล้อม สังคม และความมั่นคงทางอาหาร	- เกิดการพัฒนาและเพิ่มเติมความรู้เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร	5	-
		2. การศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร	- เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและประโยชน์ของการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรมากขึ้น	5	5
		3. การเสวนาเรื่อง "การสร้างความหลากหลายในสวนยางพาราแบบวนเกษตร"	- เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชนิดของพันธุ์ไม้ท้องถิ่นที่เหมาะสมกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรมากขึ้น	5	5

แนวทางการเรียนรู้	ระดับการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	ผลของการเรียนรู้	จำนวนแกนนำ เกษตรกรที่เกิดการเรียนรู้ (คน)	
				กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2
		4. การเยี่ยมชมสวนยางพาราแบบวนเกษตร	- เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในรูปแบบต่างๆ จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรร่วมกันระหว่างเจ้าของสวนและผู้มาเยี่ยมชม	5	5
			- ได้แนวทางในการแก้ไขปัญหาการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร	-	3
		5. การประชุมติดตามและประเมินผลการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร	- ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร	5	5
			- เกิดการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ซึ่งนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาสวนให้ดีขึ้น	2	5
		2. การสร้างแรงบันดาลใจและทัศนคติที่ดีในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร	1. การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและประโยชน์ของการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ในด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม และความมั่นคงทางอาหาร	- เกิดความสนใจและมั่นใจว่าการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร น่าจะเป็นแนวทางหนึ่งในการลดผลกระทบจากราคายางพาราตกต่ำ	5
2. การศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำ	- เกิดแรงบันดาลใจในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร เมื่อได้เห็นสวนต้นแบบของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ		5	5	

แนวทางการเรียนรู้	ระดับการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	ผลของการเรียนรู้	จำนวนแกนนำ เกษตรกรที่เกิดการเรียนรู้ (คน)	
				กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2
		สวนยางพาราแบบวน เกษตร	ในการทำสวนยางพาราแบบวน เกษตร		
			- เกิดความมั่นใจในการทำสวน ยางพาราแบบวนเกษตรมากขึ้น	5	5
			- เกิดแรงกระตุ้นในการเปลี่ยน สวนยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นสวน ยางพาราแบบวนเกษตร รวมทั้ง การพัฒนาสวนให้ดีขึ้น	5	5
			- เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิด ของสมาชิกในครอบครัว ให้ ยอมรับการทำสวนยางพารา แบบวนเกษตร และเป็นกำลัง หลักในการทำสวน	-	1
		3. การเสวนาเรื่อง “การสร้างความ หลากหลายในสวน ยางพาราแบบวน เกษตร”	- เกิดแรงบันดาลใจในการเพิ่ม จำนวนและชนิดพันธุ์ไม้ท้องถิ่น ในสวนมากขึ้น	5	5
			- เห็นความสำคัญ รวมทั้งคุณค่า และมูลค่าของพันธุ์ไม้ท้องถิ่น	5	5
		4. การเยี่ยมเยียนสวน ยางพาราแบบวน เกษตร	- เกิดแรงกระตุ้นในการพัฒนา สวนยางพาราแบบวนเกษตรให้ ดีขึ้น	5	5
			- ตนเองและสมาชิกใน ครอบครัวมีความรู้สึภาคภูมิใจ ทุกครั้ง เมื่อมีคนมาเยี่ยมเยียน สวน	5	5
			- เกิดการสร้างกำลังใจให้กัน และกัน ระหว่างเจ้าของสวนกับ ผู้มาเยี่ยมสวน	5	5
		5. การประชุมติดตาม และประเมินผลการ	- เกิดแรงกระตุ้นให้มีการพัฒนา สวนยางพาราแบบวนเกษตร	1	1

แนวทางการเรียนรู้	ระดับการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	ผลของการเรียนรู้	จำนวนแกนนำ เกษตรกรที่เกิดการเรียนรู้ (คน)	
				กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2
		ทำสวนยางพาราแบบ วนเกษตร			
	3. การส่งเสริมให้เกิดการปลูกต้นไม้ในสวนยางพารา	การแจกกล้าไม้	- เกิดแรงจูงใจ และแรงกระตุ้นในการปลูกต้นไม้ในสวนยางพารา	5	5
- เกิดการปลูกต้นไม้ในสวนยางพารา			5	5	
- เกิดการขยายพื้นที่การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในสวนยางพาราเชิงเดี่ยวต่างๆ ที่ตนเองและสมาชิกในครอบครัวมีเอกสารสิทธิ์			5	5	
2. การสร้างแกนนำ/ กลุ่ม/ เครือข่ายที่มุ่งสู่การพึ่งพาตนเองที่ยั่งยืน	1. การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างแกนนำ/กลุ่ม/เครือข่าย	1. การอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “กระบวนการสร้างเครือข่ายวนเกษตร”	- เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานในรูปแบบเครือข่าย	5	5
		2. การศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการสร้างและพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองที่ยั่งยืน	- เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการเครือข่ายในรูปแบบแนวราบ	5	5
		3. การฝึกทักษะการเป็นวิทยากรกระบวนการ	- เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและวิธีการพูดในที่ประชุม และการเป็นวิทยากรกระบวนการ	5	5
		4. การประชุมติดตามผลการดำเนินงานระดับหมู่บ้าน	- เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ และข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง	5	5

แนวทางการเรียนรู้	ระดับการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	ผลของการเรียนรู้	จำนวนแกนนำ เกษตรกรที่เกิดการเรียนรู้ (คน)		
				กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	
			สมาชิกเครือข่ายฯ ในแต่ละหมู่บ้าน			
		5. การประชุมติดตามผลการดำเนินงานระดับตำบล	- เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ และข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกเครือข่ายฯ ในตำบล	5	5	
2. การสร้างแรงบันดาลใจและทัศนคติในการสร้างแกนนำ/กลุ่ม/เครือข่ายฯ	1. การอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “กระบวนการสร้างเครือข่ายวนเกษตร” 2. การศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการสร้างและพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองที่ยั่งยืน 3. การฝึกทักษะการเป็นวิทยากรกระบวนการ 4. การประชุมติดตามผลการดำเนินงานในระดับหมู่บ้าน	1. การอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “กระบวนการสร้างเครือข่ายวนเกษตร”	- เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการทำงานในรูปแบบเครือข่าย	5	5	
		2. การศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการสร้างและพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองที่ยั่งยืน	- เกิดความประทับใจในการบริหารจัดการเครือข่ายในรูปแบบแนวราบ - เกิดแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเอง/กลุ่ม/เครือข่าย	4	5	
		3. การฝึกทักษะการเป็นวิทยากรกระบวนการ	- เกิดความมั่นใจในการพูดและแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม - เกิดความมั่นใจในการเป็นวิทยากรให้ความรู้	5	5	
		4. การประชุมติดตามผลการดำเนินงานในระดับหมู่บ้าน	- เกิดการรวมกลุ่มตามความสนใจร่วมของสมาชิกเครือข่ายฯ ในแต่ละหมู่บ้าน ประกอบด้วยกลุ่มปุ๋ยหมักชีวภาพ กลุ่มแปรรูปผลผลิตจากสวนยางพาราแบบวนเกษตร และกลุ่มเพาะพันธุ์กล้าไม้ท้องถิ่น รวมทั้งเกิดกิจกรรมการเยี่ยมเยียนสวน	5	5	

แนวทางการเรียนรู้	ระดับการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	ผลของการเรียนรู้	จำนวนแกนนำ เกษตรกรที่เกิดการเรียนรู้ (คน)	
				กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2
			เพื่อสร้างกำลังใจ และการทำน้ำหมักสมุนไพรรักษาไล่แมลง		
		5. การประชุมติดตามผลการดำเนินงานในระดับตำบล	- สมาชิกเครือข่ายฯ แต่ละหมู่บ้าน เกิดความสนใจที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่มต่างๆ	5	5
3. การส่งเสริมให้เกิดแกนนำ/กลุ่ม/เครือข่าย	1. การอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “กระบวนการสร้างเครือข่ายวนเกษตร”	1. การอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “กระบวนการสร้างเครือข่ายวนเกษตร”	- เกิดการจัดตั้ง “เครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา”	5	5
		2. การศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการสร้างและพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองที่ยั่งยืน	- เกิดการปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการเครือข่ายฯ จากโครงสร้างแนวตั้งเป็นแนวราบ	4	5
		3. การฝึกทักษะการเป็นวิทยากรกระบวนการ	- สามารถพูดแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมได้	5	5
			- สามารถทำหน้าที่เป็นผู้นำดำเนินการหลักในการจัดประชุมประจำเดือนในระดับหมู่บ้านและตำบลได้	5	-
			- สามารถเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร และข้อมูลอื่นๆของเครือข่ายฯ ให้กับนักศึกษาและเกษตรกรอื่นๆ ที่สนใจได้	5	-
4. การประชุมติดตามผลการดำเนินงานในระดับหมู่บ้าน	- มีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่มหรือร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในหมู่บ้านของตนเอง	5	5		

แนวทางการเรียนรู้	ระดับการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	ผลของการเรียนรู้	จำนวนแกนนำ เกษตรกรที่เกิดการเรียนรู้ (คน)	
				กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2
			ได้แก่ กลุ่มปุ๋ยหมักชีวภาพ กลุ่มแปรรูปผลผลิตจากสวนยางพาราแบบวนเกษตร และกลุ่มเพาะพันธุ์กล้าไม้ท้องถิ่น รวมทั้งกิจกรรมการเยี่ยมชมสวนเพื่อสร้างกำลังใจ และการทำน้ำหมักสมุนไพรขับไล่แมลง		
		5. การประชุมติดตามผลการดำเนินงานในระดับตำบล	- มีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่มปุ๋ยหมักชีวภาพ หรือกลุ่มแปรรูปผลผลิตจากสวนยางพาราแบบวนเกษตร ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการขยายการดำเนินงานจากระดับหมู่บ้านสู่ระดับตำบล	5	5

จากตารางที่ 4.3 สามารถแบ่งแนวทางการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรได้ 2 แนวทาง โดยแต่ละแนวทาง มีองค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้ 3 ระดับ ดังนี้

1) การสร้างการเรียนรู้ที่มุ่งสู่การเปลี่ยนสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตร เกิดการเรียนรู้ใน 3 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร กิจกรรมที่ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ในระดับนี้ คือ

(1) กิจกรรมการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและประโยชน์ของการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม และความมั่นคงทางอาหาร พบว่าแกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม เกิดความรู้ความเข้าใจ ในขณะเดียวกันการเรียนรู้ดังกล่าวก็เป็นการพัฒนาและเพิ่มเติมความรู้เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรแก่แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1

(2) กิจกรรมการศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร พบว่า แกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและประโยชน์ของสวนยางพาราแบบวนเกษตรมากขึ้น

(3) กิจกรรมการเสวนาเรื่อง “การสร้างความหลากหลายในสวนยางพาราแบบวนเกษตร” พบว่า แกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม เกิดความรู้อย่างเข้าใจเกี่ยวกับชนิดของพันธุ์ไม้ท้องถิ่นที่เหมาะสมกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรมากขึ้น

(4) กิจกรรมการเยี่ยมเยียนสวนยางพาราแบบวนเกษตร พบว่า แกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม เกิดความรู้อย่างเข้าใจเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในรูปแบบต่างๆ จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรร่วมกันระหว่างเจ้าของสวนและผู้มาเยี่ยมสวน ในขณะเดียวกันแกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 2 จำนวน 3 คน ได้แนวทางในการแก้ไขปัญหาการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร

(5) กิจกรรมการประชุมติดตามและประเมินผลการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร พบว่า แกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ในขณะเดียวกันแกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 จำนวน 2 คน และกลุ่มที่ 2 จำนวน 5 คน เกิดการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ซึ่งนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาสวนให้ดีขึ้น

ระดับที่ 2 การสร้างแรงบันดาลใจและทัศนคติที่ดีในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร กิจกรรมที่ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ในระดับนี้ คือ

(1) กิจกรรมการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและประโยชน์ของการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม และความมั่นคงทางอาหาร พบว่า แกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม เกิดความสนใจและมีความรู้สึกรับประกันว่าการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรน่าจะเป็นแนวทางหนึ่งในการลดผลกระทบจากปัญหาราคายางพาราที่ตกต่ำ

(2) กิจกรรมการศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร พบว่า การได้เยี่ยมเยียนสวนต้นแบบและพูดคุยกับเกษตรกรเจ้าของสวนที่ประสบความสำเร็จในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ทำให้แกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม เกิดแรงบันดาลใจ ความมั่นใจ และแรงกระตุ้นในการเปลี่ยนสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตร นอกจากนี้ยังทำให้แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 2 จำนวน 1 คน สามารถเปลี่ยนความคิดของสมาชิกในครอบครัว จากเดิมซึ่งไม่ยอมรับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร แต่เมื่อมีการชักชวนให้เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวนี้ ในเวลาต่อมาบุคคลเหล่านี้ยอมรับ และกลายเป็นกำลังหลักในการปลูกต้นไม้ในสวนยางพาราแบบวนเกษตร

(3) กิจกรรมการเสวนาเรื่อง “การสร้างความหลากหลายในสวนยางพาราแบบวนเกษตร” พบว่า แกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม เกิดแรงบันดาลใจในการเพิ่มจำนวนและชนิดพันธุ์ไม้ท้องถิ่นในสวน เห็นความสำคัญ คุณค่าและมูลค่าของพันธุ์ไม้ท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

(4) กิจกรรมการเยี่ยมชมเรียนสวนยางพาราแบบวนเกษตร พบว่า แกนนำเกษตรกร ทั้ง 2 กลุ่ม เกิดแรงกระตุ้นในการพัฒนาสวนให้ดีขึ้น เพื่อให้ผู้ที่มาเยี่ยมชมเกิดความประทับใจ ซึ่งเมื่อผู้ที่มาเยี่ยมชมเกิดความประทับใจ ตนเองและสมาชิกในครอบครัวก็เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ ในขณะเดียวกันก็เป็นการสร้างกำลังใจให้แก่กันและกัน ระหว่างเจ้าของสวนกับผู้ที่มาเยี่ยมชมอีกด้วย

(5) กิจกรรมการประชุมติดตามและประเมินผลการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร พบว่า แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 จำนวน 1 คน และกลุ่มที่ 2 จำนวน 1 คน เกิดแรงกระตุ้นในการพัฒนาสวนยางพาราแบบวนเกษตรเพิ่มมากขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 การส่งเสริมให้เกิดการปลูกต้นไม้ในสวนยางพาราแบบวนเกษตร มีการดำเนินงานในกิจกรรมการแจกกล้าไม้ พบว่า แกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม เกิดแรงจูงใจและแรงกระตุ้นในการปลูกต้นไม้ในสวนยางพาราแบบวนเกษตร และมีการขยายพื้นที่การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในสวนยางพาราแบบวนเกษตรเชิงเดี่ยวต่างๆ ที่ตนเองและสมาชิกในครอบครัวมีเอกสารสิทธิ์

2) การสร้างแกนนำ/กลุ่ม/เครือข่ายที่มุ่งสู่การพึ่งตนเองที่ยั่งยืน เกิดจากการเรียนรู้ใน 3 ระดับ ซึ่งในแต่ละระดับประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

ระดับที่ 1 การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างแกนนำ/กลุ่ม/เครือข่าย กิจกรรมที่ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ในระดับนี้ คือ

(1) กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “กระบวนการสร้างเครือข่ายวนเกษตร” พบว่า แกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานในรูปแบบเครือข่าย

(2) กิจกรรมการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการสร้างและพัฒนา ศักยภาพของชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองที่ยั่งยืน พบว่า แกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการเครือข่ายในแนวราบ

(3) กิจกรรมการฝึกทักษะการเป็นวิทยากรกระบวนการ พบว่า แกนนำเกษตรกร ทั้ง 2 กลุ่ม เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและวิธีการพูดในที่ประชุม และการเป็นวิทยากรกระบวนการ

(4) กิจกรรมการประชุมติดตามผลการดำเนินงานในระดับหมู่บ้าน พบว่า แกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับสมาชิกเครือข่ายฯ ในแต่ละหมู่บ้าน

(5) กิจกรรมการประชุมติดตามผลการดำเนินงานในระดับตำบล พบว่า แกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับสมาชิกเครือข่ายฯ ในระดับตำบล

ระดับที่ 2 การสร้างแรงบันดาลใจและทัศนคติในการสร้างแกนนำ/กลุ่ม/เครือข่าย
กิจกรรมที่ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ในระดับนี้ คือ

(1) กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “กระบวนการสร้างเครือข่ายวนเกษตร” พบว่า แกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการทำงานในรูปแบบเครือข่าย

(2) กิจกรรมการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการสร้างและพัฒนา ศักยภาพของชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองที่ยั่งยืน พบว่า แกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม เกิดแรงบันดาลใจ ในการพัฒนาดินเอง/กลุ่ม/เครือข่าย ในขณะที่แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 จำนวน 4 คน และกลุ่มที่ 2 จำนวน 5 คน เกิดความประทับใจในการบริหารจัดการเครือข่ายในรูปแบบแนวราบ

(3) กิจกรรมการฝึกทักษะการเป็นวิทยากรกระบวนการ พบว่า แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 เกิดความมั่นใจในการพูด การแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม และการเป็นวิทยากรให้ความรู้ ในขณะที่แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 2 เกิดความมั่นใจในการพูดและการแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม

(4) กิจกรรมการประชุมติดตามผลการดำเนินงานในระดับหมู่บ้าน พบว่า แกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม เกิดการรวมกลุ่มตามความสนใจร่วมของสมาชิกเครือข่ายฯ ในแต่ละหมู่บ้าน ประกอบด้วย กลุ่มปุ๋ยหมักชีวภาพ กลุ่มแปรรูปผลผลิตจากสวนยางพาราแบบวนเกษตร และกลุ่มเพาะพันธุ์กล้าไม้ท้องถิ่น รวมทั้งเกิดกิจกรรมการเยี่ยมเยียนสวนเพื่อสร้างกำลังใจ และการทำน้ำหมักสมุนไพรขับไล่แมลง

(5) กิจกรรมการประชุมติดตามผลการดำเนินงานในระดับตำบล พบว่า แกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม เกิดความสนใจในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ

ระดับที่ 3 การส่งเสริมให้เกิดแกนนำ/กลุ่ม/เครือข่าย มีกิจกรรมที่ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ในระดับนี้ คือ

1) กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “กระบวนการสร้างเครือข่ายวนเกษตร” พบว่า แกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม สนับสนุนให้มีการจัดตั้งเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตร

2) กิจกรรมการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการสร้างและพัฒนา ศักยภาพของชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองที่ยั่งยืน พบว่า แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 จำนวน 4 คน และกลุ่มที่ 2 จำนวน 5 คน เห็นด้วยกับการปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการเครือข่ายฯ จากโครงสร้าง แนวตั้งเป็นแนวราบ

3) กิจกรรมการฝึกทักษะการเป็นวิทยากรกระบวนการ พบว่า แกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม สามารถพูดแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมได้ แต่ในส่วนของการทำงานที่เป็นผู้ดำเนินการ

หลักในการจัดประชุมประจำเดือนในระดับหมู่บ้านและตำบล รวมทั้งการเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร และข้อมูลอื่นๆ ของเครือข่ายฯ ให้กับนักศึกษาและเกษตรกรอื่นๆ ที่สนใจ มีเฉพาะแกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 เท่านั้นที่สามารถดำเนินการได้

4) กิจกรรมการประชุมติดตามผลการดำเนินงานในระดับหมู่บ้าน พบว่า แกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม มีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่มหรือร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในหมู่บ้านของตนเอง ได้แก่ กลุ่มปุ๋ยหมักชีวภาพ กลุ่มแปรรูปผลผลิตจากสวนยางพาราแบบวนเกษตร และกลุ่มเพาะพันธุ์กล้าไม้ท้องถิ่น รวมทั้งกิจกรรมการเยี่ยมเยียนสวนเพื่อสร้างกำลังใจ และการทำน้ำหมักสมุนไพรขับไล่แมลง

5) กิจกรรมการประชุมติดตามผลการดำเนินงานในระดับตำบล พบว่า แกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม มีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่มปุ๋ยหมักชีวภาพ หรือกลุ่มแปรรูปผลผลิตจากสวนยางพาราแบบวนเกษตร ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการขยายการดำเนินงานจากระดับหมู่บ้านสู่ระดับตำบล

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม หลังจากที่ได้เข้าร่วมโครงการที่เข้ามาส่งเสริมการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร พบว่ากระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การพัฒนาแกนนำเกษตรกร มีองค์ประกอบหลักสำคัญ 4 ประการ คือ 1) แกนนำเกษตรกร 2) ผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้ 3) แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 2 แนวทาง คือ การสร้างการเรียนรู้ที่มุ่งสู่การเปลี่ยนสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตร โดยเริ่มจากการสร้างความรู้ความเข้าใจ การสร้างแรงบันดาลใจและทัศนคติที่ดีในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร และการส่งเสริมให้เกิดการปลูกต้นไม้ในสวนยางพาราแบบวนเกษตร และการสร้างแกนนำ/กลุ่ม/เครือข่ายที่มุ่งสู่การพึ่งตนเองที่ยั่งยืน โดยการสร้างความรู้ความเข้าใจ สร้างแรงบันดาลใจและทัศนคติในการสร้างแกนนำ/กลุ่ม/เครือข่าย และการส่งเสริมให้เกิดแกนนำ/กลุ่ม/เครือข่าย และ 4) การเรียนรู้ในระดับเครือข่าย โดยการสนับสนุนของหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งทำหน้าที่สนับสนุนให้กระบวนการเรียนรู้มีความครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้กระบวนการเรียนรู้จำเป็นต้องอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของแกนนำเกษตรกรอย่างแท้จริง

4.1.3 พัฒนาการในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร

จากการรวบรวมข้อมูลการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง และการลงพื้นที่สำรวจเพื่อนับจำนวนพันธุ์ไม้ที่ปลูกและหรือเว้นไม้ที่ออกเองให้เจริญเติบโตตามธรรมชาติ รวมทั้งการวัดขนาดพันธุ์ไม้เพื่อจัดระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตรร่วมกับแกนนำเกษตรกร ทั้ง 10 คน (ภาคผนวก ข) ทำให้ผู้วิจัยสามารถจำแนกข้อมูลดังกล่าวเพื่ออธิบายพัฒนาการในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกรทั้ง 10 คน โดยคำนวณค่าร้อยละของปริมาณพันธุ์ไม้ทั้งที่มีการปลูกและหรือเว้นไม้ที่ออกเองในสวนยางพาราของแกนนำเกษตรกรทั้ง 10 คน มีการแบ่งช่วงเวลาออกเป็น 2 ช่วงหลัก ดัง แสดงในตารางที่ 4.4 ดังนี้

1) ช่วงก่อนเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ พบว่า เป็นแกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 (คนที่ 1 -5) โดยแกนนำเกษตรกรคนที่ 2 – 5 มีการปลูกและหรือเว้นไม้ที่ต้องการไว้ตั้งแต่ช่วงปี 2538 – 2555 ก่อนที่จะเริ่มเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ ใน ปี 2556 ในขณะที่แกนนำเกษตรกรคนที่ 1 มีการปลูกและหรือไม้ที่ต้องการไว้ตั้งแต่ช่วงปี 2538 – 2554 ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ ในปี 2555

2) ช่วงหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ พบว่า เป็นแกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 2 (คนที่ 6 – 10) โดยแกนนำเกษตรกรคนที่ 7, 9 และ 10 เริ่มเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ ในปี 2555 ซึ่งในขณะที่เข้าร่วมกิจกรรมคนที่ 9 และ 10 ดำเนินการปลูกและหรือเว้นไม้ที่ต้องการ แต่แกนนำเกษตรกรคนที่ 7 เริ่มดำเนินการปลูกและหรือเว้นไม้ที่ต้องการในปี 2556 เนื่องจากขาดแรงงานในการดำเนินการปลูกต้นไม้ในสวนยางพารา สำหรับแกนนำเกษตรกรคนที่ 6 และ 8 เริ่มเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ และเริ่มปลูกและหรือเว้นไม้ที่ต้องการในปี 2556

ตารางที่ 4.4 จำนวนและช่วงเวลาที่มีการปลูกและหรือเว้นไม้ที่งอกเองในสวนยางพาราของแกนนำเกษตรกร

แกนนำ เกษตรกร	จำนวนต้นไม้ที่ปลูก/เว้นไม้ที่งอกเองในสวนยางพารา (คิดเป็นร้อยละ)					รวม
	ก่อนเข้าร่วม กิจกรรมของ โครงการต่างๆ	หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ ต่างๆ				
		ปี 2538 – 2554	ปี 2555	ปี 2556	ปี 2557	
คนที่ 1	10.71	0.89	83.04	0.89	4.46	100
คนที่ 2	84.47		10.47		5.06	100
คนที่ 3	35.70		45.75	13.17	5.37	100
คนที่ 4	82.95		3.70	3.70	9.65	100
คนที่ 5	65.73		34.27			100
คนที่ 6			54.63	45.37		100
คนที่ 7		0	55.62	44.38		100
คนที่ 8			100			100
คนที่ 9		33.51	39.89		26.60	100
คนที่ 10		38.97	61.03			100

สำหรับตารางที่ 4.5 เป็นการสรุปผลจากการนับจำนวนชนิดของพันธุ์ไม้ การวัดขนาดเพื่อจำแนกสถานภาพของชนิดพันธุ์ไม้ ซึ่งแบ่งเป็นลูกไม้ ไม้หนุ่ม และไม้ใหญ่ ขณะเดียวกันก็มีการจัดประเภทของการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้ โดยแบ่งเป็นไม้ใช้สอย พืชอาหารและสมุนไพร ซึ่งนำไปสู่การจัดระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกรแต่ละคน ดังแสดงในตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 จำนวนพื้นที่สวนยางพาราแบบวนเกษตร อายุยางพารา รวมทั้งชนิด สถานภาพ และการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้ ที่มีผลต่อการจัดระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร

แกนนำ เกษตรกร	พื้นที่สวน ยางพารา แบบวน เกษตร (ไร่)	อายุ ยางพารา (ปี)	ชนิด ของ พันธุ์ไม้ (ชนิด)	สถานภาพของพันธุ์ไม้ (ต้น)			การใช้ประโยชน์ (ชนิด)			ระบบสวน ยางพารา แบบวน เกษตร
				ลูกไม้	ไม้ หนุ่ม	ไม้ ใหญ่	ไม้ใช้ สอย	พืช อาหาร	สมุนไพร	
คนที่ 1	3 ไร่ 2 งาน	21	12	374	46	28	7	9	0	แบบกิ่ง ซับซัอน
คนที่ 2	4	8	19	1,206	681	90	12	10	0	แบบกิ่ง ซับซัอน
คนที่ 3	3 ไร่ 50.2 ตารางวา	24	26	298	214	65	12	16	0	แบบกิ่ง ซับซัอน
คนที่ 4	10	24	18	415	2,580	113	13	7	2	แบบ ซับซัอน
คนที่ 5	5	23	24	1,050	83	501	16	10	0	แบบ ซับซัอน
คนที่ 6	4	26	24	229	214	0	11	15	0	แบบไม้ ซับซัอน
คนที่ 7	1 ไร่ 3 งาน	13	14	81	97	0	9	5	0	แบบไม้ ซับซัอน
คนที่ 8	5	11	4	0	280	0	4	0	0	แบบไม้ ซับซัอน
คนที่ 9	6	28	7	153	241	0	11	1	0	แบบไม้ ซับซัอน
คนที่ 10	5	5	10	395	285	0	6	4	0	แบบไม้ ซับซัอน

จากตารางที่ 4.4 และ 4.5 สามารถอธิบายพัฒนาการในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกรทั้ง 10 คน ได้ดังนี้

1) ช่วงเวลาในการปลูกต้นไม้และหรือเว้นไม้ที่งอกเองตามธรรมชาติ

(1) แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 เริ่มปลูกต้นไม้และหรือเว้นไม้ที่ต้องการให้เจริญเติบโตตามธรรมชาติ ตั้งแต่ช่วงปี 2538 – 2555 ซึ่งแกนนำเกษตรกรคนที่ 2, 4 และ 5 ปลูกและไว้ไม้ในช่วงนี้มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 84.47, 82.95 และ 65.73 ตามลำดับ ในขณะที่แกนนำเกษตรกรคนที่ 1 และ 3 ปลูกและหรือเว้นไม้มากที่สุดหลังจากที่เข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ ในปี 2556 คิดเป็นร้อยละ 83.04 และ 45.75 ตามลำดับ

(2) แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 2 เริ่มปลูกและหรือเว้นไม้ที่ต้องการให้เจริญเติบโตตามธรรมชาติ ตั้งแต่ปีที่เริ่มเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ ยกเว้นแกนนำเกษตรกรคนที่ 7 ที่เข้าร่วมกิจกรรมในปี 2555 แต่เริ่มปลูกและหรือเว้นไม้ในปี 2556 เนื่องจากขาดแรงงาน ทั้งนี้แกนนำเกษตรกรทั้ง 5 คน (คนที่ 6 – 10) มีการปลูกและหรือเว้นไม้มากที่สุดในปี 2556 คิดเป็น 54.63, 55.62, 100, 39.89 และ 61.03 ตามลำดับ

2) จำนวนชนิดของพันธุ์ไม้

แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 มีจำนวนชนิดของพันธุ์ไม้ที่ปลูกและหรือเว้นไว้ 12 – 26 ชนิด ซึ่งมีความหลากหลายของชนิดพันธุ์ไม้มากกว่าแกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 2 ที่มีจำนวนชนิดของพันธุ์ไม้ที่ปลูกและหรือเว้นไว้ 4 – 24 ชนิด

3) สถานภาพของพันธุ์ไม้

แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 มีพันธุ์ไม้ทั้งสถานภาพของลูกไม้ กิ่งไม้และไม้ใหญ่ ในขณะที่แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 2 มีสถานภาพของพันธุ์ไม้เฉพาะลูกไม้และกิ่งไม้ ทั้งนี้เนื่องจากแกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 มีช่วงเวลาในการปลูกและหรือเว้นไม้นานกว่ากลุ่มที่ 2 ทำให้ไม้ยืนต้นที่ปลูกและหรือเว้นไว้มีขนาดใหญ่กว่า ซึ่งเมื่อพิจารณาจำนวนของไม้ใหญ่ของแกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 พบว่า แกนนำเกษตรกรคนที่ 5 มีจำนวนไม้ใหญ่มากที่สุด คือ 501 ต้น รองลงมา คือ แกนนำเกษตรกรคนที่ 4 จำนวน 113 ต้น, คนที่ 2 จำนวน 90 ต้น, คนที่ 3 จำนวน 65 ต้น และคนที่ 1 จำนวน 28 ต้น ตามลำดับ

4) การใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้

แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 มีจำนวนชนิดของไม้ใช้สอย 7 – 16 ชนิด พืชอาหาร 7 – 16 ชนิด และสมุนไพร 0 – 2 ชนิด มากกว่ากลุ่มที่ 2 ที่มีเฉพาะไม้ใช้สอย 4 – 11 ชนิด พืชอาหาร 0 – 15 ชนิด

5) ระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตร

แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 ทั้ง 5 คน มีจำนวนชนิดของพันธุ์ไม้ 11 ชนิดขึ้นไป แต่เมื่อพิจารณาขนาดของไม้ยืนต้น และโครงสร้างของสังคมพืช ทำให้สามารถจัดระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตรได้ 2 ระบบ กล่าวคือ คนที่ 1 - 3 มีสวนยางพาราแบบวนเกษตรจัดอยู่ในระบบแบบกิ่งซับซ้อน เนื่องจากในสวนยางพาราแบบวนเกษตร มีไม้ยืนต้นที่มีเส้นผ่านศูนย์กลางมากกว่าหรือเท่ากับ 30 เซนติเมตร น้อยกว่า 3 ต้น/ไร่ ส่งผลให้มีโครงสร้างของสังคมพืชเพียง 3 ชั้น ในขณะที่คนที่ 4 และ 5 มีไม้ยืนต้นที่มีเส้นผ่านศูนย์กลางมากกว่าหรือเท่ากับ 30 เซนติเมตร มากกว่า 3 ต้น/ไร่ ส่งผลให้มีระดับของชั้นเรือนยอด 4 ชั้น จึงทำให้สวนยางพาราแบบวนเกษตรอยู่ในระบบแบบซับซ้อน

แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 2 ทั้ง 5 คน เพิ่งเริ่มดำเนินการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ทำให้ขนาดของพันธุ์ไม้ที่ปลูกยังมีขนาดเล็ก ส่งผลให้มีระดับของชั้นเรือนยอดไม่เกิน 2 ชั้น สวนยางพาราแบบวนเกษตรจึงจัดอยู่ในระบบแบบไม่ซับซ้อน

4.2 ผลลัพธ์ของกระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร

ผลลัพธ์ของกระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม เกิดจากผลของการพัฒนาการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร จากที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อ 4.1 ซึ่งสามารถจำแนกได้ 2 ประการ ดังนี้

4.2.1 ผลลัพธ์ที่เกิดจากการพัฒนาตนเองของแกนนำเกษตรกร

จากการรวบรวมข้อมูลการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบกึ่งโครงสร้าง และแบบไม่มีโครงสร้าง และการสนทนากลุ่มของแกนนำเกษตรกรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอื่นๆ พบว่า ผลลัพธ์ที่เกิดจากการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม ขึ้นอยู่กับลักษณะพื้นฐานของแกนนำเกษตรกรแต่ละคน ในขณะเดียวกันเกิดจากผลของการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ของโครงการที่เข้ามาส่งเสริมการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อ 4.1.2 ซึ่งสามารถแบ่งการพัฒนาตนเองได้ใน 3 ด้าน ดังนี้

1) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร

(1) แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 มีชุดความรู้เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของตนเอง จากการสั่งสมประสบการณ์การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในช่วงที่ผ่านมา ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ ดังนั้น การเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ จึงเป็นการพัฒนาและ

ยกระดับความรู้จากฐานความรู้เดิม และเพิ่มเติมความรู้ใหม่ๆ เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร เช่น ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในรูปแบบต่างๆ ชนิดของพันธุ์ไม้ของท้องถิ่นที่เหมาะสม รวมทั้งประโยชน์ของการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในด้านเศรษฐกิจของครอบครัว สิ่งแวดล้อม สังคม และความมั่นคงทางอาหาร

(2) แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 2 มีการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบจากการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ ซึ่งส่งผลให้แกนนำเกษตรกรกลุ่มเริ่มนี้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในรูปแบบต่างๆ ชนิดของพันธุ์ไม้ท้องถิ่นที่เหมาะสม รวมทั้งประโยชน์ของการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในด้านต่างๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจของครอบครัว สิ่งแวดล้อม สังคม และความมั่นคงทางอาหาร นำไปสู่ความสนใจในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในช่วงเวลาต่อมา

2) การสร้างแรงบันดาลใจและทัศนคติที่ดีในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร

(1) แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 เมื่อมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรมากขึ้น จากเดิมที่มีการปลูกและหรือเว้นไม้ไว้ตามความใฝ่ฝันในวัยเด็ก หรือเพื่อแก้ไขปัญหาความแห้งแล้งและการชะล้างพังทลายของหน้าดิน ก็เริ่มเห็นความสำคัญของการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรมากขึ้น ทั้งด้านเศรษฐกิจของครอบครัว สิ่งแวดล้อม สังคม และความมั่นคงทางอาหาร เกิดเป็นแรงบันดาลใจในการพัฒนาสวนยางพาราแบบวนเกษตรให้มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์ไม้ เนื่องจากมีความมั่นใจว่าการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรน่าจะเป็นแนวทางหนึ่งในการลดผลกระทบจากปัญหาราคายางพาราที่ตกต่ำ

(2) แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 2 เมื่อได้เข้าร่วมกิจกรรมการสร้างความรู้ความเข้าใจในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ก็เกิดความสนใจในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร นอกจากนั้นมีแกนนำเกษตรกรบางคนที่มีสมาชิกในครอบครัวซึ่งเป็นกำลังหลักในการจัดการสวนยางไม่เห็นด้วย จึงมีการชักชวนให้สมาชิกคนดังกล่าวเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาดูงานและพูดคุยกับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในรูปแบบต่างๆ ทำให้บุคคลผู้นี้เกิดความประทับใจ และเกิดการยอมรับแนวคิดการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร จนกลายมาเป็นกำลังหลักสำคัญในการปลูกต้นไม้ในสวน ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้แกนนำเกษตรกรเกิดแรงบันดาลใจและแรงกระตุ้นในการเปลี่ยนสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตร เนื่องจากมีความมั่นใจว่าการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรเป็นแนวทางหนึ่งในการลดผลกระทบจากปัญหาราคายางพาราที่ตกต่ำ

3) การลงมือทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร

(1) แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 จากเดิมที่มีการปลูกต้นไม้และหรือเว้นไม้ที่ ต้องการไว้ก่อนที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ เมื่อมีการพัฒนาความรู้มากขึ้น รวมทั้งมีการ

สนับสนุนกล้าไม้ฟรี ก็ทำให้เกิดแรงจูงใจและแรงกระตุ้นให้มีการปลูกต้นไม้และหรือเว้นไม้ มากขึ้น รวมทั้งมีการเปลี่ยนสวนยางพาราเชิงเดี่ยวที่ตนเองและครอบครัวมีเอกสารกรรมสิทธิ์ที่ถูกต้องเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตรในทุกพื้นที่

(2) แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 2 มีการปลูกต้นไม้และหรือเว้นไม้ที่ต้องการ เมื่อมีการสนับสนุนกล้าไม้ฟรี รวมทั้งมีการจัดหาพันธุ์ไม้ที่ต้องการมาปลูกเพิ่ม ในขณะที่เดียวกันก็มีการเปลี่ยนพื้นที่สวนยางพาราเชิงเดี่ยวที่ตนเองและครอบครัวมีเอกสารกรรมสิทธิ์ที่ถูกต้องเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตรในทุกพื้นที่

4) การบริหารจัดการเครือข่าย

แกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม เกิดความรู้ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญ และประโยชน์ของการทำงานในรูปแบบเครือข่ายมากขึ้น จนนำมาสู่การรวมตัวกันจัดตั้งเครือข่าย ภายใต้ชื่อ “เครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” และจากการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการเครือข่าย จึงเกิดการปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการเครือข่ายจากโครงสร้างแนวดิ่งเป็นแนวราบ

5) การสร้าง/พัฒนากลุ่ม/กิจกรรมตามความสนใจร่วม

แกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม เกิดการรวมกลุ่มเพื่อตอบสนองความสนใจร่วมในด้านต่างๆ ประกอบด้วย กลุ่มปฎิบัติหมักชีวภาพ กลุ่มแปรรูปผลผลิตจากสวนยางพาราแบบวนเกษตร และกลุ่มเพาะพันธุ์กล้าไม้ท้องถิ่น รวมทั้งเกิดกิจกรรมการเยี่ยมเยียนสวนของสมาชิกเครือข่ายฯ เพื่อสร้างกำลังใจ และการทำน้ำหมักสมุนไพรขับไล่แมลง

6) การถ่ายทอดความรู้

แกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและวิธีการพูดในที่ประชุม และการเป็นวิทยากรกระบวนการ ทำให้เกิดความมั่นใจในการพูดในที่ประชุม รวมทั้งการเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งแกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 ที่สามารถทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการหลักในการจัดประชุมประจำเดือน และเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร และข้อมูลอื่นๆ ของเครือข่ายฯ ให้กับนักศึกษา และเกษตรกรอื่นๆ ที่สนใจได้ ในขณะที่แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 2 สามารถถ่ายทอดความรู้ในลักษณะการบอกต่อให้กับเกษตรกรอื่นๆ ในชุมชน

4.2.2 ผลลัพธ์ที่เกิดจากการพัฒนาสวนยางพาราแบบวนเกษตร

จากการรวบรวมข้อมูลการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบกึ่งโครงสร้าง และแบบไม่มีโครงสร้าง การสนทนากลุ่มของแกนนำเกษตรกรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอื่นๆ รวมทั้งการลงพื้นที่สำรวจสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกรทั้ง

10 คน พบว่า ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในสวนยางพาราแบบวนเกษตร เกิดจากการพัฒนาสวนยางพาราแบบวนเกษตรที่มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์ไม้ของแกนนำเกษตรกรแต่ละคน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อ 4.1.3 ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปข้อมูลและจำแนกผลลัพธ์ที่เกิดจากการพัฒนาสวนยางพาราแบบวนเกษตร ได้ 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจของครอบครัว สิ่งแวดล้อม สังคม และความมั่นคงทางอาหาร ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 ผลลัพธ์ของการพัฒนาสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร

แกนนำ เกษตรกร	ผลลัพธ์ของการพัฒนาสวนยางพาราแบบวนเกษตร			
	เศรษฐกิจของครอบครัว	สิ่งแวดล้อม	สังคม	ความมั่นคง ทางอาหาร
คนที่ 1	<ul style="list-style-type: none"> - จำหน่ายมะพร้าวได้เงิน 3,200 บาท/ปี - จำหน่ายจำปาดะได้เงิน 500 บาท/ปี - จำหน่ายผักเหียงได้เงิน 800 บาท/ปี - นำต้นสะเดาเทียมมาทำด้ามจอบ - มีไม้ยืนต้น เช่น สักทอง ตะเคียนทอง พะยอม เป็นต้น เป็นมรดกให้กับลูกหลานในอนาคต 	<ul style="list-style-type: none"> - มีความรู้สึกที่สวนมีความชุ่มชื้น และมีไส้เดือนมากขึ้น - จากการสังเกตด้วยตนเอง พบว่าการไหลของน้ำดินน้อยลง 	<ul style="list-style-type: none"> - ได้รับการยอมรับจากสมาชิกเครือข่ายฯ ให้ทำหน้าที่เป็นเลขานุการของเครือข่ายฯ - เป็นผู้ดำเนินการหลักในการจัดประชุมประจำเดือนในระดับหมู่บ้านและตำบล - เป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรให้กับนักศึกษาและเกษตรกรอื่นๆ ที่มาศึกษาดูงาน - ได้เพื่อนต่างหมู่บ้านมากขึ้น - ได้รู้จักหน่วยงานต่างๆ ที่สนับสนุนการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการบริโภคจำปาดะ มะพร้าว ผักเหียง และหน่อไม้
คนที่ 2	<ul style="list-style-type: none"> - จำหน่ายปลากะพงน้ำจืดได้เงิน 2,000 บาท - จำหน่ายตะไคร้ได้เงิน 1,000 บาท - ใส่ปุ๋ยน้อยลง ทำให้ลดค่าใช้จ่ายในการซื้อปุ๋ย - มีไม้ยืนต้น เช่น ตาเสา พะยูง ตะเคียนทอง พะยอม เป็นต้น เป็นมรดกให้กับลูกหลาน และเป็นเงินบำนาญให้กับตนเองในอนาคต 	<ul style="list-style-type: none"> - จากการสังเกตด้วยตนเอง พบว่าสภาพดินในสวนดีขึ้น และมีไส้เดือนมากขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> - มีเครือข่ายในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรทั้งในตำบลและในพื้นที่อื่นๆ - ได้รู้จักหน่วยงานที่สนับสนุนการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร - สวนของตนเองเป็นแหล่งเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรให้กับนักศึกษา และเกษตรกรทั้งในพื้นที่และต่างพื้นที่ที่สนใจ - เป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร 	<ul style="list-style-type: none"> - บริโภคปลากะพง สับปะรด ตะไคร้ ชะมวง ยอดมะม่วง หิมพานต์ และ ผักเหียง

แกนนำ เกษตรกร	ผลลัพธ์ของการพัฒนาสวนยางพาราแบบวนเกษตร			
	เศรษฐกิจของครอบครัว	สิ่งแวดล้อม	สังคม	ความมั่นคง ทางอาหาร
			<p>เกษตรกรและการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ร่วมกันจัดตั้งกลุ่มปุ๋ยหมักชีวภาพในหมู่บ้าน และขยายความรู้ต่างๆ ไปยังทุกหมู่บ้านของตำบลทุ่งใหญ่ - เป็นผู้ดำเนินการหลักในการจัดประชุมประจำเดือนในระดับหมู่บ้านและตำบล 	
คนที่ 3	<ul style="list-style-type: none"> - ใส่ปุ๋ยน้อยลง ช่วยลดรายจ่ายจากการซื้อปุ๋ย - ลดรายจ่ายจากการซื้อพืชผักและผลไม้มาบริโภค - มีไม้ยืนต้น เช่น สะเดา เทียม ตะเคียนทอง พะยูง จวง เป็นต้น เป็นมรดกให้กับลูกหลานในอนาคต 	<ul style="list-style-type: none"> - จากการสังเกตด้วยตนเอง พบว่า สวนมีความชุ่มชื้นมากขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> - ได้รู้จักเพื่อนต่างหมู่บ้านมากขึ้น - เป็นวิทยากรให้ความรู้การเจาะน้ำใต้ให้กับสมาชิกในเครือข่ายฯ ที่สนใจ - ได้รู้จักหน่วยงานที่สนับสนุนพันธุ์ไม้ สำหรับปลูกในสวน 	<ul style="list-style-type: none"> - บริโภคมังคุด ยอดหมุย และหน่อไม้
คนที่ 4	<ul style="list-style-type: none"> - จำหน่ายยอดผักเหลียงได้เงิน 3,600 บาท/เดือน - จำหน่ายต้นกล้าผักเหลียงได้เงิน 5,000 บาท - ลดรายจ่ายจากการซื้อพืชผักและผลไม้มาบริโภค - มีไม้ยืนต้นไว้ใช้ในอนาคต เช่น ตะเคียนทอง ยางมันหมู จิกนม เปรียง เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> - จากการสังเกตด้วยตนเอง พบว่า สวนมีความชุ่มชื้นและมีไส้เดือนมากขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> - ได้เครือข่ายการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรทั้งในตำบลและพื้นที่อื่นๆ - เป็นวิทยากรให้ความรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรและการเพาะพันธุ์กล้าไม้ท้องถิ่น - รู้จักหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการบริโภคสละอินโด และผักเหลียง
คนที่ 5	<ul style="list-style-type: none"> - จำหน่ายสับปะรดได้เงิน 7,000 – 9,000 บาท/ปี - นำพืชผักต่างๆ ในสวน เช่น หน่อไม้ ผักเหลียง 	<ul style="list-style-type: none"> - จากการสังเกตด้วยตาของตนเอง จากเดิมที่มีรากยางโผล่ขึ้นเหนือพื้นดิน มีการชะล้างพังทลายของหน้า 	<ul style="list-style-type: none"> - ได้รู้จักเพื่อนต่างหมู่บ้านมากขึ้น - เป็นผู้ดำเนินการหลักในการจัดประชุมประจำเดือนในระดับหมู่บ้านและตำบล 	<ul style="list-style-type: none"> - บริโภคสับปะรด เนียง สะตอ ยอดชะเอม ยอดเต้าร้าง หน่อไม้ ยอดลำแพ้ง และ ผักเหลียง

แกนนำ เกษตรกร	ผลลัพธ์ของการพัฒนาสวนยางพาราแบบวนเกษตร			
	เศรษฐกิจของครอบครัว	สิ่งแวดล้อม	สังคม	ความมั่นคง ทางอาหาร
	ยอดลำเพ็ง เป็นต้น มา เป็นวัตถุดิบในการ ทำอาหาร เพื่อจำหน่าย - ไม่มีการใส่ปุ๋ยในสวน ทำให้ประหยัดค่าปุ๋ย - มีไม้ยืนต้นไว้ใช้ใน อนาคต	ดิน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงที่มีฝนตก หนัก เมื่อทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรปัญหาต่างๆ ลดลง นอกจากนี้สวน ยังมีความชุ่มชื้นมาก ขึ้น สภาพดินดีขึ้น มี นก กระจง และไก่ ป่ามาอาศัยมากขึ้น	- เป็นวิทยากรให้ความรู้การทำ สวนยางพาราแบบวนเกษตร ให้กับนักศึกษาและเกษตรกร อื่นๆ ที่สนใจ - ริเริ่มแนวคิดและมีส่วนร่วมใน การจัดตั้งกลุ่มแปรรูปผลผลิต จากสวนยางพาราแบบวน เกษตร (หน่อไม้)	
คนที่ 6	- ลดรายจ่ายจากการซื้อ พืชผักมาบริโภค - มีไม้ยืนต้นไว้ใช้สอยใน อนาคต	- จากการสังเกตด้วย ตนเอง รู้สึกว่าสวนมี ความชุ่มชื้น และมี ไส้เดือนมากขึ้น	- เกิดการรวมกลุ่มพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนใน หมู่บ้านเดียวกัน และต่าง หมู่บ้าน - ได้เพื่อนต่างหมู่บ้านมากขึ้น มี การไปช่วยงานต่างๆ เช่น งาน ศพ งานแต่ง งานบวช เป็นต้น	- บริโภคผักกูด ผักหวาน ผักเหลียง และตะไคร้
คนที่ 7	- ลดรายจ่ายจากการซื้อ พืชผักมาบริโภค - มีไม้ยืนต้นไว้เป็นมรดก ให้ลูกหลาน	- จากการสังเกตด้วย ตนเอง รู้สึกว่าในสวนมี ไส้เดือนเพิ่มมากขึ้น อากาศในสวนก็เย็น ขึ้นกว่าเดิม	- ได้รู้จักเพื่อนต่างหมู่บ้านมาก ขึ้น - ได้ไปร่วมทำปุ๋ยหมักชีวภาพ ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีกับ สมาชิกเครือข่ายๆ	- บริโภคผักหวานและ ยอดมะกอก
คนที่ 8	- ลดการใส่ปุ๋ย ช่วย ประหยัดค่าใช้จ่ายในการ ซื้อปุ๋ย - มีไม้ยืนต้นเป็นมรดกให้ ลูกหลาน	- มีความรู้สึก ว่าอากาศในสวนเย็นขึ้น กว่าเดิม	- การปลูกต้นไม้เป็นการสร้าง กิจกรรมภายในครอบครัว - ได้รู้จักเพื่อนต่างหมู่บ้านมาก ขึ้น รวมทั้งได้พูดคุยกับเพื่อนใน หมู่บ้านเดียวกันมากขึ้น	- ไม่มีพืชอาหาร เน้น การปลูกไม้ยืนต้นเป็น หลัก
คนที่ 9	- ลดการใส่ปุ๋ย ทำให้ ประหยัดค่าปุ๋ย - มีไม้ยืนต้นเป็นมรดกให้ ลูกหลาน	- จากการสังเกตด้วย ตนเอง พบว่ามี ไส้เดือนเพิ่มขึ้น อากาศในก็เย็นขึ้น	- ได้มีการพบปะพูดคุยกันและมี กิจกรรมทำร่วมกันระหว่างคน ในหมู่บ้าน ซึ่งจากเดิมไม่ค่อยได้ คุยกัน - ได้เพื่อนใหม่จากต่างหมู่บ้าน มีการไปช่วยงานต่างๆ เช่น งาน ศพ งานแต่งงาน งานบวช เป็น ต้น	- เน้นปลูกไม้ยืนต้น เป็นหลัก

แกนนำ เกษตรกร	ผลลัพธ์ของการพัฒนาสวนยางพาราแบบวนเกษตร			
	เศรษฐกิจของครอบครัว	สิ่งแวดล้อม	สังคม	ความมั่นคง ทางอาหาร
คนที่ 10	- ลดการใส่ปุ๋ย ช่วย ประหยัดค่าใช้จ่ายในการ ซื้อปุ๋ย - ลดรายจ่ายจากการซื้อ พืชผักและผลไม้มา บริโภค - มีไม้ยืนต้นเป็นมรดกให้ ลูกหลาน	- จากการสังเกตด้วย ตนเอง พบว่าในสวนมี ไม้เดือนเพิ่มมากขึ้น และรู้สึกว่าคุณภาพใน สวนเย็นขึ้น	- ได้มีกิจกรรมทำร่วมกันภายใน หมู่บ้าน - ได้เพื่อนใหม่จากต่างหมู่บ้าน	- บริโภคสับปะรด ตะไคร้ กลัวย่น้ำว่า และผักเหลียง

จากตารางที่ 4.6 จะเห็นได้ว่า ผลลัพธ์จากการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของ
แกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ซึ่งสามารถอธิบายได้ ดังนี้

1) เศรษฐกิจของครอบครัว

แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 มีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตจากสวนยางพาราแบบ
วนเกษตรทุกคน ยกเว้นคนที่ 3 โดยคนที่ 1 มีรายได้จากการจำหน่ายมะพร้าว จำปาตะ และผักเหลียง
รวมปีละ 4,500 บาท คนที่ 2 มีรายได้จากการจำหน่ายปลากะพงน้ำจืด และตะไคร้ รวมเป็นเงิน 3,000
บาท คนที่ 4 มีรายได้จากการจำหน่ายยอดผักเหลียงเดือนละ 3,600 บาท และจำหน่ายต้นกล้าผักเหลี
ยง ได้เงิน 5,000 บาท และคนที่ 5 มีรายได้จากการจำหน่ายสับปะรดได้เงิน 7,000 – 9,000 บาท/ปี ใน
ขณะเดียวกันก็เป็นการลดรายจ่ายให้กับแกนนำเกษตรกร ทั้ง 5 คน จากเดิมที่ต้องซื้อวัสดุทางการ
เกษตร และลดค่าใช้จ่ายในการซื้อปุ๋ย เพราะมีการใส่ปุ๋ยน้อยลง บางสวนก็ไม่มีการใส่ปุ๋ย รวมทั้งเป็น
การลดรายจ่ายจากการซื้อพืชผักและผลไม้สำหรับบริโภคในครอบครัว นอกจากนี้ยังมีไม้ยืนต้นที่จะ
สามารถแปรเป็นบ้านาถูให้กับตนเอง และเป็นมรดกให้กับลูกหลานในอนาคต ในขณะที่แกนนำ
เกษตรกรกลุ่มที่ 2 ไม่มีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตจากสวนยางพาราแบบวนเกษตร แต่สามารถลด
รายจ่ายจากการซื้อพืชผัก/ผลไม้ สำหรับการนำมาบริโภคในครอบครัว ในขณะเดียวกันก็สามารถลด
ค่าใช้จ่ายจากการซื้อปุ๋ยด้วยเช่นกัน เนื่องจากลดปริมาณการใช้ปุ๋ยลง รวมทั้งมีไม้ยืนต้นเป็นมรดก
ให้กับลูกหลานในอนาคต

จะเห็นได้ว่า ผลลัพธ์เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับผลงานวิจัยของเยาวนิจ กิตติธร
กุล และคณะ (2557) ที่ทำการศึกษาเปรียบเทียบมิติความยั่งยืนเชิงบูรณาการระหว่างสวนยางพารา
เชิงเดี่ยว ใน 12 พื้นที่ 3 จังหวัดของภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัดสงขลา พัทลุงและตรัง พบว่า
ผลผลิตทั้งหมดที่เกิดขึ้นในสวนยางพาราแบบวนเกษตร ทั้งผลผลิตจากยางพารา และพืชร่วมยางที่มี

การเก็บผลผลิตในระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งคาดว่ามียูนิลีค่ามากกว่าสวนยางพาราเชิงเดี่ยว และสอดคล้องกับข้อค้นพบของ Jongrungrot and Thungwa (2014) ซึ่งได้ศึกษาความสามารถในการกลับคืนสู่สภาพปกติของระบบการปลูกพืชร่วมยางในภาคใต้ พบว่า ไม้ใช้สอยที่ปลูกร่วมยาง มีการดูแลและค่าใช้จ่ายการดำเนินงานต่ำ แต่ส่วนใหญ่มีมูลค่าสูงและเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญ สามารถชดเชยรายได้ที่ลดลงในช่วงที่ราคายางพาราตกต่ำ หรือค่าแรงภาคเกษตรสูงขึ้น

2) สิ่งแวดล้อม

แกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม มีการสังเกตการเปลี่ยนแปลงของสวนยางพาราแบบวนเกษตร พบว่า ส่วนใหญ่มีความรู้สึกว่ายางมีความชุ่มชื้น อากาศในสวนเย็นมากขึ้น มีไส้เดือนมากขึ้น สภาพดินดีขึ้น ช่วยลดการชะล้างพังทลายของหน้าดินได้มากขึ้น รวมทั้งมีนก กระรอก และไก่ป่าเข้ามาอาศัยมากขึ้น ทั้งนี้ ศูนย์วิจัยป่าไม้ (2532) อธิบายว่า ต้นไม้และพืชคลุมดินที่ปลูกควบคู่กันจะมีความสัมพันธ์ทางนิเวศวิทยา ใน 2 ลักษณะ คือปฏิสัมพันธ์ในทางลบ เช่น มีการแก่งแย่งน้ำ และแสงสว่างระหว่างต้นไม้กับพืชคลุมดิน เป็นต้น และปฏิสัมพันธ์ทางบวก เช่น ต้นไม้ช่วยทำให้ดินดีขึ้น ใบไม้ที่ร่วงหล่นเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดิน รากต้นไม้ที่ซอนไขลงลึกไปในดินช่วยดูดธาตุอาหารในดินชั้นล่างกลับมาสู่ผิวดิน ต้นไม้ช่วยกักเก็บธาตุอาหารไว้ไม่ให้ถูกชะล้างไปกับน้ำ เกิดการหมุนเวียนของธาตุอาหาร และลดความเร็วลม เป็นต้น นอกจากนี้ปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี (2551) ได้ระบุว่า พืชพรรณที่มีหลายชั้นเรือนยอด หลายชั้นอายุ หลายชั้นเรือนราก หลายลักษณะเปลือกและใบ ฯลฯ จะช่วยอนุรักษ์ดินและน้ำ ช่วยฟื้นฟูลุ่มน้ำ ช่วยแก้ปัญหาสภาพภูมิอากาศ ช่วยมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ สอดคล้องกับที่โครงการร่วมอนุรักษ์เขาคอหงส์ และหน่วยวิจัยสังคมศาสตร์เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม (2555) บ่งชี้ถึงผลลัพธ์ของการทำสวนยางในระบบวนเกษตรว่า ในช่วงฤดูฝนสามารถลดความเสี่ยงในการถูกพายุลม โคนล้มต้นยางพาราได้ในระดับหนึ่ง เพราะมีพืชร่วมยางช่วยลดแรงปะทะของลม ลดความแรงตกกระทบของเม็ดฝนต่อผิวดินทำให้ผิวดินไม่ถูกอัดแน่น และรากของพืชร่วมยางชนิดต่างๆ ก็ทำให้โครงสร้างของดินดีขึ้นหรือโปร่งขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ดินสามารถดูดซับน้ำฝนได้ดี ช่วยลดปริมาณและความแรงของน้ำที่ไหลสู่ลำธาร อีกทั้งปริมาณตะกอนดินที่มากับน้ำก็จะลดลง ทำให้ลดการตื้นเขินของแหล่งน้ำ จึงลดความเสี่ยงในการเกิดอุทกภัย นอกจากนี้ความหลากหลายของชนิดพันธุ์พืชสามารถดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ซึ่งเป็นตัวหลักที่ก่อให้เกิดภาวะโลกร้อน อีกทั้งสวนยางพาราแบบวนเกษตรทำให้อุณหภูมิในช่วงกลางวันต่ำกว่าสวนยางพาราเชิงเดี่ยว เนื่องจากมีความชื้นที่สูงกว่า

อนึ่ง ในทางตรงกันข้าม การทำสวนยางพาราเชิงเดี่ยวส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จากข้อค้นพบจากงานวิจัยของชนินชญา ภักดีภัทรพงศ์ (2557) ซึ่งศึกษาปริมาณน้ำ ตะกอน แควนลอยและปริมาณธาตุอาหารหลักในพื้นที่ลุ่มน้ำทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ระบุว่า หากมีการเปลี่ยนแปลงป่าต้นน้ำเป็นพื้นที่เกษตรกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่เกษตรกรรมเชิงเดี่ยว ซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์ที่ไม่เหมาะสมบนชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ ก็จะส่งผลโดยตรงต่อปริมาณน้ำท่า

ตะกอนแขวนลอย และปริมาณธาตุอาหารหลัก เพราะทำให้ผิวหน้าดินเปิดโล่งกว่าตอนเป็นพื้นที่ป่า การตกกระทบของเมล็ดฝน ความสามารถในการดูดซับน้ำฝน และกระบวนการที่น้ำซึมลงดินน้อยลง เมื่อดินดูดซับน้ำได้น้อย ส่งผลให้น้ำฝนที่ตกลงมาสู่ที่ต่ำอย่างรวดเร็ว เกิดการกร่อนของดิน และพัดพาธาตุอาหารตามไปด้วย

3) สังคม

แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 ได้รับการยอมรับจากสมาชิกในเครือข่ายฯ ให้ทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการหลักในการจัดประชุมประจำเดือนทั้งในระดับหมู่บ้านและตำบล เป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การเพาะพันธุ์กล้าไม้ ท้องถิ่น และการแปรรูปผลผลิตจากสวนยางพาราแบบวนเกษตร ให้กับนักศึกษาและเกษตรกรอื่นๆ ที่เข้ามาศึกษาดูงาน รวมทั้งได้รู้จักเพื่อนต่างหมู่บ้านและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมากขึ้น ในขณะที่แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 2 เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันของคนในหมู่บ้าน และต่างหมู่บ้าน ทำให้ได้เพื่อนใหม่เพิ่มมากขึ้น เกิดการช่วยเหลือพึ่งพากัน โดยมีการไปช่วยงานต่างๆ เช่น งานศพ งานแต่งงาน งานบวช เป็นต้น ซึ่งผลลัพธ์เชิงสังคมดังกล่าวสอดคล้องกับข้อสรุปจากงานวิจัยของเยาวนิจ กิตติธรรกุล และคณะ (2557) พบว่า เกษตรกรที่ทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรมีการจัดตั้งกลุ่ม การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรร่วมกัน รวมไปถึงมีการขยายผลไปสู่กิจกรรมอื่นๆ ที่เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของคนในชุมชน

4) ความมั่นคงทางอาหาร

แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 มีพืชอาหารสำหรับการบริโภคในครอบครัวทุกคน เช่น จำปาตะ มะพร้าว ผักเหลียง หน่อไม้ สับปะรด ตะไคร้ ชะมวง มะม่วงหิมพานต์ แชะ สลัดอินโด มังคุด เต่าร้าง เป็นต้น ในขณะที่แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 2 มีพืชอาหารสำหรับการบริโภคในครอบครัวจำนวน 3 คน คือ คนที่ 6, 7 และ 10 เช่น ผักกูด ผักหวาน สับปะรด กล้วยน้ำว้า และผักเหลียง ส่วนคนที่ 8 และ 9 เน้นการปลูกไม้ยืนต้นเป็นพืชหลัก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเยาวนิจ กิตติธรรกุล และคณะ (2557) ที่ระบุว่า สวนยางพาราแบบวนเกษตรมีพืชร่วมยางหลายชนิดที่สามารถนำมาใช้ปรุงเป็นอาหารได้ เช่น เต่าร้าง หมากหมก เข็มม่วง ผักหวาน ข่าลิง มะหลุย สะตอ ผักเหลียง จิกเขา จิกนา แชะ राम จวงหอม หวาย ใผ่ มะพร้าว เป็นต้น ซึ่งการเข้ามาของพันธุ์พืชดังกล่าวในสวนเกิดได้ทั้งทางตรง คือ เจ้าของสวนนำมาปลูก และทางอ้อม คือ สัตว์และพาหะอื่นๆ นำพาเข้ามาตามธรรมชาติ การปลูกพันธุ์พืชเหล่านี้เป็นความมั่นคงหรือภูมิคุ้มกันด้านอาหารตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสอดคล้องกับนโยบายการสนับสนุนความมั่นคงทางอาหารของ Food and Agriculture Organization (FAO) นอกจากนี้ปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี (2551) ยังกล่าวว่า ในระบบวนเกษตรในสวนยางหรือป่ายาง และสวนสมรมในอดีต สามารถพบพันธุ์พืชที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมหลากหลายชนิด

เช่น อ้อย มะพร้าว ไม้ พ้อ สะตอ เนียง ขนุน ยอ ทองหลาง ตำเสา เป็นต้น ซึ่งสมาชิกในชุมชนนิยมนำมาใช้ในงานเทศกาลทางศาสนาหรือพิธีกรรมและประเพณีต่างๆ ตามหลักความเชื่อที่สืบทอดกันมาอีกด้วย

โดยสรุปจากผลการวิจัยในหัวข้อ 4.1 และ 4.2 ดังกล่าวข้างต้นกล่าวได้ว่า ลักษณะพื้นฐานของแกนนำเกษตรกรแต่ละคน มีผลต่อจุดเริ่มต้นของเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ซึ่งช่วงเวลาในปลูกและหรือเว้นไม้ที่ต้องการในสวนยางพารามีผลต่อการจัดระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตร ในขณะเดียวกันกระบวนการเรียนรู้ในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร มีผลต่อการพัฒนาตนเองของแกนนำเกษตรกรเนื่องจากการเพิ่มความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร เป็นการสร้างแรงบันดาลใจและทัศนคติที่ดี และส่งผลให้เกิดการลงมือทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร รวมทั้งพัฒนาความรู้และทักษะในการบริหารจัดการเครือข่าย การสร้างและพัฒนากลุ่มและกิจกรรมตามความสนใจร่วม และการถ่ายทอดความรู้ ตลอดจนมีผลต่อการพัฒนาสวนยางพาราแบบวนเกษตร ในการตอบสนองความต้องการด้านเศรษฐกิจของครอบครัว สิ่งแวดล้อม สังคม และความมั่นคงทางอาหาร ทั้งนี้การที่แกนนำเกษตรกรจะเกิดการพัฒนาตนเองและพัฒนาสวนยางพาราแบบวนเกษตรให้สามารถตอบสนองความต้องการในด้านต่างๆ ได้ แกนนำเกษตรกรจำเป็นจะต้องมีกระบวนการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตรอย่างต่อเนื่องด้วยเช่นกัน

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น สามารถวิเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญในการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรที่มีผลต่อการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตรได้ 4 ประการ ดังนี้

1. แกนนำเกษตรกร

เนื่องจากลักษณะพื้นฐานของแกนนำเกษตรกรแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ดังนั้นกระบวนการในการยอมรับแนวความคิดการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรก็มีความแตกต่างกันด้วยเช่นกัน กล่าวคือ แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 มีการสั่งสมความรู้จากการแก้ไขปัญหาความแห้งแล้ง การชะล้างพังทลายของหน้าดิน และความไม่ฝืนที่ต้องการปลูกต้นไม้ตั้งแต่วัยเด็ก โดยการลองผิดลองถูกจนเกิดเป็นประสบการณ์ความรู้ในแบบของตนเอง ต่อมาเมื่อแนวความคิดเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรแพร่กระจายมาในชุมชน มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดำเนินการโดยโครงการ แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 จึงเกิดสามารถยอมรับแนวความคิดดังกล่าวได้ทันที ส่วนแกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 2 ที่แม้ว่าไม่ได้มีการสั่งสมประสบการณ์และความรู้ในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรมาก่อน แต่เมื่อมีการแพร่กระจายแนวความคิดการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรเข้ามาสู่ชุมชน ก็สามารถยอมรับแนวความคิดดังกล่าวได้เช่นกัน ทั้งนี้สามารถอธิบายโดยใช้แนวคิดของกรมส่งเสริมการเกษตรและมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2555) ที่ระบุว่า กระบวนการยอมรับประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเริ่มรู้หรือขั้นรับรู้

แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 เริ่มรู้แนวความคิดการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร จากความต้องการแก้ไขปัญหาความแห้งแล้ง การชะล้างพังทลายของหน้าดิน และความตั้งใจตั้งแต่วัยเด็กว่า หากมีพื้นที่สวนเป็นของตนเองจะปลูกทุกอย่างที่อยากปลูกและอยากกิน โดยไม่เคยรู้นั้นคือแนวความคิดการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร กระทั่งมีกระบวนการเรียนรู้ของโครงการเข้ามาส่งเสริมการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร จึงได้รู้ว่าแนวทางการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของตนเองสอดคล้องกับแนวความคิดดังกล่าว ในขณะที่แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 2 เริ่มรับรู้ข้อมูลการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรจากการกระบวนการเรียนรู้ของโครงการ

2) ขั้นตอนที่ 2 ขั้นสู่ความสนใจ

แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 มีพื้นฐานความชอบปลูกต้นไม้และมีแนวคิดว่าการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับความแห้งแล้ง การชะล้างพังทลายของหน้าดิน และสามารถตอบสนองความใฝ่ฝันในวัยเด็กได้ จึงเกิดความสนใจปลูกและหรือเว้นไม้ที่ต้องการให้งอกเองตามธรรมชาติ ในขณะที่แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 2 มีความสนใจในแนวความคิดการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร เนื่องจากชอบปลูกต้นไม้ แต่เมื่อแกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม เข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ ได้แก่ กิจกรรมการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและประโยชน์ของการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม และความมั่นคงทางอาหาร กิจกรรมศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร กิจกรรมการเสวนาเรื่อง “การสร้างความหลากหลายในสวนยางพาราแบบวนเกษตร” กิจกรรมการเยี่ยมเยียนสวนยางพาราแบบวนเกษตร และการประชุมติดตามและประเมินผลการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ก็ทำให้แกนนำเกษตรกรเกิดความสนใจและมีความมั่นใจว่าการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร น่าจะเป็นแนวทางหนึ่งในการลดผลกระทบจากปัญหาราคายางพาราตกต่ำ

3) ขั้นตอนที่ 3 ขั้นไตร่ตรอง

จากการที่แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 สังเกตว่าต้นไม้หลายชนิดสามารถเจริญเติบโตได้ในสวนยางพารา จึงตัดสินใจว่าจะปลูกและหรือเว้นไม้ที่ต้องการให้เจริญเติบโตตามธรรมชาติ ซึ่งเมื่อแกนนำเกษตรกร ทั้ง 2 กลุ่ม เข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมการศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร กิจกรรมการเยี่ยมเยียนสวนยางพาราแบบวนเกษตร และกิจกรรมการประชุมติดตามและประเมินผลการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ทำให้แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 เกิดแรงบันดาลใจและแรงกระตุ้นให้มีการพัฒนาสวนยางพาราแบบวนเกษตรให้ดีขึ้น ในขณะที่แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 2 เกิดแรงบันดาลใจและแรงกระตุ้นในการเปลี่ยนสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตร

4) ขั้นตอนที่ 4 ขั้นทดลองทำ

แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 มีการปลูกและหรือเว้นไม้ที่ต้องการให้เจริญเติบโตตามธรรมชาติ ซึ่งหลังจากที่ได้ดำเนินการมาระยะหนึ่ง ก็พบว่า การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรสามารถช่วยแก้ไขปัญหเกี่ยวกับความแห้งแล้ง การชะล้างพังทลายของหน้าดิน รวมทั้งต้นไม้ดังกล่าวสามารถเจริญเติบโตในสวนยางพาราได้จริง เมื่อมีการสนับสนุนกล้าไม้ฟรีจากโครงการหมู่บ้านรักษป่าลุ่มน้ำทะเลสาบ (หมู่บ้านสีเขียว) จังหวัดสงขลา ก็ทำให้แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 มีการเพิ่มจำนวนและชนิดของพันธุ์ไม้ในสวนยางพาราแบบวนเกษตรของตนเองมากขึ้น ในขณะที่แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 2 เริ่มมีการปลูกและเว้นไม้ที่ต้องการให้เจริญเติบโตตามธรรมชาติ และเมื่อเห็นว่าต้นไม้สามารถเจริญเติบโตได้ดี ก็มีการเพิ่มจำนวนและชนิดของพันธุ์ไม้มากขึ้นด้วยเช่นกัน

5) ขั้นตอนที่ 5 ชี้นำไปปฏิบัติหรือยอมรับ

หลังจากที่แกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม เห็นประโยชน์ของการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ก็เกิดการยอมรับแนวความคิดการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร มีการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรอย่างต่อเนื่อง กระทั่งมีการเปลี่ยนสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตรในทุกพื้นที่ที่ตนเองและครอบครัวมีเอกสารกรรมสิทธิ์ที่ถูกต้อง

ในขณะเดียวกันก็จะพบว่าการที่แกนนำเกษตรกรแต่ละคนมีการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตรได้มากหรือน้อยนั้น ก็ขึ้นอยู่กับการประมวลข้อมูลความรู้ของแกนนำเกษตรกรแต่ละคน ซึ่งอรศรี งามวิทยาพงศ์ (2549) ได้กล่าวถึงการประมวลผลใน 3 ขั้นตอน คือ การรับรู้ (Reception) การเข้าใจ (Comprehension) และการปรับเปลี่ยน (Transformation) ดังนี้

1) การรับรู้ (Reception)

เป็นขั้นตอนพื้นฐานในการที่แกนนำเกษตรกรแต่ละคน เกิดการยอมรับแนวความคิดการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรและสนใจที่จะเปลี่ยนสวนยางพาราแบบวนเกษตร กล่าวคือ แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 มีการยอมรับแนวความคิดการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรได้เร็วกว่าแกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 2 เนื่องจากได้มีการรับรู้ผลลัพธ์ของการปลูกพืชร่วมยางจากการเรียนรู้ด้วยตนเองมาก่อนที่จะเข้าร่วมโครงการกับนักวิชาการ ในขณะที่แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 2 ยังไม่เคยมีการรับรู้แนวความคิดการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรมาก่อน ทำให้เกิดความลังเล และยังรู้สึกไม่มั่นใจ แต่เมื่อมีการรับรู้ข้อมูลเพิ่มเติม จึงเกิดความมั่นใจและยอมรับแนวคิดดังกล่าว

2) การเข้าใจ (Comprehension)

เมื่อแกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม ยอมรับว่าแนวความคิดการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร แล้วการเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ได้แก่ การให้ความรู้เรื่องรูปแบบ ชนิดพันธุ์ไม้ และการบริหารจัดการสวนยางพาราแบบวนเกษตร การศึกษาดูงาน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเจ้าของสวนที่ประสบความสำเร็จ การส่งเสริมการปลูกพืชร่วมยาง การเยี่ยมชมสวนพาราแบบวนเกษตร การ

ประชุมติดตามผลการดำเนินงาน การศึกษาดูงานในพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งของเครือข่าย และการฝึกอบรมการเป็นวิทยากรกระบวนการ ทำให้เกิดความเข้าใจ และความมั่นใจ จึงสามารถนำความรู้ดังกล่าวไปปรับประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสวนของตนเอง

3) การปรับเปลี่ยน (Transformation)

แกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติสวนยางพาราเชิงเดี่ยวของตนเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตร เพราะเห็นถึงความสำคัญของการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร กระทั่งมีความต้องการเปลี่ยนทัศนคติของสมาชิกในครอบครัว และเปลี่ยนสวนยางพาราเชิงเดี่ยวทุกสวนของตนเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตร ดังนั้นจึงเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำความรู้ต่างๆ ไปพัฒนาสวนของตนเอง

จะเห็นได้ว่า ผลที่เกิดจากการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ส่งผลให้แกนนำเกษตรกรเกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการคิดและพฤติกรรมในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรที่ค่อยเป็นค่อยไป กระทั่งเกิดขึ้นอย่างถาวร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของคิมเบิล (1954, อ้างถึงใน วัลลภา สบายยิ่ง, ม.ป.ป) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้คือการเปลี่ยนแปลงศักยภาพแห่งพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร ซึ่งเป็นผลมาจากการฝึกหรือการปฏิบัติที่ได้รับการเสริมแรง

2. ผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละกิจกรรม มีผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้ทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างแกนนำเกษตรกรกับเครือข่ายและหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ที่ทำให้แกนนำเกษตรกรสามารถพัฒนาการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรที่ตอบสนองความต้องการของครอบครัว และในระดับเครือข่าย ที่ทำให้แกนนำเกษตรกรได้เรียนรู้ประสบการณ์ บทเรียน และแนวทางในการสร้างและพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย รวมทั้งพัฒนาทักษะเบื้องต้นในการเป็นวิทยากรกระบวนการ เพื่อให้แกนนำเกษตรกรสามารถถ่ายทอดความรู้สู่เกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่อื่นๆ ต่อไปได้ ซึ่งประเด็นนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Reed et al. (2010) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับกลุ่ม องค์กร หรือเครือข่าย นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความรู้ความเข้าใจ ความไว้วางใจ และการปฏิบัติ

นอกจากนี้ บทบาทของผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Berkes (2009, อ้างถึงใน เยาวนิจ กิตติธรรกุล, วิจิตรา อุตมะมุณี และศิริมาศ ภูวเจริญพงศ์, 2556) ซึ่งระบุว่า บทบาทของผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้ในการเชื่อมร้อยบุคคลกลุ่มต่างๆ เข้าด้วยกัน จนเกิดการประสานความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อม อยู่ในฐานะของ “องค์กรที่เป็นสะพานเชื่อม” ซึ่งจะสามารถทำหน้าที่ได้ดีก็ต่อเมื่อมีแนวทางการทำงานที่เหมาะสม ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าวในการวิเคราะห์ ดังนี้

1) คุณลักษณะของผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้

(1) มีความรู้ความเข้าใจในเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร และ ความรู้อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสามารถสื่อสารสาระดังกล่าวได้อย่างชัดเจน

(2) มนุษย์สัมพันธ์ที่ดี สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเกษตรกรได้ ซึ่งจะ เชื่อมโยงไปสู่การปฏิสัมพันธ์เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ และการเปลี่ยนทัศนคติของแกนนำเกษตรกรได้

(3) มีทักษะและความสามารถในการจัดประชุมที่ทำให้เกิดบรรยากาศการ เรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม มีความเป็นกลาง สามารถคลี่คลายบรรยากาศความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นโดย ไม่คาดคิดได้ รวมทั้งรับฟังความคิดเห็นของแกนนำเกษตรกร และมีความยืดหยุ่นในการจัดกิจกรรม หรือลงพื้นที่

(4) มีความสามารถในการประสานงานกับวิทยากรและหน่วยงานต่างๆ ที่ เกี่ยวข้องได้

2) แนวทางการทำงาน

(1) มีการลงพื้นที่อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับ แกนนำเกษตรกร เพื่อเป็นการสร้างความสนิทสนม และความไว้วางใจในการทำงานร่วมกัน ในการลง พื้นที่นอกจากจะต้องมีการพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเยี่ยมเยียนสวนยางพาราแบบวนเกษตรของ แกนนำเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการสร้างกำลังใจให้แกนนำเกษตรกรแล้ว จำเป็นต้องมีการเข้า ร่วมงานต่างๆ ที่จัดโดยเกษตรกรในเครือข่ายฯ เช่น งานแต่งงาน งานบวช งานศพ เป็นต้น

(2) มีการดำเนินงานร่วมกันกับแกนนำเกษตรกรตั้งแต่การวางแผนการ ดำเนินกิจกรรม ติดตามผล ประเมินผล และสรุปผลหลังจากเสร็จสิ้นการทำกิจกรรมทุกครั้ง

3. แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรที่กล่าวมาข้างต้น มี ลักษณะที่สอดคล้องกับรูปแบบการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ตามกระบวนการใหม่ของกาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2543) ดังนี้

1) การเยี่ยมเยียนกัน

มีการจัดกิจกรรมเยี่ยมเยียนสวนยางพาราแบบวนเกษตรระหว่างสมาชิกเครือข่าย ในแต่ละหมู่บ้าน และในตำบล ทำให้แกนนำเกษตรกรเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำสวน ยางพาราแบบวนเกษตรในรูปแบบต่างๆ จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำสวนยางพารา แบบวนเกษตรร่วมกันระหว่างเจ้าของสวนและผู้มาเยี่ยมสวน ขณะเดียวกันก็เป็นการสร้างแรงกระตุ้น ให้แกนนำเกษตรกรพัฒนาสวนให้ดีขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้กับเจ้าของสวน และสมาชิกในครอบครัว และยังเป็นการสร้างกำลังใจให้แก่กันและกันระหว่างเจ้าของสวนกับผู้ที่มา เยี่ยมสวน

2) การจัดเวทีการเรียนรู้

มีการจัดกิจกรรมการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและประโยชน์ของการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ในด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม และความมั่นคงทางอาหาร การเสวนาเรื่อง “การสร้างความหลากหลายในสวนยางพาราแบบวนเกษตร” การอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “กระบวนการสร้างเครือข่าย” และการฝึกทักษะการเป็นวิทยากรกระบวนการ โดยการจัดเวทีการเรียนรู้ต่างๆ เป็นความต้องการร่วมของแกนนำเกษตรกร และสมาชิกในเครือข่ายฯ

3) การศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้

มีการจัดกิจกรรมการศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร และการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการสร้างและพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองที่ยั่งยืน ซึ่งผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้และแกนนำเกษตรกรได้มีการวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกัน กล่าวคือ มีการกำหนดเป้าหมายของการศึกษาดูงานและพื้นที่ที่จะไปศึกษาดูงาน สร้างพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเจ้าของพื้นที่ที่ไปศึกษาดูงานกับแกนนำเกษตรกร และเมื่อเสร็จสิ้นการศึกษาดูงานในแต่ละครั้ง ก็มีการประเมินผลที่ได้จากการศึกษาดูงานทุกครั้ง เพื่อเป็นการทบทวนความรู้และมุมมองที่ได้รับจากการศึกษาดูงาน รวมทั้งกำหนดแผนและแนวทางในการนำไปปรับใช้ต่อไป

4) การถอดประสบการณ์และสรุปบทเรียน

หลังจากเสร็จสิ้นการศึกษาดูงาน แกนนำเกษตรกรและผู้จัดกระบวนการเรียนรู้มีการทบทวน และแลกเปลี่ยนประสบการณ์การศึกษาดูงาน รวมทั้งสรุปบทเรียนที่ได้จากการศึกษาดูงาน เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไป นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมประชุมติดตามและประเมินผลการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร การประชุมติดตามผลการดำเนินงานในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล เพื่อเป็นการทบทวนผลการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร รวมทั้งสร้างพื้นที่ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และข้อมูลข่าวสารต่างๆ ร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาสวนยางพาราแบบวนเกษตรให้ดีขึ้น

5) การสร้างเครือข่าย

มีการจัดตั้ง “เครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอลำดวน จังหวัดสงขลา” เกิดการปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการเครือข่ายจากโครงสร้างแนวตั้งเป็นแนวราบ เกิดการรวมกลุ่มตามความสนใจร่วมของแกนนำเกษตรกรและสมาชิกในเครือข่ายทั้งในระดับหมู่บ้านและตำบล โดยร่วมกันจัดตั้งกลุ่มปุ๋ยหมักชีวภาพ กลุ่มแปรรูปผลผลิตจากสวนยางพาราแบบวนเกษตร และกลุ่มเพาะพันธุ์กล้าไม้ท้องถิ่น รวมทั้งเกิดกิจกรรมการเยี่ยมชมสวนเพื่อสร้างกำลังใจ และการทำน้ำหมักสมุนไพรขับไล่แมลง

นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวยังมีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิด กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของ วราลักษณ์ ไชยทัฬห (2544) ดังนี้

1) เป็นการเรียนรู้ที่สร้างจิตสำนึกร่วมกันในการเปลี่ยนสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเป็น สวนยางพาราแบบวนเกษตร เพื่อการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมของครัวเรือน

2) การเรียนรู้มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน มีการจัดลำดับเนื้อหาการเรียนรู้ เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร และการบริหารจัดการกลุ่ม/เครือข่ายฯ อย่างเป็นขั้นเป็น ตอน และมีความต่อเนื่อง

3) เป็นการเรียนรู้ที่ประสานกันระหว่างการเรียนรู้เชิงประจักษ์ร่วมกับทฤษฎี เป็น การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และสรุปบทเรียนจากการปฏิบัติ กล่าวคือ มีการให้ความรู้เรื่องรูปแบบ สวนยางพาราแบบวนเกษตรร่วมกับการศึกษาดูงานเรื่องรูปแบบสวนยางพาราแบบวนเกษตร จากนั้น ส่งเสริมการปลูกพืชร่วมยาง ติดตามและประเมินผลโดยการเยี่ยมเยียนสวน

4) การเรียนรู้จากการเห็นของจริงหรือการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาดูงานรูปแบบการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรและการได้แลกเปลี่ยน เรียนรู้กับเจ้าของสวน ทำให้แกนนำเกษตรกรเกิดแรงบันดาลใจในการพัฒนาสวนให้มีความ หลากหลายของพันธุ์ไม้

5) เปิดโอกาสให้แกนนำเกษตรกรที่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้เป็นผู้ค้นหาข้อมูล ประเมินปัญหา และความต้องการของตนเอง

6) การใช้กระบวนการกลุ่มที่เน้นความร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

7) เป็นการเรียนรู้จากการค้นคว้า ซักถาม อภิปราย ตรวจสอบ และลงมือปฏิบัติ

8) มีบรรยากาศการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ และเป็นกันเอง ทำให้ผู้เข้าร่วม กระบวนการมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน

อนึ่ง กระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรดังกล่าวมีลักษณะครอบคลุมการ เรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน ตามแนวคิดของกรมการพัฒนาชุมชน (2551) คือ

1) เป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง โดยสัมพันธ์กับสิ่งภายนอก

2) การปฏิบัติสอดคล้องกันกับเนื้อหา

3) การเรียนรู้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ทั้งความรู้ ทักษะและทักษะในการพัฒนา ตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร

4. การเรียนรู้ในระดับเครือข่าย โดยการสนับสนุนของหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ

และเอกชน

นอกจากได้เรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในระดับปัจเจกบุคคลแล้ว แกนนำเกษตรกรยังมีการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในระดับเครือข่าย ร่วมกับเครือข่ายและหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องอีกด้วย ซึ่งส่งผลให้เกิดการสร้างและพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่ม/เครือข่าย ได้แก่ กลุ่มปุ๋ยหมักชีวภาพ กลุ่มแปรรูปผลผลิตจากสวนยางพาราแบบวนเกษตร และกลุ่มเพาะพันธุ์กล้าไม้ท้องถิ่น ดึงเงื่อนไขที่โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (2546, อ้างถึงใน พระมหาสุทิตย์ อาภากร, 2548) ได้อธิบายไว้ 4 ประการ ได้แก่

1) การมีกิจกรรมร่วมกันของสมาชิก เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้แกนนำเกษตรกรและสมาชิกทั้งในและนอกเครือข่ายฯ มีโอกาสได้พบปะและแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรร่วมกัน ซึ่งกิจกรรมต่างๆ นั้น ช่วยกระตุ้นให้แกนนำเกษตรกรและสมาชิกในเครือข่ายมีความต่อเนื่องในการดำเนินงานที่นำไปสู่ความสำเร็จร่วมกัน

2) มีการสื่อสารเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับทิศทางและเป้าหมายเครือข่าย

3) สมาชิกของเครือข่ายมีพื้นที่ทางสังคมที่เท่าเทียมกัน

4) สมาชิกต่างได้รับผลประโยชน์และแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน

4.3 ปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร

การเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร นอกจากจะขึ้นอยู่กับความต้องการของแกนนำเกษตรกรเป็นสำคัญแล้ว ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกร ทั้ง 2 กลุ่ม ดังนี้

4.3.1 ปัจจัยที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร แบ่งเป็นปัจจัยจำเป็น (Necessary factor) และปัจจัยที่เป็นแรงสนับสนุน (Sufficient factor) ในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) ปัจจัยจำเป็นของแกนนำเกษตรกร คือ ปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการส่งเสริมให้แกนนำเกษตรกรเกิดการยอมรับแนวความคิดการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร จนกระทั่งสามารถทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรได้ มีรายละเอียด ดังนี้

(1) เกษตรกรต้องมีเจตจำนงขอรับการปลูกต้นไม้

จากที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อที่ 4.1 ว่า เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม ล้วนแต่เป็นผู้ที่มีความชอบในการปลูกต้นไม้เหมือนกัน ดังนั้นเมื่อมีผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้จากโครงการ เข้ามาส่งเสริมแนวความคิดการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร จึงทำให้เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม เกิดการยอมรับและสามารถเปลี่ยนสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตรได้ในปีแรกของการเข้าร่วมโครงการ

(2) เกษตรกรต้องมีความสนใจในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร เป็นทุนเดิมอยู่บ้างแล้ว กล่าวคือ เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม มีความต้องการแสวงหาแนวทางในการลดผลกระทบจากราคายางพาราที่ตกต่ำอยู่แล้ว ดังนั้นเมื่อมีผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้จากโครงการ เข้ามาส่งเสริมการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรที่สอดคล้องกับความสนใจเดิม ส่งผลให้เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม เข้าร่วมกิจกรรมของโครงการอย่างต่อเนื่อง

(3) เกษตรกรต้องได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกในครอบครัว เนื่องจากสวนยางพาราเป็นทรัพย์สินที่สมาชิกในครอบครัวมีส่วนเป็นเจ้าของด้วย ดังนั้นการที่จะเปลี่ยนสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตร จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับความยินยอมจากทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำสวนยางดังกล่าว เพราะหากเกษตรกรต้องการปลูกและหรือเว้นไม้ แต่สมาชิกในครอบครัวไม่ยินยอม ก็อาจจะนำไปสู่ความขัดแย้งได้ แต่ในทางตรงกันข้าม หากสมาชิกในครอบครัวยินยอมและเข้าใจแนวทางในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร สมาชิกในครอบครัวก็จะเป็นกำลังสำคัญในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรต่อไป

2) ปัจจัยที่เป็นแรงสนับสนุน คือ ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้เกษตรกรเกิดการยอมรับแนวความคิดการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร รวมทั้งเปลี่ยนสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตร

(1) แรงกดดันทางเศรษฐกิจของครอบครัว

เนื่องจากผลกระทบจากปัญหาราคายางพาราที่ตกต่ำ ส่งผลให้เกษตรกรกลุ่มที่ 2 เกิดความสนใจในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ในขณะที่เดียวกันการได้เรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร รวมทั้งการได้พูดคุยกับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในรูปแบบต่างๆ และการได้เห็นสวนต้นแบบของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ก็เป็นการกระตุ้นให้เกิดความสนใจและมั่นใจว่าการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรน่าจะเป็นแนวทางหนึ่งในการลดผลกระทบจากปัญหาราคายางพาราที่ตกต่ำ ในขณะที่แม้ว่าเกษตรกรกลุ่มที่ 1 มีการดำเนินการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรอยู่ก่อนแล้ว แต่การเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว ก็เป็นการเสริมสร้างความมั่นใจเช่นเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล (2557) ที่เสนอว่า การปลูกพืชร่วมยางเป็นแนวทางหนึ่งนำไปสู่การพึ่งพาตนเองของเกษตรกรชาวสวนยาง ซึ่งมีกรณีตัวอย่างของ

เกษตรกรที่ทำได้สำเร็จเป็นต้นแบบจำนวนมาก มีตั้งแต่การปลูกไม้ผล หรือไม้ป่า หรือไม้เศรษฐกิจ ร่วมกับยางพารา เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างรายได้เสริมจากผลผลิตยางพาราที่เป็นรายได้ประจำ

(2) ความพร้อมของแรงงานในครอบครัว

แรงงานในการปลูกต้นไม้เป็นสิ่งสำคัญในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ดังเช่นแกนนำเกษตรกรคนที่ 7 ที่ไม่สามารถดำเนินการปลูกต้นไม้ในสวนยางได้ในปีแรกของการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ แม้ว่าจะมีความสนใจและมีกล้าไม้ เนื่องจากขาดแรงงาน กระทั่งสามารถดำเนินการปลูกต้นไม้ได้ในปีถัดมา ในขณะที่แกนนำเกษตรกรคนอื่นๆ สามารถดำเนินการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรได้ เนื่องจากมีความพร้อมของแรงงาน

(3) การสนับสนุนพันธุ์กล้าไม้ฟรี

การสนับสนุนกล้าไม้ฟรี เป็นแรงจูงใจและแรงกระตุ้นให้แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 2 เปลี่ยนสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตร และให้แกนนำเกษตรกรกลุ่มที่ 1 มีการเพิ่มจำนวนและชนิดพันธุ์ไม้ในสวนยางพาราแบบวนเกษตร ในขณะเดียวกันก็เป็นการส่งเสริมให้แกนนำเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม มีการขยายพื้นที่การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในสวนยางพาราเชิงเดี่ยวต่างๆ ที่ตนเองและครอบครัวมีเอกสารสิทธิ์ที่ถูกต้อง

(4) ความสามารถของผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้

เจ้าหน้าที่โครงการ ในฐานะ “ผู้สร้างกระบวนการเรียน” ซึ่งทำหน้าที่เป็นองค์กรที่เป็นสะพานเชื่อม สามารถเชื่อมร้อยให้เกิดการพูดคุยร่วมกันระหว่างแกนนำเกษตรกรกับเครือข่าย และหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับเครือข่าย ดังได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น

นอกจากคุณสมบัติที่สำคัญของเจ้าหน้าที่โครงการแล้ว Yaffee, Wondolleck, and Lippman (1997, อ้างถึงใน เยาวนิจ กิตติธรรกุล และคณะ, 2556) กล่าวถึงปัจจัยที่เอื้อของบทบาทองค์กรที่เป็นสะพานเชื่อมว่า สามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

- ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ (*Situation specific factors*)

+ การที่แกนนำเกษตรกรมารวมมือกันได้นั้น ต้องมองเห็นถึงประโยชน์หรือเงื่อนไขในการพึ่งพากัน

+ หากแกนนำเกษตรกรมีเป้าหมายในการรวมกลุ่มและจัดตั้งเครือข่ายร่วมกัน การร่วมมือกันจึงเกิดขึ้น

+ การที่แกนนำเกษตรกรมีความรู้ลึกถึงวิกฤตของการทำสวนยางพาราเชิงเดี่ยว และเห็นว่าต้องร่วมมือกันแก้ไขปัญหา

+ แกนนำเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน มีโอกาสที่จะร่วมงานกันได้ง่าย

+ การสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างแกนนำเกษตรกรกับผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้เป็นเรื่องที่สำคัญมาก การที่ทุกฝ่ายมีความสัมพันธ์ที่ดีตั้งแต่เริ่มต้น ทำให้การดำเนินงานราบรื่นขึ้น

+ ความไว้วางใจในการประสานความร่วมมือระหว่างแกนนำเกษตรกร
กับผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้

+ นโยบายของกยท.

- ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการของการพัฒนาความสัมพันธ์ (Process related factors)

+ แกนนำเกษตรกรเข้ามาร่วมกิจกรรมตั้งแต่ต้น และรู้สึกเป็นเจ้าของ
ต่างเห็นพ้องต้องกันถึงประเด็น ปัญหา และหัวข้อที่ร่วมกันขับเคลื่อน โดยมีเป้าหมาย/วัตถุประสงค์
ร่วมกัน มีกระบวนการทำงานร่วมกัน เริ่มตั้งแต่การกำหนดปัญหา กำหนดทิศทาง และการดำเนินงาน
ร่วมกัน

+ มีการแบ่งปันข้อมูลกัน และแสวงหาข้อเท็จจริงร่วมกัน จึงเกิดความ
ไว้วางใจกันระหว่างแกนนำเกษตรกรกับผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้

+ ในการจัดการเรื่องกระบวนการและทักษะการทำกระบวนการ ผู้สร้าง
กระบวนการเรียนรู้ต้องมีความสามารถในการจัดกระบวนการกลุ่ม และสร้างการมีส่วนร่วมได้

+ ความเป็นผู้นำ ซึ่งต้องมีการอุทิศตนและเสียสละ เพื่อให้เกิดการ
ประสานความร่วมมือ

+ มีการทำงานที่บรรลุผลสำเร็จย่อยๆ ในแต่ละช่วงเวลา

+ แกนนำเกษตรกรรู้สึกว่าการดำเนินงานที่ทำกระบวนการมีความชอบธรรม
และเป็นกลาง

- ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบริบทเชิงสถาบัน (Institutional context)

+ มีการจัดเงื่อนไขและโอกาสให้แกนนำเกษตรกรได้ปฏิสัมพันธ์กัน

+ มีการสร้างแรงจูงใจกับแกนนำเกษตรกร

+ จัดสรรทรัพยากรต่างๆ ให้

(5) การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ/เอกชนที่เอื้อต่อการทำสวนยางพารา
แบบวนเกษตร ประกอบด้วย

- องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งใหญ่ ซึ่งสนับสนุนสถานที่ในการจัดกิจกรรม
และการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของเครือข่ายฯ

- สำนักงานเกษตรอำเภอหาดใหญ่ ซึ่งสนับสนุนความรู้เกี่ยวกับการเกษตร
และความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ

- การยางแห่งประเทศไทย (กยท.) ซึ่งสนับสนุนงบประมาณในการจัด
กิจกรรมศึกษาดูงานและการจัดประชุมประจำเดือน รวมทั้งสนับสนุนสถานที่ในการจัดกิจกรรมต่างๆ
ของเครือข่ายฯ

- โครงการหมู่บ้านรักษ้ำป่าลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (หมู่บ้านสีเขียว) จังหวัด
สงขลา ซึ่งสนับสนุนกล้าไม้ให้กับเครือข่ายฯ

- การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอลำดวน จังหวัดสงขลา ซึ่งให้การสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมของกลุ่มผู้สูงอายุ ชีวภาพ และสนับสนุนให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมปลูกต้นไม้ในสวนยางพารา ร่วมกับเครือข่ายฯ รวมทั้งอนุญาตให้ใช้สถานที่ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของเครือข่ายฯ

- บริษัท พาเนล พลาสติก จำกัด (ซึ่งมีนโยบายส่งเสริมให้เกษตรกรชาวสวนยางจำกัดการใช้สารเคมีทำลายระบบนิเวศในสวนยางพารา) ซึ่งให้การสนับสนุนงบประมาณในการศึกษาดูงานให้กับเครือข่ายฯ

(6) นโยบายของภาครัฐ ที่เอื้อต่อการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กยท. ที่มีนโยบายสนับสนุนให้การส่งเสริมปลูกแทนเกษตรแบบผสมผสาน (แบบที่ 5) กับเกษตรกรชาวสวนยาง เพื่อลดความเสี่ยงการปลูกพืชเชิงเดี่ยว

4.3.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร

- เงื่อนไขเวลาของแกนนำเกษตรกร

เนื่องจากปัญหาราคายางพาราที่ตกต่ำ ทำให้แกนนำเกษตรกรต้องประกอบอาชีพเสริมอื่นๆ นอกเหนือจากการกรีดยาง ดังนั้นเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของแกนนำเกษตรกรจึงมีจำกัด และแต่ละคนก็มีเงื่อนไขเวลาที่ไม่ตรงกัน ถึงแม้ว่าแกนนำเกษตรกรต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ทำภารกิจงานอาชีพซึ่งมีหลากหลายให้ครบถ้วน แต่ทุกคนก็พยายามปลีกเวลาเท่าที่พอจะทำได้ มาเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการอย่างต่อเนื่อง บางครั้งหลังจากเสร็จสิ้นงานกรีดยางที่ต้องทำ ตั้งแต่ช่วงตึกถึงสายหรือเที่ยงแล้ว บางคนถึงกับยอมสละเวลาพักผ่อนในช่วงบ่ายของตนเองมาเข้าร่วมกิจกรรมต่อ

โดยสรุป จากผลการวิจัยในบทนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอและวิเคราะห์คุณลักษณะพื้นฐานของเกษตรกรชาวสวนยางที่มีผลต่อการยอมรับแนวคิดการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ในขณะเดียวกันได้เชื่อมโยงแนวทางและคุณลักษณะของกระบวนการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรที่มีผลต่อการพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร การสร้างแรงบันดาลใจและทัศนคติที่ดี ซึ่งนำไปสู่ผลลัพธ์ คือ การเปลี่ยนสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตรที่มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์ไม้ เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการด้านเศรษฐกิจครอบครัว สิ่งแวดล้อม สังคม และความมั่นคงทางอาหาร รวมทั้งปัจจัยจำเป็น ปัจจัยที่เป็นแรงสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรค เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรให้กับเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่อื่นๆ ที่สนใจต่อไป

บทที่ 5

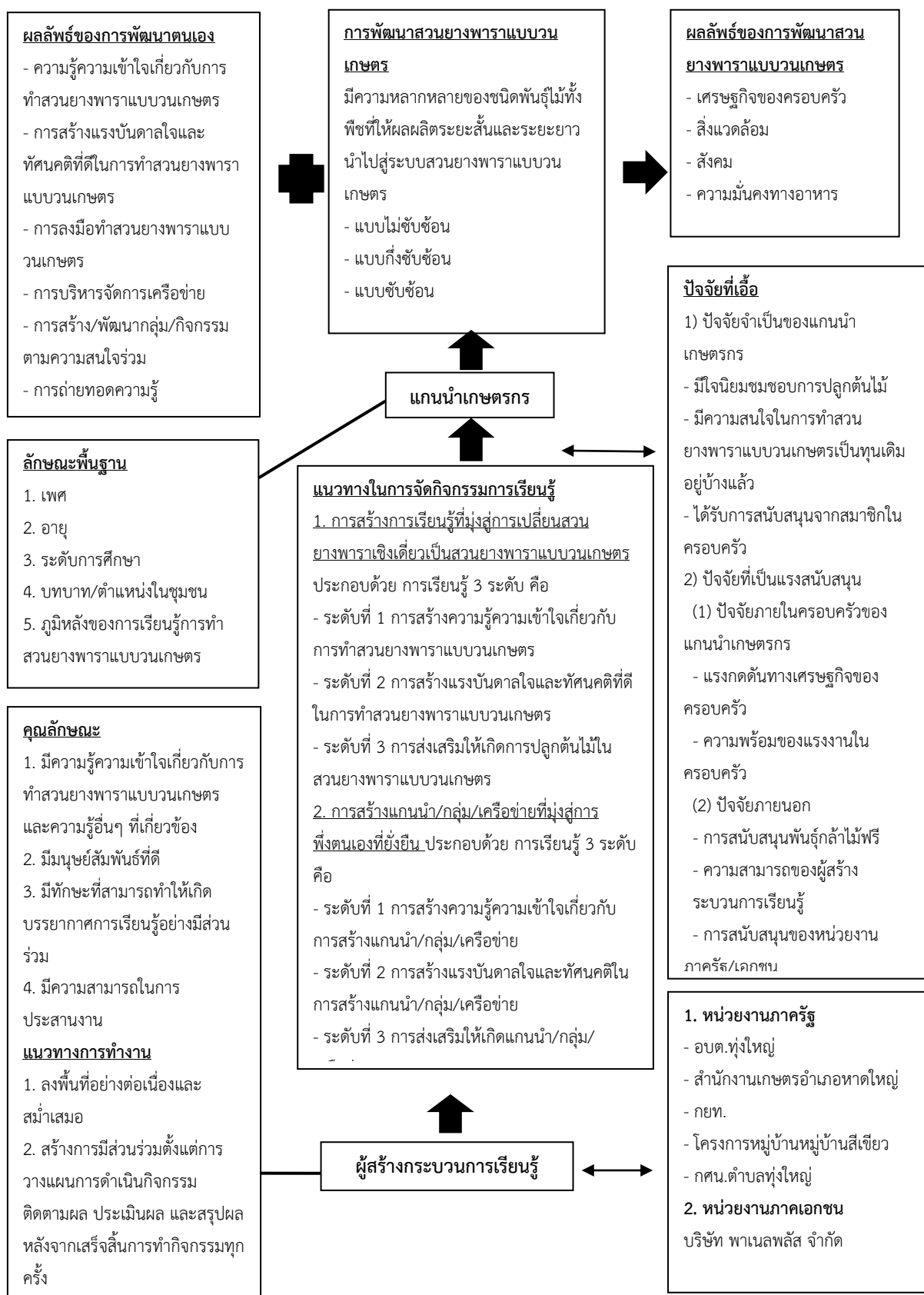
สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

บทนี้เป็นการสรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรให้กับเกษตรกรชาวสวนยางรายย่อย โดยมีหัวข้อหลักๆ ดังนี้

- 5.1 สรุปผลการวิจัย
- 5.2 ปัญหาและอุปสรรคในการวิจัย
- 5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของการเรียนรู้ ผลลัพธ์ของกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร ภายใต้โครงการถ่ายทอดเทคโนโลยี เรื่อง “การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ เพื่อส่งเสริมการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research – PAR) ในช่วงพ.ศ. 2555 – 2558 กลุ่มเป้าหมายคือแกนนำเกษตรกรเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ จำนวน 10 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอื่นๆ จำนวน 19 คน วิธีการวิจัยได้แก่ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบกึ่งโครงสร้าง และแบบไม่มีโครงสร้าง การลงพื้นที่สำรวจจำนวน ชนิดและขนาดของพันธุ์ไม้ และการสนทนากลุ่ม จัดประเภทแกนนำเกษตรกรเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน คือ กลุ่มที่ทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรก่อนเข้าร่วมโครงการ และกลุ่มที่ทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรหลังเข้าร่วมโครงการ พบว่า กลุ่มแรกได้สั่งสมความรู้จากการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และมีความใฝ่ฝันที่ต้องการปลูกต้นไม้อยู่แล้ว และได้เปลี่ยนสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตรก่อนแล้ว แนวทางการเรียนรู้แบ่งเป็น 2 แนวทาง คือ การเรียนรู้ที่มุ่งสู่การเปลี่ยนสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตร และการสร้างแกนนำ/กลุ่ม/เครือข่ายเกษตรกร ซึ่งสามารถสรุปผลการเรียนรู้ได้ดังแสดงในภาพประกอบ 5.1

ภาพประกอบ 5.1 สรุปกระบวนการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกรเพื่อการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร

จากภาพประกอบ 5.1 สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

5.1.1 พัฒนาการของการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร

พัฒนาการในการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกรขึ้นอยู่กับองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ

1. แกนนำเกษตรกร ที่มีลักษณะพื้นฐานที่แตกต่างกันทั้งเพศ อายุ ระดับการศึกษา บทบาท/ตำแหน่งในชุมชน และภูมิหลังของการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ส่งผลต่อกระบวนการในการยอมรับแนวความคิดการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร และพัฒนาการในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

2. ผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้ของโครงการที่เข้ามาส่งเสริม มีส่วนสำคัญที่กระตุ้นและส่งเสริมให้แกนนำเกษตรกรเกิดการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร ซึ่งต้องมีคุณลักษณะและแนวทางการทำงาน ดังนี้

1) คุณลักษณะ

มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร และความรู้อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีทักษะที่สามารถทำให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม และมีความสามารถในการประสานงาน

2) แนวทางการทำงาน

มีการลงพื้นที่อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ และสร้างการมีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผนการดำเนินกิจกรรม ติดตามผล ประเมินผล และสรุปผลหลังจากเสร็จสิ้นการทำกิจกรรมทุกครั้ง

3. แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เน้นการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้กับแกนนำเกษตรกร ซึ่งประกอบด้วยแนวทางการเรียนรู้ 2 แนวทาง แต่ละแนวทางมีองค์ประกอบการเรียนรู้ 3 ระดับ ดังนี้

1) การสร้างการเรียนรู้ที่มุ่งสู่การเปลี่ยนสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตร ประกอบด้วย การเรียนรู้ใน 3 ระดับ คือ การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร การสร้างแรงบันดาลใจและทัศนคติที่ดีในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร และการส่งเสริมให้เกิดการปลูกต้นไม้ในสวนยางพาราแบบวนเกษตร

2) การสร้างแกนนำ/กลุ่ม/เครือข่ายที่มุ่งสู่การพึ่งตนเองที่ยั่งยืน ประกอบด้วย การเรียนรู้ใน 3 ระดับ คือ การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างแกนนำ/กลุ่ม/เครือข่าย การ

สร้างแรงบันดาลใจและทัศนคติในการสร้างแกนนำ/กลุ่ม/เครือข่าย และการส่งเสริมให้เกิดแกนนำ/กลุ่ม/เครือข่าย

4. การเรียนรู้ในระดับเครือข่าย โดยการสนับสนุนของหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างแกนนำเกษตรกรกับเครือข่ายเกษตรกร มีผลต่อการพัฒนาแกนนำเกษตรกรในด้านต่างๆ ในขณะเดียวกัน หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ ได้แก่ อบต.ทุ่งใหญ่ สำนักงานเกษตรอำเภอหาดใหญ่ กยท. โครงการหมู่บ้านหมู่บ้านสีเขียว และกศน.ตำบลทุ่งใหญ่ รวมทั้งหน่วยงานภาคเอกชน ได้แก่ บริษัท พาเนลพลัส จำกัด เป็นแรงสนับสนุนที่เอื้อต่อการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร

5.1.2 ผลลัพธ์ของกระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร

ผลจากพัฒนาการในการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกร ดังกล่าวในข้อ 5.1.1 มีผลต่อการพัฒนาตนเองของแกนนำเกษตรกรในด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร การสร้างแรงบันดาลใจและทัศนคติที่ดีในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร การลงมือทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร การบริหารจัดการเครือข่าย การสร้าง/พัฒนากลุ่ม/กิจกรรมตามความสนใจร่วมและการถ่ายทอดความรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรให้กับเกษตรกรอื่นๆ ที่สนใจ นอกจากนี้ยังทำให้เกิดการพัฒนาสวนยางพาราแบบวนเกษตรให้มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์ไม้ ทั้งพืชที่ให้ผลผลิตระยะสั้นและระยะยาว นำไปสู่ระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตรแบบไม่ซับซ้อนแบบกึ่งซับซ้อน และแบบซับซ้อน ที่สามารถตอบสนองความต้องการของแกนนำเกษตรกรในด้านเศรษฐกิจครอบครัว สิ่งแวดล้อม สังคม และความมั่นคงทางอาหาร

5.1.3 ปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร มีดังนี้

1) ปัจจัยที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร ประกอบด้วย

(1) ปัจจัยจำเป็นของแกนนำเกษตรกร ได้แก่ การที่แกนนำเกษตรกรมีเจตคติที่สนใจในการปลูกต้นไม้ มีความสนใจในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรเป็นทุนเดิมอยู่บ้างแล้ว และได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกในครอบครัว

(2) ปัจจัยที่เป็นแรงสนับสนุน ซึ่งแบ่งเป็นปัจจัยภายในครอบครัวของแกนนำเกษตรกร ได้แก่ แรงกดดันทางเศรษฐกิจของครอบครัว และความพร้อมของแรงงานในครอบครัว รวมทั้งปัจจัยภายนอก ได้แก่ การสนับสนุนพันธัก้าไม้ฟรี ความสามารถของผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ/เอกชนที่เอื้อต่อการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ได้แก่ อบต.ทุ่งใหญ่ สำนักงานเกษตรอำเภอหาดใหญ่ กยท. โครงการหมู่บ้านสีเขียว กศน.ตำบลทุ่งใหญ่ และบริษัท พาเนลพลัส จำกัด และนโยบายของภาครัฐเอื้อต่อการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กยท. ที่มีนโยบายสนับสนุนให้การส่งเสริมปลูกแทนเกษตรแบบผสมผสาน (แบบที่ 5) กับเกษตรกรชาวสวนยาง เพื่อลดความเสี่ยงการปลูกพืชเชิงเดี่ยว

2) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

- เงื่อนไขเวลาของแกนนำเกษตรกร

5.2 ปัญหาและอุปสรรคในการวิจัย

เนื่องจากปัญหาราคายางพาราที่ตกต่ำ ทำให้แกนนำเกษตรกรต้องประกอบอาชีพเสริมอื่นๆ นอกเหนือจากการกรีดยาง ดังนั้นเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของแกนนำเกษตรกรจึงมีจำกัด และแต่ละคนมีเงื่อนไขเวลาที่ไม่ตรงกัน ดังนั้นในการสนทนากลุ่มจึงไม่สามารถนัดหมายแกนนำเกษตรกรทุกคนให้มาพร้อมกันได้ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าแกนนำเกษตรกรต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ทำภารกิจงานอาชีพให้ครบถ้วน แต่ทุกคนก็พยายามปลีกเวลาเท่าที่พอจะทำได้ มาเข้าร่วมกิจกรรมโครงการฯ อย่างต่อเนื่อง บางครั้งหลังจากเสร็จสิ้นงานกรีดยางที่ต้องทำ ตั้งแต่ช่วงดึกถึงสายหรือเที่ยงแล้ว บางคนถึงกับยอมสละเวลาพักผ่อนในช่วงบ่ายของตนเองมาเข้าร่วมกิจกรรมต่อ

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบในงานวิจัย นำมาสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและงานวิจัยที่ควรดำเนินการต่อไป ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) รัฐบาลควรกำหนดนโยบายและแผนการส่งเสริมการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในสังคมไทย โดยการรวบรวมข้อมูลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร และการสนับสนุนพันธัก้าไม้ฟรี เพื่อใช้เป็นฐานความรู้และแนวทางการสร้างแรงจูงใจในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรให้กับเกษตรกรชาวสวนยาง ซึ่งในการส่งเสริมดังกล่าว ควรเริ่มตั้งแต่การสร้าง

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร การสร้างแรงบันดาลใจและทัศนคติที่ดี ในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร กระทั่งเกษตรกรเกิดการเปลี่ยนสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตร ควบคู่กับการส่งเสริมให้เกษตรกรเกิดการรวมกลุ่มและพัฒนาทักษะในการ ถ่ายทอดความรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร เพื่อให้เกษตรกรมีพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกัน ส่งผลให้เกษตรกรเกิดการพัฒนาความรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรอย่างต่อเนื่องและ ยั่งยืน ในขณะเดียวกันก็เป็นการส่งเสริมการขยายแนวคิดการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรอย่างมี ประสิทธิภาพ เนื่องจากเกษตรกรมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้การทำสวนยางพาราแบบวน เกษตรให้กับเกษตรกรอื่นๆ ที่สนใจ และสามารถสร้างความเชื่อถือให้แก่เกษตรกรด้วยกันได้ดี

2) หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ควรทำงานในลักษณะบูรณาการร่วมกัน เพื่อไม่ให้เกษตรกรชาวสวนยางเกิดความสับสน ทั้งยังเป็นการลดปัญหาการสื่อสารซ้ำซ้อนและไม่ตรงกัน อีกทั้งจะทำให้มีการใช้ทรัพยากร ต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3) รัฐบาลควรกำหนดบทบาทของหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ในการทำหน้าที่เป็นองค์กรที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ กับชุมชน ซึ่งจะทำให้การส่งเสริมการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ชุมชนมีศักยภาพและพึ่งพาตนเอง ได้อย่างยั่งยืน

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงงานวิจัยที่ควรดำเนินการต่อไป

1) ควรมีการนำผลงานวิจัยดังกล่าวนี้มาพัฒนาและยกระดับเป็นหลักสูตรการส่งเสริมการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร

2) ควรมีการศึกษาชนิดพันธุ์ไม้ที่เหมาะสมสำหรับปลูกในสวนยางพาราที่มีความแตกต่างกันทั้งอายุต้นยางพารา ลักษณะทางกายภาพ และภูมิประเทศของสวนยาง โดยสามารถตอบ โจทย์ความต้องการที่มีความหลากหลายของเจ้าของสวนยาง

3) ควรมีการศึกษาผลลัพธ์ด้านสิ่งแวดล้อมของการทำสวนยางพาราแบบวน เกษตรว่าสามารถลดผลกระทบจากเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศได้อย่างไร มากน้อยเพียงใด

บรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2551). *คู่มือสร้างกระบวนการเรียนรู้และการจัดทำแผนชุมชนที่มีคุณภาพปี 2551*. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- กรมส่งเสริมการเกษตรและมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2555). *แนวทางการศึกษาวิชาการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะนักส่งเสริมการเกษตร*. ค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2558, จาก www.k-station.doae.go.th/doc/AEK_104.pdf
- กาญจนา แก้วเทพ, กำจร หลุยยะพงศ์, รุจิรา สุภาษา และวีรพงศ์ พลนิกรกิจ. (2543). *สื่อเพื่อชุมชน : การประมวลองค์ความรู้*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).
- ชนิษฐา ภัคดีภัทรพงศ์. (2557). *ปริมาณน้ำ ตะกอนแขวนลอยและปริมาณธาตุอาหารหลัก : กรณีศึกษาลุ่มน้ำทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรดิน คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- โครงการร่วมอนุรักษ์เขาคอหงส์ และหน่วยวิจัยสังคมศาสตร์เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม. (2555). *การจัดการความรู้เรื่องการจัดการสวนยางพาราแบบวนเกษตรเพื่อความยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อมในภาคใต้*. กรุงเทพฯ: ส่วนงานวิจัยและจัดการองค์ความรู้ มูลนิธิพลังที่ยั่งยืน.
- โครงการร่วมอนุรักษ์เขาคอหงส์. (23 เมษายน 2556). *การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “กระบวนการสร้างเครือข่ายวนเกษตรยางพารา”*. [Power point]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ชูป เข็มมณาค. (2536). *หลักการและการจำแนกระบบวนเกษตร*. ใน *คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาการศาสตร์เกษตร (บรรณาธิการ), วนศาสตร์เกษตร = Agroforestry* (หน้า 109-153). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ฐปณี รัตนถาวร และพรชัย จิตวิสุรัตน์. (2557). *ศึกษากลไกการขับเคลื่อนเครือข่ายสังคมเศรษฐกิจของชาวสวนยางพารา: กรณีศึกษา กลุ่มยางทวิผล อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา. วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สจล., 18, 181-193.*
- ทีศนา แคมมณี, พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และชนาธิป พรกุล. (2545). *กระบวนการเรียนรู้ ความหมาย แนวทางการพัฒนา และปัญหาข้อใจ*. กรุงเทพฯ: บริษัท พัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) จำกัด.
- ธานินทร์ คงศิลา และณัฐ สมณคุปต์. (ม.ป.ป). *กระบวนการเรียนรู้การทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี*. ค้นเมื่อ 9 สิงหาคม 2559, จาก <http://www.lib.ku.ac.th/KUCONF/2556/KC5114005.pdf>

- น้ำฝน พลอยนิลเพชร. (2555). *การประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ด้านเนื้อไม้ ไม้หนุ่ม ลูกไม้และกล้าไม้ บนเขาคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- นิรันดร์ ยิ่งยวด, ประสงค์ ต้นพิชัย, สันติ ศรีสวนแดง และวีรฉัตร สุปัญญา. (2559). กระบวนการปรับใช้ความรู้การทำเกษตรผสมผสานของชุมชนและเกษตรกร: กรณีศึกษา บ้านหนองกระโดนมน อำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารศิลปศาสตร์*, 8, 172-198.
- ปัญญา สมบูรณ์สุข, ปริญญา เฉิดโฉม, ปรีตถ พรหมมี และจรุญ หนูสังข์. (9-11 พฤศจิกายน 2547). *การปรับตัวทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรชาวสวนยางในระบบการทำฟาร์มสวนยางขนาดเล็กเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม*. รายงานการสัมมนาาระบบเกษตรแห่งชาติ ครั้งที่ 3 : ระบบการผลิตอาหารที่ปลอดภัย สร้างมูลค่าเพิ่ม และใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน, เชียงใหม่. น.95-109.
- ปัญญา สมบูรณ์สุข, ประวัติ เวทย์ประสิทธิ์, ทวีศักดิ์ นิยมบัณฑิต, อาชีชัน แกสमान และพีระพงศ์ ทีฆะสกุล. (2556). *แนวทางการแก้ปัญหาการคายน้ำตกต่ำ (ออนไลน์)*. ค้นเมื่อ 7 สิงหาคม 2559, จาก http://www.psu.ac.th/sites/files/n6062_doc1309906.pdf
- ประกาศสว่างโชติ, เยาวนิจ กิตติธรรกุล, สารระ บำรุงศรี และผกา มาศทองคำ. (2556). *การสร้างและพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตร ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา*. สำนักประสานงานวิจัยอุตสาหกรรมและชุมชน สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี. (2548). *เอกสารประกอบการสอนวิชาหลักวนเกษตร*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, คณะทรัพยากรธรรมชาติ, ภาควิชาธรณีศาสตร์.
- ปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี. (2551). *เอกสารประกอบการสอนวิชาหลักวนเกษตร รหัส 542-476*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, คณะทรัพยากรธรรมชาติ, ภาควิชาธรณีศาสตร์.
- ปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี. (วันที่ 20-24 พ.ค.2555). สังคมและวัฒนธรรมการเกษตรที่ควรอนุรักษ์ของภาคใต้ตอนล่าง. ใน *การประชุมทางวิชาการเมล็ดพันธุ์แห่งชาติ ครั้งที่ 10*.
- ปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี และสุชาติ เพชรแก้ว. (2558). *วนเกษตรยาวาวา*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, คณะทรัพยากรธรรมชาติ.
- พงศา ชูแถม. (2556). *การวิจัยรูปแบบและแรงจูงใจในการปลูกต้นไม้ในสวนยางพารา*. สถาบันลูกโลกสีเขียว หน่วยอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำพะโต๊ะและธนาครต้นไม้.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ. (2548). *เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*. กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).

- เพิ่มศักดิ์ มกรกริรมย์. (2536). ความเป็นมาโดยทั่วไปของวนเกษตร. ใน คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุด วิชาวนศาสตร์เกษตร (บรรณาธิการ), *วนศาสตร์เกษตร = Agroforestry* (หน้า 5-25). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เยาวนิจ กิตติธรรกุล, วิจิตรา อุตมะมุณี และศิริมาศ ภูวเจริญพงศ์. (2556). *การจัดการความรู้ โครงการเพิ่มศักยภาพการปรับตัวของชุมชนชายฝั่งที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ. โครงการเพิ่มศักยภาพการปรับตัวของชุมชนชายฝั่งที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (NICA).*
- เยาวนิจ กิตติธรรกุล, สาระ บำรุงศรี, ปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี และผกามาศ ทองคำ. (2557). *การศึกษาเปรียบเทียบมิติความยั่งยืนเชิงบูรณาการระหว่างสวนยางพาราแบบวนเกษตรกับสวนยางพาราเชิงเดี่ยว. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.*
- เยาวนิจ กิตติธรรกุล, ประภาศ สว่างโชติ, สาระ บำรุงศรี และผกามาศ ทองคำ. (2558). *การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่เพื่อสร้างเสริมการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.).*
- รัชดา บุญแก้ว. (2551). *การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของแกนนำชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนแบบบูรณาการ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.*
- รัชดา เพชรรัตน์. (2557). *กระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองของเกษตรกรภายใต้โครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่อำเภอละแมจังหวัดชุมพร: เอกสารวิจัยฉบับที่ 223. กรุงเทพฯ: สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดชุมพร กลุ่มยุทธศาสตร์และการปฏิรูปที่ดิน.*
- วรลักษณ์ ไชยทัฬห. (2544). *การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม. เชียงใหม่: หจก.เชียงใหม่ บี. เอส. การพิมพ์.*
- วัลลภา สบายยิ่ง. (ม.ป.ป.). *จิตวิทยาเพื่อการดำรงชีวิต. ค้นเมื่อ 11 กันยายน 2559, จาก <http://humaneco.stou.ac.th/UploadedFile/72101-8.pdf>.*
- วิโชติ จรุงโรจน์. (2557). *ประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจและความมั่นคงทางสังคมของระบบการทำฟาร์มที่มีการปลูกพืชในสวนยางของเกษตรกรรายย่อยภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรเกษตรเขตร้อน คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.*

- ศูนย์วิจัยป่าไม้. (2532). *วนศาสตร์ชุมชนสำหรับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมป่าไม้*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, คณะวนศาสตร์.
- สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล. (2557). *อนิจลักษณะของพัฒนาการยางพาราไทยการใช้ยางพาราโลกกับทางออกการแก้ปัญหายางพาราอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิชีววิถี.
- สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล, พลากร สัตย์เชื้อ และอริศรา ร่มเย็น. (2558). ความรู้ภาคปฏิบัติและบทเรียนกับการขับเคลื่อนเชิงนโยบายเพื่อเพิ่มพื้นที่การปลูกพืชร่วมยาง. *วารสารพัฒนาสังคม*. 17(2), 35-50.
- สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง. (2553). *ครูยาง*. กรุงเทพฯ : ฝ่ายพัฒนาสวนสงเคราะห์สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง.
- สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง. (29 ตุลาคม 2557). การให้การสงเคราะห์ปลูกแทนแบบเกษตรผสมผสาน (แบบที่ 5). [หนังสือส่วนราชการ]. (ที่ กษ 2002/1/0306). แผนกธุรการ, สกย.จ.สงขลา เขต 1.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2557). *สารสนเทศเศรษฐกิจการเกษตรรายสินค้า ปี 2557*. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตรและสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2557). *สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้ม ปี 2558*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สุกัลยา หมวดทอง. (2556). *การพัฒนาวนเกษตรสวนยางพาราเพื่อความยั่งยืนของชุมชนบ้านพรุเตาเขนอก*. สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงานโครงการบัณฑิตอาสา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สถาบันวิจัยและพัฒนาสุขภาพภาคใต้
- สุพัตรา ซาติปัญญาชัย. (2548). *กระบวนการเรียนรู้ : แนวคิด ความหมาย และบทเรียนในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).
- องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งใหญ่. (2557). เอกสารแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2558-2560). องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- อยุทธ์ นิสสภา, อีรอนเฮม ยี่ดำ และสมยศ ทุ่งหว้า. (2537). แนวทางการศึกษาและพัฒนาความหลากหลายทางชีวภาพในสวนยาง. *นิเวศวิทยา*, 21(1).
- อรรรรณ ปิรันธน์โอวาท. (2549). *การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรศรี งามวิทยาพงศ์. (2549). *กระบวนการเรียนรู้ในสังคมไทยและการเปลี่ยนแปลง: จากยุคชุมชนถึงยุคพัฒนาความทันสมัย*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการจัดการทางสังคม.

- อรศรี งามวิทยาพงศ์. (2551). *กรอบความคิดเพื่อการศึกษาร่วมกันอย่างบูรณาการ*. ตำราประกอบการสอนในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาชนบทศึกษาและการพัฒนา). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Foresta, H. D., Michon, G., and Kusworo, A. (2000). *Complex Agroforests*. Indonesia, Bogor: International Centre for Research in Agroforestry.
- Gouyon, A. (2003). *Eco-Certification as an Incentive to Conserve Biodiversity in Rubber Smallholder Agroforestry System: A Preliminary study*. Indonesia, Bogor: The World Agroforestry Centre, Southeast Asia Regional Office.
- Jongrungrot, V., and Thungwa, S. (2014). Resilience of Rubber – based Intercropping System In Southern Thailand. *Advanced Materials Research*. 844, 24-29. DOI: 10.4028/www.scientific.net/AMR.844.24
- Jongrungrot, V., Thungwa, S., and Snoeck, D. (2014). Tree-crop diversification in rubber plantations to diversify sources of income for small-scale rubber farmers in Southern Thailand. *Bois Et Forets Des Tropiques*. 321(3), 21-32
- Pye-Smith, C. (2011). RICH REWARDS FOR RUBBER? *Research in Indonesia is exploring how smallholders rubber can increase rubber production, retain biodiversity and provide additional environmental benefits*. ICRAF Trees for Change no.8. Nairobi: World Agroforestry Centre.
- Reed, M. S., Evely, A. C, Cundill, G., Fazey, I., Glass, J., Laing, A., Newig, J., Parrish, B., Prell, C., Raymond, C., and Stringer, L. C. (2010). What is social learning? *Ecology and Society* XX(YY): rZZ. [online] URL: <http://www.ecologyandsociety.org/volXX/issYY/artZZ/>
- Somboonsuke, B., Wetayaprasit, P., Chernchom, P., and Pacheerat, K. (2011). Diversification of Smallholding Rubber Agroforestry System (SRAS) Thailand. *Kasetsart J. (Soc. Sci)*. 32(2), 327-339 content--4-6825-93994-1.html

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

เรื่อง : กระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรเพื่อการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร: กรณีศึกษาเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอนาทม จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์ : เพื่อศึกษาพัฒนาการของการเรียนรู้ ผลลัพธ์ของการเรียนรู้ รวมทั้งปัจจัยที่เอื้อและเป็น อุปสรรคต่อการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร

ชื่อผู้วิจัย: นางสาวผกามาศ ทองคำ นักศึกษาหลักสูตร วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
ภาคพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

อาจารย์ที่ปรึกษา : ผศ.ดร.ทพ.ประกาศ สว่างโชติ

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : ผศ.ดร.เยาวนิจ กิตติธรรกุล

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....
อายุ.....ปี ระดับการศึกษา.....
ที่อยู่.....
เริ่มทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรเมื่อปี.....
ระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตร.....
วันเดือนปีที่สัมภาษณ์.....
เริ่มการสัมภาษณ์เวลา.....น. จบการสัมภาษณ์เวลา.....น.

ตอนที่ 1 พัฒนาการของการเรียนรู้ ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร

1.1 ทำไมจึงสนใจทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร

1.1.1 เกิดจากตัวเอง

.....
.....
.....
.....
.....
.....

1.3.2 การเลือกชนิดพันธุ์ไม้ที่นำมาปลูกในสวนยางพาราแบบวนเกษตร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.3.3 การบริหารจัดการสวนยางพาราแบบวนเกษตร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.4 การเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในข้อ 1.3 ได้เรียนรู้ตามที่ต้องการอย่างน้อยเพียงใด

1.4.1 ทำไมจึงเรียนรู้ได้มาก (เชื่อมโยงกับข้อ 3.1)

1) รูปแบบของสวนยางพาราแบบวนเกษตร

.....

.....

.....

.....

2) การเลือกชนิดพันธุ์ไม้ที่นำมาปลูกในสวนยางพาราแบบวนเกษตร

.....

.....

.....

.....

3) การบริหารจัดการสวนยางพาราแบบวนเกษตร

.....
.....
.....
.....

1.4.2 ทำไมจึงเรียนรู้ได้น้อย (เชื่อมโยงกับข้อ 3.2)

1) รูปแบบของสวนยางพาราแบบวนเกษตร

.....
.....
.....
.....

2) การเลือกชนิดพันธุ์ไม้ที่นำมาปลูกในสวนยางพาราแบบวนเกษตร

.....
.....
.....
.....

3) การบริหารจัดการสวนยางพาราแบบวนเกษตร

.....
.....
.....
.....

1.4.3 ถ้าต้องการให้เกิดการเรียนรู้มากกว่านี้ควรทำอย่างไร

1) รูปแบบของสวนยางพาราแบบวนเกษตร

.....
.....
.....
.....

2) การเลือกชนิดพันธุ์ไม้ที่นำมาปลูกในสวนยางพาราแบบวนเกษตร

.....
.....
.....

3) การบริหารจัดการสวนยางพาราแบบวนเกษตร

.....
.....
.....

1.5 ประโยชน์ของการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร มีอะไรบ้าง

.....
.....
.....

ตอนที่ 2 ผลลัพธ์ของกระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร

2.1 การเรียนรู้เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรมีผลต่อการพัฒนาตนเองอย่างไรบ้าง

2.1.1 ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร

.....
.....
.....

2.1.2 ด้านทัศนคติ (เช่น เชื่อมั่นว่าการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรดี อยากชวนให้คนอื่นทำตาม เป็นต้น) เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร

.....
.....
.....

2.1.3 ด้านพฤติกรรม (เช่น การเปลี่ยนสวนยางพาราเชิงเดี่ยวของตนเองทุกสวนเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตร สวนยางฯ มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์ไม้ การให้ความรู้คนอื่นๆ เป็นต้น) ในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร

.....

.....

.....

.....

.....

2.2 การเรียนรู้เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรมีผลต่อการพัฒนาสวนยางพาราแบบวนเกษตรอย่างไร

2.2.1 การเปลี่ยนสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตร

.....

.....

.....

.....

2.2.2 การพัฒนาระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตรจากแบบไม่ซับซ้อนเป็นแบบกึ่งซับซ้อน

.....

.....

.....

.....

.....

2.2.3 การพัฒนาระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตรจากแบบกึ่งซับซ้อนเป็นแบบซับซ้อน

.....

.....

.....

.....

.....

2.3 การพัฒนาด้านอื่นๆ ภายในครอบครัว เช่น ด้านเศรษฐกิจครัวเรือน สิ่งแวดล้อม สังคม ความมั่นคงทางอาหาร เป็นต้น

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2.4 การพัฒนาด้านอื่นๆ ภายในชุมชน เช่น ด้านเศรษฐกิจครัวเรือน สิ่งแวดล้อม สังคม ความมั่นคงทางอาหาร เป็นต้น

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่เอื้อและอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเอง และสวนยางพาราแบบวนเกษตร

3.1 ปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกร

.....
.....
.....
.....
.....
.....

3.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณอย่างสูงที่ท่านให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี
ผกา มาศ ทองคำ

ภาคผนวก ข

แบบสำรวจสวนยางพาราแบบวนเกษตร เพื่อจัดระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตร
(Para rubber agroforestry systems) ของเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตร
ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

แบบสำรวจสวนยางพาราแบบวนเกษตร เพื่อจัดระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตร (Para rubber agroforestry systems) ของเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอลำพูน
จังหวัดสงขลา

ของ..... พื้นที่.....ไร่ ยางพาราอายุ.....ปี
ระยะปลูก.....เมตร

สวนที่	ลักษณะที่ 1	ลักษณะที่ 2	ลักษณะที่ 3	ลักษณะที่ 4	ลักษณะที่ 5	ลักษณะที่ 6	ระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตร
	ยอดยาง (แตะ/ไม่แตะ)	ชนิดไม้ยืนต้น	ขนาดของไม้ยืนต้น	ชนิดไม้พุ่ม หรือ ไม้กอ	ชนิดไม้ล้มลุก หรือ ไม้พื้นล่าง	ลักษณะของชั้นเรือนยอด	

หมายเหตุ: 1. ระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตร แบ่งออกเป็น 3 ระบบ ดังนี้

1) ระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตรแบบไม่ซับซ้อน (Simple para rubber agroforestry system, SPA) มีชนิดของไม้ยืนต้นไม่เกิน 5 ชนิด ซึ่งปลูกหรือขึ้นเองก็ได้ และมีชั้นเรือนยอดไม่เกิน 2 ชั้น

2) ระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตรแบบกึ่งซับซ้อน (Semi complex para rubber agroforestry system, SCPA) มีชนิดของไม้ยืนต้น 6 - 10 ชนิด ซึ่งปลูกหรือขึ้นเองก็ได้ และมีชั้นเรือนยอดไม่เกิน 3 ชั้น

3) ระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตรแบบซับซ้อน (Complex para rubber agroforestry system, CPA) มีชนิดของไม้ยืนต้น 11 ชนิดขึ้นไป ซึ่งปลูกหรือขึ้นเองก็ได้ และมีชั้นเรือนยอดมากกว่า 3 ชั้น

2. ลักษณะของชั้นเรือนยอด มีดังนี้

ชั้นที่ 1 ไม้ยืนต้นที่มีชั้นเรือนยอดสูงกว่ายางพารา เป็นไม้ที่ต้องการแสงมาก และมีเส้นผ่านศูนย์กลางมากกว่าหรือเท่ากับ 30 เซนติเมตร ($\varnothing \geq 30$ ซม.) ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่า 3 ต้น/ไร่ เช่น สะตอ จิกนม ตะเคียนทอง เป็นต้น

ชั้นที่ 2 ไม้ยืนต้นที่มีชั้นเรือนยอดไม่เกินยางพารา เป็นไม้ที่ต้องการแสงน้อยกว่าชั้นที่ 1 สูงเกิน 1.3 เมตร และมีเส้นผ่านศูนย์กลางมากกว่า 4 เซนติเมตร แต่ไม่น้อยกว่า 30 เซนติเมตร ($4 < \varnothing < 30$ ซม.) เช่น ไม้บางชนิด เต่าร้าง เป็นต้น

ชั้นที่ 3 ไม้พุ่ม หรือ ไม้กอ หรือ ไม้หนุมของไม้ยืนต้น ที่สูงตั้งแต่ 1.3 เมตรและมีเส้นผ่านศูนย์กลางน้อยกว่าหรือเท่ากับ 4 เซนติเมตร ($\varnothing \leq 4$ ซม.) เช่น กะพ้อ สละอินโด เป็นต้น

ชั้นที่ 4 ไม้ล้มลุก หรือ ไม้พื้นล่าง หรือ กิ่งไม้ของไม้ยืนต้นที่สูงน้อยกว่า 1.3 เมตร เป็นไม้ที่ต้องการแสงน้อย เช่น เปราะ กระทือ กิ่งไม้ตะเคียนทอง เป็นต้น

3. หากสวนที่เข้าข่ายลักษณะใดเกิน 4 ใน 6 ให้ถือเป็นลักษณะนั้น โดยพิจารณาลักษณะที่ 2, 3 และ 6 เป็นหลัก

ภาคผนวก ค
แบบประเมินตนเองของแกนนำเกษตรกร

แบบประเมินตนเองของแกนนำเกษตรกร

เรื่อง : กระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรเพื่อการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร: กรณีศึกษาเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอนาทม จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์ : เพื่อศึกษาพัฒนาการของการเรียนรู้ ผลลัพธ์ของการเรียนรู้ รวมทั้งปัจจัยที่เอื้อและเป็น อุปสรรคต่อการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร

ชื่อผู้วิจัย: นางสาวผกามาศ ทองคำ นักศึกษาหลักสูตร วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
ภาคพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

อาจารย์ที่ปรึกษา : ผศ.ดร.ทพ.ประกาศ สว่างโชติ

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : ผศ.ดร.เยาวนิจ กิตติธรรกุล

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน

ชื่อผู้ประเมิน.....
 อายุ.....ปี ระดับการศึกษา.....
 ที่อยู่.....
 เริ่มทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรเมื่อปี.....
 ระบบสวนยางพาราแบบวนเกษตร.....
 วันเดือนปีที่ประเมิน.....

ตอนที่ 2 การประเมินระดับการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกรเครือข่ายฯ

คำชี้แจง: ให้แกนนำเกษตรกรเครือข่ายฯ ให้คะแนนการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร โดยเติมคะแนนจาก 1- 10 ลงในช่องว่าง จากเดิม..... เป็น.....

10 - 9	หมายถึง	มากที่สุด
8 - 7	หมายถึง	มาก
6 - 5	หมายถึง	ปานกลาง
4 - 3	หมายถึง	น้อย
2 - 1	หมายถึง	น้อยที่สุด

1. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรมากขึ้น จากเดิม.....เป็น.....
2. ได้บรรลุเป้าหมายของการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรมากขึ้น จากเดิม.....เป็น.....
3. มีทัศนคติที่ดีต่อการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรมากขึ้น จากเดิม.....เป็น.....
4. มีการบริหารจัดการสวนให้มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์ไม้มากขึ้น จากเดิม.....เป็น.....
5. มีความตระหนักถึงคุณค่าและประโยชน์ของการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรมากขึ้น จากเดิม.....
เป็น.....
6. การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรช่วยแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของครอบครัวได้มากขึ้น จากเดิม.....
เป็น.....
7. สามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรได้มากขึ้น จากเดิม.....
เป็น.....
8. มีความมั่นใจในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรต่อไปมากขึ้น จากเดิม.....เป็น.....
9. มีความมั่นใจในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรมากขึ้น จากเดิม.....
เป็น.....
10. มีความตั้งใจที่จะส่งเสริมให้คนอื่น ๆ ทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรมากขึ้น จากเดิม.....
เป็น.....

ขอขอบพระคุณอย่างสูงที่ท่านให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ผกา มาศ ทองคำ

ภาคผนวก ง
แบบประเมินผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือวิจัยที่ 1 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

เครื่องมือวิจัยที่ 2 แบบประเมินตนเองของแกนนำเกษตรกร

ผู้เชี่ยวชาญมี 3 ท่าน ประกอบด้วย

(1) ผศ.ดร.ปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี รองคณบดีฝ่ายบริการวิชาการและถ่ายทอดเทคโนโลยี
คณะทรัพยากรธรรมชาติ

(2) ผศ.ดร.สาระ บำรุงศรี หัวหน้าภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์

(3) นายสุชาติ ณ สงขลา ข้าราชการครูเกษียณและเป็นเกษตรกรที่มีประสบการณ์และประสบความสำเร็จในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

เครื่องมือวิจัยที่ 1 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

ข้อที่	คำถามแบบสัมภาษณ์	คะแนนความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
ตอนที่ 1 พัฒนาการของการเรียนรู้ ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร						
1.1	ทำไมจึงสนใจทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร 1.1.1 เกิดจากตัวเอง 1.1.2 เกิดจากปัจจัยภายนอก เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	1	1	1	3	1
1.2	เป้าหมายของการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร คืออะไร	1	1	1	3	1
1.3	มีการเรียนรู้เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรอย่างไรบ้าง 1.3.1 รูปแบบของสวนยางพาราแบบวนเกษตร 1.3.2 การเลือกชนิดพันธุ์ไม้ที่นำมาปลูกในสวนยางพาราแบบวนเกษตร 1.3.3 การบริหารจัดการสวนยางพาราแบบวนเกษตร	1	1	1	3	1

ข้อที่	คำถามแบบสัมภาษณ์	คะแนนความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
1.4	<p>การเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในข้อ 1.3 ได้เรียนรู้ตามที่ต้องการมากน้อยเพียงใด</p> <p>1.4.1 ทำไมจึงเรียนรู้ได้มาก (เชื่อมโยงกับข้อ 3.1)</p> <p>1) รูปแบบของสวนยางพาราแบบวนเกษตร</p> <p>2) การเลือกชนิดพันธุ์ไม้ที่นำมาปลูกในสวนยางพาราแบบวนเกษตร</p> <p>3) การบริหารจัดการสวนยางพาราแบบวนเกษตร</p> <p>1.4.2 ทำไมจึงเรียนรู้ได้น้อย (เชื่อมโยงกับข้อ 3.2)</p> <p>1) รูปแบบของสวนยางพาราแบบวนเกษตร</p> <p>2) การเลือกชนิดพันธุ์ไม้ที่นำมาปลูกในสวนยางพาราแบบวนเกษตร</p> <p>3) การบริหารจัดการสวนยางพาราแบบวนเกษตร</p> <p>1.4.3 ถ้าต้องการให้เกิดการเรียนรู้มากกว่านี้ควรทำอย่างไร</p> <p>1) รูปแบบของสวนยางพาราแบบวนเกษตร</p> <p>2) การเลือกชนิดพันธุ์ไม้ที่นำมาปลูกในสวนยางพาราแบบวนเกษตร</p> <p>3) การบริหารจัดการสวนยางพาราแบบวนเกษตร</p>	1	0	1	2	0.67
1.5	ประโยชน์ของการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร มีอะไรบ้าง	1	1	1	3	1

ข้อที่	คำถามแบบสัมภาษณ์	คะแนนความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
ตอนที่ 2 ผลลัพธ์ของกระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและสวนยางพารา แบบวนเกษตร						
2.1	การเรียนรู้เกี่ยวกับการทำสวนยางพารา แบบวนเกษตรมีผลต่อการพัฒนาตนเอง อย่างไรบ้าง 2.1.1 ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการ ทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร 2.1.2 ด้านทัศนคติ (เช่น เชื่อมั่นว่าการทำ สวนยางพาราแบบวนเกษตรดี อยากชวน ให้คนอื่นทำตาม เป็นต้น) เกี่ยวกับการทำ สวนยางพาราแบบวนเกษตร 2.1.3 ด้านพฤติกรรม (เช่น การเปลี่ยน สวนยางพาราเชิงเดี่ยวของตนเองทุกสวน เป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตร สวนยาง ๆ มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์ไม้ การ ให้ความรู้คนอื่นๆ เป็นต้น) ในการทำสวน ยางพาราแบบวนเกษตร	1	1	1	3	1
2.2	การเรียนรู้เกี่ยวกับการทำสวนยางพารา แบบวนเกษตรมีผลต่อการพัฒนาสวน ยางพาราแบบวนเกษตรอย่างไร 2.2.1 การเปลี่ยนสวนยางพาราเชิงเดี่ยว เป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตร 2.2.2 การพัฒนาระบบสวนยางพาราแบบ วนเกษตรจากแบบไม่ซับซ้อนเป็นแบบกิ่ง ซับซ้อน 2.2.3 การพัฒนาระบบสวนยางพาราแบบ วนเกษตรจากแบบกิ่งซับซ้อนเป็นแบบ ซับซ้อน	1	1	1	3	1
2.3	การพัฒนาด้านอื่นๆ ภายในครอบครัว เช่น ด้านเศรษฐกิจครัวเรือน สิ่งแวดล้อม สังคม ความมั่นคงทางอาหาร เป็นต้น	1	1	1	3	1

ข้อที่	คำถามแบบสัมภาษณ์	คะแนนความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
2.4	การพัฒนาด้านอื่นๆ ภายในชุมชน เช่น ด้านเศรษฐกิจครัวเรือน สิ่งแวดล้อม สังคม ความมั่นคงทางอาหาร เป็นต้น	1	1	1	3	1
ตอนที่ 3 ปัจจัยที่เอื้อและอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาตนเองและ สวนยางพาราแบบวนเกษตร						
3.1	ปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของแกนนำ เกษตรกร	1	1	1	3	1
3.2	ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของ แกนนำเกษตรกร	1	1	1	3	1

ผลการตรวจสอบความคิดเห็นเครื่องมือวิจัยที่ 1 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ปรากฏว่ามีผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับความสอดคล้องของคำถามทุกข้อ ยกเว้นคำถามข้อที่ 1.4 ซึ่งผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2 ไม่แน่ใจ ดังนั้นค่า IOC ในข้อนี้จึงมีค่า 0.67 ทั้งนี้ค่า IOC ที่ยอมรับไว้ว่าคำถามมีความเที่ยงตรงคือมีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ดังนั้นคำถามข้อนี้จึงถือว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการนำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2 ไปปรับใช้ในการจัดลำดับคำถามที่เข้าใจง่ายขึ้น ในขั้นตอนของการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายแล้ว

เครื่องมือวิจัยที่ 2 แบบประเมินตนเองของแกนนำเกษตรกร

ข้อที่	คำถามแบบประเมิน	คะแนนความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
1	มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำสวน ยางพาราแบบวนเกษตรมากขึ้น	1	1	1	3	1
2	ได้บรรลุเป้าหมายของการทำสวน ยางพาราแบบวนเกษตรมากขึ้น	1	1	1	3	1
3	มีทัศนคติที่ดีต่อการทำสวนยางพารา แบบวนเกษตรมากขึ้น	1	1	1	3	1
4	มีการบริหารจัดการสวนให้มีความ หลากหลายของชนิดพันธุ์ไม้มากขึ้น	1	1	1	3	1
5	มีความตระหนักถึงคุณค่าและประโยชน์ ของการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร มากขึ้น	1	1	1	3	1
6	การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรช่วย แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของครอบครัว ได้มากขึ้น	1	1	1	3	1
7	สามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการ ทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรได้มาก ขึ้น	1	1	1	3	1
8	มีความมั่นใจในการทำสวนยางพารา แบบวนเกษตรต่อไปมากขึ้น	1	1	1	3	1
9	มีความมั่นใจในการถ่ายทอดความรู้ เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวน เกษตรมากขึ้น	1	1	1	3	1
10	มีความตั้งใจที่จะส่งเสริมให้คนอื่นๆ ทำ สวนยางพาราแบบวนเกษตรมากขึ้น	1	1	1	3	1

ผลการตรวจสอบความคิดเห็นเครื่องมือวิจัยที่ 2 แบบประเมินตนเองของแกนนำ
เกษตรกร ปรากฏว่ามีผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับความสอดคล้องของคำถามทุกข้อ

ภาคผนวก จ

ภาพบรรยากาศการจัดการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion)

ภาคผนวก ฉ

ข้อมูลพื้นฐานของแกนนำเกษตรกรเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตร
ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ข้อมูลพื้นฐานของแกนนำเกษตรกรเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
คนที่ 1	- ปี 2538	สังเกตเห็นมะพร้าวที่ปลูก ร่วมกับยางพารารุ่นแรก เจริญเติบโต และให้ผลผลิตดี ต่อมาปี 2538 เมื่อทำสวน ยางพารารุ่นที่สอง จึงเว้น มะพร้าวไว้ พร้อมทั้งปลูก จำปาตะไคว้ในสวน	มีมะพร้าวและ จำปาตะไคว้บริเวณใน ครัวเรือน	ไม่มี	ไม่มี
	- ปี 2550	ทดลองปลูกสักทองในสวนยาง	ต้นสักทองเจริญเติบโต ได้ในสวนยางพารา แต่ โตช้า	ไม่มี	ไม่มี
	- ปี 2552	- เนื่องจากคนในครอบครัว ต้องการไม่ใช้สอยไว้ใช้ ประโยชน์ ดังนั้นจึงเว้นสะเดา เทียมที่งอกเองตามธรรมชาติไว้ - เว้นมะพร้าวที่งอกเองจากผล มะพร้าวที่หล่นมาจากต้นเดิมไว้	- มีต้นสะเดาเทียม สำหรับทำค้ำจอบ ใบ สะเดาเทียมทำน้ำหมัก ขับไล่แมลง - มียอดมะพร้าว สำหรับนำมาประกอบ อาหาร - เกิดแนวคิดในการ เว้นไม้ท้องถิ่นอื่นๆ ที่ งอกเองตามธรรมชาติ ไว้ ตามความต้องการ ในการใช้ประโยชน์	ไม่มี	ไม่มี
	- ปี 2554	- ปล่อยให้สละเนื้องศ์ที่งอก เอง เจริญเติบโตตามธรรมชาติ	- สละเนื้องศ์สามารถ เจริญเติบโตในสวน ยางพาราได้	ไม่มี	ไม่มี
	- ปี 2555	- เข้าร่วมฟังการบรรยายให้ ความรู้เกี่ยวกับการทำสวน ยางพาราแบบวนเกษตร ณ	เกิดความสนใจ เกี่ยวกับแนวทางการ	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
		องค์การบริหารส่วนตำบล ท่าข้าม โดยผศ.ดร.ปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี คณะ ทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	ทำสวนยางพาราแบบ วนเกษตร		
	- ปี 2555 โครงการร่วม อนุรักษ์เขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขล านครินทร์ ส่งเสริม แนวคิดการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตร ภายใต้ชื่อ “โครงการพัฒนา วนเกษตรยางพารา เพื่อความยั่งยืน ของชุมชนบ้าน พุดตะนะนอก”	- กิจกรรมเวทีประชาคม หมู่บ้าน ซึ่งมีบัณฑิตอาสาจาก โครงการร่วมอนุรักษ์เขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ชักชวนให้เข้าร่วมประชุม เพื่อ รับฟังแนวคิดการทำสวน ยางพาราแบบวนเกษตรจาก นักวิชาการ รวมทั้งรับสมัคร สมาชิกเข้าร่วมโครงการพัฒนา ฯ	- เข้าร่วมเป็นสมาชิก ในโครงการพัฒนาฯ - มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับสวนยางพารา แบบวนเกษตรมากขึ้น - ทำให้รู้ว่าการที่ ตนเองปล่อยให้ต้นไม้ งอกเองตามธรรมชาติ/ การปลูกต้นไม้ในสวน ยางพารา เป็นการทำ สวนยางพาราแบบวน เกษตรอีกรูปแบบหนึ่ง	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมศึกษาดูงานใน โครงการฯ จำนวน 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 ศึกษาดูงาน ณ สวนยางพาราแบบวนเกษตร ของนายวิฑูร หนูเสน ตำบลตะ โหมด อำเภอยะโฮมด จังหวัด พัทลุง และสวนยางพาราแบบ วนเกษตรของนายคำนึ่ง นวล มณีย์ ตำบลจะโหนง อำเภอยะ โฮมด จังหวัดสงขลา ครั้งที่ 2 ศึกษาดูงาน ณ สวนยางพาราแบบวนเกษตร ของอาจารย์สุชาติ ณ สงขลา	- ได้เห็นรูปแบบสวน ยางพาราแบบวน เกษตรที่หลากหลาย และการได้พูดคุยกับ เจ้าของ สวนตัวจริง ทำให้เกิด แรงบันดาลใจ และ ความมั่นใจในการทำ สวนยางพาราแบบวน เกษตรมากขึ้น	- การเดินทาง ไปศึกษาดูงาน ต้องออก เดินทางตั้งแต่ เช้า ซึ่งมี ผลกระทบกับ อาชีพกรีดยาง	- เนื่องจากมี การนัด หมาย ล่วงหน้าเป็น อาทิตย์ ดังนั้น จึงมี การจัดสรร เวลาในการ กรีดยาง ให้ วันที่จะ เดินทางไป ศึกษาดูงาน เป็นวัน ครบรอบ

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
		ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา			ของการกรีด ยางแทน
		- กิจกรรมการจัดการหาพันธุ์ไม้ เช่น ตะเคียนทอง พะยอม มะฮอกกานี เป็นต้น มาแจกจ่ายให้กับสมาชิกที่เข้า ร่วมโครงการฯ (สนับสนุนกล้าไม้จากโครงการ หมู่บ้านรักษาลุ่มน้ำทะเลสาบ สงขลา (หมู่บ้านสีเขียว) จังหวัดสงขลา สังกัดสำนัก โครงการพระราชดำริและ กิจการ กรมป่าไม้)	- ได้ต้นไม้มาแต่ยังไม่ ได้ปลูก - มีแนวคิดในการเว้น พันธุ์ไม้หลากหลาย ชนิดมากขึ้น - มีการเว้นสีเหลืองไว้ สำหรับเป็นไม้ใช้สอยที่ สามารถนำมาใช้ ประโยชน์ได้ใน ครัวเรือน	- เนื่องจาก ต้นไม้ที่แจกมี จำนวนจำกัด ดังนั้นตนเอง จึงนำต้นไม้ที่ ได้ ไปแจกจ่าย ให้กับสมาชิก โครงการฯ ที่ เพิ่งเริ่มทำสวน ยางพาราแบบ วนเกษตรก่อน	- เว้นไม้ที่ งอกเองตาม ธรรมชาติไว้ และเมื่อใดมี พันธุ์กล้าไม้ ก็ค่อยปลูก เพิ่ม
		- กิจกรรมการเยี่ยมชมสวน ยางพาราแบบวนเกษตรของ สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการฯ ที่ ได้ดำเนินการปลูกต้นไม้ในสวน แล้ว	- เมื่อมีสมาชิกและ คณะทำงานโครงการฯ มาเยี่ยมชม รู้สึกมี แรงกระตุ้นอยาก พัฒนาสวนให้ดีขึ้น เพื่อให้สมาชิกและ คณะทำงานโครงการฯ ที่มาเยี่ยม เกิดความ ประทับใจ - ได้พบปะพูดคุยกับ สมาชิกและ คณะทำงานโครงการฯ มากยิ่งขึ้น - การที่ได้ไปเยี่ยมชม ยางพาราแบบวน เกษตรของสมาชิกใน โครงการฯ ทำให้ได้ เห็นความหลากหลาย	- ไม่สามารถ ไปเยี่ยมชม ของสมาชิก โครงการฯ ได้ ทุกสวน เนื่องจากใน บางครั้งติด ภารกิจของ ครอบครัว	- พยายาม จัดสรรเวลา ให้สามารถ เข้าร่วม กิจกรรมให้ ได้มากที่สุด หากสวน ยางพารา แบบวน เกษตรของ สมาชิกคน ใดอยู่ใกล้ บ้าน เมื่อมี โอกาสก็จะ เข้าไปเยี่ยม ชม

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
		<p>- กิจกรรมติดตามและ ประเมินผลการทำสวน ยางพาราแบบวนเกษตร</p>	<p>ของสวนยางพารา แบบวนเกษตรที่มีใน ชุมชน</p> <p>- ได้ร่วมกันติดตามผล การทำสวนยางพารา แบบวนเกษตรของ สมาชิกในโครงการฯ ร่วมกัน</p> <p>- การสรุปผลการ ดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค และแนวทาง การแก้ไข ซึ่งทำให้ ตนเองได้กลับมา ทบทวนผลการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรของตนเองด้วย ว่าดีหรือยัง ส่วนที่ยัง ไม่ดีควรจะดำเนินการ แก้ไขอย่างไร</p> <p>- ได้รับรู้ข้อมูลการทำ สวนยางพาราแบบวน เกษตรของสมาชิกคน อื่นๆ ในโครงการฯ</p>	ไม่มี	ไม่มี
	- ปี 2556 – 2557 โครงการร่วม อนุรักษ์เขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขล านครินทร์ นำ ความรู้จากงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการ	- กิจกรรมรับสมัครสมาชิกเข้า ร่วมโครงการฯ	- จากการเข้าร่วม โครงการ เมื่อปี 2555 ทำให้เห็นคุณค่า และ ความสำคัญของการ ทำสวนยางพาราแบบ วนเกษตร ดังนั้นในปี 2556 จึงสมัครเป็น	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
ทำสวนยางพารา แบบวนเกษตร มา ถ่ายทอดให้กับ เกษตรกรในตำบล ทุ่งใหญ่ อำเภอ หาดใหญ่ จังหวัด สงขลา ภายใต้ชื่อ “โครงการถ่ายทอด เทคโนโลยีเรื่อง การสร้างและ พัฒนาเครือข่าย เกษตรกรสวน ยางพาราแบบวน เกษตรตำบลทุ่ง ใหญ่ อำเภอ หาดใหญ่ จังหวัด สงขลา” ซึ่งเป็น โครงการที่ขยายผล การดำเนินงานมา จาก “โครงการ พัฒนาวนเกษตร ยางพาราเพื่อความ ยั่งยืนของชุมชน บ้านพรุเตาะนอก” ซึ่งจากเดิมมีการ ดำเนินงานเฉพาะ เกษตรกรในหมู่ที่ 4 ตำบลทุ่งใหญ่ แต่ ในโครงการ ถ่ายทอดฯ นี้ มีการ สร้างการเรียนรู้			สมาชิกในโครงการฯ ต่อเนื่อง - ได้รู้จักเพื่อนต่าง หมู่บ้านมากขึ้น		
		- กิจกรรมการให้ความรู้ เกี่ยวกับรูปแบบและประโยชน์ ของการทำสวนยางพาราแบบ วนเกษตร ในระดับตำบล	- ได้รู้ถึงประโยชน์ของ การทำสวนยางพารา แบบวนเกษตรในด้าน ต่างๆ เช่น ด้าน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม เป็นต้น - ได้ทบทวน และ เพิ่มเติมความรู้จากที่ เคยรู้มาจากเดิม	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมการจัดอบรมเชิง ปฏิบัติการ เรื่อง “กระบวนการ สร้างเครือข่ายวนเกษตร ยางพารา”	- เห็นประโยชน์และ เข้าใจการทำงานเป็น กลุ่ม/เครือข่าย	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมศึกษาดูงานเพื่อ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกร ที่ประสบความสำเร็จในการทำ สวนยางพาราแบบวนเกษตร จำนวน 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 สวนยางพาราแบบ วนเกษตรของนายวิฑูร หนูเสน ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง และนาย	- ได้เห็นพัฒนาการ ของสวนยางพารา แบบวนเกษตรใน รูปแบบต่างๆ หลังจาก ที่เคยมาศึกษาดูงาน แล้วเมื่อปี 2555 - รู้สึกประทับใจ เจ้าของสวนยางพารา แบบวนเกษตรทุกสวน	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
	การทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรให้กับ เกษตรกรทั้ง 6 หมู่บ้านในตำบลทุ่ง ใหญ่	<p>โกญจนาท รจนาสวรรณ ตำบล บางเหรียญ อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา ครั้งที่ 2 สวนยางพาราแบบ วนเกษตรของนายคำนึง นวล มณีย์ ตำบลจะโหนด อำเภอจะ นะ จังหวัดสงขลา และอาจารย์ สุชาติ ณ สงขลา ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา</p>	<p>- เกิดแรงบันดาลใจใน การพัฒนาสวน ยางพาราแบบวน เกษตรของตนเอง</p>		
		<p>- กิจกรรมแจกกล้าไม้ (สนับสนุนกล้าไม้จากโครงการ หมู่บ้านรักษ้ำป่าลุ่มน้ำทะเลสาบ สงขลา (หมู่บ้านสี่เขียว) จังหวัด สงขลา สังกัดสำนักโครงการ พระราชดำริและกิจการ กรมป่า ไม้)</p>	<p>- ได้ต้นพะยอม และ ตะเคียนทองมาปลูก ในสวน พร้อมทั้งได้ จัดหาผักเหลียง สละ อินโด ไม้ตงหนู และไผ่ มันปามาปลูกเพิ่ม</p>	<p>ไม่มีรถปิ๊กอัพ ในการไปรับ กล้าไม้</p>	<p>เดินทางไป รับกล้าไม้ พร้อมกับ สมาชิกคน อื่นๆ ที่มีรถ พร้อมทั้ง ช่วยเหลือค่า น้ำมันให้กับ เจ้าของรถ</p>
		<p>- กิจกรรมการเยี่ยมชมสวน ยางพาราแบบวนเกษตร</p>	<p>- รู้สึกภูมิใจ เมื่อ สมาชิกและ คณะทำงานโครงการฯ มาเยี่ยมชมของ ตนเอง - เกิดความ กระตือรือร้นในการ กลับมาพัฒนาสวน ของตนเองให้ดีขึ้น - ได้เห็นความ หลากหลายของชนิด พันธุ์ไม้ และรูปแบบ การทำสวนยางพารา</p>	<p>ไม่มี</p>	<p>ไม่มี</p>

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
			แบบวนเกษตรของ สมาชิกในโครงการฯ		
		- กิจกรรมการจัดประชุม ติดตามและประเมินผล	- มีการร่วมกันแสดง ความคิดเห็นให้ รวมกลุ่มสมาชิกใน โครงการฯ ภายใต้อีชื้อ “เครือข่ายเกษตรกร สวนยางพาราแบบวน เกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” - ได้พบปะสมาชิก เครือข่ายฯ และ คณะทำงานโครงการฯ เกิดการแลกเปลี่ยน ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ร่วมกัน	ไม่มี	ไม่มี
	- ปี 2558 เข้าร่วม โครงการถ่ายทอด เทคโนโลยี เรื่อง “การสร้างความ เข้มแข็งของ เครือข่ายเกษตรกร สวนยางพาราแบบ วนเกษตรตำบลทุ่ง ใหญ่ เพื่อสร้าง เสริมการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรในอำเภอ หาดใหญ่ จังหวัด สงขลา” ซึ่งเป็น	- กิจกรรมการให้ความรู้เรื่อง “รูปแบบและประโยชน์ของ สวนยางพาราแบบวนเกษตร” โดยการใช้แผนภาพ “ประโยชน์ ของสวนยางพาราแบบวน เกษตร”	ได้รับความรู้เกี่ยวกับ รูปแบบและประโยชน์ ของสวนยางพารา แบบวนเกษตรมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ นำแผนภาพมาใช้ อธิบาย ทำให้เห็น ภาพรวมของการทำ สวนยางพาราแบบวน เกษตรและประโยชน์ที่ เกิดขึ้นในด้านต่างๆ	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมการเสวนา เรื่อง “การสร้างควมหลากหลายใน สวนยางพาราแบบวนเกษตร”	- ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกี่ยวกับชนิดพันธุ์ไม้ ท้องถิ่นที่เหมาะสม	- เข้าร่วม กิจกรรมไม่จบ กระบวนการ	- ติดตาม ข้อมูล เพิ่มเติมของ

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
	โครงการที่เกิดจาก ความต้องการของ สมาชิกเครือข่ายฯ ในการที่จะให้ เครือข่ายมีความ เข้มแข็ง และ สมาชิกมีความ พร้อมในการ ถ่ายทอดความรู้ เกี่ยวกับการทำ สวนยางพาราแบบ วนเกษตรให้กับ เกษตรกรในพื้นที่ อื่นๆ ที่สนใจ		สำหรับนำมาปลูกใน สวนยางพารากับนาย หมัดดา หนูหมาน และอาจารย์สุชาติ ณ สงขลา ซึ่งเป็น เกษตรกรที่ประสบ ความสำเร็จและมี ประสบการณ์ในการทำ สวนยางพาราแบบ วนเกษตร - เกิดแรงบันดาลใจใน การเพิ่มชนิดพันธุ์ไม้ใน สวนยางพาราแบบวน เกษตรของตน - เห็นคุณค่าและมูลค่า ของพันธุ์ไม้ท้องถิ่น มากขึ้น	คือ มีการออก จากการทำ กิจกรรมก่อน กำหนดเวลา เนื่องจากมี ภารกิจต้องไป รับบุตรสาว จากโรงเรียน	กิจกรรม ดังกล่าวจาก สมาชิก เครือข่ายฯ คนอื่นๆ
		- กิจกรรมการประชุมติดตาม ผลการดำเนินงานระดับหมู่บ้าน เดือนละ 1 ครั้ง	- ได้พบปะสมาชิก เครือข่ายฯ ในหมู่บ้าน และโครงการฯ ซึ่งไม่ ค่อยมีโอกาสรวมตัว กัน เนื่องจากแต่ละคน มีภาระหน้าที่แตกต่าง กันออกไป - ได้มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้เกี่ยวกับการทำ สวนยางพาราแบบวน เกษตรร่วมกันกับ สมาชิกเครือข่ายฯ ใน หมู่บ้าน และ คณะทำงานโครงการฯ	- เนื่องจาก ตนเองเป็นคน หลักในการจัด ประชุมสมาชิก เครือข่ายฯ ใน หมู่บ้าน ดังนั้น ทุกครั้งของ การประชุม ตนเองจะต้อง เป็นผู้ดำเนินการ ประชุมเสมอ หากการนัด หมายประชุม	- หากช่วงใด ที่ตนเองไม่ ว่าง ก็จะมี การแจ้ง สมาชิก เครือข่ายฯ ในหมู่บ้าน และ คณะทำงาน โครงการฯ ล่วงหน้า เพื่อ ปรับเปลี่ยน

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
			<p>ซึ่งหากใครที่มีปัญหาเรื่องการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ก็ช่วยกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวร่วมกัน</p> <p>- ได้ประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆ ที่ตนเองได้รับรู้มาจากการประชุมประจำเดือนของเครือข่ายฯ ให้กับสมาชิกเครือข่ายฯ ในหมู่บ้านที่ไม่ได้เข้าร่วมประชุม</p>	<p>ครั้งใดที่ตนเองไม่ว่างจำเป็นต้องเลื่อนการประชุมไปก่อน</p>	<p>วันและเวลาให้ตรงกัน</p>
		<p>- กิจกรรมการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในเรื่องการสร้างและพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองที่ยั่งยืน ณ เครือข่ายสินธุ์แพรทอง ตำบลลำสินธุ์ อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง (การยางแห่งประเทศไทย (กยท.) และ บริษัท พาเนลพลัส จำกัด สนับสนุนงบประมาณในการศึกษาดูงานฯ)</p>	<p>- ได้แนวทางในการทำงานในรูปแบบ “โครงสร้างแนวราบ” คิดว่าน่าจะสามารถนำมาปรับใช้ในการทำงานของเครือข่ายฯ ได้</p> <p>- รู้สึกประทับใจการทำงานของผู้ประสานงานและสมาชิกเครือข่ายสินธุ์แพรทอง ที่เริ่มต้นจากการพัฒนาตนเอง การพัฒนาครอบครัว เช่น การทำบัญชีครัวเรือน การทำเกษตรแบบผสมผสาน</p>	<p>- การศึกษาดูงานครั้งนี้ ต้องใช้เวลา 2 วัน 1 คืน ดังนั้นจึงมีผลกระทบต่อช่วงเวลาในการกรรติดยาง</p>	<p>- เนื่องจากมีการแจ้งกำหนดการของกิจกรรมการศึกษาดูงานไว้ล่วงหน้าเป็นอาทิตย์ ทำให้ตนเองมีเวลาเตรียมตัว กล่าวคือมีการจัดเวลาการกรรติดยางให้ช่วงที่เดินทางไปศึกษาดูงาน</p>

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
			<p>เป็นต้น แล้วมาร่วม กันพัฒนาเครือข่าย เนื่องจากเขามีความ เชื่อว่า หากผู้ ประสานงานและ สมาชิกในเครือข่าย สามารถพัฒนาตนเอง ได้แล้ว ก็จะมีศักยภาพ ในการพัฒนาด้านอื่นๆ ต่อไป</p> <p>- ได้เพื่อนและ เครือข่ายการทำงาน เพิ่มขึ้น</p>		<p>เป็นช่วงของ การ ครบรอบ กรีดยาง แทน ทำให้ ไม่มี ผลกระทบ ต่อการกรีด ยางของ ครอบครัว</p>
		<p>- กิจกรรมการฝึกอบรมทักษะ การเป็นวิทยากรกระบวนการ จำนวน 2 ครั้ง</p>	<p>- ได้เรียนรู้วิธีการพูด ในที่ประชุม และที่ สาธารณะ</p> <p>- รู้สึกมั่นใจและกล้าที่จะ พูดมากขึ้น</p> <p>- ได้ฝึกฝนการพูดในที่ ประชุม จากการเป็นผู้ จัดประชุม ประจำเดือนในระดับ หมู่บ้านและตำบล</p> <p>- ได้นำความรู้ที่ได้ไป ปรับใช้ในการเป็น วิทยากรให้ความรู้กับ นักศึกษา และ เกษตรกรอื่นๆ ที่สนใจ ที่มาศึกษาดูงานใน เครือข่ายฯ</p>	<p>ครั้งแรกของ การทดลองจัด เวทีการ ประชุม รู้สึก ตื่นเต้น พูดผิด พูดถูก</p>	<p>ฝึกพูดและ จัดเวที ประชุม บ่อยๆ ช่วย ลด ความรู้สึกล ตื่นเต้นมาก ขึ้น รวมทั้งมี การ จัดลำดับ การพูดให้ เป็นระบบ มากขึ้น</p>

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
		- กิจกรรมปลูกต้นไม้ในสวน ยางพารา	- ได้เป็นวิทยากรให้ ความรู้ และทำ กิจกรรมปลูกต้นไม้ ร่วมกับเกษตรกร เครือข่ายฯ นายก องค์การบริหารส่วน ตำบลทุ่งใหญ่ คณะครู อาจารย์จากโรงเรียน หาดใหญ่พิทยาคม และการศึกษานอก ระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัย (กศน.) ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอ หาดใหญ่ จังหวัด สงขลา	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมการจัดประชุม ติดตามผลการดำเนินงานระดับ ตำบล	- ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันกับสมาชิก เครือข่ายฯ และ คณะทำงานโครงการ ถ่ายทอดฯ เกี่ยวกับการ ทำสวนยางพารา แบบวนเกษตร - ได้รับรู้ข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำ สวนยางพาราแบบวน เกษตร - ได้รับรู้ผลการ ดำเนินงาน ของ สมาชิกเครือข่ายฯ ใน แต่ละหมู่บ้าน	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
	- ปี 2558	จัดหาพันธุ์ไม้ที่เป็นพืชอาหารมา ปลูกเพิ่มในสวนยางพาราแบบ วนเกษตร	ปลูกผักเหลียง สำหรับ เป็นพืชอาหารใน ครัวเรือน	ไม่มี	ไม่มี
คนที่ 2	- ปี 2551	จากความตั้งใจในตอนเด็กว่า หากมีพื้นที่เป็นของตนเองจะ ปลูกต้นตะเคียนทอง ดังนั้นเมื่อ เริ่มทำสวนยางพาราในพื้นที่นา จึงปลูกตะเคียนทอง สะเดา เทียม ตำเสา สับปะรด และ ตะไคร้ และเนื่องจากที่ผ่านมา ตนเองเคยทำบ่อเลี้ยงกุ้ง และ ปลามาก่อน จึงมีการทำบ่อเลี้ยง ปลากระพงน้ำจืดร่วมกับการทำ สวนยางพาราด้วย	- มีการใช้พื้นที่ในสวน ยางพาราอย่างคุ้มค่า - เนื่องจากพื้นที่เป็นที่ นา ดังนั้น เวลาที่มีการ ขุดบ่อเลี้ยงปลา น้ำใน บ่อจะไม่แห้ง แต่ต้อง ระวังช่วงหน้าฝน เนื่องจากหากปริมาณ น้ำมากเกินไป ก็จะทำ ให้ปลาที่เลี้ยงไว้หนี ออกจากบ่อได้ - มีปลากระพงน้ำจืด สำหรับบริโภคใน ครอบครัว และ จำหน่าย ได้เงิน ประมาณ 2,000 บาท	- เนื่องจาก สวนยางพารา อยู่ไกลจากที่ อยู่อาศัย ดังนั้น บางครั้งมีนาค ลงมากินปลา ในบ่อ	- มีการปลูก ตะไคร้รอบ บ่อเลี้ยงปลา เพื่อป้องกัน นาคลงมา กินปลาใน บ่อ ซึ่ง ตะไคร้ที่ ปลูกลำมา บริโภคใน ครอบครัว และนำไป จำหน่าย ได้ เงิน ประมาณ 1,000 บาท
	- ปี 2554	ปลูกต้นตำเสา ตะเคียนทอง กระทั่งใบใหญ่ ชะมวง พะยอม กระพ้อ และมะม่วงหิมพานต์	- ต้นไม้ที่ปลูกสามารถ เจริญเติบโตได้ แต่โต ช้า - การปลูกต้นไม้ หลากหลายชนิด ทำ ให้สวนดูร่มรื่น และมี ความชุ่มชื้นมากขึ้น	ไม่มี	ไม่มี
	- ปี 2555 ในขณะที่กำลัง ศึกษาต่อในระดับ ปริญญาตรี สาขาสหวิทยาการ	- ได้มีโอกาสไปศึกษาดูงาน เกี่ยวกับการทำสวนยางพารา แบบวนเกษตรในพื้นที่ต่างๆ - มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกี่ยวกับการทำสวนยางพารา	- เกิดความประทับใจ และชอบแนวคิดใน การทำสวนยางพารา แบบวนเกษตรของ เกษตรกรเจ้าของสวน	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
	เพื่อพัฒนาอาชีพ ของมหาวิทยาลัย ชีวิต	แบบวนเกษตรร่วมกับเจ้าของ สวน	- ได้เรียนรู้เกี่ยวกับ วิธีการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรในแต่ละ รูปแบบ		
	- ปี 2556 – 2557 โครงการร่วม อนุรักษ์เขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขล านครินทร์ นำ ความรู้จากงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการ ทำสวนยางพารา แบบวนเกษตร มา ถ่ายทอดให้กับ เกษตรกรในตำบล	- กิจกรรมรับสมัครสมาชิกเข้า ร่วมโครงการฯ	- ได้รู้จักคณะทำงาน โครงการฯ ซึ่งเป็น นักวิชาการที่ทำงาน วิจัยเกี่ยวกับการทำ สวนยางพาราแบบวน เกษตร - ได้รู้จักเกษตรกร ชาวสวนยางในหมู่บ้าน อื่นๆ ที่สนใจการทำ สวนยางพาราแบบวน เกษตรเหมือนกัน	ไม่มี	ไม่มี
	ทุ่งใหญ่ อำเภ หาดใหญ่ จังหวัด สงขลา ภายใต้ชื่อ “โครงการถ่ายทอด เทคโนโลยีเรื่อง การสร้างและ พัฒนาเครือข่าย เกษตรกรสวน ยางพาราแบบวน เกษตรตำบลทุ่ง ใหญ่ อำเภ หาดใหญ่ จังหวัด สงขลา” ซึ่งเป็น โครงการที่ขยายผล การดำเนินงานมา	- กิจกรรมการให้ความรู้ เกี่ยวกับรูปแบบและประโยชน์ ของการทำสวนยางพาราแบบ วนเกษตร ในระดับตำบล	- ได้รู้จักรูปแบบและ หลักการของการทำ สวนยางพาราแบบวน เกษตร จาก ผลงานวิจัยของ นักวิชาการ - มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรมากขึ้น - รู้สึกว่าการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรดีมาก และ น่าจะเป็นแนวทาง หนึ่งในการแก้ไข	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
	จาก “โครงการ พัฒนานวนเกษตร ยางพาราเพื่อความ ยั่งยืนของชุมชน บ้านพรุเตาะนอก” ซึ่งจากเดิมมีการ ดำเนินงานเฉพาะ เกษตรกรในหมู่ที่ 4 ตำบลทุ่งใหญ่ แต่ ในโครงการฯ นี้ มี การสร้างการ เรียนรู้การทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรให้กับ เกษตรกรทั้ง 6 หมู่บ้านในตำบลทุ่ง ใหญ่		ปัญหาการคายยางพารา ตกต่ำได้		
		- กิจกรรมการจัดอบรมเชิง ปฏิบัติการ เรื่อง “กระบวนการ สร้างเครือข่ายวนเกษตร ยางพารา”	- มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการทำงานใน รูปแบบเครือข่ายมาก ขึ้น - เห็นความสำคัญของ การทำงานในรูปแบบ เครือข่ายมากขึ้น	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
		<p>- กิจกรรมศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร จำนวน 2 ครั้ง</p> <p>ครั้งที่ 1 สวนยางพาราแบบวนเกษตรของนายวิฑูร หนูเสน ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง และนาย โกฎจนาท รจนาสุวรรณ ตำบลบางเหรียง อำเภอกวนเนียง จังหวัดสงขลา</p> <p>ครั้งที่ 2 สวนยางพาราแบบวนเกษตรของนายคำนิง นวลมณีย์ ตำบลจะโหนง อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา และอาจารย์ สุชาติ ฦ สงขลา ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา</p>	<p>- ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรกับเจ้าของสวนยางพาราแบบวนเกษตรที่ประสบความสำเร็จและการได้เห็นสวนยางพาราแบบวนเกษตรในรูปแบบต่างๆ ที่หลากหลาย ทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรมากขึ้น</p> <p>- ได้เข้าใจรูปแบบแนวทางและประโยชน์ของการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรมากขึ้น</p>	ไม่มี	ไม่มี
		<p>- กิจกรรมแจกกล้าไม้ (สนับสนุนกล้าไม้จากโครงการหมู่บ้านรักษ้ำป่าลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (หมู่บ้านสี่เขียว) จังหวัดสงขลา สังกัดสำนักโครงการพระราชดำริและกิจกรรมป่าไม้)</p>	<p>- การที่ไม่ต้องหาซื้อพันธุ์ไม้ สำหรับปลูกในสวนยางพารา ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายและสร้างแรงจูงใจในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรมากขึ้น</p> <p>- ได้รู้จักหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับการสนับสนุนพันธุ์ไม้สำหรับปลูกในสวนยางพารามากขึ้น</p>	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
			<ul style="list-style-type: none"> - นำพันธุ์ไม้ที่ได้ส่วนหนึ่งไปแจกจ่ายให้กับเกษตรกรในหมู่บ้านที่สนใจ อีกส่วนหนึ่งก็นำไปปลูกในสวนยางพาราของตน คือ มะฮอกกานี และพะยูง - มีการจัดหาพันธุ์ไม้อื่นๆ มาปลูกเพิ่ม คือ ผักเหลียง มะพร้าว มะกอก จำปาตะ และไผ่ พร้อมทั้งปล่อยให้ตำเสาที่งอกเองเจริญเติบโตตามธรรมชาติ 		
		<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมการเยี่ยมชมสวนยางพาราแบบวนเกษตร 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการให้กำลังใจเจ้าของสวน ในขณะเดียวกันก็แลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรร่วมกัน - เมื่อมีสมาชิกเครือข่ายฯ และคณะทำงานโครงการถ่ายทอดฯ มาเยี่ยมชมสวนของตนเอง ก็รู้สึกดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวลาที่เขาให้ความสนใจและซักถามชื่อ 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่สามารถเยี่ยมชมของสมาชิกเครือข่ายฯ ได้ครบทุกสวน เนื่องจากในบางครั้งของการจัดกิจกรรมตนเองอาจติดภารกิจส่วนตัว 	<ul style="list-style-type: none"> - หากมีเวลาว่าง ก็จะเดินทางไปเยี่ยมชมสวนของสมาชิกเครือข่ายฯ ที่อยู่ในละแวกเดียวกัน เพื่อเป็นการให้กำลังใจและแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวความคิด

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
			พันธุ์ไม้ หรือมีข้อสงสัย ในเรื่องต่างๆ ใน ขณะเดียวกันเมื่อหาก ตนเองมีปัญหา ก็ สามารถขอคำแนะนำ หรือแนวทางการแก้ไข ปัญหาจากสมาชิก เครือข่ายฯ และ คณะทำงานโครงการ ถ่ายทอดฯ ที่มาเยี่ยม สวนได้		ทำสวน ยางพารา แบบวน เกษตร ร่วมกัน
		- กิจกรรมการจัดประชุม ติดตามและประเมินผล	- ได้รับรู้ข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำ สวนยางพาราแบบวน เกษตร - ได้รับฟัง ความก้าวหน้าของการ ทำสวนยางพาราแบบ วนเกษตรของสมาชิก เครือข่ายฯ แต่ละคน ทำให้เกิดแรงกระตุ้น ในการกลับไปพัฒนา สวนยางพาราแบบวน เกษตรของตนเอง	ไม่มี	ไม่มี
	- ปี 2558 เข้าร่วม โครงการถ่ายทอด เทคโนโลยี เรื่อง “การสร้าง ความเข้มแข็งของ เครือข่ายเกษตรกร สวนยางพาราแบบ	- กิจกรรมการให้ความรู้เรื่อง “รูปแบบและประโยชน์ของ สวนยางพาราแบบวนเกษตร” โดยการใช้แผนภาพ “ประโยชน์ ของสวนยางพาราแบบวน เกษตร”	- เป็นการทบทวน และสร้างความเข้าใจ เกี่ยวกับการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
	วนเกษตรตำบลทุ่ง ใหญ่ เพื่อสร้าง เสริมการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรในอำเภอ หาดใหญ่ จังหวัด สงขลา” ซึ่งเป็น โครงการที่เกิดจาก ความต้องการของ สมาชิกเครือข่ายฯ ในการที่จะให้		และความมั่นคงทาง อาหาร - เห็นภาพรวมของการ ทำสวนยางพาราแบบ วนเกษตร ที่ นอกเหนือจากการ ปลูกต้นไม้เพียงอย่าง เดียว - การทำสวนยางพารา แบบวนเกษตรช่วย ประหยัดค่าปุ๋ย		
	เครือข่ายมีความ เข้มแข็ง และ สมาชิกมีความ พร้อมในการ ถ่ายทอดความรู้ เกี่ยวกับการทำ สวนยางพาราแบบ วนเกษตรให้กับ เกษตรกรในพื้นที่ อื่นๆ ที่สนใจ	- กิจกรรมการเสวนา เรื่อง “การสร้างความหลากหลายใน สวนยางพาราแบบวนเกษตร”	- ได้พบปะ และ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันกับเกษตรกรที่ ประสบความสำเร็จใน การสร้างความ หลากหลายของชนิด พันธุ์ไม้ในสวน ยางพาราแบบวน เกษตร - ได้รู้จักพันธุ์ไม้ที่ หลากหลายชนิดที่ สามารถปลูกในสวน ยางพาราแบบวน เกษตรมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พันธุ์ไม้ท้องถิ่น	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมการประชุมติดตาม ผลการดำเนินงานระดับหมู่บ้าน เดือนละ 1 ครั้ง	- ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกี่ยวกับการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรร่วมกับสมาชิก	- ไม่มีเงิน ลงทุนสำหรับ จัดซื้อวัสดุและ	- สมาชิก เครือข่ายฯ ในหมู่บ้าน ลงทุนกัน

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
			<p>เครือข่ายฯ ในหมู่บ้าน และคณะทำงานโรงการถ่ายทอดฯ - เกิดความสนใจร่วมในการทำปุ๋ยหมักชีวภาพของสมาชิก</p> <p>เครือข่ายฯ ในหมู่บ้าน ภายใต้ชื่อ “กลุ่มปุ๋ยหมักชีวภาพบ้านนายด่าน” ซึ่งอยู่ภายใต้เครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสงขลา</p>	<p>อุปสรรคในการทำปุ๋ย</p>	<p>จัดซื้อวัสดุและอุปกรณ์ในการจัดทำปุ๋ยหมักชีวภาพ โดยในการจัดทำรอบแรกมีสมาชิกเข้าร่วม 5 คน ลงทุนกันคนละ 800 บาท ต่อมา มีการขยายกลุ่มออกไป ในหมู่บ้านอื่นๆ ของตำบลทุ่งใหญ่ โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากการศึกษาตาม อัยยาศัย จนขณะนี้สมาชิกทั้งตำบลรวมประมาณ 100 คน</p>

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
		<p>- กิจกรรมการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในเรื่องการสร้างและพัฒนา ศักยภาพของคนในชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองที่ยั่งยืน ณ เครือข่ายสินธุ์แพรทอง ตำบลลำสินธุ์ อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง</p>	<p>- ประทับใจในการทำงานของเครือข่ายสินธุ์แพรทอง ที่ใช้การบริหารจัดการ เครือข่ายแบบแนวราบ ซึ่งมีการกระจาย บทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานให้กับ สมาชิกในเครือข่าย ทำให้สมาชิกทุกคนได้ สามารถพัฒนา ศักยภาพในการทำงาน และมีความรู้สึกเป็น เจ้าของเครือข่าย ร่วมกัน</p> <p>- ประทับใจการทำงานของผู้ประสานงาน เครือข่ายสินธุ์แพรทอง ที่มีแนวคิดในการทำงานที่หลักแหลม สร้างการมีส่วนร่วมใน การทำงานร่วมกัน ระหว่างคนในชุมชน ทุกเพศทุกวัย</p>	ไม่มี	ไม่มี
		<p>- กิจกรรมการฝึกอบรมทักษะ การเป็นวิทยากรกระบวนการ จำนวน 2 ครั้ง</p>	<p>- ได้เรียนรู้เทคนิคใน การจัดประชุม และ การเป็นวิทยากรให้ ความรู้เกี่ยวกับการทำ สวนยางพาราแบบวน เกษตร</p>	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
			- ทำให้มีความมั่นใจใน การพูด และกล้าที่จะ เป็นผู้ดำเนินรายการ ในการประชุม ประจำเดือนระดับ หมู่บ้านและตำบล		
		- กิจกรรมปลูกต้นไม้ในสวน ยางพารา	- ได้สมาชิกเครือข่ายฯ เพิ่มขึ้น - ได้สร้างการเรียนรู้ การทำสวนยางพารา แบบวนเกษตรให้กับ นักเรียน นักศึกษา และเกษตรกรคนอื่นๆ ที่สนใจ	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมการจัดประชุม ติดตามผลการดำเนินงานระดับ ตำบล	- ได้รับรู้ผลการ ดำเนินงานต่างๆ ของ สมาชิกเครือข่ายฯ - ได้แลกเปลี่ยนความ คิดเห็นเกี่ยวกับการทำ กิจกรรมต่างๆ ร่วมกับ สมาชิกเครือข่ายฯ และคณะทำงาน โครงการถ่ายทอดฯ	ไม่มี	ไม่มี
	- ปี 2558	- ทดลองปลูกผักกูดในพื้นที่ที่มี น้ำขัง	- หลังจากปลูกผักกูด ไม่นาน น้ำที่เคยท่วม ขังก็แห้ง ฝนไม่ตกตาม ฤดูกาล ทำให้ผักกูดที่ ปลูกไว้ประมาณ 100 กอ ตายเป็นจำนวน มาก	- ผักกูดตาย เพราะภัยแล้ง	- ปลอ่ยให้ ผักกูดที่รอด ตาย มีการ ขยายพันธุ์ ต่อ เพื่อ ทดแทนผัก กูดที่ตายไป

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
คนที่ 3	- ปี 2538	- มีการทดลองปลูกต้นสะเดา เทียมในสวนยางพารา ในขณะที่ ที่ยางพาราอายุ 3 ปี โดยปลูก ตรงกลางระหว่างออกยาง	- ต้นสะเดาเทียม เจริญเติบโตได้ดีควบคู่ กับต้นยางพารา - ทำให้มั่นใจที่จะหา พันธุ์ไม้อื่นๆ มาปลูก เพิ่ม	ไม่มี	ไม่มี
	- ปี 2554	- มีการปลูกหมากแดง เพื่อเป็น แนวรั้วให้กับสวน และปลูก มังคุดตรงกลางออกยางระหว่าง ต้นสะเดาเทียม	- หมากแดงสามารถ เจริญเติบโตในสวน ยางพาราได้ - ต้นมังคุดสามารถ เจริญเติบโตในสวน ยางพาราได้ แต่ให้ ผลผลิตน้อย	ไม่มี	ไม่มี
	- ปี 2555	- ได้เข้าร่วมฟังการบรรยาย เกี่ยวกับการทำสวนยางพารา แบบวนเกษตร ณ องค์การ บริหารส่วนตำบลท่าข้าม โดยมี ผศ.ดร.ปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นวิทยากร	- เกิดความรู้ความ เข้าใจเกี่ยวกับ หลักการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตร - มีความมั่นใจในการ ทำสวนยางพาราแบบ วนเกษตรมากขึ้น	ไม่มี	ไม่มี
	- ปี 2556 – 2557 โครงการร่วม อนุรักษ์เขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขล านครินทร์ นำ ความรู้จากงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการ ทำสวนยางพารา แบบวนเกษตร มา	- กิจกรรมรับสมัครสมาชิกเข้า ร่วมโครงการถ่ายทอดฯ	- ได้แนวคิดการทำ สวนยางพาราแบบวน เกษตร ที่เป็นแนวทาง ในการแก้ไขปัญหา จากวิกฤติราคา ยางพาราตกต่ำ - ได้รู้จักเพื่อนใหม่ ซึ่ง อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ต่างๆ ในตำบลทุ่งใหญ่	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
ถ่ายทอดให้กับ เกษตรกรในตำบล ทุ่งใหญ่ อำเภอสงขลา จังหวัดสงขลา ภายใต้ชื่อ “โครงการถ่ายทอด เทคโนโลยีเรื่อง การสร้างและ พัฒนาเครือข่าย เกษตรกรสวน ยางพาราแบบวน เกษตรตำบลทุ่ง ใหญ่ อำเภอสงขลา” ซึ่งเป็น โครงการที่ขยายผล การดำเนินงานมา จาก “โครงการ พัฒนางานเกษตร ยางพาราเพื่อความ ยั่งยืนของชุมชน บ้านพรุเตาะนอก” ซึ่งจากเดิมมีการ ดำเนินงานเฉพาะ เกษตรกรในหมู่ที่ 4 ตำบลทุ่งใหญ่ แต่ ในโครงการ ถ่ายทอดฯ นี้ มีการ สร้างการเรียนรู้ การทำสวน ยางพาราแบบวน	ถ่ายทอดให้กับ เกษตรกรในตำบล ทุ่งใหญ่ อำเภอสงขลา จังหวัดสงขลา ภายใต้ชื่อ “โครงการถ่ายทอด เทคโนโลยีเรื่อง การสร้างและ พัฒนาเครือข่าย เกษตรกรสวน ยางพาราแบบวน เกษตรตำบลทุ่ง ใหญ่ อำเภอสงขลา” ซึ่งเป็น โครงการที่ขยายผล การดำเนินงานมา จาก “โครงการ พัฒนางานเกษตร ยางพาราเพื่อความ ยั่งยืนของชุมชน บ้านพรุเตาะนอก”	- กิจกรรมการให้ความรู้ เกี่ยวกับรูปแบบและประโยชน์ ของการทำสวนยางพาราแบบ วนเกษตร ในระดับตำบล	- ได้รับความรู้และ ความเข้าใจเกี่ยวกับ การทำสวนยางพารา แบบวนเกษตร รวมทั้ง ประโยชน์ของสวน ยางพาราแบบวน เกษตร - การได้ซักถามข้อ สงสัยต่างๆ จาก วิทยากรที่มาให้ความรู้ ทำให้ได้รู้มากยิ่งขึ้น	ไม่มี	ไม่มี
	- กิจกรรมการจัดอบรมเชิง ปฏิบัติการ เรื่อง “กระบวนการ สร้างเครือข่ายวนเกษตร ยางพารา”	- ได้เรียนรู้แนวทาง และความสำคัญใน การสร้างเครือข่าย - การได้แลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกันในการ จัดประชุมหรือการ อบรมทุกครั้ง ทำให้ ตนเองได้รับความรู้ และได้พบปะเพื่อนๆ ที่มีอุดมการณ์เดียวกัน	ไม่มี	ไม่มี	
	- กิจกรรมศึกษาดูงานเพื่อ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกร ที่ประสบความสำเร็จในการทำ สวนยางพาราแบบวนเกษตร จำนวน 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 สวนยางพาราแบบ วนเกษตรของนายวิฑูร หนูเสนา ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง และนาย โกญจนาท รจนาสุวรรณ ตำบล	- ได้เห็นสวนยางพารา แบบวนเกษตรของจริง ซึ่งมีรูปแบบที่ หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อ ได้พูดคุยกับเจ้าของ สวน ทำให้ได้มุมมอง และวิธีคิดบางอย่างที่ บางครั้งตนเองอาจจะ มองข้ามไป เหมือนว่า	ไม่มี	ไม่มี	

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
	เกษตรกรให้กับ เกษตรกรทั้ง 6 หมู่บ้านในตำบลทุ่ง ใหญ่	บางเหรียญ อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา ครั้งที่ 2 สวนยางพาราแบบ วนเกษตรของนายคำนึง นวล มณีย์ ตำบลจะโหนด อำเภอจะ นะ จังหวัดสงขลา และอาจารย์ สุชาติ ณ สงขลา ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	เป็นการช่วยเติมเต็ม ความรู้ - เกิดแรงบันดาลใจ และแรงกระตุ้นใน พัฒนาสวนยางพารา แบบวนเกษตรให้มี ความหลากหลายของ ชนิดพันธุ์ไม้ - ได้รู้จักเกษตรกรที่ทำ สวนยางพาราแบบวน เกษตรในพื้นที่ต่างๆ มากขึ้น		
		- กิจกรรมแจกกล้าไม้ (สนับสนุนกล้าไม้จากโครงการ หมู่บ้านรักษ่าป่าลุ่มน้ำทะเลสาบ สงขลา (หมู่บ้านสีเขียว) จังหวัด สงขลา สังกัดสำนักโครงการ พระราชดำริและกิจกรรมป่า ไม้)	- รู้สึกดีใจที่ได้พันธุ์ไม้ ฟรี เนื่องจากความ ต้องการในการปลูกมี มาก แต่ไม่มีกำลังซื้อ - ได้ขยายพื้นที่สวน ยางพาราแบบวน เกษตร ในสวน ยางพาราเชิงเดี่ยว ต่างๆ ที่ตนเอง ครอบครอง	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมการเยี่ยมเยียนสวน ในระดับหมู่บ้านและตำบล	- รู้สึกภูมิใจที่สมาชิก และคณะทำงาน โครงการถ่ายทอดฯ มาเยี่ยมสวนของ ตนเอง - ได้แลกเปลี่ยน ความคิดในการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรร่วมกัน	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
			- ได้เห็นสวนยางพารา แบบวนเกษตรของคน อื่นๆ ที่มีรูปแบบ แตกต่างกันไป		
		- กิจกรรมการจัดประชุม ติดตามและประเมินผล เครือข่าย โดยเกษตรกรร่วมกัน นำเสนอ ผลการทำสวน ยางพาราแบบวนเกษตร	- ได้รับรู้ข่าวสารต่างๆ เกี่ยวกับการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตร เช่น ในกลุ่มมี ใครปลูกอะไรไปแล้ว บ้าง มีกิจกรรม อะไรบ้างที่จะ ดำเนินการต่อ	ไม่มี	ไม่มี
	ปี 2556 – 2557	- มีการนำพันธุ์ไม้ชนิดต่างๆ มา ปลูกเพิ่มในสวนยางพาราแบบ วนเกษตร	- ในปี 2556 มีการ ปลูกตะเคียนทอง สละ อินโด ทุเรียน จำปาตะ ไผ่กิมชุง ไผ่ตง กระท้อ สีหรง และเว้นกระทั่ง ใบใหญ่ที่งอกเองให้ เจริญเติบโตตาม ธรรมชาติ - ในปี 2557 มีการ ปลูกผักเหลียง หมุย ชะมวง สะตอ จวง และปล้อยให้เต้าร้าง และฉิ่งที่งอกเอง เจริญเติบโตตาม ธรรมชาติ	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
	<p>- ปี 2558 เข้าร่วมโครงการถ่ายทอดเทคโนโลยี เรื่อง “การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ เพื่อสร้างเสริมการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” ซึ่งเป็นโครงการที่เกิดจากความต้องการของสมาชิกเครือข่ายฯ ในการที่จะให้เครือข่ายมีความเข้มแข็ง และสมาชิกมีความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรให้กับเกษตรกรในพื้นที่อื่นๆ ที่สนใจ</p>	<p>- กิจกรรมการให้ความรู้เรื่อง “รูปแบบและประโยชน์ของสวนยางพาราแบบวนเกษตร” โดยการใช้แผนภาพ “ประโยชน์ของสวนยางพาราแบบวนเกษตร”</p> <p>- กิจกรรมการเสวนา เรื่อง “การสร้างความหลากหลายในสวนยางพาราแบบวนเกษตร”</p>	<p>- ได้เรียนรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของสวนยางพาราแบบวนเกษตรในด้านต่างๆ เช่น ด้านสังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และความมั่นคงทางอาหาร เพิ่มเติมจากรูมา</p> <p>- ได้พบปะพูดคุยกันกับสมาชิกเครือข่ายฯ และคณะทำงานโครงการถ่ายทอดฯ</p> <p>- ได้แลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับในการคัดเลือกพันธุ์ไม้ที่เหมาะสมในการนำมาปลูกในสวนยางพาราแบบวนเกษตรกับวิทยากร</p> <p>- ได้เห็นความสำคัญของพันธุ์ไม้ท้องถิ่นบางชนิด ที่บางครั้งตนเองก็หลงลืมไป</p> <p>- ได้เห็นว่าพันธุ์ไม้ที่ตนเองเว้นไว้ในสวน ก็เป็นพันธุ์ไม้ที่ทางวิทยากรนำมาพูดถึง ทำให้รู้สึกว่าการเข้าถึงความรู้จากการ</p>	<p>ไม่มี</p> <p>ไม่มี</p>	<p>ไม่มี</p> <p>ไม่มี</p>

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
			ทดลองทำด้วยตนเอง มากขึ้น		
		- กิจกรรมการประชุมติดตาม ผลการดำเนินงานระดับหมู่บ้าน เดือนละ 1 ครั้ง	- ได้พบปะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันกับสมาชิก เครือข่ายฯ ในหมู่บ้าน	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมการศึกษาดูงานใน พื้นที่ที่ประสบความสำเร็จใน เรื่องการสร้างและพัฒนา ศักยภาพของคนในชุมชนเพื่อ การพึ่งพาตนเองที่ยั่งยืน ณ เครือข่ายสินธุ์แพรทอง ตำบล ลำสินธุ์ อำเภอสรินครินทร์ จังหวัดพัทลุง	- ประทับใจการ บริหารจัดการ เครือข่ายของเครือข่าย สินธุ์แพรทอง ตำบล ลำสินธุ์ อำเภอสรี นครินทร์ จังหวัด พัทลุง - ประทับใจผู้ ประสานงานเครือข่าย สินธุ์แพรทอง ที่มีการ กระจายบทบาทและ ให้ความสำคัญกับ สมาชิกทุกคนใน เครือข่าย - เห็นความสำคัญของ การบริหารจัดการ เครือข่ายแบบแนวราบ	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมการฝึกอบรมทักษะ การเป็นวิทยากรกระบวนการ จำนวน 2 ครั้ง	- ได้รู้จักเพื่อนใหม่ ที่มาจากเครือข่าย ต่างๆ - ได้เรียนรู้หลักการ การเป็นวิทยากร กระบวนการ ซึ่ง สามารถนำมาปรับใช้	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
			<p>ในการพูดของตนเอง ได้</p> <p>- มีความมั่นใจในการ พูดในที่สาธารณะมาก ขึ้น</p>		
		- กิจกรรมการจัดประชุม ติดตามผลการดำเนินงานระดับ ตำบล	<p>- ได้เห็นความก้าวหน้า ในการดำเนินงานของ สมาชิกเครือข่ายฯ รวมทั้งกลุ่มต่างๆ ใน เครือข่ายฯ</p> <p>- ได้พบปะแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกันกับ สมาชิกเครือข่ายฯ และคณะทำงานใน โครงการถ่ายทอดฯ</p>	ไม่มี	ไม่มี
	- ปี 2558	- มีการปลูกพันธุ์ไม้ต่างๆ เพิ่ม	<p>- มีการปลูกพะยูง ตำเสา ขนุน เนียง กระท้อน และปล้อย ให้จิกนม และชะเอมที่ งอกเองเจริญเติบโต ตามธรรมชาติ</p> <p>- สวนยางพาราแบบ วนเกษตรมีความ หลากหลายของชนิด พันธุ์ไม้เพิ่มมากขึ้น แต่ต้นไม้ที่ปลูกก็ไม่ รอดทุกต้น</p>	- เจอภัยแล้ง ฝนไม่ตกต้อง ตามฤดูกาล ต้นไม้ที่ปลูก ตายหลายต้น	- มีการนำ น้ำมารด และปลูก ใหม่ทดแทน ต้นไม้ที่ตายไป
คนที่ 4	- ปี 2547	- เมื่อปี 2533 มีการเว้นจิกนม และกระทั่งใบใหญ่ไว้ใช้สอย ก่อนที่จะปลูกยางพาราในปี 2535 ต่อมาปี 2547 ขณะที่	<p>- สละอินโด เจริญเติบโตดี</p> <p>- มีการปลูกผักเหลียง และสะตอเพิ่ม พร้อม</p>	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
		เป็นตัวแทนจำหน่ายปุ๋ยใน อำเภอนาทวี ได้พบปะกับ เกษตรกรที่ปลูกสละอินโด เมื่อ ได้พูดคุยกัน ทำให้ได้ข้อค้น พบว่าสละอินโดสามารถปลูกใน ที่ร่วมได้ ดังนั้นจึงซื้อสละอินโด มาทดลองปลูกในสวนยางพารา	ทั้งเว้นสืหรือที่เอง ให้เจริญเติบโตตาม ธรรมชาติ		
	- ปี 2554	- มีการปลูกไม้กิมซุง และเว้น เมาที่เองให้เจริญเติบโตตาม ธรรมชาติ	- ไม้ที่เองตาม ธรรมชาติเจริญเติบโต ได้ดี - ไม้เจริญเติบโตได้ดี	ไม่มี	ไม่มี
	- ปี 2556 – 2557 โครงการร่วม อนุรักษ์เขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขล	- กิจกรรมรับสมัครสมาชิกเข้า ร่วมโครงการถ่ายทอดฯ	- เข้าร่วมโครงการ ถ่ายทอดฯ เนื่องจาก เป็นแนวทางที่ตนเอง สนใจ	ไม่มี	ไม่มี
	านครินทร์ นำ ความรู้จากงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการ ทำสวนยางพารา แบบวนเกษตร มา ถ่ายทอดให้กับ เกษตรกรในตำบล ทุ่งใหญ่ อำเภอ	- กิจกรรมการให้ความรู้ เกี่ยวกับรูปแบบและประโยชน์ ของการทำสวนยางพาราแบบ วนเกษตร ในระดับตำบล	- ได้เพิ่มเติมความรู้ การทำสวนยางพารา แบบวนเกษตรที่ ตนเองรู้มาจากการ ทดลองทำด้วยตัวเอง การได้มาเรียนรู้นี้ เป็น การยืนยันความรู้ที่ ตนเองมี	ไม่มี	ไม่มี
	หาดใหญ่ จังหวัด สงขลา ภายใต้ชื่อ “โครงการถ่ายทอด เทคโนโลยีเรื่อง การสร้างและ พัฒนาเครือข่าย เกษตรกรสวน ยางพาราแบบวน	- กิจกรรมการจัดอบรมเชิง ปฏิบัติการ เรื่อง “กระบวนการ สร้างเครือข่ายวนเกษตร ยางพารา”	- ได้เรียนรู้เกี่ยวกับ กระบวนการสร้าง เครือข่ายมากขึ้น - เห็นว่าควรมีการ รวมกลุ่มการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรในตำบลทุ่ง ใหญ่ ซึ่งง่ายต่อการ	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
เกษตรกรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” ซึ่งเป็นโครงการที่ขยายผลการดำเนินงานมาจาก “โครงการพัฒนานวนเกษตรยางพาราเพื่อความยั่งยืนของชุมชนบ้านพรุเตาะนอก” ซึ่งจากเดิมมีการดำเนินงานเฉพาะเกษตรกรในหมู่ที่ 4 ตำบลทุ่งใหญ่ แต่ในโครงการถ่ายทอดฯ นี้ มีการสร้างการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรให้กับเกษตรกรทั้ง 6 หมู่บ้านในตำบลทุ่งใหญ่	เกษตรกรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” ซึ่งเป็นโครงการที่ขยายผลการดำเนินงานมาจาก “โครงการพัฒนานวนเกษตรยางพาราเพื่อความยั่งยืนของชุมชนบ้านพรุเตาะนอก” ซึ่งจากเดิมมีการดำเนินงานเฉพาะเกษตรกรในหมู่ที่ 4 ตำบลทุ่งใหญ่ แต่ในโครงการถ่ายทอดฯ นี้ มีการสร้างการเรียนรู้การทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรให้กับ		ขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ		
	เกษตรกรทั้ง 6 หมู่บ้านในตำบลทุ่งใหญ่	- กิจกรรมศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรจำนวน 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 สวนยางพาราแบบวนเกษตรของนายวิฑูร หนูเสน ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง และนาย โภญจนาท รจนาสุวรรณ ตำบลบางเหรียญ อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา ครั้งที่ 2 สวนยางพาราแบบวนเกษตรของนายค้ำนิง นวลมณีย์ ตำบลจะโหลง อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา และอาจารย์ สุชาติ ฦ สงขลา ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	- ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวคิดในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรกับเกษตรกรเจ้าของสวนยางพาราแบบวนเกษตรในพื้นที่ต่างๆ - รู้สึกว่าได้เจอคนที่มีอุดมการณ์ในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรร่วมกัน	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมแจกกล้าไม้ (สนับสนุนกล้าไม้จากโครงการหมู่บ้านรักษ่าป่าลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (หมู่บ้านสี่เขียว) จังหวัดสงขลา สังกัดสำนักโครงการพระราชดำริและกิจกรรมป่าไม้)	- ได้เครือข่ายที่ทำงานเกี่ยวกับการสนับสนุนการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรมากขึ้น - ได้จำนวน และชนิดพันธุ์ไม้สำหรับปลูกในสวนยางพาราแบบวนเกษตรเพิ่มขึ้น ซึ่งจากเดิมตนเองมีการเพาะขยายพันธุ์ไม้ท้องถิ่นจากเขาคอหงส์ มา	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
			ปลูกในสวนของตนเอง อยู่แล้ว		
		- กิจกรรมการเยี่ยมชมสวน ในระดับหมู่บ้านและตำบล	- ได้ให้ข้อเสนอแนะ การทำสวนยางพารา แบบวนเกษตรจาก ประสบการณ์ของ ตนเองให้กับสมาชิก เครือข่ายฯ ที่มาเยี่ยม สวน - ได้สร้างกำลังใจ ให้กับเจ้าของสวน ต่างๆ ที่ตนเองได้มี โอกาสไปเยี่ยม - ได้เห็นสวนยางพารา แบบวนเกษตรใน รูปแบบต่างๆ ของ สมาชิกเครือข่ายฯ	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมการจัดประชุม ติดตามและประเมินผล	- มีการจัดตั้งเครือข่าย อย่างเป็นทางการ ใน ชื่อ “เครือข่าย เกษตรกรสวน ยางพาราแบบวน เกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” - ได้รับรู้ข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ เครือข่ายฯ - ได้นำข้อมูลที่ตนเอง รับรู้มาจากหน่วยงาน ต่างๆ มาแจ้งใน	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
			สมาชิกในเครือข่ายฯ ได้รับรู้		
	- ปี 2556 – 2557	- มีการปลูกพันธุ์ไม้ต่างๆ เพิ่ม ในสวนยางพาราแบบวนเกษตร	- มีการปลูกหลุมพอ พะยอม ตำเสา ตะเคียนทอง ยางมัน หมู จิกนม เปรียง ทุเรียน และสยา	ไม่มี	ไม่มี
	- ปี 2558 เข้าร่วม โครงการถ่ายทอด เทคโนโลยี เรื่อง “การสร้างความ เข้มแข็งของ เครือข่ายเกษตรกร สวนยางพาราแบบ วนเกษตรตำบลทุ่ง ใหญ่ เพื่อสร้าง เสริมการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรในอำเภอ หาดใหญ่ จังหวัด สงขลา” ซึ่งเป็น โครงการที่เกิดจาก ความต้องการของ สมาชิกเครือข่ายฯ	- กิจกรรมการให้ความรู้เรื่อง “รูปแบบและประโยชน์ของ สวนยางพาราแบบวนเกษตร” โดยการใช้แผนภาพ “ประโยชน์ ของสวนยางพาราแบบวน เกษตร”	- ได้เรียนรู้เกี่ยวกับ ประโยชน์ของสวน ยางพาราแบบวน เกษตรในด้านต่างๆ เช่น สิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ และ ความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งตนเองก็ได้รับ ประโยชน์จากสวน ยางพาราแบบวน เกษตรของตนเองมา บ้างแล้ว แต่การ เรียนรู้นี้เป็นการนำ หลักวิชาการมา เพิ่มเติมความรู้ในส่วน ที่ตนเองได้มีการลอง ผิดลองถูกมา	ไม่มี	ไม่มี
	ในการที่จะให้ เครือข่ายมีความ เข้มแข็ง และ สมาชิกมีความ พร้อมในการ ถ่ายทอดความรู้ เกี่ยวกับการทำ	- กิจกรรมการเสวนา เรื่อง “การสร้างความหลากหลายใน สวนยางพาราแบบวนเกษตร”	- ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์การทำ สวนยางพาราแบบวน เกษตรร่วมกับ เกษตรกรเจ้าของสวน ยางพาราที่ประสบ ความสำเร็จในการทำ	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
	สวนยางพาราแบบ วนเกษตรให้กับ เกษตรกรในพื้นที่ อื่นๆ ที่สนใจ		สวนยางพาราแบบวน เกษตรมาก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ แลกเปลี่ยนชนิดพันธุ์ ไม้ท้องถิ่นต่างๆ ที่ สามารถนำมาปลูก ร่วมกับยางพาราได้		
		- กิจกรรมการประชุมติดตาม ผลการดำเนินงานระดับหมู่บ้าน เดือนละ 1 ครั้ง	- ได้พบปะพูดคุยกับ สมาชิกเครือข่ายฯ ใน หมู่บ้าน - เกิดการรวมตัวของ กลุ่มต่างๆ ตามความ สนใจของสมาชิก เครือข่ายฯ ในหมู่บ้าน คือ กลุ่มเพาะพันธุ์กล้า ไม้ท้องถิ่น และกลุ่ม แปรรูปผลผลิตจาก สวนยางพาราแบบวน เกษตร	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมการศึกษาดูงานใน พื้นที่ที่ประสบความสำเร็จใน เรื่องการสร้างและพัฒนา ศักยภาพของคนในชุมชนเพื่อ การพึ่งพาตนเองที่ยั่งยืน ณ เครือข่ายสินธุ์แพรทอง ตำบล ลำสินธุ์ อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง	- ได้เรียนรู้แนวทางใน การบริหารจัดการ เครือข่ายของเครือข่าย สินธุ์แพรทอง ที่ สามารถนำมา ประยุกต์ใช้ใน เครือข่ายฯ ได้ - ประทับใจในความ เข้มแข็งของเครือข่าย สินธุ์แพรทอง	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
		- กิจกรรมการฝึกอบรมทักษะ การเป็นวิทยากรกระบวนการ จำนวน 2 ครั้ง	- ได้เรียนรู้วิธีการใน การพูดและการเป็น วิทยากรกระบวนการ - มีการนำความรู้ไปใช้ กับการพูดในที่ประชุม และการเป็นวิทยากร ให้ความรู้เมื่อมีคนมา ศึกษาดูงานสวน ยางพาราแบบวน เกษตร	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมปลูกต้นไม้ในสวน ยางพารา	- เป็นการสร้าง เครือข่ายการทำงาน ร่วมกันระหว่างสมาชิก เครือข่ายฯ นักเรียน นักศึกษา และ เจ้าหน้าที่จากองค์กร บริหารส่วนตำบลทุ่ง ใหญ่ - ได้สมาชิกเครือข่ายฯ เพิ่มขึ้น ทั้งยังเป็นการ ขยายแนวคิดการทำ สวนยางพาราแบบวน เกษตรให้กับเยาวชน ให้ไปบอกต่อ ผู้ปกครองที่ยังคงทำ สวนยางพาราเชิงเดี่ยว	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมการจัดประชุม ติดตามผลการดำเนินงานระดับ ตำบล	- ได้ติดตาม ความก้าวหน้าของการ ดำเนินงานของสมาชิก และกลุ่มต่างๆ ใน เครือข่ายฯ	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
			<ul style="list-style-type: none"> - ได้ประชาสัมพันธ์ ข่าวสารต่างๆ ที่ตนเอง ได้รับรู้มาให้กับสมาชิก เครือข่ายฯ ได้ทราบ - ได้ร่วมกันวางแผนการดำเนินงานใน กิจกรรมต่างๆ ของ เครือข่ายฯ 		
		<p>สังเกตเห็นรากยางพาราในสวน โผล่ขึ้นเหนือพื้นดิน ซึ่งในช่วงที่ ปลูกสับปะรดเป็นพืชแซมยาง สังเกตเห็นว่าบริเวณใดที่มีการ ปลูกสับปะรด บริเวณนั้นจะไม่มี การโผล่ของรากยางพารา ดังนั้นจากเดิมที่ตั้งใจปลูก สับปะรดเป็นพืชแซมยางในช่วง ที่ต้นยางพารายังไม่ให้ผลผลิต ก็ ปล่อยให้สับปะรดกลายเป็นพืช ร่วมยาง พร้อมทั้งมีการเพิ่ม จำนวนสับปะรด และเว้นไม้ ท้อถิ่นที่งอกเองตามธรรมชาติ ไว้</p>	<ul style="list-style-type: none"> - สับปะรดที่ปลูกช่วย ยึดเกาะหน้าดินไม่ให้ เกิดการชะล้างของ หน้าในช่วงที่มีฝนตก หนัก - มีสับปะรดไว้กิน แจก และขาย สามารถสร้างรายได้ เสริมให้กับครอบครัว - ต้นไม้ที่เว้นไว้ในงอก เองตามธรรมชาติ เป็น ที่อยู่อาศัยของสัตว์ ชนิดต่างๆ อีกทั้งยัง นำมาเป็นไม้ใช้สอยได้ อีกด้วย 	ไม่มี	ไม่มี
	- ปี 2558	- การปลูกพืชอาหารเพิ่มในสวน ยางพาราแบบวนเกษตร	<ul style="list-style-type: none"> - มีการปลูกกระทือ และปุด - มีพืชอาหารที่มี ประโยชน์ สำหรับ การบริโภคใน ครอบครัว และนำไป จำหน่ายเพื่อสร้าง รายได้เสริม 	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
คนที่ 5	ปี 2543 – 2555	สังเกตเห็นร่ายางพาราในสวน โผล่ขึ้นเหนือพื้นดิน ซึ่งในช่วงที่ ปลูกสับปะรดเป็นพืชแซมยาง สังเกตเห็นว่าบริเวณใดที่มีการ ปลูกสับปะรด บริเวณนั้นจะไม่มี การโผล่ของร่ายางพารา ดังนั้นจากเดิมที่ตั้งใจปลูก สับปะรดเป็นพืชแซมยางในช่วง ที่ต้นยางพารายังไม่ให้ผลผลิต ก็ ปล่อยให้สับปะรดกลายเป็นพืช ร่วมยาง พร้อมทั้งมีการเพิ่ม จำนวนสับปะรด และเว้นไม้ ท่อนกิ่งที่งอกเองตามธรรมชาติ ไว้	- สับปะรดที่ปลูกช่วย ยึดเกาะหน้าดินไม่ให้ เกิดการชะล้างของ หน้าในช่วงที่มีฝนตก หนัก - มีสับปะรดไว้กิน แจก และขาย สามารถสร้างรายได้ เสริมให้กับครอบครัว ปีละ 7,000 – 9,000 บาท - เว้นต้นไม้ที่งอกเอง ตามธรรมชาติไว้ เช่น กระทังใบใหม่ คอแห้ง พลับพลา สะตอ แซะ กระท้อ เป็นต้น สำหรับเป็นไม้ใช้สอย เป็นอาหาร และเป็น ที่อยู่อาศัยของสัตว์ชนิด ต่างๆ	ไม่มี	ไม่มี
	- ปี 2556 – 2557 โครงการร่วม อนุรักษ์เขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขล านครินทร์ นำ ความรู้จากงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการ ทำสวนยางพารา แบบวนเกษตร มา ถ่ายทอดให้กับ เกษตรกรในตำบล	- กิจกรรมรับสมัครสมาชิกเข้า ร่วมโครงการถ่ายทอดฯ - กิจกรรมการให้ความรู้ เกี่ยวกับรูปแบบและประโยชน์ ของการทำสวนยางพาราแบบ วนเกษตร ในระดับตำบล	- เข้าร่วมโครงการ ถ่ายทอดฯ เนื่องจาก เห็นว่ามีความประโยชน์ และน่าจะช่วยลด ผลกระทบจากปัญหา ราคายางพาราที่ตกต่ำ ได้ - มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรในรูปแบบต่างๆ	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
	<p>ทุ่งใหญ่ อำเภอ หาดใหญ่ จังหวัด สงขลา ภายใต้ชื่อ “โครงการถ่ายทอด เทคโนโลยีเรื่อง การสร้างและ พัฒนาเครือข่าย เกษตรกรสวน ยางพาราแบบวน เกษตรตำบลทุ่ง ใหญ่ อำเภอ หาดใหญ่ จังหวัด สงขลา” ซึ่งเป็น โครงการที่ขยายผล การดำเนินงานมา จาก “โครงการ พัฒนานวนเกษตร ยางพาราเพื่อความ ยั่งยืนของชุมชน บ้านพรุเตาะนอก” ซึ่งจากเดิมมีการ ดำเนินงานเฉพาะ เกษตรกรในหมู่ที่ 4 ตำบลทุ่งใหญ่ แต่ ในโครงการ ถ่ายทอดฯ นี้ มีการ สร้างการเรียนรู้ การทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรให้กับ เกษตรกรทั้ง 6</p>	<p>- กิจกรรมการจัดอบรมเชิง ปฏิบัติการ เรื่อง “กระบวนการ สร้างเครือข่ายวนเกษตร ยางพารา”</p>	<p>รวมทั้งประโยชน์ของ การทำสวนยางพารา แบบวนเกษตร ซึ่ง เป็นหลักการทำงาน วิชาการที่ผ่านการวิจัย มาแล้ว ทำให้ตนเอง รู้สึกมั่นใจมากยิ่งขึ้นว่า การทำสวนยางพารา แบบวนเกษตรเป็นสิ่ง ที่ดี และสามารถแก้ไข ผลกระทบที่เกิดจาก ราคายางพาราตกต่ำ ได้จริง</p> <p>- เห็นความสำคัญของ การสร้างเครือข่าย เนื่องจากเป็นการ ทำงานแบบพึ่งพา อาศัยกัน อีกทั้งยังเป็น การสร้างสามัคคี ให้เกิดขึ้นภายในชุมชน อีกด้วย</p> <p>- การทำงานใน รูปแบบเครือข่าย อาจจะต้องใช้เวลาใน การดำเนินงานที่นาน แต่ตนเองมุ่งมั่นที่จะ เสนอให้มีการสร้าง เครือข่ายการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรของเกษตรกร ในตำบลทุ่งใหญ่</p>	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
	หมู่บ้านในตำบลทุ่งใหญ่	<p>- กิจกรรมศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร จำนวน 2 ครั้ง</p> <p>ครั้งที่ 1 สวนยางพาราแบบวนเกษตรของนายวิฑูร หนูเสน ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง และนาย โกฎจนาท รจนาสุวรรณ ตำบลบางเหรียง อำเภอกวนเนียง จังหวัดสงขลา</p> <p>ครั้งที่ 2 สวนยางพาราแบบวนเกษตรของนายคำนึ่ง นวลมณีย์ ตำบลจะโหลง อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา และอาจารย์ สุชาติ ฦ สงขลา ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา</p>	<p>- เมื่อได้เห็นสวนยางพาราแบบวนเกษตรในรูปแบบต่างๆ ในพื้นที่จริง รู้สึกตื่นตาตื่นใจ ยิ่งได้พูดคุยและได้รับรู้แนวความคิดการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของเจ้าของสวน ก็ยิ่งรู้สึกประทับใจ</p> <p>- เกิดแรงบันดาลใจและแรงกระตุ้นในการกลับมาพัฒนาสวนยางพาราแบบวนเกษตรของตนเอง</p> <p>- ได้พันธุ์ไม้ชนิดต่างๆ มาปลูกมากยิ่งขึ้น เช่น ไม้กิมซุง ไม้เลื้อยหวาน เป็นต้น</p> <p>- เกิดความประทับใจในประโยชน์ของไม้สละอินโด และลำแพ้ง ทั้งในส่วนของความสามารถในการยึดเกาะหน้าดิน และเป็นพืชอาหารที่สามารถนำมาบริโภคและจำหน่ายได้</p>	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมแจกกล้าไม้ (สนับสนุนกล้าไม้จากโครงการหมู่บ้านรักษ้ำป่าลุ่มน้ำทะเลสาบ	- ได้พันธุ์ไม้ต่างๆ ปลูกในสวนยางพาราอื่นๆ ที่ตนเองและ	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
		สงขลา (หมู่บ้านสี่เขียว) จังหวัด สงขลา สังกัดสำนักโครงการ พระราชดำริและกิจกรรม กรมป่า ไม้)	ครอบครัวมีเอกสาร สิทธิ์		
		- กิจกรรมการเยี่ยมชมสวน ในระดับหมู่บ้านและตำบล	- รู้สึกดี และภูมิใจที่มี สมาชิกและ คณะทำงานโครงการ ถ่ายทอดฯ มาเยี่ยม เยือนสวนของตนเอง ซึ่งนอกจากตนเองรู้สึก ดีแล้ว สมาชิกใน ครอบครัวก็รู้สึกดีด้วย - ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์การทำ สวนยางพาราแบบวน เกษตรร่วมกันกับ สมาชิกและ คณะทำงานโครงการ ถ่ายทอดฯ ที่มาเยี่ยม สวน ทำให้เป็นการ เพิ่มพูนความรู้ของ ตนเองด้วย	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมการจัดประชุม ติดตามและประเมินผล	- ได้พบปะพูดคุย และ แลกเปลี่ยนความ คิดเห็นต่างๆ เกี่ยวกับ การทำสวนยางพารา แบบวนเกษตรร่วมกัน กับสมาชิกและ คณะทำงานโครงการ ถ่ายทอดฯ	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
			- ได้รับรู้ข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำ สวนยางพาราแบบวน เกษตร		
	- ปี 2558 เข้าร่วม โครงการถ่ายทอด เทคโนโลยี เรื่อง “การสร้างความ เข้มแข็งของ เครือข่ายเกษตรกร สวนยางพาราแบบ วนเกษตรตำบลทุ่ง ใหญ่ เพื่อสร้าง เสริมการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรในอำเภอ หาดใหญ่ จังหวัด สงขลา” ซึ่งเป็น โครงการที่เกิดจาก ความต้องการของ สมาชิกเครือข่ายฯ ในการที่จะให้ เครือข่ายมีความ เข้มแข็ง และ สมาชิกมีความ พร้อมในการ ถ่ายทอดความรู้ เกี่ยวกับการทำ สวนยางพาราแบบ วนเกษตรให้กับ	- กิจกรรมการให้ความรู้เรื่อง “รูปแบบและประโยชน์ของ สวนยางพาราแบบวนเกษตร” โดยการใช้แผนภาพ “ประโยชน์ ของสวนยางพาราแบบวน เกษตร”	- มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรในรูปแบบต่างๆ มากยิ่งขึ้น - ได้รู้ถึงประโยชน์ของ สวนยางพาราแบบวน เกษตรในด้านต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม และความมั่นคงทาง อาหาร	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมการเสวนา เรื่อง “การสร้างความหลากหลายใน สวนยางพาราแบบวนเกษตร”	- ได้ความรู้เกี่ยวกับ ชนิดพันธุ์ไม้ท้องถิ่นที่ น่าสนใจ และเหมาะ สำหรับการปลูก ร่วมกับยางพารา หลากหลายชนิด - ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันกับวิทยากรผู้มี ประสบการณ์ - เกิดแรงบันดาลใจใน การสร้าง ความ หลากหลายของชนิด พันธุ์ไม้ในสวน ยางพาราแบบวน เกษตรของตนเอง	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
	เกษตรกรในพื้นที่ อื่นๆ ที่สนใจ	- กิจกรรมการประชุมติดตาม ผลการดำเนินงานระดับหมู่บ้าน เดือนละ 1 ครั้ง	- ได้พบปะ และ แลกเปลี่ยนความ คิดเห็นเกี่ยวกับการทำ สวนยางพาราแบบวน เกษตร - มีการแจ้งข้อมูล ข่าวสารต่างๆ ให้กับ สมาชิกคนอื่นๆ ที่ไม่ได้ เข้าประชุม ประจำเดือน - มีการรวมตัวของ สมาชิกเครือข่ายฯ ใน หมู่บ้าน ตามความ สนใจร่วม 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเพาะพันธุ์กล้าไม้ ท้องถิ่น และกลุ่มแปรร รูปผลผลิตจากสวน ยางพาราแบบวน เกษตร โดยเฉพาะ อย่างยิ่งผลผลิตที่ เกี่ยวข้องกับไฟ ซึ่ง กลุ่มแปรรูปนี้ เป็น ความสนใจร่วมของ กลุ่มผู้หญิงที่เป็น สมาชิกเครือข่ายฯ ใน หมู่บ้าน ที่เห็นว่า ผลผลิตต่างๆ ในสวน ยางพาราแบบวน เกษตร คือ หน่อไม้ ใน สวนของสมาชิกเริ่มให้ ผลผลิตเป็นจำนวน มาก และมีแนวโน้มว่า	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
			ราคาหน่อไม้จะลดลง เรื่อยๆ ดังนั้นจึงจัดตั้ง กลุ่มขึ้นมา เพื่อหา แนวทางในการเพิ่ม มูลค่าหน่อไม้ และ สร้างรายได้เสริมให้กับ สมาชิกในเครือข่ายฯ		
		- กิจกรรมการศึกษาดูงานใน พื้นที่ที่ประสบความสำเร็จใน เรื่องการสร้างและพัฒนา ศักยภาพของคนในชุมชนเพื่อ การพึ่งพาตนเองที่ยั่งยืน ณ เครือข่ายสินธุ์แพรทอง ตำบล ลำสินธุ์ อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง	- รู้สึกประทับใจการ ดำเนินงานของ เครือข่ายสินธุ์แพรทอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มผู้หญิง ซึ่งกว่าที่ จะประสบความสำเร็จ ได้ผ่านบททดสอบ ต่างๆ มากมาย - เกิดแรงบันดาลใจ และกำลังใจในการ กลับมาพัฒนาตนเอง และพัฒนาในกลุ่มแปร รูปต่อไป - ประทับใจในการ บริหารจัดการ เครือข่ายรูปแบบ แนวราบ เพราะจะ ช่วยให้สมาชิก เครือข่ายฯ มี ความรู้สึกเป็นเจ้าของ เครือข่ายฯ และรู้สึก ว่าตนเองมีความสำคัญ และเท่าเทียมกัน	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
		- กิจกรรมการฝึกอบรมทักษะ การเป็นวิทยากรกระบวนการ จำนวน 2 ครั้ง	- มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักการและ วิธีการพูดในที่ประชุม และการเป็นวิทยากร ให้ความรู้ - นำความรู้ที่ได้ไปใช้ ในการเป็น ผู้ดำเนินการจัดการ ประชุมประจำเดือนใน ระดับหมู่บ้านและ ตำบล	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมการจัดประชุม ติดตามผลการดำเนินงานระดับ ตำบล	- มีการรายงาน ความก้าวหน้าผลการ ดำเนินงานของกลุ่ม ต่างๆ - มีการประชาสัมพันธ์ ข่าวสารต่างๆ - มีการร่วมกันคิดและ แสดงความคิดเห็นใน การจัดกิจกรรมต่างๆ ของโครงการถ่ายทอด ฯ	ไม่มี	ไม่มี
คนที่ 6	- ปี 2556 – 2557 โครงการร่วม อนุรักษ์เขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขล านครินทร์ นำ ความรู้จากงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการ ทำสวนยางพารา แบบวนเกษตร มา	- กิจกรรมรับสมัครสมาชิกเข้า ร่วมโครงการถ่ายทอดฯ	- จากการได้พูดคุยกับ คณะทำงานโครงการ ถ่ายทอดฯ และ เกษตรกรที่เข้าร่วม โครงการตั้งแต่ปี 2555 ทำให้ตนเอง รู้สึกว่าการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรเป็นหนทาง	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
ถ่ายทอดให้กับ เกษตรกรในตำบล ทุ่งใหญ่ อำเภอลำ ดวน จังหวัด สงขลา ภายใต้ชื่อ “โครงการถ่ายทอด เทคโนโลยีเรื่อง การสร้างและ พัฒนาเครือข่าย เกษตรกรสวน ยางพาราแบบวน เกษตรตำบลทุ่ง ใหญ่ อำเภอลำ ดวน จังหวัด สงขลา” ซึ่งเป็น โครงการที่ขยายผล การดำเนินงานมา จาก “โครงการ พัฒนางานเกษตร ยางพาราเพื่อความ ยั่งยืนของชุมชน บ้านพรุเตาะนอก” ซึ่งจากเดิมมีการ ดำเนินงานเฉพาะ เกษตรกรในหมู่ที่ 4 ตำบลทุ่งใหญ่ แต่ ในโครงการ ถ่ายทอดฯ นี้ มีการ สร้างการเรียนรู้ การทำสวน ยางพาราแบบวน			หนึ่งที่จะช่วยลด ผลกระทบจากราคา ยางพาราที่ตกต่ำ จึง สนใจเข้าร่วมโครงการ ถ่ายทอดฯ		
	- กิจกรรมการให้ความรู้ เกี่ยวกับรูปแบบและประโยชน์ ของการทำสวนยางพาราแบบ วนเกษตร ในระดับตำบล	- มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งประโยชน์ของ สวนยางพาราแบบวน เกษตร - ได้รู้จักเพื่อนใหม่มาก ยิ่งขึ้น	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี
	- กิจกรรมการจัดอบรมเชิง ปฏิบัติการ เรื่อง “กระบวนการ สร้างเครือข่ายวนเกษตร ยางพารา”	- เห็นความสำคัญของ การรวมกลุ่ม/ เครือข่ายฯ มากยิ่งขึ้น - ได้ร่วมกันเสนอแนะ แนวทางการสร้าง เครือข่าย เพื่อให้มีการ รวมกลุ่มของเกษตรกร ที่สนใจการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตร	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี
	- กิจกรรมศึกษาดูงานเพื่อ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกร ที่ประสบความสำเร็จในการทำ สวนยางพาราแบบวนเกษตร จำนวน 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 สวนยางพาราแบบ วนเกษตรของนายวิฑูร หนูเสน	- เกิดแรงบันดาลใจ และแรงกระตุ้นให้ เปลี่ยนสวนยางพารา เชิงเดี่ยวเป็นสวน ยางพาราแบบวน เกษตร	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
	เกษตรกรให้กับ เกษตรกรทั้ง 6 หมู่บ้านในตำบลทุ่ง ใหญ่	ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง และนาย โกญจนาท รจนาสุวรรณ ตำบล บางเหรียญ อำเภอกวนเนียง จังหวัดสงขลา ครั้งที่ 2 สวนยางพาราแบบ วนเกษตรของนายคำนึง นวล มณีย์ ตำบลจะโหนด อำเภอจะ นะ จังหวัดสงขลา และอาจารย์ สุชาติ ณ สงขลา ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	- ได้รับรู้แนวคิดและ วิธีการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรหลากหลาย รูปแบบ - รู้จักคนที่ทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรมากขึ้น - มีความมั่นใจ เกี่ยวกับประโยชน์ของ การทำสวนยางพารา แบบวนเกษตรมากขึ้น - เริ่มมีการเว้นไม้ที่ งอกเองให้เจริญเติบโต ตามธรรมชาติ ได้แก้ กระทังใบใหญ่ จิกนม เนียง พลับพลา เมฆ มะปริง และมะขาม		
		- กิจกรรมแจกกล้าไม้ (สนับสนุนกล้าไม้จากโครงการ หมู่บ้านรักษ้ำป่าลุ่มน้ำทะเลสาบ สงขลา (หมู่บ้านสี่เขียว) จังหวัด สงขลา สังกัดสำนักโครงการ พระราชดำริและกิจกรรมป่า ไม้)	- รู้สึกดีใจที่มีการ สนับสนุนพันธุ์กล้าไม้ ฟรี - มีแรงกระตุ้นในการ ปลูกต้นไม้ในสวน ยางพาราของตนเอง มากขึ้น โดยมีการปลูก ตะเคียนทอง มะฮอกกานี สะเดา เทียม พะยอม และ พะยูง - ได้รู้ว่ามีหน่วยงาน ใดบ้างที่สนับสนุนกล้า	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
			ไม่สำหรับปลูกในสวน ยางพาราแบบวน เกษตร		
		- กิจกรรมการเยี่ยมเยียนสวน ในระดับหมู่บ้านและตำบล	- รู้สึกภูมิใจ และดีใจที่ มีสมาชิกและ คณะทำงานโครงการ ถ่ายทอดฯ มาเยี่ยม เยียนสวน - ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกี่ยวกับการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรร่วมกับคนที่มา เยี่ยมสวน โดยเฉพาะ อย่างยิ่งในบางครั้งที่ ตนเองมีปัญหา แนว ทางการแก้ไขปัญหาใน การทำสวนยางพารา แบบวนเกษตรก็มา จากสมาชิกและ คณะทำงานโครงการ ถ่ายทอดฯ ที่มาเยี่ยม สวน	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมการจัดประชุม ติดตามและประเมินผล เครือข่าย โดยเกษตรกรร่วมกัน นำเสนอ ผลการทำสวน ยางพาราแบบวนเกษตร	- มีการรายงานผลการ ทำสวนยางพาราแบบ วนเกษตรของตนเอง - ได้รับรู้ข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำ สวนยางพาราแบบวน เกษตร	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
	- ปี 2557	- มีการปลูกพันธุ์ไม้ต่างๆ เพิ่ม โดยเน้นพืชอาหารเป็นหลัก สำหรับการบริโภคในครัวเรือน	- ปลูกมะยงชิด ขนุน มะพร้าว สละอินโด ผักเหลียง ไม้ตงหนู ผัก กูด ผักหวาน มะละกอ และตะไคร้	ไม่มี	ไม่มี
	- ปี 2558 เข้าร่วม โครงการถ่ายทอด เทคโนโลยี เรื่อง “การสร้างควม เข้มแข็งของ เครือข่ายเกษตรกร สวนยางพาราแบบ วนเกษตรตำบลทุ่ง ใหญ่ เพื่อสร้าง เสริมการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรในอำเภอ หาดใหญ่ จังหวัด สงขลา” ซึ่งเป็น โครงการที่เกิดจาก ความต้องการของ สมาชิกเครือข่ายฯ ในการที่จะให้ เครือข่ายมีความ เข้มแข็ง และ สมาชิกมีความ พร้อมในการ ถ่ายทอดความรู้ เกี่ยวกับการทำ สวนยางพาราแบบ	- กิจกรรมการให้ความรู้เรื่อง “รูปแบบและประโยชน์ของ สวนยางพาราแบบวนเกษตร” โดยการใช้แผนภาพ “ประโยชน์ ของสวนยางพาราแบบวน เกษตร”	- มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับรูปแบบ และ ประโยชน์ของการทำ สวนยางพาราแบบวน เกษตรมากขึ้น จาก เดิมที่มีความรู้อยู่บ้าง แล้ว	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมการเสวนา เรื่อง “การสร้างควมหลากหลายใน สวนยางพาราแบบวนเกษตร”	- ได้รู้จักชนิดของพันธุ์ ไม้ท้องถิ่นที่เหมาะสม กับการปลูกในสวน ยางพาราแบบวน เกษตรมากยิ่งขึ้น - เกิดแรงบันดาลใจใน การเพิ่มความ หลากหลายของชนิด พันธุ์ไม้ในสวน ยางพาราแบบวน เกษตร	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมการประชุมติดตาม ผลการดำเนินงานระดับหมู่บ้าน เดือนละ 1 ครั้ง	- ได้รับรู้ข่าวสารต่างๆ เกี่ยวกับการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตร - ได้ทดลองเป็นผู้ ดำเนินรายการในการ จัดประชุม	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
	วนเกษตรให้กับ เกษตรกรในพื้นที่ อื่นๆ ที่สนใจ		- ได้มีแนวคิดร่วมกัน ในการจัดกิจกรรม เยี่ยมชมสวน ยางพาราแบบวน เกษตรของสมาชิก เครือข่ายฯ ในหมู่บ้าน เพื่อเป็นการ แลกเปลี่ยน ประสบการณ์การทำ สวนยางพาราแบบวน เกษตรร่วมกัน รวมทั้ง เป็นการสร้างกำลังใจ และแรงกระตุ้นให้กับ สมาชิกเครือข่ายฯ ใน หมู่บ้าน		
		- กิจกรรมการศึกษาดูงานใน พื้นที่ที่ประสบความสำเร็จใน เรื่องการสร้างและพัฒนา ศักยภาพของคนในชุมชนเพื่อ การพึ่งพาตนเองที่ยั่งยืน ณ เครือข่ายสินธุ์แพรทอง ตำบล ลำสินธุ์ อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง	- รู้สึกประทับใจในการ บริหารจัดการ เครือข่ายแบบแนวราบ ของเครือข่ายสินธุ์แพร ทอง - รู้สึกมีแรงกระตุ้นใน การกลับมาพัฒนา ตนเอง พัฒนา ครอบครัว และพัฒนา กลุ่ม/เครือข่ายฯ	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมการฝึกอบรมทักษะ การเป็นวิทยากรกระบวนการ จำนวน 2 ครั้ง	- มีความกล้าในการ พูดในที่สาธารณะมาก ขึ้น - มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับรูปแบบและ	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
			<p>ขั้นตอนของการเป็น วิทยากร</p> <ul style="list-style-type: none"> - นำความรู้ที่ได้มา ปรับใช้กับการเป็นผู้ ดำเนินรายการในการ จัดประชุมประจำ หมู่บ้าน 		
		<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมการจัดประชุม ติดตามผลการดำเนินงานระดับ ตำบล 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการรายงาน ความก้าวหน้าในการ จัดกิจกรรมต่างๆ ของ โครงการฯ - มีการรายงาน ความก้าวหน้าของการ ดำเนินงานในกลุ่ม ต่างๆ ของเครือข่ายฯ - ร่วมกันวางแผนการ ดำเนินงานในกิจกรรม ต่างๆ ของโครงการฯ 	ไม่มี	ไม่มี
คนที่ 7	<p>- ปี 2555 โครงการร่วม อนุรักษ์เขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขล านครินทร์ ส่งเสริม แนวคิดการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตร ภายใต้อชช “โครงการพัฒนา วนเกษตรยางพารา เพื่อความยั่งยืน ของชุมชนบ้าน พรุเตาะนอก”</p>	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมเวทีประชาคม หมู่บ้าน ซึ่งมีบัณฑิตอาสาจาก โครงการร่วมอนุรักษ์เขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ชักชวนให้เข้าร่วมประชุม เพื่อ รับฟังแนวคิดการทำสวน ยางพาราแบบวนเกษตรจาก นักวิชาการ รวมทั้งรับสมัคร สมาชิกเข้าร่วมโครงการพัฒนา ฯ - กิจกรรมศึกษาดูงานใน โครงการฯ จำนวน 2 ครั้ง 	<ul style="list-style-type: none"> - ได้ฟังวิทยากรมา บรรยายเกี่ยวกับการ ทำสวนยางพาราแบบ วนเกษตร รู้สึกว่าการ ทำสวนยางพาราแบบ วนเกษตรน่าจะเป็น ทางออกที่ดีในขณะที่ ยางพารามีราคาที่ ตกต่ำ จึงเข้าร่วมโครงการ พัฒนาฯ - รู้สึกประทับใจใน สวนยางพาราแบบวน 	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
		<p>ครั้งที่ 1 ศึกษาดูงาน ณ สวนยางพาราแบบวนเกษตร ของนายวิฑูร หนูเสน ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง และสวนยางพาราแบบวนเกษตรของนายค้ำนึ่ง นวลมณีย์ ตำบลจะโหนง อำเภोजะหวะ จังหวัดสงขลา</p> <p>ครั้งที่ 2 ศึกษาดูงาน ณ สวนยางพาราแบบวนเกษตร ของอาจารย์สุชาติ ณ สงขลา ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา</p>	<p>เกษตรกรในรูปแบบต่างๆ ยิ่งเมื่อได้พูดคุยกับเจ้าของสวน และได้รับรู้แนวคิดในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ก็ยิ่งรู้สึกมั่นใจว่าการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรสามารถช่วยแก้ไขปัญหได้จริงๆ</p> <p>- เกิดแรงบันดาลใจและแรงกระตุ้นในการเปลี่ยนสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตร</p>		
		<p>- กิจกรรมการจัดหาพันธุ์ไม้ เช่น ตะเคียนทอง พะยอม มะฮอกกานี เป็นต้น มาแจกจ่ายให้กับสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาฯ</p>	<p>- รู้สึกดีใจที่มีการแจกพันธุ์ไม้ฟรี เนื่องจากตนเองไม่มีงบประมาณในการจัดซื้อพันธุ์ไม้</p>	<p>- เนื่องจากไม่มีแรงงาน ดังนั้นจึง ยังไม่ได้ดำเนินการปลูก</p>	<p>ตนเองจะทยอยปลูกไปเรื่อยๆ</p>
		<p>- กิจกรรมเยี่ยมเยียนสวนยางพาราแบบวนเกษตรของสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาฯ ที่ได้ดำเนินการปลูกต้นไม้ในสวนแล้ว</p>	<p>- การได้ไปเยี่ยมสวนของสมาชิกร่วมกับคณะทำงานโครงการพัฒนาฯ ทำให้ได้เห็นรูปแบบการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรที่หลากหลาย บางอย่างสามารถ</p>	<p>- ตนเองยังไม่ได้ปลูกต้นไม้ในสวน เนื่องจากไม่มีแรงงาน รวมทั้งมีภารกิจครอบครัวที่ต้องทำ</p>	<p>- ต้องจัดสรรเวลาในการปลูกต้นไม้ในสวน โดยค่อยๆ ปลูกไปเรื่อยๆ ตามกำลังของตนเอง</p>

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
			นำมาปรับใช้ในการทำ สวนของตนเองได้		
		- กิจกรรมประชุมติดตามและ ประเมินผลการทำสวน ยางพาราแบบวนเกษตร	- รับรู้ผลการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรของสมาชิกที่ เข้าร่วมโครงการ พัฒนาฯ - เกิดแรงกระตุ้นใน การทำสวนยางพารา แบบวนเกษตร	ไม่มี	ไม่มี
	- ปี 2556 – 2557 โครงการร่วม อนุรักษ์เขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขล านครินทร์ นำ ความรู้จากงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการ ทำสวนยางพารา แบบวนเกษตร มา ถ่ายทอดให้กับ เกษตรกรในตำบล ทุ่งใหญ่ อำเภอ หาดใหญ่ จังหวัด สงขลา ภายใต้ชื่อ “โครงการถ่ายทอด เทคโนโลยีเรื่อง การสร้างและ พัฒนาเครือข่าย เกษตรกรสวน ยางพาราแบบวน	- กิจกรรมรับสมัครสมาชิกเข้า ร่วมโครงการถ่ายทอดฯ	- จากการเข้าร่วม โครงการพัฒนาฯ เมื่อ ปี 2555 เห็นว่าการทำ สวนยางพาราแบบวน เกษตรเป็นสิ่งดี ดังนั้น ในปี 2556 จึงเข้าร่วม โครงการถ่ายทอดฯ	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมการให้ความรู้ เกี่ยวกับรูปแบบและประโยชน์ ของการทำสวนยางพาราแบบ วนเกษตร ในระดับตำบล	- มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับรูปแบบและ ประโยชน์ของสวน ยางพาราแบบวน เกษตรมากขึ้น - ได้รู้จักเพื่อนต่าง หมู่บ้านมากขึ้น	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมการจัดอบรมเชิง ปฏิบัติการ เรื่อง “กระบวนการ สร้างเครือข่ายวนเกษตร ยางพารา”	- เห็นความสำคัญของ การสร้างเครือข่าย มากขึ้น - ได้มีการแลกเปลี่ยน แนวคิดเกี่ยวกับการ สร้างเครือข่ายร่วมกัน	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
	เกษตรกรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” ซึ่งเป็นโครงการที่ขยายผลการดำเนินงานมาจาก “โครงการพัฒนานวนเกษตรยางพาราเพื่อความยั่งยืนของชุมชนบ้านพรุเตาะนอก” ซึ่งจากเดิมมีการดำเนินงานเฉพาะเกษตรกรในหมู่ที่ 4 ตำบลทุ่งใหญ่ แต่ในโครงการถ่ายทอดฯ นี้ มีการสร้างการเรียนรู้การทำสวน	- กิจกรรมศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร จำนวน 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 สวนยางพาราแบบวนเกษตรของนายวิฑูร หนูเสน ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง และนาย โกลัญนาท รจนาสุวรรณ ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา ครั้งที่ 2 สวนยางพาราแบบวนเกษตรของนายคำนึ่ง นวลมณีย์ ตำบลจะโหนด อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา และอาจารย์ สุชาติ ณ สงขลา ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	- ได้เห็นพัฒนาการของสวนยางพาราแบบวนเกษตรของเกษตรกรที่เคยมาศึกษาดูงานแล้วเมื่อปี 2555 ก็ยิ่งประทับใจมากยิ่งขึ้น เนื่องจากแต่ละสวนมีการพัฒนาจากเดิมไปมาก เจ้าของสวนก็มีการพัฒนาแนวคิดและวิธีการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรที่หลากหลายมากขึ้น - เกิดแรงบันดาลใจในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรของตนเอง	ไม่มี	ไม่มี
	ยางพาราแบบวนเกษตรให้กับเกษตรกรทั้ง 6 หมู่บ้านในตำบลทุ่งใหญ่	- กิจกรรมแจกกล้าไม้ (สนับสนุนกล้าไม้จากโครงการหมู่บ้านรักษ่าป่าลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (หมู่บ้านสี่เขียว) จังหวัดสงขลา สังกัดสำนักโครงการพระราชดำริและกิจการ กรมป่าไม้)	- รู้สึกดีใจที่ได้รับกล้าไม้ - มีการปลูกตะเคียนทอง สะเดา เทียม พะยอม ผักเหลียง กระถินเทพา ตำเสา และวันไม้ที่งอกเองให้เจริญเติบโตตามธรรมชาติ	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมการเยี่ยมเยียนสวนยางพาราแบบวนเกษตร	- มีความภาคภูมิใจ และรู้สึกดีใจมากๆ ที่มีสมาชิก และ	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
			<p>คณะทำงานโครงการ ถ่ายทอดฯ มาเยี่ยม สวนยางพาราแบบวน เกษตรของตนเอง</p> <ul style="list-style-type: none"> - รู้สึกมีความ กระตือรือร้นในการ พัฒนาสวน เพราะ อยากให้คนที่มาเยี่ยม สวนเกิดความ ประทับใจ - ได้คำแนะนำในการ ทำสวนจากสมาชิก และคณะทำงาน โครงการถ่ายทอดฯ ที่มาเยี่ยมสวน 		
		- กิจกรรมการจัดประชุม ติดตามและประเมินผล	<ul style="list-style-type: none"> - ได้รับข้อมูลข่าวสาร ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การทำสวนยางพารา แบบวนเกษตร - ได้พบปะพูดคุยกับ สมาชิก และ คณะทำงานโครงการ ถ่ายทอดฯ 	ไม่มี	ไม่มี
	- ปี 2557	- เพิ่มชนิดพันธุ์ไม้ในสวน ยางพาราแบบวนเกษตร	<ul style="list-style-type: none"> - ปลูกกระพ้อ พะยูง จิกนม ผักหวาน สับประด มะกอก และ แก้วมังกร - มีพืชอาหารไว้ สำหรับบริโภคใน ครอบครัว 	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
	- ปี 2558 เข้าร่วม โครงการถ่ายทอด เทคโนโลยี เรื่อง “การสร้างความ เข้มแข็งของ เครือข่ายเกษตรกร สวนยางพาราแบบ วนเกษตรตำบลทุ่ง ใหญ่ เพื่อสร้าง เสริมการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรในอำเภอ หาดใหญ่ จังหวัด สงขลา” ซึ่งเป็น โครงการที่เกิดจาก ความต้องการของ สมาชิกเครือข่ายฯ ในการที่จะให้ เครือข่ายมีความ เข้มแข็ง และ สมาชิกมีความ พร้อมในการ ถ่ายทอดความรู้ เกี่ยวกับการทำ สวนยางพาราแบบ วนเกษตรให้กับ เกษตรกรในพื้นที่ อื่นๆ ที่สนใจ	- กิจกรรมการให้ความรู้เรื่อง “รูปแบบและประโยชน์ของ สวนยางพาราแบบวนเกษตร” โดยการใช้แผนภาพ “ประโยชน์ ของสวนยางพาราแบบวน เกษตร”	- มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรในรูปแบบต่างๆ มากยิ่งขึ้น และเมื่อได้ เห็นแผนภาพ ประโยชน์ของสวน ยางพาราแบบวน เกษตร ก็ทำให้เข้าใจ เหตุผลว่าสวน ยางพาราแบบวน เกษตรช่วยให้เกิดผลดี ทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และความ มั่นคงทางอาหาร อย่างไร	ไม่มี	ไม่มี
	- กิจกรรมการเสวนา เรื่อง “การสร้างความหลากหลายใน สวนยางพาราแบบวนเกษตร”	- ได้รู้จักพันธุ์ไม้ ท้องถิ่นหลายชนิด ที่ บางครั้งก็หลงลืมไป - มีแรงบันดาลใจใน การเพิ่มความหลาย ของชนิดพันธุ์ไม้ใน สวนมากขึ้น	ไม่มี	ไม่มี	
	- กิจกรรมการประชุมติดตาม ผลการดำเนินงานระดับหมู่บ้าน เดือนละ 1 ครั้ง	- ได้รับรู้ข่าวสารต่างๆ เกี่ยวกับการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตร - มีการจัดกิจกรรมให้ ความรู้เกี่ยวกับการทำ สมุนไพรขับไล่แมลง	ไม่มี	ไม่มี	

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
			สำหรับนำไปใช้ใน ครัวเรือน		
		- กิจกรรมการศึกษาดูงานใน พื้นที่ที่ประสบความสำเร็จใน เรื่องการสร้างและพัฒนา ศักยภาพของคนในชุมชนเพื่อ การพึ่งพาตนเองที่ยั่งยืน ณ เครือข่ายสินธุ์แพรทอง ตำบล ลำสินธุ์ อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง	- เกิดความประทับใจ ในการรวมกลุ่มและ การสร้างความ เข้มแข็งของเครือข่าย สินธุ์แพรทอง - เกิดแรงกระตุ้นใน การพัฒนาตนเอง พัฒนาครอบครัว และ พัฒนาเครือข่ายฯ	ไม่มี	
		กิจกรรมการฝึกอบรมทักษะการ เป็นวิทยากรกระบวนการ จำนวน 2 ครั้ง	- มีความกล้าที่จะ แสดงความคิดเห็น และพูดในที่ประชุม มากขึ้น จากเมื่อก่อน เป็นแค่ผู้ฟัง - การได้แสดง ความคิดเห็น ทำให้เกิดการ คลี่คลายความสงสัย ของตนเอง	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมการจัดประชุม ติดตามผลการดำเนินงานระดับ ตำบล	- ได้รับรู้ข่าวสารต่างๆ ในการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตร - ได้รู้ความก้าวหน้า ในการดำเนินงานของ กลุ่มต่างๆ ใน เครือข่ายฯ ซึ่งตนเองก็ ได้ไปเข้าร่วมเป็น สมาชิกของกลุ่มปุ๋ย หมักชีวภาพด้วย	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
			- ได้พบปะสมาชิก เครือข่ายฯ		
คนที่ 8	- ปี 2556 – 2557 โครงการร่วม อนุรักษ์เขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขล านครินทร์ นำ ความรู้จากงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการ ทำสวนยางพารา แบบวนเกษตร มา ถ่ายทอดให้กับ เกษตรกรในตำบล ทุ่งใหญ่ อำเภอ หาดใหญ่ จังหวัด สงขลา ภายใต้อชช “โครงการถ่ายทอด เทคโนโลยีเรื่อง การสร้างและ พัฒนาเครือข่าย เกษตรกรสวน ยางพาราแบบวน เกษตรตำบลทุ่ง ใหญ่ อำเภอ หาดใหญ่ จังหวัด สงขลา” ซึ่งเป็น โครงการที่ขยายผล การดำเนินงานมา จาก “โครงการ พัฒนานวนเกษตร ยางพาราเพื่อความ	- กิจกรรมรับสมัครสมาชิกเข้า ร่วมโครงการถ่ายทอดฯ - กิจกรรมการให้ความรู้ เกี่ยวกับรูปแบบและประโยชน์ ของการทำสวนยางพาราแบบ วนเกษตร ในระดับตำบล	- กรรมการศูนย์ ถ่ายทอดเทคโนโลยี ประจำหมู่บ้านมาแจ้ง ข่าวให้เข้าร่วมประชุม เมื่อมาฟังรายละเอียด ของโครงการถ่ายทอด ฯ เกี่ยวกับการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรก็เกิดความ สนใจ เพราะโดย ส่วนตัว ตนเองก็ชอบ ปลูกต้นไม้อยู่แล้ว จึง เข้าร่วมโครงการ ถ่ายทอดฯ - ทำให้ได้ความรู้ เกี่ยวกับการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตร ได้เห็นรูปแบบ ต่างๆ ของสวน ยางพาราแบบวน เกษตร รวมถึง ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจาก การทำสวนยางพารา แบบวนเกษตร - ได้รู้จักเพื่อนใหม่มาก ขึ้น	ไม่มี ไม่มี ไม่มี	ไม่มี ไม่มี ไม่มี
		- กิจกรรมการจัดอบรมเชิง ปฏิบัติการ เรื่อง “กระบวนการ	- เห็นว่าการรวมกลุ่ม และการสร้าง เครือข่ายเป็นสิ่งที่ดี		

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
	<p>ยั่งยืนของชุมชน บ้านพรุเตาะนอก” ซึ่งจากเดิมมีการ ดำเนินงานเฉพาะ เกษตรกรในหมู่ที่ 4 ตำบลทุ่งใหญ่ แต่ ในโครงการ ถ่ายทอดฯ นี้ มีการ สร้างการเรียนรู้</p> <p>การทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรให้กับ เกษตรกรทั้ง 6 หมู่บ้านในตำบลทุ่ง ใหญ่</p>	<p>สร้างเครือข่ายวนเกษตร ยางพารา”</p> <p>- กิจกรรมศึกษาดูงานเพื่อ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกร ที่ประสบความสำเร็จในการทำ สวนยางพาราแบบวนเกษตร จำนวน 2 ครั้ง</p> <p>ครั้งที่ 1 สวนยางพาราแบบ วนเกษตรของนายวิฑูร หนูเสน ตำบลตะโหมด อำเภอดงหลวง จังหวัดพัทลุง และนาย โกญจนาท รจนาสวรรณ ตำบล บางเหรียง อำเภอกวนเนียง จังหวัดสงขลา</p> <p>ครั้งที่ 2 สวนยางพาราแบบ วนเกษตรของนายค้ำนิง นวล มณีย์ ตำบลจะโหนด อำเภोजะ นะ จังหวัดสงขลา และอาจารย์ สุชาติ ฌ สงขลา ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา</p> <p>- กิจกรรมแจกกล้าไม้ (สนับสนุนกล้าไม้จากโครงการ หมู่บ้านรักษ้ำป่าลุ่มน้ำทะเลสาบ สงขลา (หมู่บ้านสี่เขียว) จังหวัด</p>	<p>- ได้พบปะ และ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกับสมาชิก และ คณะทำงานโครงการ ถ่ายทอดฯ เกี่ยวกับ แนวทาง การสร้างเครือข่ายของ สมาชิกที่เข้าร่วม โครงการถ่ายทอดฯ</p> <p>- รู้สึกประทับใจเมื่อได้ เห็นสวนยางพาราแบบ วนเกษตรในรูปแบบ ต่างๆ ที่เป็นของจริง - เกิดแรงบันดาลใจใน การเปลี่ยนสวน ยางพาราเชิงเดี่ยวเป็น สวนยางพาราแบบวน เกษตร</p> <p>- ดีใจที่ได้กล้าไม้ฟรี - เกิดแรงกระตุ้นใน การปลูกต้นไม้มากขึ้น โดยปลูกตะเคียนทอง</p>	<p>ไม่มี</p> <p>ไม่มี</p> <p>ไม่มี</p>	<p>ไม่มี</p> <p>ไม่มี</p> <p>ไม่มี</p>

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
		สงขลา สังกัดสำนักโครงการ พระราชดำริและกิจกรรม กรมป่า ไม้)	พะยอม ตำเสา และ กำขำ กับสมาชิกใน ครอบครัว ถือเป็น กิจกรรมที่สร้าง ความสัมพันธ์ที่ดีกับ คนในครอบครัวอีก กิจกรรมหนึ่ง		
		- กิจกรรมการเยี่ยมชมสวน ยางพาราแบบวนเกษตร	- ตนเองและสามีตั้งใจที่ มีสมาชิกและ คณะทำงานโครงการ ถ่ายทอดฯ มาเยี่ยม สวน รู้สึกว่าทุกคน ที่มาให้ความสำคัญกับ ตนเองและครอบครัว - เมื่อไปเยี่ยมชมสวนของ สมาชิกในโครงการ ถ่ายทอดฯ ทำให้เห็น รูปแบบการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรที่หลากหลาย ในบางครั้งก็มีการขอ แบ่งพันธุ์ไม้บางชนิดที่ น่าสนใจ มาปลูกใน สวนของตนเองด้วย	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
		- กิจกรรมการจัดประชุม ติดตามและประเมินผล	- ได้เห็นความก้าวหน้า ของการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรของสมาชิกใน โครงการถ่ายทอดฯ แต่ละคน - มีการรวมตัวของ สมาชิกโครงการ ถ่ายทอดฯ จัดตั้งเป็น “เครือข่ายเกษตรกร สวนยางพาราแบบวน เกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” - ได้แลกเปลี่ยน ประสบการณ์การทำ สวนยางพาราแบบวน เกษตรร่วมกัน	ไม่มี	ไม่มี
	- ปี 2558 เข้าร่วม โครงการถ่ายทอด เทคโนโลยี เรื่อง “การสร้างความ เข้มแข็งของ เครือข่ายเกษตรกร สวนยางพาราแบบ วนเกษตรตำบลทุ่ง ใหญ่ เพื่อสร้าง	- กิจกรรมการให้ความรู้เรื่อง “รูปแบบและประโยชน์ของ สวนยางพาราแบบวนเกษตร” โดยการใช้แผนภาพ “ประโยชน์ ของสวนยางพาราแบบวน เกษตร”	- รู้ถึงรูปแบบและ ประโยชน์ของการทำ สวนยางพาราแบบวน เกษตรมากขึ้น - เมื่อมีข้อสงสัยก็ได้ ซักถามวิทยากรที่มา ให้ความรู้ได้ทันที - ได้พบปะสมาชิก เครือข่ายฯ	ไม่มี	ไม่มี
	เสริมการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรในอำเภอ	- กิจกรรมการเสวนา เรื่อง “การสร้างความหลากหลายใน สวนยางพาราแบบวนเกษตร”	- รู้จักพันธุ์ไม้ท้องถิ่น มากขึ้น	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
	หาดใหญ่ จังหวัด สงขลา” ซึ่งเป็น โครงการที่เกิดจาก ความต้องการของ สมาชิกเครือข่ายฯ ในการที่จะให้ เครือข่ายมีความ เข้มแข็ง และ สมาชิกมีความ พร้อมในการ ถ่ายทอดความรู้ เกี่ยวกับการทำ สวนยางพาราแบบ วนเกษตรให้กับ เกษตรกรในพื้นที่ อื่นๆ ที่สนใจ	<p>- กิจกรรมการประชุมติดตาม ผลการดำเนินงานระดับหมู่บ้าน เดือนละ 1 ครั้ง</p> <p>- กิจกรรมการศึกษาดูงานใน พื้นที่ที่ประสบความสำเร็จใน เรื่องการสร้างและพัฒนา ศักยภาพของคนในชุมชนเพื่อ การพึ่งพาตนเองที่ยั่งยืน ณ เครือข่ายสินธุ์แพรทอง ตำบล ลำสินธุ์ อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง</p>	<p>- เกิดแรงบันดาลใจใน การเพิ่มชนิดพันธุ์ไม้ใน สวนของตนเอง</p> <p>- เกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับ ผลของการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตร</p> <p>- เกิดการรวมกลุ่มตาม ความสนใจร่วมของ สมาชิกเครือข่ายฯ ใน หมู่บ้าน คือ กลุ่มแปรรู รูปผลผลิตจากสวน ยางพาราแบบวน เกษตร และกลุ่ม เพาะพันธุ์กล้าไม้ ท้องถิ่น</p> <p>- ได้รับความรู้ข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสมาชิก เครือข่ายฯ</p> <p>- ประทับใจในวิธีการ สร้างความเข้มแข็ง ของเครือข่ายสินธุ์แพร ทอง โดยเฉพาะกลุ่ม ผู้หญิงที่ว่าจะ เข้มแข็ง ก็ต้องผ่าน อุปสรรคมากมาย หลายอย่าง</p> <p>- ได้เรียนรู้การบริหาร จัดการกลุ่มต่างๆ ใน เครือข่ายสินธุ์แพรทอง</p>	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
			ได้แก่ กลุ่มแปรรูป กล้วย กลุ่มเครื่องแกง ตำมือ เป็นต้น		
		- กิจกรรมการฝึกอบรมทักษะ การเป็นวิทยากรกระบวนการ จำนวน 2 ครั้ง	- มีความกล้าในการ พูดในที่ประชุมมากขึ้น - ได้เรียนรู้หลักการพูด และการวางแผนการ จัดกิจกรรมที่ถูกต้อง	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมการจัดประชุม ติดตามผลการดำเนินงานระดับ ตำบล	- ได้ติดตาม ความก้าวหน้าของการ ดำเนินงานของกลุ่ม ต่างๆ ในเครือข่ายฯ - ได้พบปะสมาชิก เครือข่ายฯ หมู่บ้าน ต่างๆ	ไม่มี	ไม่มี
คนที่ 9	- ปี 2555 โครงการร่วม อนุรักษ์เขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขล านครินทร์ ส่งเสริม แนวคิดการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตร ภายใต้ชื่อ “โครงการพัฒนา วนเกษตรยางพารา เพื่อความยั่งยืน ของชุมชนบ้าน พรุเตาะนอก”	- กิจกรรมเวทีประชาคม หมู่บ้าน ซึ่งมีบัณฑิตอาสาจาก โครงการร่วมอนุรักษ์เขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ชักชวนให้เข้าร่วมประชุม เพื่อ รับฟังแนวคิดการทำสวน ยางพาราแบบวนเกษตรจาก นักวิชาการ รวมทั้งรับสมัคร สมาชิกเข้าร่วมโครงการพัฒนา ฯ - กิจกรรมศึกษาดูงานใน โครงการฯ จำนวน 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 ศึกษาดูงาน ณ สวนยางพาราแบบวนเกษตร ของนายวิฑูร หนูเสน ตำบลตะ โหมด อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัด	- จากการได้เข้าร่วม เวทีประชาคม และ ได้รับฟังแนวคิดในการ ทำสวนยางพาราแบบ วนเกษตร เห็นว่าเป็น ประโยชน์ จึงเข้าร่วม โครงการพัฒนาฯ - มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตร - เกิดแรงบันดาลใจใน การเปลี่ยนสวน	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
		<p>พัทลุง และสวนยางพาราแบบวนเกษตรของนายคำนึง นวลมณีย์ ตำบลจะโหลง อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา</p> <p>ครั้งที่ 2 ศึกษาดูงาน ณ สวนยางพาราแบบวนเกษตรของอาจารย์สุชาติ ณ สงขลา ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา</p>	<p>ยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตร</p> <p>- สามีจากที่ไม่เห็นด้วย เมื่อมาเข้าร่วมศึกษาดูงาน ก็รู้สึกประทับใจ และเปลี่ยนความคิดจากเดิม จนเป็นหลักของครอบครัวในการนำพันธุ์ไม้ไปปลูกในสวนยางพารา</p> <p>- ได้เห็นรูปแบบการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรที่หลากหลาย</p>		
		<p>- กิจกรรมการจัดหาพันธุ์ไม้ เช่น ตะเคียนทอง พะยอม มะฮอกกานี เป็นต้น มาแจกจ่ายให้กับสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาฯ</p>	<p>- รู้สึกดีใจที่ได้รับพันธุ์ไม้ฟรี และเกิดแรงกระตุ้นในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรมากขึ้น</p> <p>- มีการปลูก ตะเคียนทอง พะยอม ทุเรียน และกระทังใบใหญ่ เว้นสิเหร่และสะเดาเทียมที่งอกเอง ให้เจริญเติบโตตามธรรมชาติ</p>	ไม่มี	ไม่มี
		<p>-กิจกรรมการเยี่ยมชมสวนยางพาราแบบวนเกษตร</p>	<p>- เกิดความประทับใจ และภูมิใจ เมื่อสมาชิกและคณะทำงาน</p>	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
			<p>โครงการพัฒนาฯ มา เยี่ยมชมของตนเอง</p> <ul style="list-style-type: none"> - เกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้เกี่ยวกับ ประสบการณ์การทำ สวนยางพาราแบบวน เกษตรร่วมกัน - หากมีปัญหาที่ เกี่ยวข้องกับการทำ สวนยางพาราแบบวน เกษตร สมาชิกและ คณะทำงานโครงการ พัฒนาฯ ที่มาเยี่ยม สวนก็จะช่วยกัน เสนอแนะวิธีต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหา 		
		- กิจกรรมติดตามและ ประเมินผลการทำสวน ยางพาราแบบวนเกษตร	<ul style="list-style-type: none"> - การรายงาน ความก้าวหน้าในการ ทำสวนยางพาราแบบ วนเกษตรของสมาชิก ที่เข้าร่วมโครงการ พัฒนาฯ - มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้การทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรร่วมกัน 	ไม่มี	ไม่มี
	- ปี 2556 – 2557 โครงการร่วม อนุรักษ์เขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขล านครินทร์ นำ	- กิจกรรมรับสมัครสมาชิกเข้า ร่วมโครงการถ่ายทอดฯ	- จากที่ได้เข้าร่วม โครงการพัฒนาฯ เมื่อ ปี 2555 เห็นว่าเป็น โครงการที่มีประโยชน์ ดังนั้น จึงสมัครเข้า	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
<p>ความรู้จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร มาถ่ายทอดให้กับเกษตรกรในตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ภายใต้ชื่อ “โครงการถ่ายทอดเทคโนโลยีเรื่อง การสร้างและ พัฒนาเครือข่าย เกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” ซึ่งเป็นโครงการที่ขยายผล การดำเนินงานมาจาก “โครงการ พัฒนาวนเกษตร ยางพาราเพื่อความ ยั่งยืนของชุมชน บ้านพรุเตานอก” ซึ่งจากเดิมมีการ ดำเนินงานเฉพาะ เกษตรกรในหมู่ที่ 4 ตำบลทุ่งใหญ่ แต่ ในโครงการ</p>	<p>ความรู้จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร มาถ่ายทอดให้กับเกษตรกรในตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ภายใต้ชื่อ “โครงการถ่ายทอด</p>	<p>- กิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบและประโยชน์ของการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร ในระดับตำบล</p>	<p>ร่วมโครงการถ่ายทอดฯ</p>		
	<p>เทคโนโลยีเรื่อง การสร้างและ พัฒนาเครือข่าย เกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” ซึ่งเป็นโครงการที่ขยายผล</p>	<p>- กิจกรรมการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “กระบวนการสร้างเครือข่ายวนเกษตรยางพารา”</p>	<p>- มีความรู้และเข้าใจ ความสำคัญของการทำงานในรูปแบบกลุ่ม/เครือข่ายมากขึ้น - ได้พบปะพูดคุยและ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันกับสมาชิกและ คณะทำงานในโครงการถ่ายทอดฯ</p>	ไม่มี	ไม่มี
	<p>การดำเนินงานมาจาก “โครงการ พัฒนาวนเกษตร ยางพาราเพื่อความ ยั่งยืนของชุมชน บ้านพรุเตานอก” ซึ่งจากเดิมมีการ ดำเนินงานเฉพาะ เกษตรกรในหมู่ที่ 4 ตำบลทุ่งใหญ่ แต่ ในโครงการ</p>	<p>- กิจกรรมศึกษาดูงานเพื่อ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตร จำนวน 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 สวนยางพาราแบบวนเกษตรของนายวิฑูร หนูเสน ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง และนาย โกฎจนาท รจนาสุวรรณ ตำบล</p>	<p>- แม้ว่าเป็นการมาศึกษาดูงานเป็นครั้งที่ 2 ในสถานที่เดิมจากที่เคยมาศึกษาดูงานแล้วเมื่อปี 2555 แต่ก็ยังคงรู้สึกประทับใจ และ ได้รับความรู้ใหม่จากวิทยากร - ได้รู้จักพันธุ์ไม้ที่น่าสนใจ สำหรับนำไปปลูกในสวนยางพารา</p>	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
	ถ่ายทอดฯ นี้ มีการ สร้างการเรียนรู้ การทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรให้กับ เกษตรกรทั้ง 6 หมู่บ้านในตำบลทุ่ง ใหญ่	บางเหรียญ อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา ครั้งที่ 2 สวนยางพาราแบบ วนเกษตรของนายคำนึง นวล มณีย์ ตำบลจะโหนด อำเภอจะ นะ จังหวัดสงขลา และอาจารย์ สุชาติ ณ สงขลา ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	แบบวนเกษตรของ ตนเองหลากหลาย ชนิด		
		- กิจกรรมแจกกล้าไม้ (สนับสนุนกล้าไม้จากโครงการ หมู่บ้านรักษ่าป่าลุ่มน้ำทะเลสาบ สงขลา (หมู่บ้านสี่เขียว) จังหวัด สงขลา สังกัดสำนักโครงการ พระราชดำริและกิจการ กรมป่า ไม้)	- รู้สึกดีใจที่ได้รับพันธุ์ กล้าไม้ฟรี - มีการนำพันธุ์ไม้ที่ได้ ไปปลูกเพิ่มในสวน ยางพาราแบบวน เกษตรของตนเอง โดย ปลูกตะเคียนทอง พะยอม และสะเดา เทียม	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมการเยี่ยมเยียนสวน ยางในระดับหมู่บ้านและตำบล	- รู้สึกดีใจ และ ภาคภูมิใจที่สมาชิก และคณะทำงาน โครงการถ่ายทอดฯ มาเยี่ยมสวน - รู้สึกสนุกสนาน เมื่อ มีการรวมกลุ่มกัน แล้ว ขับรถเป็นขบวนไป เยี่ยมชมสวนยางพารา แบบวนเกษตรของ สมาชิกที่เข้าร่วม โครงการถ่ายทอดฯ	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
		- กิจกรรมการจัดประชุม ติดตามและประเมินผล	- ได้รับรู้ข่าวสารต่างๆ เกี่ยวกับการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตร - ได้รายงาน ความก้าวหน้าเกี่ยวกับ การทำสวนยางพารา แบบวนเกษตรตนเอง ในขณะเดียวกันก็ได้ รับรู้ผลของการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรของสมาชิก โครงการถ่ายทอดฯ คนอื่นๆ	ไม่มี	ไม่มี
	- ปี 2558 เข้าร่วม โครงการถ่ายทอด เทคโนโลยี เรื่อง “การสร้างความ เข้มแข็งของ เครือข่ายเกษตรกร สวนยางพาราแบบ วนเกษตรตำบลทุ่ง ใหญ่ เพื่อสร้าง เสริมการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรในอำเภอ หาดใหญ่ จังหวัด สงขลา” ซึ่งเป็น โครงการที่เกิดจาก ความต้องการของ สมาชิกเครือข่ายฯ	- กิจกรรมการให้ความรู้เรื่อง “รูปแบบและประโยชน์ของ สวนยางพาราแบบวนเกษตร” โดยการใช้แผนภาพ “ประโยชน์ ของสวนยางพาราแบบวน เกษตร”	- มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตร ทั้งรูปแบบ และประโยชน์ในด้าน ต่างๆ มากยิ่งขึ้น	- ในบางครั้ง ตนเองติด ภารกิจ ไม่ สามารถเข้า ร่วมกิจกรรม ได้	- ให้สามีเข้า ร่วมกิจกรรม แทน โดย ตนเองจะ ติดตาม ข่าวสาร ต่างๆ จาก สามี
		- กิจกรรมการเสวนา เรื่อง “การสร้างควมหลากหลายใน สวนยางพาราแบบวนเกษตร”	- ได้รู้จักชนิดพันธุ์ไม้ ท้องถิ่นหลากหลาย ชนิด - เกิดแรงบันดาลใจใน การสร้างควม หลากหลายของชนิด พันธุ์ไม้ในสวน ยางพาราแบบวน เกษตรของตนเอง	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
ในการที่จะให้ เครือข่ายมีความ เข้มแข็ง และ สมาชิกมีความ พร้อมในการ ถ่ายทอดความรู้ เกี่ยวกับการทำ สวนยางพาราแบบ วนเกษตรให้กับ เกษตรกรในพื้นที่ อื่นๆ ที่สนใจ		- กิจกรรมการประชุมติดตาม ผลการดำเนินงานระดับหมู่บ้าน เดือนละ 1 ครั้ง	- มีการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนความ คิดเห็นเกี่ยวกับการทำ สวนยางพาราแบบวน เกษตรร่วมกัน - สมาชิกเครือข่ายฯ ในหมู่บ้านมีการทำ กิจกรรมร่วมกัน	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมการศึกษาดูงานใน พื้นที่ที่ประสบความสำเร็จใน เรื่องการสร้างและพัฒนา ศักยภาพของคนในชุมชนเพื่อ การพึ่งพาตนเองที่ยั่งยืน ณ เครือข่ายสินธุ์แพรทอง ตำบล ลำสินธุ์ อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง	- รู้สึกประทับใจในการ บริหารจัดการ เครือข่ายแบบแนวราบ - มีแรงกระตุ้นในการ กลับมาพัฒนาตนเอง และพัฒนาเครือข่ายฯ	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมการฝึกอบรมทักษะ การเป็นวิทยากรกระบวนการ จำนวน 2 ครั้ง	- มีความกล้าในการ แสดงความคิดเห็น และการพูดในที่ ประชุมมากขึ้น	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมการจัดประชุม ติดตามผลการดำเนินงานระดับ ตำบล	- ได้รับความก้าวหน้า ของการดำเนินงาน ของกลุ่มต่างๆ ใน เครือข่ายฯ - ได้รับความรู้ข้อมูลข่าวสาร ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การทำสวนยางพารา แบบวนเกษตร	ไม่มี	ไม่มี
	- ปี 2558	- ขอรับกล้าไม้จากโครงการ หมู่บ้านรักษ่าป่าลุ่มน้ำทะเลสาบ สงขลา (หมู่บ้านสี่เขียว) จังหวัด	- มีการปลูก ตะเคียนทอง พะยอม และมะฮอกกานี ใน		

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
		สงขลา สังกัดสำนักโครงการ พระราชดำริและกิจการ กรมป่า ไม้	สวนยางพาราแบบวน เกษตรเพิ่ม		
คนที่ 10	- ปี 2555 โครงการร่วม อนุรักษ์เขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขล านครินทร์ ส่งเสริม แนวคิดการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตร ภายใต้ชื่อ “โครงการพัฒนา วนเกษตรยางพารา เพื่อความยั่งยืน ของชุมชนบ้าน พรุเตาะนอก”	- กิจกรรมเวทีประชาคม หมู่บ้าน ซึ่งมีบัณฑิตอาสาจาก โครงการร่วมอนุรักษ์เขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ชักชวนให้เข้าร่วมประชุม เพื่อ รับฟังแนวคิดการทำสวน ยางพาราแบบวนเกษตรจาก นักวิชาการ รวมทั้งรับสมัคร สมาชิกเข้าร่วมโครงการพัฒนา ฯ	- จากการรับฟังข้อมูล รู้สึกว่าการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรน่าจะเป็น แนวทางหนึ่งในการ แก้ไขปัญหาราคา ยางพาราตกต่ำ และ ตนเองก็ชอบการปลูก ต้นไม้อยู่แล้ว จึงเกิด ความสนใจ และสมัคร เข้าร่วมเป็นสมาชิกใน โครงการถ่ายทอดฯ	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมศึกษาดูงานใน โครงการฯ จำนวน 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 ศึกษาดูงาน ณ สวนยางพาราแบบวนเกษตร ของนายวิฑูร หนูเสน ตำบลตะ โหมด อำเภอตะโหมด จังหวัด พัทลุง และสวนยางพาราแบบ วนเกษตรของนายค้ำนิง นวล มณีย์ ตำบลจะโหลง อำเภोजะ นะ จังหวัดสงขลา ครั้งที่ 2 ศึกษาดูงาน ณ สวนยางพาราแบบวนเกษตร ของอาจารย์สุชาติ ณ สงขลา ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	- ได้เห็นสวนยางพารา แบบวนเกษตร หลากหลายรูปแบบ แต่ที่ตนเองรู้สึกชอบ และประทับใจมาก ที่สุด คือ สวน ยางพาราแบบวน เกษตรที่มีการปลูกต้น ตะเคียนทองเป็นพืช ร่วมอย่างหลัก จึงมีแรง บันดาลใจในการ เปลี่ยนสวนยางพารา เชิงเดี่ยวเป็นสวน ยางพาราแบบวน เกษตร โดยเน้นปลูก	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
			ตะเคียนทองเป็นพืช ร่วมยางหลัก		
		- กิจกรรมการจัดการพันธุไม้ เช่น ตะเคียนทอง พะยอม มะฮอกกานี เป็นต้น มา แจกจ่ายให้กับสมาชิกที่เข้าร่วม โครงการพัฒนาฯ	- รู้สึกดีใจที่ได้พันธุ์ไม้ ฟรี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้นตะเคียนทอง - มีการปลูกต้น ตะเคียนทอง สักทอง สะเดาเทียม มะฮอกกานี และ กระถินเทพา โดยมี สามีช่วยปลูก	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมการเยี่ยมเยียนสวน ยางพาราแบบวนเกษตรของ สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการ พัฒนาฯ ที่ได้ดำเนินการปลูก ต้นไม้ในสวนแล้ว	- ตนเองและสามีรู้สึก ดีใจ และภูมิใจที่ สมาชิกและ คณะทำงานโครงการ พัฒนาฯ มาเยี่ยมเยียน สวน - ได้รับความรู้ต่างๆ เพิ่มมากขึ้น จากการที่ ได้แลกเปลี่ยนรู้กับ สมาชิกและ คณะทำงานโครงการ พัฒนาฯ ที่มีการปลูก ตะเคียนทองเป็นร่วม ยางเช่นกัน	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมติดตามและ ประเมินผลการทำสวน ยางพาราแบบวนเกษตร	- ได้รับความรู้ข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำ สวนยางพาราแบบวน เกษตร - ได้รับความรู้ผลการทำสวน ยางพาราแบบวน	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
			เกษตรกรของสมาชิก อื่นๆ ที่เข้าร่วม โครงการพัฒนาฯ		
	- ปี 2556 – 2557 โครงการร่วม อนุรักษ์เขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขล านครินทร์ นำ ความรู้จากงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการ ทำสวนยางพารา แบบวนเกษตร มา ถ่ายทอดให้กับ เกษตรกรในตำบล ทุ่งใหญ่ อำเภอ หาดใหญ่ จังหวัด สงขลา ภายใต้ชื่อ “โครงการถ่ายทอด	- กิจกรรมรับสมัครสมาชิกเข้า ร่วมโครงการถ่ายทอดฯ	- หลังจากที่ได้เข้าร่วม โครงการพัฒนาฯ เมื่อ ปี 2555 ก็รู้สึกว่าการ ทำสวนยางพาราแบบ วนเกษตรทำให้เกิดผล ดีในหลายด้าน ดังนั้น จึงเกิดความสนใจเข้า ร่วมโครงการถ่ายทอด ฯ	ไม่มี	ไม่มี
	เทคโนโลยีเรื่อง การสร้างและ พัฒนาเครือข่าย เกษตรกรสวน	- กิจกรรมการให้ความรู้ เกี่ยวกับรูปแบบและประโยชน์ ของการทำสวนยางพาราแบบ วนเกษตร ในระดับตำบล	- มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรมากยิ่งขึ้น - ได้พบปะกับสมาชิก จากหลายหมู่บ้าน	ไม่มี	ไม่มี
	ยางพาราแบบวน เกษตรตำบลทุ่ง ใหญ่ อำเภอ หาดใหญ่ จังหวัด สงขลา” ซึ่งเป็น โครงการที่ขยายผล การดำเนินงานมา จาก “โครงการ พัฒนานวนเกษตร	- กิจกรรมการจัดอบรมเชิง ปฏิบัติการ เรื่อง “กระบวนการ สร้างเครือข่ายวนเกษตร ยางพารา”	- อยากให้มีการสร้าง เครือข่ายในสมาชิกที่ เข้าร่วมโครงการ ถ่ายทอดฯ	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมศึกษาดูงานเพื่อ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกร ที่ประสบความสำเร็จในการทำ สวนยางพาราแบบวนเกษตร จำนวน 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 สวนยางพารา แบบวนเกษตรของนายวิฑูร หนูเสน ตำบลตะโหมด อำเภ ตะโหมด จังหวัดพัทลุง และ	- เห็นสวนต่างๆ ที่เคย มาศึกษาดูงานเมื่อปี 2555 มีการพัฒนา ต่อเนื่อง รวมทั้งเห็น การเจริญเติบโตของ ต้นไม้ที่ปลูกเมื่อเทียบกับ ครั้งที่ผ่านๆ มา ยิ่งทำ ให้รู้สึกประทับใจ และ เป็นแรงกระตุ้นให้	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
	ยางพาราเพื่อความ ยั่งยืนของชุมชน บ้านพรุเตานอก” ซึ่งจากเดิมมีการ ดำเนินงานเฉพาะ เกษตรกรในหมู่ที่ 4 ตำบลทุ่งใหญ่ แต่ ในโครงการ ถ่ายทอดฯ นี้ มีการ สร้างการเรียนรู้	นายโกญจนาท รัตนสุวรรณ ตำบลบางเหรียง อำเภอกวน เนียง จังหวัดสงขลา ครั้งที่ 2 สวนยางพารา แบบวนเกษตรของนายคำนึง นวลมณีย์ ตำบลจะโหนด อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา และอาจารย์สุชาติ ณ สงขลา ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	ตนเองพัฒนาสวน ยางพาราแบบวน เกษตรของตนเอง		
	การทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรให้กับ เกษตรกรทั้ง 6 หมู่บ้านในตำบลทุ่ง ใหญ่	- กิจกรรมแจกกล้าไม้ (สนับสนุนกล้าไม้จากโครงการ หมู่บ้านรักษ้ำป่าลุ่มน้ำทะเลสาบ สงขลา (หมู่บ้านสีเขียว) จังหวัด สงขลา สังกัดสำนักโครงการ พระราชดำริและกิจการ กรมป่า ไม้)	- รู้สึกดีใจและมี กำลังใจในการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรมากขึ้น - มีการปลูกพะยูง สับปะรด ตะไคร้ กล้วยน้ำว้า และผักเท ลียง ในสวน - มีการเปลี่ยนสวน ยางพาราเชิงเดี่ยวเป็น สวนยางพาราแบบวน เกษตร โดยเน้น ตะเคียนทองเป็นพืช ร่วมยางหลัก ในทุก สวนที่ครอบครัวยมี เอกสารสิทธิ์	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมการเยี่ยมเยียนสวน ยางในระดับหมู่บ้านตำบล	- รู้สึกภาคภูมิใจ และ มีกำลังใจในการทำ สวนยางพาราแบบวน เกษตร	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
			- มีความสุข เมื่อได้ เห็นมาสมาชิกและ คณะทำงานโครงการ ถ่ายทอดฯ ที่มาเยี่ยม สวนขอรูปแบบการ ทำสวนยางพาราแบบ วนเกษตรของตนเอง		
		- กิจกรรมการจัดประชุม ติดตามและประเมินผล	- มีการรายงาน ความก้าวหน้าในการ ทำสวนยางพาราแบบ วนเกษตร - ได้รับรู้ข่าวสาร และ กิจกรรมต่างๆ ที่ เกี่ยวข้องกับการทำ สวนยางพาราแบบวน เกษตร	ไม่มี	ไม่มี
	- ปี 2558 เข้าร่วม โครงการถ่ายทอด เทคโนโลยี เรื่อง “การสร้างความ เข้มแข็งของ เครือข่ายเกษตรกร สวนยางพาราแบบ วนเกษตรตำบลทุ่ง ใหญ่ เพื่อสร้าง เสริมการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรในอำเภอ หาดใหญ่ จังหวัด สงขลา” ซึ่งเป็น	- กิจกรรมการให้ความรู้เรื่อง “รูปแบบและประโยชน์ของ สวนยางพาราแบบวนเกษตร” โดยการใช้แผนภาพ “ประโยชน์ ของสวนยางพาราแบบวน เกษตร”	- มีการเรียนรู้การทำ สวนยางพาราแบบวน เกษตรมากขึ้น - เห็นถึงประโยชน์ใน ด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับการทำสวน ยางพาราแบบวน เกษตรมากขึ้น	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมการเสวนา เรื่อง “การสร้างความหลากหลายใน สวนยางพาราแบบวนเกษตร”	- รู้สึกมีแรงกระตุ้นให้ สร้างความหลากหลาย ของชนิดพันธุ์ไม้ใน สวนยางพาราแบบวน เกษตรของตนเองมาก ขึ้น	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
	<p>โครงการที่เกิดจากความต้องการของสมาชิกเครือข่ายฯ ในการที่จะให้เครือข่ายมีความเข้มแข็ง และสมาชิกมีความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรให้กับเกษตรกรในพื้นที่อื่นๆ ที่สนใจ</p>	<p>- กิจกรรมการประชุมติดตามผลการดำเนินงานระดับหมู่บ้าน เดือนละ 1 ครั้ง</p> <p>- กิจกรรมการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในเรื่องการสร้างและพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองที่ยั่งยืน ณ เครือข่ายสินธุ์แพรทอง ตำบลลำสินธุ์ อำเภอสรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง</p>	<p>- พันธุ์ไม้ท้องถิ่นบางชนิดที่ตนเองหลงลืมไป หรือไม่คิดว่ามีมูลค่า หรือให้ประโยชน์อะไร เมื่อมาได้เข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ ก็เห็นความสำคัญมากยิ่งขึ้น และคิดว่าจะปลูกเพิ่มในสวนของตนเอง</p> <p>- มีการทำกิจกรรมตามความสนใจร่วมของสมาชิกเครือข่ายฯ ในหมู่บ้าน คือ สมุนไพรขับแมลง</p> <p>- แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการประชุมต่างๆ ของเครือข่ายฯ ร่วมกัน</p> <p>- รู้สึกประทับใจในการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายสินธุ์แพรทอง ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคน เมื่อคนพัฒนา ครอบครัวก็พัฒนา กลุ่ม/เครือข่ายก็พัฒนา</p> <p>- เรียนรู้การบริหารจัดการกลุ่ม และผลิตภัณฑ์จากกลุ่มเครื่องแกงตำมือ ซึ่ง</p>	<p>- ไม่มี</p> <p>- ไม่มี</p> <p>- ไม่มี</p>	<p>- ไม่มี</p> <p>- ไม่มี</p> <p>- ไม่มี</p>

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
			สามารถนำไปปรับใช้ ในกลุ่มเครื่องแกงตำ มือของหมู่บ้านได้		
		- กิจกรรมการฝึกอบรมทักษะ การเป็นวิทยากรกระบวนการ จำนวน 2 ครั้ง	- มีความกล้าในการ พูด และการแสดง ความคิดเห็นในที่ ประชุมมากขึ้น - รู้ลำดับขั้นตอนใน การพูด และการจัด กิจกรรมมากขึ้น	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมปลูกต้นไม้ในสวน ยางพารา	- ได้ทำกิจกรรม ร่วมกับสมาชิก เครือข่ายฯ ครู นักเรียน นักศึกษา และนายกองค์การ บริหารส่วนตำบลทุ่ง ใหญ่ - ได้สมาชิกเครือข่ายฯ เพิ่มขึ้น - มีความสุขที่ได้ปลูก ต้นไม้	ไม่มี	ไม่มี
		- กิจกรรมการจัดประชุม ติดตามผลการดำเนินงานระดับ ตำบล	- ได้รับฟังการรายงาน ความก้าวหน้าในการ จัดกิจกรรมของกลุ่ม ต่างๆ ของสมาชิก เครือข่ายฯ ในแต่ละ หมู่บ้าน - มีการเข้าร่วมเป็น สมาชิกกลุ่มปุ๋ยหมัก ชีวภาพ	ไม่มี	ไม่มี

แกนนำ เกษตรกร	ช่วงเวลาของ การเรียนรู้การทำ สวนยางพารา แบบวนเกษตร	รูปแบบในการเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่ได้ จากการเรียนรู้	ปัญหา/ อุปสรรคใน การเรียนรู้	แนวทาง การแก้ไข
			- ได้รับรู้ข่าวสารและ กิจกรรมต่างๆ ที่ เกี่ยวข้อง		

ภาคผนวก ช

ลักษณะสวนยางพาราแบบวนเกษตร รวมทั้งช่วงเวลา จำนวน ชนิด สภาพภาพและการใช้
ประโยชน์ของพันธุ์ไม้ของแก่นนำเกษตรกร

1. แกนนำเกษตรกรคนที่ 1

1.1 ลักษณะของสวนยางพาราแบบวนเกษตร

พื้นที่ 3 ไร่ 2 งาน ดินมีลักษณะเป็นดินร่วน เริ่มปลูกยางพาราในปี 2538 สายพันธุ์ RRIM 600 ปัจจุบัน (ปี 2559) ยางพาราอายุ 21 ปี ระยะห่างในการปลูก 7x3.5 เมตร ดังแสดงในภาพประกอบ ช.1 มีช่วงเวลาในการปลูก/เว้นไม้ จำนวน ชนิด สถานภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้ดังแสดงในตารางที่ ช.1

ภาพประกอบ ช.1 ลักษณะสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร คนที่ 1

1.2 ช่วงเวลาในการปลูก/เว้นไม้ จำนวน ชนิด สถานภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้

ตารางที่ ข.1 ช่วงเวลาในการปลูก/เว้นไม้ จำนวน ชนิด สถานภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้ในสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกรคนที่ 1

ช่วงปี	ชนิดพันธุ์ไม้		สถานภาพของพันธุ์ไม้ (ต้น)			การใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้ (ชนิด)			พันธุ์ไม้ที่ปลูก		
	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	ลูกไม้ (sapling)	ไม้หนุม (pole)	ไม้ใหญ่ (tree)	ไม้ใช้สอย	พืชอาหาร	สมุนไพร	จำนวน (ต้น)	คิดเป็นร้อยละต่อต้น	คิดเป็นร้อยละต่อปี
ก่อน ปี 2538	มะพร้าว	<i>Cocos nucifera</i> Linn.			8		✓		8	1.79	1.79
ปี 2538	จำปาตะ	<i>Artocarpus integer</i> (Thunb.) Merr.			20		✓		20	4.46	4.46
ปี 2550	สักทอง	<i>Tectona grandis</i> L.f.		3		✓			3	0.67	0.67
ปี 2552	มะพร้าว	<i>Cocos nucifera</i> Linn.		4			✓		4	0.89	3.13
	สะเดาเทียม	<i>Azadirachta excels</i> (Jack) Jacobs		10		✓			10	2.23	
ปี 2554	สละเนินวงศ์	<i>Salacca zalacca</i> (Gaertn.) Voss		3			✓		3	0.67	0.67
ปี 2555	สีเทรง	<i>Livistona speciosa</i> Kurz		4		✓			4	0.89	0.89
ปี 2556	พะยอม	<i>Shorea roxburghii</i> G. Don		20		✓			20	4.46	83.04
	ตะเคียนทอง	<i>Hopea odorata</i> Roxb.	80			✓			80	17.86	

ช่วงปี	ชนิดพันธุ์ไม้		สถานภาพของพันธุ์ไม้ (ต้น)			การใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้ (ชนิด)			พันธุ์ไม้ที่ปลูก		
	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	ลูกไม้ (sapling)	ไม้หนุ่ม (pole)	ไม้ใหญ่ (tree)	ไม้ใช้สอย	พืชอาหาร	สมุนไพร	จำนวน (ต้น)	คิดเป็นร้อยละต่อต้น	คิดเป็นร้อยละต่อปี
	ผักเหลียง	<i>Gnetum gnemon</i> L. Var. Tenerum Markgr.	80				✓		80	17.86	
	สละอินโด	<i>Salacca zalacca</i> (Gaertn.) Voss ex Vilm.	190				✓		190	42.41	
	ไผ่ตงหนู	<i>Dendrocalamus asper</i> (Schult.) Backer		2		✓	✓		2	0.45	
ปี 2557	ไผ่มันป่า	<i>Bambusa</i> sp.	4			✓	✓		4	0.89	0.89
ปี 2558	ผักเหลียง	<i>Gnetum gnemon</i> L. Var. Tenerum Markgr.	20				✓		20	4.46	4.46
รวม	12 ชนิด		374	46	28	7	9	0	448	100	100

2. แคนนำเกษตรกรคนที่ 2

2.1 ลักษณะของสวนยางพาราแบบวนเกษตร

มีพื้นที่ 4 ไร่ ดินมีลักษณะเป็นดินนา เริ่มปลูกยางพาราในปี 2551 สายพันธุ์ RRIM 600 ปัจจุบัน (ปี 2559) ยางพาราอายุ 8 ปี ระยะห่างในการปลูก 4x2 เมตร ดังแสดงในภาพประกอบ ช.2 มีช่วงเวลาในการปลูก/เว้นไม้ จำนวน ชนิด สถานภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้ ดังแสดงในตารางที่ ช.2

ภาพประกอบ ช.2 ลักษณะสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแคนนำเกษตรกร คนที่ 2

2.2 ช่วงเวลาในการปลูก/เว้นไม้ จำนวน ชนิด สถานภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้

ตารางที่ ข.2 ช่วงเวลาในการปลูก/เว้นไม้ จำนวน ชนิด สถานภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้ในสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกรคนที่ 2

ช่วงปี	ชนิดพันธุ์ไม้		สถานภาพพืชร่วมยาง (ต้น)			การใช้ประโยชน์ (ชนิด)			พันธุ์ไม้ที่ปลูก		
	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	ลูกไม้ (sapling)	ไม้หนุม (pole)	ไม้ใหญ่ (tree)	ไม้ใช้สอย	พืชอาหาร	สมุนไพร	จำนวน (ต้น)	คิดเป็นร้อยละต่อต้น	คิดเป็นร้อยละต่อปี
ปี 2551	ตะเคียนทอง	<i>Hopea odorata</i> Roxb.			50	✓			50	2.53	57.66
	สะเดาเทียม	<i>Azadirachta excels</i> (Jack) Jacobs			20	✓			20	1.01	
	ตำเสา	<i>Fagraea fragrans</i> Roxb.			20	✓			20	1.01	
	สับปะรด	<i>Ananas comosus</i> (L.) Merr.	50				✓		50	2.53	
	ตะไคร้	<i>Cymbopogon citratus</i> Stapf.	1,000				✓		1,000	50.58	
ปี 2554	ตำเสา	<i>Fagraea fragrans</i> Roxb.		100		✓			100	5.06	26.81
	ตะเคียนทอง	<i>Hopea odorata</i> Roxb.		100		✓			100	5.06	
	กระทั่งใบใหญ่	<i>Litsea grandis</i> (Wall. Ex Nees) Hook. f.		30		✓			30	1.52	
	ชะมวง	<i>Garcinia cowa</i> Roxb.		20			✓		20	1.01	
	พะยอม	<i>Shorea roxburghii</i> G. Don		100		✓			100	5.06	
	กะพ้อ	<i>Licuala malajana</i> Becc.		150		✓			150	7.59	

ช่วงปี	ชนิดพันธุ์ไม้		สถานภาพพืชร่วมยาง (ต้น)			การใช้ประโยชน์ (ชนิด)			พันธุ์ไม้ที่ปลูก		
	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	ลูกไม้ (sapling)	ไม้หนุม (pole)	ไม้ใหญ่ (tree)	ไม้ใช้ สอย	พืช อาหาร	สมุนไพร	จำนวน (ต้น)	คิดเป็น ร้อยละ ต่อต้น	คิดเป็น ร้อยละ ต่อปี
	มะม่วงหิมพานต์	<i>Anacardium occidentale</i> L.		30			✓		30	1.52	
ปี 2556	ตำเสา	<i>Fagraea fragrans</i> Roxb.	20	80		✓			100	5.06	10.47
	ผักเหลียง	<i>Gnetum gnemon</i> L. Var. <i>tenerum</i> Markgr.	10				✓		10	0.51	
	มะพร้าว	<i>Cocos nucifera</i> Linn.	4	6			✓		10	0.51	
	มะฮอกกานี	<i>Swietenia macrophylla</i> King		40		✓			40	2.02	
	พะยุง	<i>Dalbergia cochinchinensis</i> Pierre	2	8		✓			10	0.51	
	มะกอก	<i>Spondias cytherea</i> Sonn.	20				✓		20	1.01	
	จำปาตะ	<i>Artocarpus integer</i> (Thunb.) Merr.		10			✓		10	0.51	
	ไผ่กิมซุง	<i>Bambusa</i> sp.		7		✓	✓		7	0.35	
ปี 2558	ผักกูด	<i>Diplazium esculentum</i> (Retz.) Sw.	100				✓		100	5.06	5.06
รวม	19 ชนิด		1,206	681	90	12	10	0	1,977	100	100

3. แกนนำเกษตรกรคนที่ 3

3.1 ลักษณะของสวนยางพาราแบบวนเกษตร

สวนยางพาราแบบวนเกษตรมีพื้นที่ 3 ไร่ 50.2 ตารางวา ดินมีลักษณะเป็นดินร่วนปนทรายสีดำ เริ่มปลูkyางพาราในปี 2535 สายพันธุ์ RRIM 600 ปัจจุบัน (ปี 2559) ยางพาราอายุ 24 ปีระยะห่างในการปลูก 7x3 เมตร ดังแสดงในภาพประกอบ ช.3 มีช่วงเวลาในการปลูก/เว้นไม้ จำนวน ชนิด สถานภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้ดังแสดงในตารางที่ ช.3

ภาพประกอบ ช.3 ลักษณะสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร คนที่ 3

3.2 ช่วงเวลาในการปลูก/เว้นไม้ จำนวน ชนิด สถานภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้

ตารางที่ ข.3 ช่วงเวลาในการปลูก/เว้นไม้ จำนวน ชนิด สถานภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้ในสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกรคนที่ 3

ช่วงปี	ชนิดพันธุ์ไม้		สถานภาพพืชรวมยาง (ต้น)			การใช้ประโยชน์ (ชนิด)			พันธุ์ไม้ที่ปลูก		
	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	ลูกไม้ (sapling)	ไม้หนุ่ม (pole)	ไม้ใหญ่ (tree)	ไม้ใช้สอย	พืชอาหาร	สมุนไพร	จำนวน (ต้น)	คิดเป็น ร้อยละ ต่อต้น	คิดเป็น ร้อยละ ต่อปี
ปี 2538	สะเดาเทียม	<i>Azadirachta excels</i> (Jack) Jacobs			65	✓			65	11.27	11.27
ปี 2554	หมากแดง	<i>Cyrtostachys renda</i> Blume		85		✓			85	14.73	24.44
	มังคุด	<i>Garcinia mangostana</i> Linn.		56			✓		56	9.71	
ปี 2556	ตะเคียนทอง	<i>Hopea odorata</i> Roxb.	62			✓			62	10.75	45.75
	สละอินโด	<i>Salacca zalacca</i> (Gaertn.) Voss ex Vilm.	23				✓		23	3.99	
	ทุเรียน	<i>Durio zibethinus</i> Murray	48				✓		48	8.32	
	จำปาตะ	<i>Artocarpus integer</i> (Thunb.) Merr.	58				✓		58	10.05	
	ไผ่กิมซุง	<i>Dendrocalamus asper</i> (Schult.) Backer		8		✓	✓		8	1.39	
	ไผ่ตง	<i>Dendrocalamus asper</i> (Schult.) Backer		2		✓	✓		2	0.35	
	กะพ้อ	<i>Licuala malajana</i> Becc.		38		✓			38	6.59	

ช่วงปี	ชนิดพันธุ์ไม้		สถานภาพพืชร่วมยาง (ต้น)			การใช้ประโยชน์ (ชนิด)			พันธุ์ไม้ที่ปลูก		
	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	ลูกไม้ (sapling)	ไม้หนุ่ม (pole)	ไม้ใหญ่ (tree)	ไม้ใช้สอย	พืชอาหาร	สมุนไพร	จำนวน (ต้น)	คิดเป็น ร้อยละ ต่อต้น	คิดเป็น ร้อยละ ต่อปี
	กระตังใบใหญ่	<i>Litsea grandis</i> (Wall. Ex Nees) Hook. f.		18		✓			18	3.12	
	สีเทรง	<i>Livistona speciosa</i> Kurz		7		✓			7	1.21	
ปี 2557	ผักเหลียง	<i>Gnetum gnemon</i> L. Var. tenerum Markgr.	24				✓		24	4.16	13.17
	หมุย	<i>Clausena excavata</i> Burm.f.	18				✓		18	3.12	
	ชะมวง	<i>Garcinia cowa</i> Roxb.	2				✓		2	0.35	
	เต่าร้าง	<i>Caryota mitis</i> Lour.	10				✓		10	1.73	
	สะตอ	<i>Parkia speciose</i> Hassk.	5				✓		5	0.87	
	ฉิ่ง	<i>Ficus botryocarpa</i> Miq.	16				✓		16	2.77	
ปี 2558	พะยุง	<i>Dalbergia cochinchinensis</i> Pierre	2			✓			2	0.35	5.37
	ตำเสา	<i>Fagraea fragrans</i> Roxb.	3			✓			3	0.52	
	จิกนม	<i>Palaquium gutta</i> (Hook.) Baill.	1			✓			1	0.17	
	ขนุน	<i>Artocarpus heterophyllus</i> Lam.	5				✓		5	0.87	

ช่วงปี	ชนิดพันธุ์ไม้		สถานภาพพืชรวมยาง (ต้น)			การใช้ประโยชน์ (ชนิด)			พันธุ์ไม้ที่ปลูก		
	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	ลูกไม้ (sapling)	ไม้หนุ่ม (pole)	ไม้ใหญ่ (tree)	ไม้ใช้สอย	พืชอาหาร	สมุนไพร	จำนวน (ต้น)	คิดเป็น ร้อยละ ต่อต้น	คิดเป็น ร้อยละ ต่อปี
	เนียง	<i>Archidendron jiringa</i> (Jack) I.C. Nielsen	5				✓		5	0.87	
	กระท้อน	<i>Sandoricum koetjape</i> (Burm. f.) Merr.	5				✓		5	0.87	
	แฉะ	<i>Callerya atropurpurea</i> (Wall.) A.M. Schot	10				✓		10	1.73	
รวม	26 ชนิด		298	214	65	12	16	0	577	100	100

4. แกนนำเกษตรกรคนที่ 4

4.1 ลักษณะของสวนยางพาราแบบวนเกษตร

มีพื้นที่ 10 ไร่ ดินมีลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย เริ่มปลูkyางพาราในปี 2535 สายพันธุ์ RRIM 600 ปัจจุบัน (ปี 2559) ยางพาราอายุ 24 ปี ระยะห่างในการปลูก 7x3 เมตร ดังแสดงในภาพประกอบ ช.4 มีช่วงเวลาในการปลูก/เว้นไม้ จำนวน ชนิด สถานภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้ ดังแสดงในตารางที่ ช.4

ภาพประกอบ ช.4 ลักษณะสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร คนที่ 4

4.2 ช่วงเวลาในการปลูก/เว้นไม้ จำนวน ชนิด สถานภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้

ตารางที่ ข.4 ช่วงเวลาในการปลูก/เว้นไม้ จำนวน ชนิด สถานภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้ในสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกรคนที่ 4

ช่วงปี	ชนิดพันธุ์ไม้		สถานภาพพืชร่วมยาง (ต้น)			การใช้ประโยชน์ (ชนิด)			พันธุ์ไม้ที่ปลูก		
	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	ลูกไม้ (sapling)	ไม้หนุม (pole)	ไม้ใหญ่ (tree)	ไม้ใช้สอย	พืชอาหาร	สมุนไพร	จำนวน (ต้น)	คิดเป็น ร้อยละต่อ ต้น	คิดเป็น ร้อยละ ต่อปี
ปี 2533	กระตังใบใหญ่	<i>Litsea grandis</i> (Wall. Ex Nees) Hook. f.			25	✓			25	0.80	0.90
	จิกนม	<i>Palaquium gutta</i> (Hook.) Baill.			3	✓			3	0.10	
ปี 2547	ผักเหลียง	<i>Gnetum gnemon</i> L. Var. tenerum Markgr.		2,000			✓		2,000	64.35	81.24
	สละอินโด	<i>Salacca zalacca</i> (Gaertn.) Voss ex Vilm.		450			✓		450	14.48	
	สะตอ	<i>Parkia speciose</i> Hassk.			25		✓		25	0.80	
	ลิหรง	<i>Livistona speciosa</i> Kurz			50	✓			50	1.61	
ปี 2554	เฌอ	<i>Syzygium grande</i> (Wight) Walp.		15		✓			15	0.48	0.80
	ไผ่กิมชุง	<i>Dendrocalamus asper</i> (Schult.) Backer			10	✓	✓		10	0.32	
ปี 2556	หลุมพอ	<i>Intsia palembanica</i> Miq.		25		✓			25	0.80	3.70

ช่วงปี	ชนิดพันธุ์ไม้		สถานภาพพืชร่วมยาง (ต้น)			การใช้ประโยชน์ (ชนิด)			พันธุ์ไม้ที่ปลูก		
	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	ลูกไม้ (sapling)	ไม้หนุ่ม (pole)	ไม้ใหญ่ (tree)	ไม้ใช้สอย	พืชอาหาร	สมุนไพร	จำนวน (ต้น)	คิดเป็น ร้อยละต่อ ต้น	คิดเป็น ร้อยละ ต่อปี
	พะยอม	<i>Shorea roxburghii</i> G.Don		30		✓			30	0.97	
	ตำเสา	<i>Fagraea fragrans</i> Roxb.		10		✓			10	0.32	
	ตะเคียนทอง	<i>Hopea odorata</i> Roxb.		50		✓			50	1.61	
ปี 2557	ยางมันหมู	<i>Dipterocarpus kerrii</i>	50			✓			50	1.61	3.70
	จิกนม	<i>Palaquium gutta</i> (Hook.) Baill.	15			✓			15	0.48	
	เปรียง	<i>Swintonia floribunda</i> Griff.	15			✓			15	0.48	
	ทุเรียน	<i>Durio zibethinus</i> Murray	20				✓		20	0.64	
	สยาขาว	<i>Shorea assamica</i> Dyer sub p. <i>Globifera</i> (Ridl.) Symington.	15			✓			15	0.48	
ปี 2558	กระเทียม	<i>Zingiber zerumbet</i> (L.) <i>Roscoe ex Sm.</i>	200				✓	✓	200	6.44	3.70
	ปุด	<i>Etlingera coccinea</i> (Blume) S.Sakai & Nagam.	100				✓	✓	100	3.22	
รวม	18 ชนิด		415	2,580	113	13	7	2	3,108	100	100

5. แกนนำเกษตรกรคนที่ 5

5.1 ลักษณะของสวนยางพาราแบบวนเกษตร

มีพื้นที่ 5 ไร่ ดินมีลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย เริ่มปลูกยางพาราในปี 2536 สายพันธุ์ RRIM 600 ปัจจุบัน (ปี 2559) ยางพาราอายุ 23 ปี ระยะห่างในการปลูก 7x3 เมตร ดังแสดงในภาพประกอบ ช.5 มีช่วงเวลาในการปลูก/เว้นไม้ จำนวน ชนิด สถานภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้ ดังแสดงในตารางที่ ช.5

ภาพประกอบ ช.5 ลักษณะสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร คนที่ 5

5.2 ช่วงเวลาในการปลูก/เว้นไม้ จำนวน ชนิด สถานภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้

ตารางที่ ข.5 ช่วงเวลาในการปลูก/เว้นไม้ จำนวน ชนิด สถานภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้ในสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกรคนที่ 5

ช่วงปี	ชนิดพันธุ์ไม้		สถานภาพพืชร่วมยาง (ต้น)			การใช้ประโยชน์ (ชนิด)			พันธุ์ไม้ที่ปลูก		
	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	ลูกไม้ (sapling)	ไม้หนุ่ม (pole)	ไม้ใหญ่ (tree)	ไม้ใช้สอย	พืชอาหาร	สมุนไพร	จำนวน (ต้น)	คิดเป็นร้อยละต่อต้น	คิดเป็นร้อยละต่อปี
ตั้งแต่ปี 2543	กระตังใบใหญ่	<i>Litsea grandis</i> (Wall. Ex Nees) Hook. f.		20	80	✓			100	6.12	65.73
	คอแห้ง	<i>Carallia suffrutcosa</i> King		10	50	✓			60	3.67	
	กำขำ	<i>Lepisanthes rubiginosa</i> (Roxb.) Leenh.		5	15	✓			20	1.22	
	เนียง	<i>Archidendron jiringa</i> Nielse.			3		✓		3	0.18	
	พลับพลา	<i>Microcos paniculata</i> Linn.		10	90	✓			100	6.12	
	สะตอ	<i>Parkia speciose</i> Hassk.			4		✓		4	0.24	
	เฌอ	<i>Syzygium grande</i> (Wight) Walp.		10		✓			10	0.61	
	เมี่ยงอาม	<i>Crypteronia paniculata</i> Blume		10	40	✓			50	3.06	
	แซะ	<i>Callerya atropurpurea</i> (Wall.) A.M.Schot		5	15		✓		20	1.22	
	กฤษณา	<i>Aquilaria crassna</i> Pierre ex Lec.			10	✓			10	0.61	

ช่วงปี	ชนิดพันธุ์ไม้		สถานภาพพืชร่วมยาง (ต้น)			การใช้ประโยชน์ (ชนิด)			พันธุ์ไม้ที่ปลูก		
	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	ลูกไม้ (sapling)	ไม้หนุม (pole)	ไม้ใหญ่ (tree)	ไม้ใช้ สอย	พืช อาหาร	สมุนไพร	จำนวน (ต้น)	คิดเป็น ร้อยละ ต่อต้น	คิดเป็น ร้อยละ ต่อปี
	ท่อนรอก	<i>Elaeocarpus robustus</i> Roxb.			10	✓			10	0.61	
	ไม้แดง	<i>Tectona grandis</i> Linn.f.		3	17	✓			20	1.22	
	सानใหญ่	<i>Dillenia obovata</i> (Blume) Hoogland			6	✓			6	0.37	
	พะยอม	<i>Shorea roxburghii</i> G.Don			50	✓			50	3.06	
	ยอป่า	<i>Morinda elliptica</i> Ridl.			10	✓		✓	10	0.61	
	ตะแบก	<i>Lagerstroemia calyculata</i> Kurz			20	✓			20	1.22	
	ลิเตรง	<i>Livistona speciosa</i> Kurz			30	✓			30	1.84	
	เต่าร้าง	<i>Caryota bacsonensis</i> Magalon			50		✓		50	3.06	
	ต้นงาย				1	✓			1	0.06	
	สับปะรด	<i>Ananas comosus</i> (L.) Merr.	500				✓		500	30.60	
ปี 2556	ไผ่	<i>Bambusa</i> sp.		10		✓	✓		10	0.61	34.27
	สละอินโต	<i>Salacca zalacca</i> (Gaertn.) Voss ex Vilm.	10				✓		10	0.61	
	ผักเหลียง	<i>Gnetum gnemon</i> L. Var. tenerum Markgr	40				✓		40	2.45	
	ลำแพ้ง	<i>Stenochlaena palustris</i> (Burm. f) Bedd.	500				✓		500	30.60	

ช่วงปี	ชนิดพันธุ์ไม้		สถานภาพพืชร่วมยาง (ต้น)			การใช้ประโยชน์ (ชนิด)			พันธุ์ไม้ที่ปลูก		
	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	ลูกไม้ (sapling)	ไม้หนุม (pole)	ไม้ใหญ่ (tree)	ไม้ใช้ สอย	พืช อาหาร	สมุนไพร	จำนวน (ต้น)	คิดเป็น ร้อยละ ต่อต้น	คิดเป็น ร้อยละ ต่อปี
รวม	24 ชนิด		1,050	83	501	16	9	1	1,634	100	100

6. แกนนำเกษตรกรคนที่ 6

6.1 ลักษณะของสวนยางพาราแบบวนเกษตร

มีพื้นที่ 4 ไร่ ดินมีลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย เริ่มปลูกยางพาราในปี 2533 สายพันธุ์ RRIM 600 ปัจจุบัน (ปี 2559) ยางพาราอายุ 26 ปี ระยะห่างในการปลูก 7x3 เมตร ดังแสดงในภาพประกอบ ช.6 มีช่วงเวลาในการปลูก/เว้นไม้ จำนวน ชนิด สถานภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้ ดังแสดงในตารางที่ ช.6

ภาพประกอบ ช.6 ลักษณะสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร คนที่ 6

6.2 ช่วงเวลาในการปลูก/เว้นไม้ จำนวน ชนิด สถานภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้

ตารางที่ ข.6 ช่วงเวลาในการปลูก/เว้นไม้ จำนวน ชนิด สถานภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้ในสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกรคนที่ 6

ช่วงปี	ชนิดพันธุ์ไม้		สถานภาพพืชร่วมยาง (ต้น)			การใช้ประโยชน์ (ชนิด)			พันธุ์ไม้ที่ปลูก		
	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	ลูกไม้ (sapling)	ไม้หนุม (pole)	ไม้ใหญ่ (tree)	ไม้ใช้สอย	พืชอาหาร	สมุนไพร	จำนวน (ต้น)	คิดเป็นร้อยละต่อต้น	คิดเป็นร้อยละต่อปี
ปี 2556	กระทั่งใบใหญ่	<i>Litsea grandis</i> (Wall. Ex Nees) Hook. f.		5		✓			5	1.13	54.63
	จิกนม	<i>Palaquium gutta</i> (Hook.) Baill.		4		✓			4	0.90	
	เนียง	<i>Archidendron jiringa</i> Nielse.		5			✓		5	1.13	
	พลับพลา	<i>Microcos paniculata</i> Linn.		4		✓			4	0.90	
	เฌอ	<i>Syzygium grande</i> (Wight) Walp.		3		✓			3	0.68	
	มะปริง	<i>Bouea microphylla</i> Merr.		1			✓		1	0.23	
	มะขาม	<i>Tamarindus indica</i> Linn.		2			✓		2	0.45	
	ตะเคียนทอง	<i>Hopea odorata</i> Roxb.		130		✓			130	29.35	
มะฮอกกานี	<i>Swietenia macrophylla</i> King		30		✓			30	6.77		

ช่วงปี	ชนิดพันธุ์ไม้		สถานภาพพืชร่วมยาง (ต้น)			การใช้ประโยชน์ (ชนิด)			พันธุ์ไม้ที่ปลูก		
	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	ลูกไม้ (sapling)	ไม้หนุม (pole)	ไม้ใหญ่ (tree)	ไม้ใช้สอย	พืชอาหาร	สมุนไพร	จำนวน (ต้น)	คิดเป็นร้อยละต่อต้น	คิดเป็นร้อยละต่อปี
	สะเดาเทียม	<i>Azadirachta excels</i> (Jack) Jacobs	30	20		✓			50	11.29	
	พะยอม	<i>Shorea roxburghii</i> G.Don		5		✓			5	1.13	
	พะยุง	<i>Dalbergia cochinchinensis</i> Pierre	3			✓			3	0.68	
ปี 2557	มะยมขิด	<i>Bouae bumanica</i> Grif	1				✓		1	0.23	45.37
	ขนุน	<i>Artocarpus heterophyllus</i> Lam.	1				✓		1	0.23	
	มะพร้าว	<i>Cocos nucifera</i> Linn.	5				✓		5	1.13	
	สับปะรด	<i>Ananas comosus</i> (L.) Merr.	150				✓		150	33.86	
	สละอินโด	<i>Salacca zalacca</i> (Gaertn.) Voss ex Vilm.	3				✓		3	0.68	
	ไผ่กิมชุง	<i>Dendrocalamus asper</i> (Schult.) Backer	12			✓	✓		12	2.71	
	ผักเหลียง	<i>Gnetum gnemon</i> L. Var. <i>tenerum</i> Markgr.	5				✓		5	1.13	
	ไผ่ตงหนู	<i>Dendrocalamus asper</i> (Schult.) Backer	1			✓	✓		1	0.23	

ช่วงปี	ชนิดพันธุ์ไม้		สถานภาพพืชร่วมยาง (ต้น)			การใช้ประโยชน์ (ชนิด)			พันธุ์ไม้ที่ปลูก		
	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	ลูกไม้ (sapling)	ไม้หนุ่ม (pole)	ไม้ใหญ่ (tree)	ไม้ใช้ สอย	พืช อาหาร	สมุนไพร	จำนวน (ต้น)	คิดเป็น ร้อยละต่อ ต้น	คิดเป็น ร้อยละ ต่อปี
	ผักกูด	<i>Diplazium esculentum</i> (Retz.) Sw.	1				✓		1	0.23	
	ผักหวาน	<i>Sauropus androgynus</i> (L.) Merr.	10				✓		10	2.26	
	มะละกอ	<i>Carica papaya</i> L.		5			✓		5	1.13	
	ตะไคร้	<i>Cymbopogon</i> <i>citratu</i> s Stapf.	7				✓		7	1.58	
รวม	24 ชนิด		229	214	0	11	15	0	443	100	100

7. แกนนำเกษตรกรคนที่ 7

7.1 ลักษณะของสวนยางพาราแบบวนเกษตร

มีพื้นที่ 1 ไร่ 3 งาน ดินลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย เริ่มปลูกยางพาราในปี 2546 สายพันธุ์ RRIM 600 ปัจจุบัน (ปี 2559) ยางพาราอายุ 13 ปี ระยะห่างในการปลูก 7x3 เมตร ดังแสดงในภาพประกอบ ช.7 มีช่วงเวลาในการปลูก/เว้นไม้ จำนวน ชนิด สถานภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้ ดังแสดงในตารางที่ ช.7

ภาพประกอบ ช.7 ลักษณะสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร คนที่ 7

7.2 ช่วงเวลาในการปลูก/เว้นไม้ จำนวน ชนิด สถานภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้

ตารางที่ ข.7 ช่วงเวลาในการปลูก/เว้นไม้ จำนวน ชนิด สถานภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้ในสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกรคนที่ 7

ช่วงปี	ชนิดพันธุ์ไม้		สถานภาพพืชร่วมยาง (ต้น)			การใช้ประโยชน์ (ชนิด)			พันธุ์ไม้ที่ปลูก		
	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	ลูกไม้ (sapling)	ไม้หนุม (pole)	ไม้ใหญ่ (tree)	ไม้ใช้สอย	พืชอาหาร	สมุนไพร	จำนวน (ต้น)	คิดเป็นร้อยละต่อต้น	คิดเป็นร้อยละต่อปี
ปี 2556	ตะเคียนทอง	<i>Hopea odorata</i> Roxb.		50		✓			50	28.09	55.62
	สะเดาเทียม	<i>Azadirachta excels</i> (Jack) Jacobs	2	8		✓			10	5.62	
	กระถินเทพา	<i>Acacia mangium</i> Willd.	2	6		✓			8	4.49	
	พะยอม	<i>Shorea roxburghii</i> G.Don		4		✓			4	2.25	
	กระทิงใบใหญ่	<i>Litsea grandis</i> (Wall. Ex Nees) Hook. f.	2	8		✓			10	5.62	
	ผักเหลียง	<i>Gnetum gnemon</i> L. Var. <i>tenerum</i> Markgr.	12				✓		12	6.74	
	ตำเสา	<i>Fagraea fragrans</i> Roxb.	2	3		✓			5	2.81	
ปี 2557	กะพ้อ	<i>Licuala malajana</i> Becc.	2	8		✓			10	5.62	44.38
	พะยุง	<i>Dalbergia cochinchinensis</i> Pierre	1			✓			1	0.56	
	จิกนม	<i>Palaquium gutta</i> (Hook.) Baill.	5			✓			5	2.81	

ช่วงปี	ชนิดพันธุ์ไม้		สถานภาพพืชร่วมยาง (ต้น)			การใช้ประโยชน์ (ชนิด)			พันธุ์ไม้ที่ปลูก		
	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	ลูกไม้ (sapling)	ไม้หนุม (pole)	ไม้ใหญ่ (tree)	ไม้ใช้ สอย	พืช อาหาร	สมุนไพร	จำนวน (ต้น)	คิดเป็น ร้อยละต่อ ต้น	คิดเป็น ร้อยละ ต่อปี
	สับปะรด	<i>Ananas comosus</i> (L.) Merr.	20				✓		20	11.24	
	ผักหวาน	<i>Sauropus androgynus</i> (L.) Merr.	30				✓		30	16.85	
	มะกอก	<i>Spondias cytherea</i> Sonn.		10			✓		10	5.62	
	แก้วมังกร	<i>Hylocereus undatus</i> (Haw) Britt. & Rose	3				✓		3	1.69	
รวม	14 ชนิด		81	97	0	9	5	0	178	100	100

8. แกนนำเกษตรกรคนที่ 8

8.1 ลักษณะของสวนยางพาราแบบวนเกษตร

มีพื้นที่ 5 ไร่ ดินมีลักษณะเป็นดินนา เริ่มปลูกยางพาราในปี 2548 สายพันธุ์ RRIM 600 ปัจจุบัน (ปี 2559) ยางพาราอายุ 11 ปี ระยะห่างในการปลูก 5x3 เมตร ดังแสดงในภาพประกอบ ช.8 มีช่วงเวลาในการปลูก/เว้นไม้ จำนวน ชนิด สถานภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้ ดังแสดงในตารางที่ ช.8

ภาพประกอบ ช.8 ลักษณะสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร คนที่ 8

8.2 ช่วงเวลาในการปลูก/เว้นไม้ จำนวน ชนิด สถานภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้

ตารางที่ ๗.8 ช่วงเวลาในการปลูก/เว้นไม้ จำนวน ชนิด สถานภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้ในสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกรคนที่ 8

ช่วงปี	ชนิดพันธุ์ไม้		สถานภาพพืชร่วมยาง (ต้น)			การใช้ประโยชน์ (ชนิด)			พันธุ์ไม้ที่ปลูก		
	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	ลูกไม้ (sapling)	ไม้หนุ่ม (pole)	ไม้ใหญ่ (tree)	ไม้ใช้ สอย	พืช อาหาร	สมุนไพร	จำนวน (ต้น)	คิดเป็น ร้อยละ ต่อต้น	คิดเป็น ร้อยละ ต่อปี
ปี 2556	ตะเคียนทอง	<i>Hopea odorata</i> Roxb.		150		✓			150	53.57	100
	พะยอม	<i>Shorea roxburghii</i> G.Don		100		✓			100	35.71	
	ตำเสา	<i>Fagraea fragrans</i> Roxb.		20		✓			20	7.14	
	กำชำ	<i>Lepisanthes rubiginosa</i> (Roxb.) Leenh.		10		✓			10	3.57	
รวม	4 ชนิด		0	280	0	4	0	0	280	100	100

9. แกนนำเกษตรกรคนที่ 9

9.1 ลักษณะของสวนยางพาราแบบวนเกษตร

มีพื้นที่ 6 ไร่ ดินมีลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย เริ่มปลูกยางพาราในปี 2531 สายพันธุ์ RRIM 600 ปัจจุบัน (ปี 2559) ยางพาราอายุ 28 ปี ระยะห่างในการปลูก 7x3 เมตร ดังแสดงในภาพประกอบ ช.9 มีช่วงเวลาในการปลูก/เว้นไม้ จำนวน ชนิด สถานภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้ ดังแสดงในตารางที่ ช.9

ภาพประกอบ ช.9 ลักษณะสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร คนที่ 9

9.2 ช่วงเวลาในการปลูก/เว้นไม้ จำนวน ชนิด สถานภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้

ตารางที่ ข.9 ช่วงเวลาในการปลูก/เว้นไม้ จำนวน ชนิด สถานภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้ในสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกรคนที่ 9

ช่วงปี	ชนิดพันธุ์ไม้		สถานภาพพืชรวมยาง (ต้น)			การใช้ประโยชน์ (ชนิด)			พันธุ์ไม้ที่ปลูก		
	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	ลูกไม้ (sapling)	ไม้หนุ่ม (pole)	ไม้ใหญ่ (tree)	ไม้ใช้สอย	พืชอาหาร	สมุนไพร	จำนวน (ต้น)	คิดเป็นร้อยละต่อต้น	คิดเป็นร้อยละต่อปี
ปี 2555	ตะเคียนทอง	<i>Hopea odorata</i> Roxb.		40		✓			40	10.64	33.51
	พะยอม	<i>Shorea roxburghii</i> G.Don		30		✓			30	7.98	
	สีหรง	<i>Livistona speciosa</i> Kurz		3		✓			3	0.80	
	ทุเรียน	<i>Durio zibethinus</i> Murray		3			✓		3	0.80	
	สะเดาเทียม	<i>Azadirachta excels</i> (Jack) Jacobs		30		✓			30	7.98	
	กระทิงใบใหญ่	<i>Litsea grandis</i> (Wall. Ex Nees) Hook. f.			20		✓		20	5.32	
ปี 2556	ตะเคียนทอง	<i>Hopea odorata</i> Roxb.	20	30		✓			50	13.30	39.89
	พะยอม	<i>Shorea roxburghii</i> G.Don		50		✓			50	13.30	

ช่วงปี	ชนิดพันธุ์ไม้		สถานภาพพืชรวมยาง (ต้น)			การใช้ประโยชน์ (ชนิด)			พันธุ์ไม้ที่ปลูก		
	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	ลูกไม้ (sapling)	ไม้หนุ่ม (pole)	ไม้ใหญ่ (tree)	ไม้ใช้สอย	พืช อาหาร	สมุนไพร	จำนวน (ต้น)	คิดเป็น ร้อยละ ต่อต้น	คิดเป็น ร้อยละ ต่อปี
	สะเดาเทียม	<i>Azadirachta excels</i> (Jack) Jacobs	15	35		✓			50	13.30	
ปี 2558	ตะเคียนทอง	<i>Hopea odorata</i> Roxb.	50			✓			50	13.30	26.60
	มะฮอกกานี	<i>Swietenia macrophylla</i> King	30			✓			30	7.98	
	พะยอม	<i>Shorea roxburghii</i> G.Don	20			✓			20	5.32	
รวม	7 ชนิด		135	241	0	11	1	0	376	100	100

10. แกนนำเกษตรกรคนที่ 10

10.1 ลักษณะของสวนยางพาราแบบวนเกษตร

มีพื้นที่ 5 ไร่ ดินมีลักษณะเป็นดินร่วน เริ่มปลูกยางพาราในปี 2554 พันธุ์ RRIM 600 ปัจจุบันยางพาราอายุ 5 ปี ระยะห่างในการปลูก 7x3 เมตร ดังแสดงในภาพประกอบ ช.10 มีช่วงเวลาในการปลูก/เว้นไม้ จำนวน ชนิด สถานภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้ ดังแสดงในตารางที่ ช.10

ภาพประกอบ ช.10 ลักษณะสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกร คนที่ 10

10.2 ช่วงเวลาในการปลูก/เว้นไม้ จำนวน ชนิด สถานภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้

ตารางที่ ข.10 ช่วงเวลาในการปลูก/เว้นไม้ จำนวน ชนิด สถานภาพและการใช้ประโยชน์ของพันธุ์ไม้ในสวนยางพาราแบบวนเกษตรของแกนนำเกษตรกรคนที่ 10

ช่วงปี	ชนิดพันธุ์ไม้		สถานภาพพืชรวมยาง (ต้น)			การใช้ประโยชน์ (ชนิด)			พันธุ์ไม้ที่ปลูก		
	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	ลูกไม้ (sapling)	ไม้หนุ่ม (pole)	ไม้ใหญ่ (tree)	ไม้ใช้ สอย	พืช อาหาร	สมุนไพร	จำนวน (ต้น)	คิดเป็น ร้อยละ ต่อต้น	คิดเป็น ร้อยละ ต่อปี
ปี 2555	ตะเคียนทอง	<i>Hopea odorata</i> Roxb.		200		✓			200	29.41	38.97
	สักทอง	<i>Tectona grandis</i> L.f.		20		✓			20	2.94	
	สะเดาเทียม	<i>Azadirachta excels</i> (Jack) Jacobs		30		✓			30	4.41	
	มะฮอกกานี	<i>Swietenia macrophylla</i> King		5		✓			5	0.74	
	กระถินเทพา	<i>Acacia mangium</i> Willd.		10		✓			10	1.47	
ปี 2556	พะยุง	<i>Dalbergia cochinchinensis</i> Pierre		20		✓			20	2.94	61.03
	สับปะรด	<i>Ananas comosus</i> (L.) Merr.	300				✓		300	44.12	
	ตะไคร้	<i>Cymbopogon citratus</i> Stapf.	15				✓		15 (กอ)	2.21	
	กล้วยน้ำว้า	<i>Musa</i> ABB cv. Kluai 'Namwa'	30				✓		30	4.41	
	ผักเหลียง	<i>Gnetum gnemon</i> L. Var. tenerum Markgr.	50				✓		50	7.35	
รวม	10 ชนิด		395	285	0	6	4	0	680	100	100

ภาคผนวก ซ
รายชื่อแกนนำเกษตรกร

รายชื่อแกนนำเกษตรกร

ที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่
1	นายประสิทธิ์ จันทนวรรณ	หมู่ที่ 1 ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
2	นายอนุชิต แซ่สี่ส่ง	หมู่ที่ 3 ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
3	นายจรรยาศักดิ์ สังข์ทอง	หมู่ที่ 4 ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
4	นางจินตนา ลาวเลิศ	หมู่ที่ 4 ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
5	นางปลื้ม ภาระบุญ	หมู่ที่ 4 ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
6	นางประเสริฐ สุขะสันต์	หมู่ที่ 4 ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
7	นายเตียน สังข์สินชัย	หมู่ที่ 5 ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
8	นายอาทร สุขสว่างผล	หมู่ที่ 6 ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
9	นางสุจิตรา ทองประดับ	หมู่ที่ 6 ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
10	นางผิน แก้วรัตน์	หมู่ที่ 6 ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ภาคผนวก ฅ

ภาพกิจกรรมการเรียนรู้ในโครงการถ่ายทอดเทคโนโลยี เรื่อง “การสร้างความเข้มแข็ง
ของเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ เพื่อสร้างเสริมการ
ทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา”

ภาพประกอบ ฅ.1 กิจกรรมการให้ความรู้เรื่อง “รูปแบบและประโยชน์ของสวนยางพาราแบบวนเกษตร”

ภาพประกอบ ฅ.2 กิจกรรมการเสวนา เรื่อง “การสร้างความหลากหลายในสวนยางพาราแบบวนเกษตร”

ภาพประกอบ ฅ.3 กิจกรรมการประชุมติดตามผลการดำเนินงานระดับหมู่บ้าน

ภาพประกอบ ฅ.4 กิจกรรมการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในเรื่องการสร้างและพัฒนา ศักยภาพของคนในชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองที่ยั่งยืน

ภาพประกอบ ฅ.5 กิจกรรมการฝึกอบรมทักษะการเป็นวิทยากรกระบวนการ

ภาพประกอบ ฅ.6 กิจกรรมการจัดประชุมติดตามผลการดำเนินงานระดับตำบล

ภาพประกอบ ฅ.7 กิจกรรมการทำปุ๋ยของลุ่มปุ๋ยหมักชีวภาพ

ภาพประกอบ ฅ.8 กิจกรรมการเยี่ยมชมสวน

ภาพประกอบ ฅ.9 กิจกรรมการทำน้ำหมักสมุนไพรขับไล่แมลง

ภาพประกอบ ฅ.10 ผลิตภัณธ์หน่อไม้รั้งของกลุ่มแปรรูปผลผลิตจากสวนยางพาราแบบวนเกษตร

ภาพประกอบ ฅ.11 แกนนนำเกษตรกรเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรและการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล	ผกามาศ ทองคำ		
รหัสประจำตัวนักศึกษา	5710621004		
วุฒิการศึกษา	วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
	วิทยาศาสตร์บัณฑิต (วิทยาศาสตร်พอลิเมอร์)	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	2551

ทุนการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

ผกามาศ ทองคำ, เยาวนิจ กิตติธรรกุล และประกาศ สว่างโชติ. (2559). ผลลัพธ์ของกระบวนการ

เรียนรู้ของแกนนำเกษตรกรเพื่อการพัฒนาตนเองและสวนยางพาราแบบวนเกษตร:

กรณีศึกษาเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอนาทใหญ่

จังหวัดสงขลา. ใน เรื่องเต็มการประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ

ครั้งที่ 38. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร